

quarantine 1 <i>n.</i> (time, place)	racemic acid गुच्छिक अम्ल <i>n.</i>
Hygiene निरोधा <i>f.</i>	racemose <i>Bot.</i> एकवर्धक्षीय, एक-वर्धक्षीय
2 <i>vb.</i> निरोधायन <i>n.</i>	rachilla <i>Bot.</i> (axis of a spikelet) शूक्रिकाक्ष <i>m.</i>
quarterly त्रैमासिक	rachis <i>Bot.</i> (main axis of a leaf) प्राक्ष <i>m.</i> (प्रधान+अक्ष)
quartz स्फटिक <i>m.</i>	rack (for placing things in) निलय <i>m.</i>
quaternary दुरीय	radar तेजोन्वेष <i>m.</i> (cf. Japanese <i>dempa tanchiki</i> electric search)
question प्रश्न <i>m.</i>	radial अरीय
quickslime जीव-चूर्णिक <i>m.</i>	radial artery <i>Anat.</i> अन्वरतिनि-रोहिणी <i>f.</i>
quicksand (deep mass of loose sand mixed with water...)	radial fibres = radiating fibres अर-तन्त्र <i>m.</i>
वालुपंक <i>m.</i>	radially (along the radius) अन्वर
quicksilver = hydrargyrum पारद <i>m.</i>	radial symmetry <i>Biol.</i> अरीय-संमिति <i>f.</i>
quinary पञ्चमय	radian <i>n. Math.</i> आर (from अर radius)
quidecagon <i>Geom.</i> पञ्चदशभुज <i>m.</i>	radian <i>adj. Math.</i> आरीय (from आर radian <i>n.</i>)
quinine विज्वरी <i>f.</i>	radian संचापारकोण <i>m.</i> (सं equal+चाप arc+अर radius, an angle subtended by an arc of a circle equal in length to the radius of the circle)
quinquevalent <i>Chem.</i> पंचसंयुजन	radian measure आरीय माप <i>m.</i>
quire (of paper) हस्तक <i>m.</i> (cf. Urdu दस्ता, from Persian दस्त; which itself is from Skt. हस्त)	radiant तेजस्वी (-इन्); विकिरण-
quit 1 (to set free) उन्मोचन <i>n.</i>	radiant, radiating विकिरक
2 (to meet and satisfy a debt) निस्तारण <i>n.</i>	radiant energy <i>Phys.</i> विकीर्ण-कर्जी <i>f.</i>
quotient लघिक <i>f.</i> , भागफल <i>n.</i>	radiant flux <i>Photom.</i> (rate of energy radiation) विकिरण-स्पन्द <i>m.</i>
R	
Ra (radium) रेत (तेजलु)	
rabbit शशक <i>m.</i>	
rabies (from रम्स) = hydrophobia <i>Med., Vet.</i> जलभी <i>f.</i> , बाल्क <i>n.</i>	
race धावन <i>n.</i> (running)	
racecourse धावन-पथ <i>m.</i>	
raceme (having one growing axis). <i>Bot.</i> एकवर्धक्ष	
racemic (Lat. <i>racemus</i> a bunch of grapes or berries). <i>Chem.</i> गुच्छिक	

radiate (to expose to radiation of ultraviolet rays) पारजम्बुरशिम-विकिरण <i>n.</i>	radiolucent आपार-क्षरसिम <i>m.</i> [X rays can get through partly (आ ईषदये) or wholly (आ समन्तात्)]
radiation विकिरण <i>n.</i>	radiopaque अपार-क्षरसिम <i>m.</i> (X rays cannot get through)
radiation of energy ऊर्जा-विकिरण <i>n.</i>	radioscope तेजेश <i>m.</i>
radiation of heat ऊर्ध्म-विकिरण <i>n.</i>	radio-symmetrical flower <i>Bot.</i> अ-समितीय पुष्प <i>n.</i>
radiation of light प्रकाश-विकिरण <i>n.</i>	radium <i>Chem.</i> तेजातु <i>m.</i>
radiator विकिरक <i>m.</i>	radium emanation <i>Chem.</i> तेजातु-निस्सति <i>f.</i>
radical 1 <i>Chem.</i> मूल <i>n.</i>	radius अर <i>m.</i> , त्रिज्या <i>f.</i>
2 <i>Bot.</i> मूलहृष्ट <i>m.</i> , (rootleaf मूलपत्र <i>n.</i>)	radius of curvature <i>Math.</i> वक्रता-अर <i>m.</i>
3 <i>Bot.</i> (one of the ultimate divisions of a growing root) मूलाणु <i>m.</i>	radius vector <i>Math.</i> सदिश-त्रिज्या <i>f.</i>
radical axis <i>Geom.</i> मूलाक्ष <i>m.</i>	radix 1 <i>Math.</i> मूलाङ्क <i>m.</i>
radical centre <i>Geom.</i> मूल-केन्द्र <i>n.</i>	2 = root <i>Pharm.</i> मूल <i>n.</i>
radical sign <i>Math.</i> करणी-चिह्न <i>n.</i>	radix fraction <i>Math.</i> मूलाङ्क भिन्न <i>m.</i>
radicel <i>Bot.</i> मूलिका <i>f.</i> (rootlet मूलक)	radon <i>Chem.</i> रैजसति <i>m.</i>
radicle <i>Bot.</i> (that part of the embryo which goes to make the root) मूलभूष्ण <i>n.</i>	rail अयोवेश <i>m.</i>
radicle leaves भूस्थपत्र <i>n.</i>	railroad अयोमार्ग <i>m.</i>
radicle pocket मूलभूष्ण गोह <i>m.</i>	railway train संयान <i>n.</i>
radioactinium <i>Chem.</i> तेजैजातु <i>m.</i>	rain वर्षा <i>f.</i>
radioactivate <i>vb.</i> (to make radioactive) तेजोद्वारण <i>n.</i>	rainbow इन्द्रधनु <i>n.</i>
radioactive तेजोद्वार	rainfall वर्षा <i>f.</i> , वर्षापात <i>m.</i>
radioactive transformation तेजोद्वार-परिवर्त <i>m.</i>	rain-gauge वर्षमान <i>m.</i> (from कौटुम्ब अर्थशाला II. 5)
radioactivity <i>Phys., Chem.</i> तेजोद्वारण <i>n.</i>	rain-proof वर्षारक्ष
radio-chemistry तेज-खायन <i>n.</i>	raise <i>vb.</i> उच्चयन <i>n.</i>
radiode (<i>radium+ode</i>) तेजद्वार <i>n.</i>	raising of the boiling point बुद्धुदांक-उच्चयन <i>n.</i>
radio-element तेज-तत्त्व <i>n.</i>	ramamenta <i>Bot.</i> (hair-like covering of young leaves) रोमावरण <i>n.</i>
	random यदृच्छा-

random recombination	Zool.	Re (rhenium) वा (ब्राष्टारु)
यादृच्छिक पुनःसंयोजन n.		reactant = factor प्रतिकारक = कारक m.
range गोचर, परास m., क्षेत्र n.,		reacting gases प्रतिकारी वाति m.
विस्तार m.		reaction प्रतिक्रिया f.
range of points Math. चिन्हमाला f.		reader प्रवाचक m.
range of projection प्रक्षेप-परास m.		readily सरलतया
range of values अर्धा-गोचर m.		readily soluble सरलतया विलेय
Ranunculaceae (crowfoot) Bot.		readily soluble in water सरलतया जल-विलेय
काकपाद-कुल n.		reading वाचन n.
rapid द्रुत		reading microscope वाचन-अन्वाक्ष m.
rare विरल		reading telescope वाचन-दूरेक्ष m.
rare earth Chem. विरल मृद f.		reagent प्रतिकर्ता (-त्र) m.
rate अर्ध m.		real वास्तव, वास्तविक
rate of change of acceleration त्वरण-परिवर्तन-अर्ध m.		real analysis वास्तविक विश्लेषण n.
rate of change of velocity प्रवेग-परिवर्तन-अर्ध m.		real focus वास्तव-नामि f.
ratio निष्पत्ति f.		rearrangement पुनर्विन्यास m.
rational Math. सुमेय		Reaumur (thermometer scale 0° R.—80° R.) अशीतिक (0° अ.—80° अ.)
rationalizing factor Math.		Reaumur thermometer अशीतिक तापमान n.
करणीश्वर गुणक m.		rebound उत्पलब्धन n.
ratio of equality समता-निष्पत्ति f.		recede vb. पश्चापसरण n.
ratio of greater inequality एकाधिक-निष्पत्ति f.		receipt प्राप्ति f.
ratio of less inequality एकोन-निष्पत्ति f.		receiver आदाता (-त्र) m.
rat snake मूषभृशी (-इन) m.		recent अभिनव
rattlesnake = belltail कण्ठपुच्छ m.		receptacle = thalamus Bot.
raw cotton = cotton बालू कपीस n.		दल्खक्ष m.
raw material आम-सामग्री f., आम-द्रव्य n.		receptacle Bot. ग्रह m.
ray रङ्गम् m.		receptive spot Bot. आदान-प्रदेश m.
razor क्षुर m.		receptor region Bot. आदाता प्रदेश m.
razor, microtome अणुछिद क्षुर m.		
Rb (rubidium) दी (दीपातु)		
Rd (radium) ते (तजातु)		

recessive character	पश्चापसारी	recuperate पुनरापण n.
गुण m.		recuperation पुनराप्ति f.
reciprocal n. <i>Math.</i> व्युत्कम m.		recuperator = regenerator
reciprocal proportion <i>Math.</i>		पुनराप्ति = पुनर्जीवन n.
सियोडनुपात m.		recurrent <i>Anat.</i> (turning back in a direction opposite to its former course) आवृत्त
recognize vb. प्रखीकरण n.		recurring decimal <i>Math.</i> आवृत्त दशमिक m.
recoil 1. (of a gun) n. प्रत्याधक्षा f.		red ant तैल-पिपीलिका f. (ancient word)
2 vb. प्रत्याधक्षन n.		red blood corpuscle रक्तकोशा f. (रक्तसंधिरकोशा),
recombination पुनःसंयोजन n.		red cell=erythrocyte रक्त-कोशा f.
recommend vb. अभिस्तवन n.		red coral = Corallium nobile
recommendation अभिस्ताव m.		रक्तप्रवाल = राजप्रवाल m.
record उल्लेख m.		red deer रोहित, रोहितमृग m.
recorder 1 (one who records)		red dichromate रक्त-द्विवण्णीय n.
उल्लेखक m.		reddish आरक्ष
2 (record-keeper) उल्लेखपाल m.		reddish-brown आरक्ष-ब्रून
recover vb. प्रत्यादान n.		reddish violet आरक्ष नीललोहित
recoverable प्रत्यादेय		reddish yellow पीतारक
recovered प्रत्यादत्त (taken back)		red haematite रक्त-अयूरचा f.
recovery 1. प्रत्यादान n.		red-hot रक्तोष्ण
2 <i>Med.</i> उल्लाघ m. (ancient word)		red litmus paper रक्त शेवल-पत्र n.
recrystallization पुनःस्फटन n.		red oxide of copper <i>Chem.</i> रक्त ताम्र-जारेय n.
rectangle <i>Geom.</i> आयत m.		red oxide of mercury = red mercuric oxide रक्त पारद-जारेय = रक्त पारदिक जारेय n.
rectangular आयताकार		reduce vb. प्रहसन, प्रन्दासन n.
rectified spirit शुद्ध सुषब m.		reduced प्रहसित, प्रन्दसित
rectilineal = rectilinear क्रञ्जुरेख,		reduced (to) <i>Math.</i> परिणत
क्रञ्जुरेखीय		reducer प्रद्वासक m.
rectilinear (along the straight line) अन्वज्ञुरेख		reducibility प्रहस्यता f.
rectilinear propagation अन्वज्ञुरेख प्रचरण, अन्वज्ञुरेख प्रचारण n.		reducible प्रद्वास्य, प्रहसनीय, प्रन्दासनीय
rectum <i>Anat.</i> गुद m.		
rectus <i>Anat.</i> क्रञ्जुपेशी f.		
rectus inferior अधर-क्रञ्जुपेशी f.		
rectus lateralis अभिपार्श्व-क्रञ्जुपेशी f.		
rectus medialis अभिमध्य-क्रञ्जुपेशी f.		
rectus superior उत्तर-क्रञ्जुपेशी f.		

reducing agent प्रद्वासक, प्रद्वासन-कर्ता (-रु) <i>m.</i>	refrigeration प्रशीतन <i>n.</i>
reducing area प्रद्वासन-क्षेत्र <i>n.</i>	refrigerator प्रशीतक <i>m.</i>
reduction प्रद्वासन, प्रद्वासन <i>n.</i>	regenerator = recuperator
reduction division <i>Biol.</i> प्रद्वासन-भाजन <i>n.</i>	Mach. मुनर्जनिन्द्र = मुनराप्त्र <i>n.</i>
reduction formula <i>Math.</i> प्रद्वासन-सूत्र <i>n.</i>	region देश, प्रदेश <i>m.</i>
reduction in price <i>Math.</i> मूल्य-द्वास <i>m.</i>	regional प्रादेशिक
redundant tooth <i>Anat.</i> अधिदन्त <i>m.</i> (ancient word)	regional anatomy प्रादेशिक शारीर <i>n.</i>
reel बैल <i>m.</i>	register पंजो <i>f.</i>
reference solution (used as a standard of comparison) उपमान-विलयन <i>n.</i>	regular <i>adj.</i> 1 नियमी (-इच्च) 2 (as a figure) <i>Math.</i> सम 3 (as a stream of bubbles) सन्तत
refinement संस्कार <i>m.</i>	regular in form = isometric
reflected प्रतिविभूति, परावर्तित	regular polyhedron <i>Math.</i>
reflected image = reflect image प्रतिविभूत-मूर्ति <i>f.</i> , प्रतिविम्ब <i>n.</i>	सम-बहुनीक <i>m.</i>
reflected ray परावर्तित रँझि <i>m.</i>	regular triangle = equilateral triangle <i>Math.</i> सम-त्रिभुज <i>m.</i>
reflection प्रतिविभूति, परावर्तन <i>n.</i>	regulate <i>vb.</i> यमन <i>n.</i>
reflection = image प्रतिविम्ब <i>n.</i>	regulator यामक <i>m.</i>
reflex प्रतिक्षेप <i>m.</i>	regulator, gas and electric चाति-विद्युद्-यामक <i>m.</i>
reflex action <i>Physiol.</i> प्रतिक्षिप्ति-क्रिया <i>f.</i>	reinfection <i>Med.</i> पुनःसंसर्ग <i>m.</i>
reflex angle <i>Math.</i> बृहत् कोण <i>m.</i>	reinforced concrete=armoured concrete (with embedded steel) अयस्संचा <i>f.</i> (अयस् iron + संचा concrete)
refract <i>vb.</i> भुजायन <i>n.</i>	relapsing fever <i>Med.</i> प्रत्यावर्त ज्वर <i>m.</i>
refracting angle (of a prism) Optics भुजायन-कोण <i>m.</i>	relation सम्बन्ध <i>m.</i>
refractionist भौजायनिक <i>..</i>	relative <i>adj.</i> सापेक्ष
refractivity Optics भुजायता <i>f.</i>	relative acceleration <i>Phys.</i> सापेक्ष त्वरण <i>n.</i>
refractometer Phys. भुजायन-मान <i>m.</i>	relative density सापेक्ष-घनता <i>f.</i>
refractory (resisting the action of heat) ऊष्म-सह <i>n.</i>	relative hypermetropia सापेक्ष-पश्चनाभिता <i>f.</i>
refrigerate <i>vb.</i> प्रशीतन <i>n.</i>	relatively अपेक्षया, सापेक्षतया

relative motion	<i>Phys.</i> सापेक्ष-	2 (opposed. to <i>attract</i>)
गति <i>f.</i>		अपकर्षण <i>n.</i>
relative velocity	सापेक्ष प्रवेग <i>m.</i>	replace <i>vb.</i> 1 प्रतिस्थापन <i>n.</i> (प्रति
relative weight	सापेक्ष भार <i>m.</i>	substitute)
relax	<i>vb.</i> शिथिलन <i>n.</i>	2 मुनःस्थापन <i>n.</i>
relaxation	शिथिलन <i>n.</i>	replaceable प्रतिस्थाप्य, मुनःस्थाप्य
release	मोक्ष <i>m.</i> , मोचन <i>n.</i> , मुक्ति <i>f.</i>	replaced (substituted) प्रतिस्थापित
remainder	शेष <i>m.</i>	replacement प्रतिस्थापन, मुनः-
remainder theorem	<i>Math.</i>	स्थापन <i>n.</i>
शेषफल प्रमेय <i>n.</i>		replum <i>Bot.</i> (false septum)
remains	अवशेष <i>m.</i>	कूटपटी <i>f.</i>
remit	<i>vb.</i> विप्रेषण <i>n.</i>	represent <i>vb.</i> निरूपण, प्रतिनिधान <i>n.</i>
remittance	विप्रेषणा <i>f.</i>	reproduction प्रजनन, सन्तानजनन,
remitted	विप्रेषित	जनन <i>n.</i>
remitter	विप्रेषक <i>m.</i>	reproductive nucleus = gonad
removability	अपनेयता <i>f.</i>	nucleus प्रजनन-न्यूक्लियस <i>f.</i>
removable	अपनेय	reproductive organ जननेन्द्रिय <i>n.</i>
removal	अपनयन, निष्कासन <i>n.</i>	reproductive stage प्रजननावस्था <i>f.</i>
removal of brackets	अभिवार- निष्कासन <i>n.</i>	reproductive system प्रजनन- संहिति <i>f.</i>
removal of excreta	मल-वाहन <i>n.</i>	Reptilia सरोसुपाः <i>m.pl.</i>
remove	<i>vb.</i> अपनयन <i>n.</i>	repudiate (to refuse to acknowledge or pay) प्रत्या- ख्यान <i>n.</i>
removed	अपनीत	repulsion अपकर्षण, अपासन <i>n.</i>
renal	<i>Anat.</i> वृक्कय	request प्रार्थना <i>f.</i>
renal artery	<i>Anat.</i> वृक्क-रोहिणी <i>f.</i>	required अपेक्षित
renal papillae	<i>Anat.</i> वृक्क-पिंडिका <i>f.</i>	required direction <i>Phys.</i> अपेक्षित- दिशा <i>f.</i>
renal vein	<i>Anat.</i> वृक्क-नीला <i>f.</i>	research अन्वेषण <i>n.</i>
rendering soluble	विलेय-करण <i>n.</i>	research assistant अन्वेषण- सहाय <i>m.</i>
reniform leaf	वृक्कपत्र <i>n.</i> (वृक्क kidney)	research laboratory अन्वेषण- प्रयोगशाला <i>f.</i>
rennet	वसातंच <i>m.</i>	research scholar अन्वेषणाच्येता (-वृ), अन्वेषा <i>m.</i>
repeat	<i>vb.</i> मुनरावर्तन <i>n.</i>	research section अन्वेषण-विभाग <i>m.</i>
repeated	मुनरावृत्त	
repeated root	<i>Math.</i> आप्रेडित मूल <i>n.</i>	
repel	<i>vb.</i> 1 अपासन <i>n.</i>	

reserve संचिति f.	resulting = resultant
reservoir १ आशय m.	retain vb. (keep back) प्रतिधारण n.
2 जलाशय m.	(ancient word)
reservoir of mercury पारदाशय m.	retard १ (to make slow)
residual air <i>Physiol.</i> अवशिष्ट वायु m.	विमन्दन n.
residue अवशेष m.	2 (to delay) विलम्बन n.
resin उद्यास m. (analogous to निर्यास)	3 (to keep back, detain) विधारण n.
resin canals <i>Bot.</i> उद्यास-कुल्या f.	rétarded velocity <i>Phys.</i> विमन्दित प्रवेग m.
resist vb. रोधन n.	reticulum जालिका f.
resistance रोध m.	retina <i>Anat.</i> मूर्तिपट m
resistance bridge रोध-सेतु m.	retort <i>Chem.</i> वकभांड n. (ancient word वकयन्न)
resistance cell रोध-कोशा f.	retort ring वकभांड-बल्य m.
resistance lamp रोध-दीप m.	reverberation प्रतिरिहन, प्रतिक्षेपण n.
resistance overcome <i>Phys.</i> अभिमूल रोध m.	reverberatory प्रतिक्षेपी (-हन)
resolution संकल्प m. (motion प्रस्ताव m.)	reverberatory furnace प्रतिक्षेपि आष्ट्र n.
resolution (of forces or velo- cities) विघटन n.	reversal उत्कमण, उत्कामण n., विपर्यय m.
resolution into factors <i>Math.</i> खण्डन, खण्डीकरण n.	reversal of direction दिग्बिपर्यय m.
resolving power <i>Photog.</i> (pro- ducing fine details) सक्षम- दर्शिता f.	reverse उत्कम, विपरीत
respectively क्रमशः	reverse vb. विपर्ययण n.
respiration श्वसन n., श्वास m.	reversed विपरीत
respiratory centre <i>Physiol.</i> श्वसन-केन्द्र n.	reverse order उत्कम m.
respiratory system <i>Physiol.</i> श्वसन-संहिति f.	reversibility उत्काम्यता f.
resting stage विश्राम-अवस्था f.	reversible उत्काम्य
result परिणाम m., फल n..	reversible glasses परिवर्त्य उपनेत्र n.
resultant (force, velocity) परिणामत् (बल, प्रवेग), परिणामी (-हन), परिणामस्वरूप	reversible process <i>Thermodyn.</i> प्रतिवर्त्य-विधा, प्रतिवर्तिनी विधा f.
	reversible reaction <i>Chem.</i> प्रतिवर्त्य-प्रतिक्रिया, प्रतिवर्तिनी प्रतिक्रिया, f.
	reversing उत्कमण n., उत्कामणा f.

reversion 1 = escheat Adminis.	rhombus Geom. चतुःसमभुज,
प्रत्यावर्तन n.	तिर्यग्वर्ग m. ('oblique square')
2 = atavism Zool. विपर्ययग n.	Rhynchota (Gk. <i>rhynchos</i> snout) Zool. तुण्डिगण m., तुण्डिनः m. pl.
3 उत्कमण, उत्कामण n.	Rhyncocephalia Zool (resembling lizards) पल्लथाभाति f. (-आति for प्रजाति genus; पल्ली a house lizard)
reverted प्रतिवर्तित	rib पट्टु m.
revision पुनरावृत्ति f.	ribbon पट्टिका f.
revocation निरसना f., खण्डन n.	rice-straw बुस n.
revoke 1 vb. (to annul)	ricin Chem. एरेंडि f
निरसन, खण्डन n.	rider आरोहक m.
2 n. निगस m	balance rider तुला-आरोहक m.
revolution भ्रान्ति f., परिभ्रमण, भ्रमण, परिक्रमण n.	ridge Anat. कूट n.
revolution counter भ्रान्तिशाणित्र n.	right अधिकार m.
revolving भ्रान्त्यत्, भ्रमत्	right angle Math. लम्ब कोण m.
revolving stool भ्रमतीठ n.	right-angled triangle लम्बकोण त्रिभुज m.
Rh (rhodium) ना (नाम्लानु)	right-angle gauge. Mach. लम्बकोणमान m.
rhenium Chem. वाष्पत्रु m	right circular cone Math. लम्बी वर्तुल शंकु m.
rheostat Elec. न्योतस्टेट्	right circular cylinder Math. लम्बी वर्तुल रम्ब m
rhizoid Bot. शिफाम n.	right frustum Math. सम छिन्नक m (सम = समान्तर आधार), लम्बछिन्नक m.
rhizome Bot. शिफावृत्त n.	right prism Math. लम्ब संकेत्र n.
rhizophore Bot. (a shoot bearing roots at the apex) मूलद m.	right pyramid Math. लम्ब स्तूप m.
rhizoplast Zool. (root of the flagellum extending up to the nucleus) कशामूल n.	right side दक्षिण पक्ष m.
Rhizopoda Zool. मूलपादाः m. pl.	right subclavion दक्ष अधोक्षक m.
rhodanate Chem. पाटलीय n.	rigid (not pliant, not flexible) अनाम्य, परिवृद्ध
rhodium Chem. नाम्लानु m.	rigidify vb (to make or become rigid) अनाम्यकरण, अनाम्यभवन n.
Rhodo-coccus पाटल-गोलाणु m.	
Rhodophyceae (red algae) Bot. रक्ताल्पकाः m. pl.	
rhomb = rhombus	
rhombic तिर्यग्वर्गिक, तिर्यग्वर्गरूप	
rhombic crystals तिर्यग्वर्ग स्फट,	
तिर्यग्वर्गरूपी स्फट m.	
rhomboid Geom. तिर्यग्मायत m.	

rigidity = rigidness अनास्थता <i>f.</i>	rootlet <i>Bot.</i> मूलक <i>n.</i>
rim प्रष्ठि <i>m.</i>	root of orbit <i>Ophthalmol.</i> अक्षिकूप-मूल <i>n.</i>
rimless अप्रष्ठि, प्रान्तहीन	root of the tooth <i>Anat.</i> दन्त- मूल <i>n.</i>
ring बलय <i>m.</i>	root pressure <i>Bot.</i> मूल-निपीड <i>m.</i>
ring clip बलय-स्वज <i>m.</i>	root stalk <i>Bot.</i> मूल-वृत्त <i>n.</i>
ring test बलय-परीक्षा <i>f.</i>	Rosa पाटलति <i>f.</i> (-ति for प्रजाति genus)
ringworm <i>Med.</i> , दहु <i>f.</i>	Rosaceae <i>Bot.</i> पाटलकुल <i>n.</i>
rinse <i>vb.</i> उद-क्षालन <i>n.</i>	rose सेवती <i>f.</i> , पाटलमुण्ड <i>n.</i>
rivet लंबंग <i>n.</i> (short for लंबंगकील)	rose apple = jambo = Java plum = Malay apple जम्बू <i>n.</i>
Rn (radon) रै (तैजसाति)	rose-water पाटल-वारि <i>n.</i>
road रथ्या <i>f.</i>	rosin = colophony उदायास <i>m.</i>
rock शैल <i>m.</i>	rostellum चंचु <i>f.</i>
rock boring शैल-छिक्रण <i>n.</i>	rot <i>vb.</i> गलन <i>n.</i>
rock salt सैन्धव, शैल लवण <i>n.</i>	rotary परिक्रम
rod शलाका <i>f.</i>	rotary joint <i>Anat.</i> आवर्त-सन्धि <i>m.</i> (from सुधुत)
rodent रदनी (-इन्) <i>m.</i>	rotary microtome परिक्रम अणुच्छिद <i>m.</i>
Rodentia <i>Zool.</i> रदनिन: <i>m.pl.</i>	rotary motion परिक्रम-गति <i>f.</i>
Roentgen rays = X rays क्ष-रेश्मि, घन-वेधी रेश्मि <i>m.</i>	rotary oil pump <i>Phys.</i> परिक्रम तैलोदङ्ग <i>m.</i>
roll बेळन, लोठन <i>n.</i>	rotate <i>vb.</i> परिक्रामण, परिक्रमण <i>n.</i>
roller बेळन <i>n.</i>	rotating coil परिक्रमण कुँडल <i>n.</i>
roller-rod बेळन-शलाका <i>f.</i>	rotation आन्ति <i>f.</i> (स्वाक्ष-आन्ति), परिक्रमण <i>n.</i> , परिक्राम <i>n.</i>
rolling friction <i>Phys.</i> लोठन- प्रतिरोध <i>m.</i>	rotatory motion परिक्रम-गति <i>f.</i>
roll sulphur (cast into sticks) बेळन-गन्धक <i>m.</i>	Rotifera <i>Zool.</i> किरोटिन: <i>m.pl.</i>
Roman steel yard <i>Phys.</i> : (fulcrum fixed) स्थिरकम्भा यष्टि <i>f.</i> (वज्रायस 'steel' is understood)	rotor <i>Phys.</i> परिक्रमक <i>m.</i>
roof छादि <i>n.</i>	rotten = rot गलित
roof of orbit <i>Ophthalmol.</i> अक्षिकूप-छादि <i>n.</i>	rouge आँकुम <i>n.</i>
room कोष्ठ <i>m.</i>	rough स्थूल 1 (uneven) असम 2 (harsh) कर्कश
root <i>Math.</i> , <i>Bot.</i> मूल <i>n.</i>	
root-cap <i>Bot.</i> मूलगोप, मूलाग्रगोप <i>m.</i>	
root hair <i>Bot.</i> मूल-रोप <i>n.</i>	
root leaf <i>Bot.</i> मूल-पत्र <i>n.</i>	

3 (crude, unfinished) असंस्कृत	ruler रेखक <i>m.</i>
4 (coarse) रुक्ष	rules of court न्यायालय-नियम <i>m.</i>
roughage (coarse food high in fibre) तन्तवन्न <i>n.</i>	rules of procedure प्रक्रिया-नियम <i>m.</i>
roughly स्थूलरूपेण	rum (from fermented molasses) फाणिरा <i>f.</i>
round गोल	rumbatron <i>Phys.</i> (which accelerates electrons) विद्युदण्ड-त्वर <i>m.</i>
round-bottomed गोल-बुधन	ruminants = Ruminantia <i>Zool.</i>
round bracket गोलाभिवार <i>m.</i>	रोमन्यनः <i>m. pl.</i>
round-celled गोल-कोशावान्	ruminate <i>vb.</i> रोमन्यन <i>n.</i>
rounded चूस्त	runcinate <i>Bot.</i> (pinnately cut with the lobes pointing downwards) अधःपालिमद् (Lat. <i>runcinatus</i> 'planed off' is inaccurate)
round glasses गोलोपनेत्र <i>n.</i>	runner 1 <i>Zool.</i> (feet of ostrich) धावक (पद)
round oval glasses गोलाण्ड-उपनेत्र <i>n.</i>	2 <i>Bot.</i> मू-स्तारी (-इन्)
round-topped बलय-शीर्ष	rust भेंट्र <i>n.</i>
roundworm मलसर्प <i>m.</i> (Panjabi मलहप)	rust fungus <i>Bot.</i> मण्ड्रर-कवक <i>n.</i>
routine नैत्यक <i>n.</i>	ruthenium <i>Chem.</i> नक्षरातु <i>m.</i>
row पंक्ति <i>f.</i>	S
royal mint राज-टंकशाला <i>f.</i>	S (sulphur) <i>Chem.</i> शु (शुल्वारि)
royal observatory राज-वैधशाला <i>f.</i>	s (distance) <i>Phys.</i> दू (दूरत्व)
Ru (ruthenium) न (नक्षरातु)	Sa (samarium) <i>Chem.</i> धू (धूसरला)
rubber घृषि <i>m.</i>	saccharide <i>Chem.</i> शर्करेय <i>n.</i>
rubber band घृषि-पट्टी <i>f.</i>	saccharo-meter शर्करा-मान <i>m.</i>
rubber cap घृषि-टोपी <i>f.</i>	saccharose <i>Chem.</i> शर्कारातु <i>n.</i>
rubber cork घृषि-त्वक्षा <i>f.</i>	sacral <i>adj.</i> (pertaining to, or in the region of the sacrum) त्रिक-, त्रैक-
rubber-pressure tube घृषि-निपीड़न-नाल <i>m.</i>	sacral <i>n.</i> (sacral vertebra) त्रिक-कीकस <i>m.</i>
rubber ring घृषि-बलय <i>m.</i>	sacral canal त्रिक-कुल्या <i>f.</i>
rubber stamp घृषि-मुद्रा <i>f.</i>	sacral vertebra त्रिक-कीकस <i>m.</i>
rubber tube घृषि-नाल <i>m.</i>	
rubber tyre घृषि-पति <i>m.</i>	
rubidium <i>Chem.</i> दंपतु <i>m.</i>	
rule = law <i>Math.</i> नियम <i>m.</i>	
rule (ruler) रेखक <i>m.</i>	
rule of signs <i>Math.</i> चिह्न-नियम <i>m.</i>	
rule of three <i>Math.</i> त्रैराशिक	
नियम <i>m.</i>	

PREFACE

The present work is an abridged version of the Great English-Indian Dictionary. It is intended for use of authors, teachers and students interested in elementary Chemistry, Physics, Mathematics, Botany and Zoology.

It was in October 1946 that the Academic Council of the Bombay University had resolved that the confusion that prevails at present in the use of technical terms in the different languages used in the Bombay Presidency as media of instruction for the matriculation stage, should be removed and a uniform system of terminology be adopted. For the purpose they adopted our system. It is primarily at their instance that this small edition is being published. To make it more useful the scope of this Dictionary has been extended beyond the matriculation stage.

Those who go beyond the scope of this Dictionary are recommended to use our bigger volume.

I take this opportunity of thanking the Honourable Mr. B. G. Kher, who has taken a personal interest in this lexicographical work and extended his patronage to it. My thanks are also due to many friends in Poona and Bombay for their keenest interest and closest co-operation in this work which at times has seemed too difficult and thankless. I have particularly to mention the names of Dr. D. D. Karve, Principal of Fergusson College, Poona and Dr. S.D. Limaye of Poona.

In my own staff, the main burden has fallen on the shoulders of Mr. Vijayendra Kumar Mathur, M.A., who,

I believe, has borne it valiantly. The task of preparing the press copy has been mostly done by my son Mr. Lokesh with the assistance of Mr. Umesh Behari Mathur, M.A., and Mr. W. D. Ojha.

Books using our terminology have been prepared both in Hindi and Marathi for the use of Intermediate students of the Nagpur University. These books cover all the five sciences mentioned above. Their use would make it easy to prepare corresponding elementary books for the matriculation students.

INTRODUCTION

India is entering on a new age. This age has to be given a direction.

In science and higher thought as well as in administration and commerce, India has to take a place by the side of other big nations of the world.

All round we have plans for extension and development. This Dictionary represents an idea as well as the execution of an idea which will revolutionise almost every sphere of activity. Just as the country found that the British Government was a hindrance in the farward march of the country, similarly we have found that the English language blockades the freedom and the spontaneity of the Indian intellect. The British Government has come to an end and one of their most powerful weapons of subjection, namely the English language, has also to go with its originators.

English has to go but it is possible only if there is something else to replace it. We are not a race of dumb people. We have a language and we have not only a language but several languages. These languages have a history of a thousand years. But these languages are limited in their scope. They cannot replace English which is the richest language in the world.

This fact is known and appreciated by every thinking person in this country. It has gone home to such an extent that a sense of frustration and even impossibility has taken possession of our best minds.

Mahatma Gandhi, the Father of the Nation put it down in unmistakable terms that English shall not remain the language of Free India, that it shall be replaced by the Indian languages, that in every province the provincial language shall be the language of the people and of the

Government. In principle and in sentiments it has received universal acceptance all over the country. But in practice there are difficulties which many believe are insurmountable.

The difficulty lies in specific words which connote technical or semi-technical ideas and things. Our administrators and educationists, eager to go ahead and being unable to provide for anything better, advocate the borrowing of words from English wherever we do not have our own.

Being primarily concerned with education, we shall first of all take up the views of university men. They say that English words have been used for the last century and hence they may be retained with advantage.

Further they say that English terms are international and hence by retaining them we shall be keeping contact with the rest of the world.

When I put this before Mahatma Gandhi a few years back, he retorted, "we have been under the British rule for more than a century and the British rule makes us members of the British Commonwealth which has great advantages, then why not continue the British rule too!"

If the British spread Western education in this country, it was with a definite aim and that was to provide clerks for their Government. That is not our aim. Our objective cannot be satisfied by the retention either of the English language or of English words. Our objective is to spread education widely all over the country and to intensify scientific knowledge so that it will not be the monopoly of a small privileged class.

It is our objective to impart education with the greatest ease and to avoid the huge waste of time that goes on in the imparting of English. It has been estimated that one third of the entire time of our schools and col-

leges is taken away by the teaching of English. Our boys spend the best part of their lives in acquiring English spellings which know no law, in solving exercises in the uses of 'shall and may, will and would' and in mastering innumerable vagaries of expression and idiom. English, being far removed from our own country and civilization, taxes our memory and intelligence to an extent which has not been gauged so far by our educationists. The ten years which we spend on the learning of English can be better utilised in the acquiring of knowledge itself.

Scientific language is primarily and essentially composed of specific terms which are put into sentences with the help of prepositions, pronouns, conjunctives and other simple words. If these specific words are English then can we claim that we are teaching science through our languages. That claim would be a mockery, educationally it would be a tragedy. Those boys who read English, and science through English, even they find it hard to make any sense from scientific terms because a majority of them are derived from or based upon Latin and Greek roots which are not ordinarily used in literary English. Take the case of a boy and a girl, who have not done their compulsory English to the same extent as the present Indian student does. Give to this boy or girl Indian books on Chemistry, Botany, Zoology, Anatomy, Physics, or Astronomy, with terms taken bodily from English. These terms would be so much nonsense syllables, good as exercises for memory tests but not for an intelligent grasp of the subject. To stuff them into the young brains, will mean that much of diminution in attention to the subject proper.

Scientific terms are not few. Their numbers are in lacs. They will inundate and submerge our languages.

According to the objectives in view, we have to evolve our own language of science. A few years ago people did

not believe that it was possible. Even now, there will be thousands who have not seen that it is possible. And unless they see it they cannot believe it. It is particularly this ignorance which is at the basis of the idea that English terms might be retained. There are other minor reasons also that people take up cudgels for English. It is vested interests. Those who know English, they naturally feel that when another medium takes its place they would be pushed into the background. Many of them do not feel young enough to pursue and master a new set of terms even if they be their own. Provincial jealousies also play their role.

From time to time I have been writing articles connected with the problems of scientific nomenclature. Some of these are reproduced in the following pages.

ENGLISH vs. OUR OWN TECHNICAL TERMS

English technical terms are international—this is what a large number of Indians are heard to say now-a-days. On the eve of transition from English to Hindi that is the slogan to which our English educated generation is trying to stick, hoping that they might be saved the worry of learning their own language. We shall examine this slogan. In England the word international can be used without any prick to the English conscience only if a few of the neighbouring countries fall in with them. For example, Norway, Denmark, Holland, Belgium, France, Spain, are considered to be nations. Nobody can deny that. So inspite of their small area or small population, if two of these countries agree in the use of certain terms scientific or literary, religious or cultural then the English people say that these terms are international. This usage of the word international must be kept clearly before the mind by our Indian friends. They should also keep in mind that Europe and America form one homogeneous civilization. The source of their religion and civilization is one. If the variety of Governments be moved out of the horizon then they can be taken as one mass of humanity as against the Indian or the Chinese. Among themselves the Europeans and Americans do not show greater differences than the various linguistic communities of Northern India. To the Europeans Latin and Greek have the same sanctity as Sanskrit to us.

The internationalism of English terminology is really a community of civilization among the different language groups of Europe who are known as different nations on account of the different Governments. But when an Indian borrows the phrase he understands by the word international the whole world including India, China and Japan. He

means by it that it is binding on us to use English terms whether they be intelligible or not.

It is not only the technical words in English which are common to other European languages but even ordinary words as commencement, religion, philosophy, architecture, etc., etc. It does not follow that these words are international in the sense that they are binding on us. If it were so, then we would start making a thorough investigation as to which words of the English language are common to other languages of Europe. The words that are thus registered shall then be binding upon us. This has never been done in the world and this shall never be done either by us or in any other country. If the Europeans have a certain number of words in common, it is not because they were different sets of people as we and the English are, who felt constrained to use words of another language. A word of Greek or Latin origin used in one European country, is equally intelligible to another European country. So they could sit in a conference and accept any Greek and Latin name. But they are not our words. They cannot be absorbed into our language as intelligible parts of the language. They would stand out as insensible conglomeration of awkward sounds.

Our generation which has been brought up on English and Latin terminology cannot properly judge the needs of the generations to come, the generations who would not be obliged to spend the best part of their school and college life in the mastery of the English tongue.

Latin and Greek are the soul of Europe. They are not our soul. But we also have a soul. We are not soulless. We have a history and a tradition. We have a heritage to guard and to develop. We cannot merely look up to others as to what they speak. We have to attend to our own. We have to satisfy our own hunger for knowledge. Our

only aim can be how we can grasp knowledge in the quickest and surest manner. English books can best be used as reference books for higher work as long as we do not make real contribution in different spheres of science. Then we shall have plenty of our own reference books, magazines and translation bureaus to place at the disposal of our men in our own language all that is now in the rest of the world. But we shall save time by teaching to our children with our own words and phrases, books and magazines, the highest truths of science. We shall not go on teaching them cat and dog stories in a foreign tongue. We shall not waste their energies in idiomatic exercises in correct spelling, pronunciation and accentuation of one of the most erratic languages of the world. A few intelligent men at every university may go in for foreign languages but the majority must spend their time in actual pursuit of knowledge. Our aim, clear and unbending, should be the learning of modern knowledge, through words which lead us forward and do not stand as effective blocks in the way of progress. How many of the professors of science, let us take botany and zoology, or chemistry and mining, understand the English hotch-potch, known by the name of scientific nomenclature. A part of it is meaningful while a good deal is meaningless. But whether originally it is one or the other, to the Indian professors of science, it is all meaningless. It is to be learnt by sheer repetition and understood with the help of the context and associations alone. The words by themselves mean next to nothing. Because they do not understand these words and because they have never tried to think as to how they can be called in our own languages, an atmosphere of mystery, a sense of the unknown and the unknowable, surround these words with a unique halo. They have bestowed so much labour in filling their brains with them that they have almost a secret love for them, the love of the hard-earned.

Just as Latin terms are common to the whole of Europe, so shall the Sanskrit terms be to the whole of India. Area by area, population by population, we are almost equal and if we work hard, as we are bound to if we mean to survive in the struggle of existence between nations, we shall surely catch up with the Europeans.

Scientific terms are virtually a snowball. As it rolls along it gathers more mass. There is no end to its growth. The small ball gains hundred times its own size in a short while. If we were to start with borrowing a few English words in science one would be astonished to find that in a short time they would have amassed an amazing lot of other English words round about them. Every word has its associates. The associates in their turn have their own connections. So the mass goes on increasing until the whole language is dominated and enveloped by it. Take the case of a single word 'phosphorus.' A few of its derivatives are as follows :

phos-, phosphagen, phospham, phosphamide, phosphatase, phosphate, phosphated, phosphatemia, phosphate rock, phosphatese, phosphatic, phosphatide, phosphatization, phosphatize, phosphato-, phosphazo-, phosphene, phosphenyl, phosphide, phosphinate, phosphine, phosphine oxide, phosphinic, phosphite, phospho-, phosphoaminolipide, phosphocarnic acid, phosphocreatine, phosphoferrite, phosphoglycerate, phospholipide, phosphomolybdate, phosphomolybdic, phosphonic, phosphonium, phosphophyllite, phosphoprotein, phosphor, phosphorate, phosphorated oil, phosphor bronze, phosphoreal, phosphoresce, phosphorescence, phosphorescent, phosphoreted, phosphoreted hydrogen, phosphorhidrosis, phosphoric, phosphoric acid, phosphoricul, phosphotiferous, phosphorism, phosphorite, phosphorize,

phosphorogen, phosphorogenic, phosphorograph, phosphorographic, phosphorógraphy, phosphoróscope, phosphorous, phosphorous acid, phosphorous anhydride or oxide, phosphuria, phosphorus, phosphorus chloride, phosphorus disease, phosphorus nec, phosphorus oxide, phosphorus trioxide, phosphorus pentoxide, phosphorus pentachloride, phosphorus sulphide, phosphorus sesquisulphide, phosphorus trichloride, phosphoryl, phosphorylation, phosphoryl chloride, phosphosilicate, phosphotartaric, photungstic, phosphuranylite, phosphuria, phosphyl, phossy, phossy jaw.

If we reverse the process; that is, if we start providing our own words which would have a meaning in our language, which will not be mere sounds but will be in themselves bearers of a part of their own definitions, these words will also go on gathering mass. Patience, intelligent work, systematic investigation will enrich our language and our mind as nothing else will. Foreign words tell you nothing. Our own words will tell you something, which will lead you ahead. That is exactly the difference between our own and what is exotic.

To come back to the word international, anything which is common between two or more nations is called international. For example, China, Japan, Manchuria, Korea, Annam have half their vocabulary common. This vocabulary consists of all the words relating to higher thought and science.

Similarly the vocabulary which is common to India, Burma, Siam and Ceylon would be called international. Of course we are not yet aware of this, but it is time that we became aware and utilised this community to the advantage of all the countries concerned.

HOW THE JAPANESE MADE SCIENCE THEIR OWN

It is just eighty years ago, in 1867, that the Japanese Government decided to open their country to foreigners. Twenty years later they began recasting their educational system. It was an uphill task but the Japanese were not frightened. They were full of energy. They had youth. Japan was not inhabited by slaves. It was a country which had been always free, always fresh. If they once made up their mind to go modern, nothing could stop them. Batches after batches of young men sallied forth to Europe and America. They learnt Western sciences and literatures and returned home. At home they could not reproduce the Western atmosphere unless and until they adopted their own medium of thought and instruction. It was a stupendous affair, for the men who were set on this new nationalizing activity were not always clever enough to capture the exact or the entire field of associations of European words. But the Japanese were in a desperate hurry. They could not wait. Good, bad or indifferent, they provided words in their language. The phraseology of science is gigantic. Teams of men worked day and night, for months and for years until they could train their own technicians, industrialists, miners, shippers, electricians, university professors in all departments of science, whether of mere academic interest or of commercial value. To whatever the Japanese set their hand, to whatever they set their mind, it was through the medium of their own tongue. The Japanese made a discovery. It should be no less a discovery to us that those who had gone to foreign countries did not form the best workers. Those brains were

best informed which worked through their own medium. These brains worked quicker and had a surer grasp. Having their own language gave another advantage to the Japanese. When they discovered new commercial products or invented new things in the domain of pure science, they remained sealed knowledge for the outside world for several years. They became known to the outsiders only when the Japanese themselves had advanced further and they could well afford to let the secret go out to enrich the rest of the world. One might wonder as to how the average Japanese could keep in touch with the scientific developments in the rest of the world. The Japanese had a system about it. Every research worker could know of the work done in any part of the world in his own sphere. This work was made available to him without much delay. The system was not complicated. It was simple but effective.

On account of the forced education through English in our country, we have lost the feeling for our own language. We have lived too long under the heel of others to feel the value of being ourselves. But feeling apart, in itself it is an educational problem and has to be tackled from the purely utilitarian point of view. Almost a thousand English words have become so current in this country, that it would be called blasphemy to make any effort to translate them. But the Japanese people were free when they took to European civilization. They were not burdened by any foreign language and they could not think of burdening themselves and their further generations also with a foreign language. They simply could not think in any terms but of their own language.

It will not be possible for me to reproduce here the pictorial writing of Japanese. It is a writing which would challenge the patience of any other nation. Almost the

whole of it is Chinese. It is complicated to the extreme. In quoting from Japanese I shall be content with giving the Japanese word in the Roman script which represents the phonetic side of the Japanese words. But to one who knows Chinese or Japanese the original written symbol is essential for visualising the true word and its exact connotation. Hereunder are a few common English words with their Japanese equivalents.

Asbestos in Japanese is represented by two symbols which are pronounced as *seki-men* meaning 'stone-cotton.' Autogyro is *fu-sha-shiki-hi-ko-ki*. In Japanese it is written with six characters which mean 'wind-vehicle-model-flight-machinery'. The Japanese do not consider it a long word. In a word like Bangalore-torpedo the Japanese have got rid of the proper name Bangalore. They call it *baku-yaku-to* meaning 'explosion-compound-tube'. Barometer is 'sunshine-rain-calculator,' in Japanese *sei-u-kei*. Battery is *den-chi* 'electricity-pond'. Bicycle is *ji-ten-sha* 'self-revolve-vehicle'. Hospital is *byo-in* 'disease-building'. Photograph is called 'reflected-reality', *sha-shin*. Railway is translated from the German and French name and not from the English word. It is *tetsu-do* meaning 'iron-road'. A platform is 'ride-descent-dias' *jo-ko-dai*. Switch is *denro-kai-hei-ki* 'electricity-opening-shutting-instrument'. Translation of tank is rather prosaic-*sen-sha* 'battle-vehicle.'

These words are not always significant in the same sense in which the Sanskrit words are; still they are expressive, even poetic, above all serviceable. Without them the Japanese could not have mastered science. They could not have spread education among the masses and could not have come to the top. Alas they also developed the military system of the Germans along with their science and with them they have temporarily gone low, far too low to rise soon.

To make science our own, we must have our own words. Borrowing the technical words from English shall ever keep us slaves to the English. It is true that we have to build up our own scientific literature. With the coming of our own language this literature will be built sooner than it could ever be done otherwise. With our own language as the medium of thought and with our own technical words, science will truly become our own. It shall not remain foreign.

INDIAN SCIENTIFIC NOMENCLATURE OF PLANTS

Indian botanists, that is botanists, whose mother-tongue is an Indian language, but who have acquired their knowledge of botany through English, are of the firm belief that one might translate the descriptive phraseology from English to Indian languages, but the names of classes, genera, species, sub-species, etc., are too sacred to be given Indian names. They affirm that the names of plants belong to Latin and that we the Indians have no right to replace Latin by Sanskrit. They argue that Latin names are common to all the European countries and that the rest of the world does or should accept them.

The convention among European botanists of having a Latin or Latinised name for every plant is deeply fixed. If it is so, why should not we take up this nomenclature? Before proceeding further I may stress the point that having our own terms does not mean wiping out Latin terms; just as having our own language does not mean wiping out English or any other language. Latin terms will remain as long as the European nations will remain. They are quite independent of us. I do not see any likelihood of our affecting the existence or the growth of Latin terms. We shall start with the primeval question, why do we translate? We translate for the benefit of those who do not know the foreign language or those who cannot afford to spend five to fifteen years on the mastery of a foreign language. In short we translate to save time, to save energy; we translate for quick and better understanding. If this aim is a worthy aim then no one should object to the translation of Latin names.

Latin names are a bug-bear. They are not intelligible even to the average Englishman. Here is a quotation from

"A Popular Dictionary of Botanical Names and Terms"
by G. F. Zimmer (London, 1946).

"Why should we allow a pile of heterogeneous names to stand as a barrier between our people and the fairest gate of knowledge (Botany). These strange names are all but barren of interest in themselves; what interest they possess springs wholly out of the objects they represent. It is the primary object of this dictionary to make these strange names more interesting by giving their equivalents in our own language (*i.e.* English)."

In India we have a rich Ayurvedic literature which has preserved more than a thousand names of plants and herbs. These names have been used since immemorial time throughout the length and breadth of India. The use of these terms will make the study of systematic botany homely even for those who do not know a syllable of English.

Amaryllidaceae सुदर्शन-कुल. सुदर्शन is well-known to the Vaidyas.
Ampelidae	... श्राक्षा-कुल. श्राक्षा is Hindi, Punjabi ਦਾਖ, Marathi श्राक्ष.
Combretaceae हरीतकी-कुल. हरीतकी is Hindi हरड, Punjabi ਹਰੋਡ.
Coniferae देवदार-कुल. देवदार is well-known. Marathi and Hindi देवदार.
Dipteraceae कर्पूर-कुल. कर्पूर has been taken up by Persian, Arabic and all modern European languages. In Hindi it is कपूर and Marathi कापूर.
Capparidaccae	... करीर-कुल. करीर is well known. The name has not changed even in the popular speech..
Cruciferae	... राजिका-कुल. राजिका is Hindi रई.

Euphorbiaceae	... एरण्ड-कुल. एरण्ड is one of the main oil seed plants.
Rutaceae निम्बु-कुल. निम्बु is originally a native of India and it has travelled to the entire world. Persian, Arabic and European 'lemon' are 'corruptions of the Sanskrit word निम्बु. Cf. Marathi लिम्बु.
Myrtaceae जम्बू-कुल. जम्बू is Hindi जामून, Punjabi जम्बू and Marathi जांमूळ.
Asclepiadaceae अर्क-कुल. अर्क is Hindi आक, and Punjabi अਕ.
Labiatae तुलसी-कुल. तुलसी is the well-known sacred plant.
Lythraceae दाढिम-कुल. दाढिम is the pomegranate. Marathi बाळिच.
Menispermaceae गुह्वची-कुल. गुह्वची and the next , two words पुर्नंगा and अपामार्ग are common Ayurvedic terms.
Nyctaginaceae	... पुर्नंगा-कुल.
Amaranthaceae अपामार्ग-कुल.
Annonaceae साताफल-कुल.
Anacardiaceae भलात-कुल. भलात is the washerman's marking nut.
Sapindaceae	... अद्धि-कुल. अद्धि is Hindi and Marathi रीड़ा.
Solanaceae धत्तूर-कुल. धत्तूर is the common Indian poisonous plant.
Magnoliaceae चपक-कुल. चपक flowers are well-known.
Moringae शोभाजन-कुल. शोभाजन is Punjabi सोहाजना.
Ranunculaceae जीर-कुल. जीर is the common spice, Hindi जीरा, Marathi जिरे.
Pedalineae तिल-कुल. तिल is common throughout India.
Myristicaceae जातिफल-कुल. जातिफल is Hindi and Marathi जायफल.

Nymphaeaceae कतल-कुल. कतल is the lotus.
Piperaceae पिप्पली-कुल. पिप्पली has given to English the word pepper.
Polygonaceae अम्लवेतस-कुल. अम्लवेतस is commonly used in Ayurveda.
Sapotaceae मधूक-कुल. मधूक is Hindi महुवा and Marathi मोह.
Scitamineae हरिद्रा-कुल. हरिद्रा is Hindi हल्दी and Marathi हळद.
Urticaceae वट-कुल. वट is 'banyan' Hindi बड़ and Marathi बड.
Zygophyllaceae गोक्खुर-कुल. गोक्खुर is Hindi, Punjabi, Marathi गोखरू.
Onagraceae शृङ्खाट-कुल. शृङ्खाट is Hindi सिंघाड़ and Marathi शिंगाडा.
Pendanaceae केतकी-कुल. केतकी is Hindi and Marathi केवडा.
Juglandaceae अक्षोट-कुल. अक्षोट is Hindi अखोट and Marathi अकोड.
Betulaceae भूर्ज-कुल. भूर्ज is well-known in the compound भूर्जपत्र, the fine bark of the birch tree on which ancient books were written in Kashmir and Nepal. The English word birch is derived from Sanskrit भूर्ज.
Santalaceae चन्दन-कुल. चन्दन is well-known throughout India. Arabic and English 'sandal' are corruptions of Sanskrit चन्दन.

The Indian words have a homely atmosphere. . The English words or rather the Latin words are hard as stone and cannot be easily digested. At present our boys and girls spend weeks and months of strenuous labour in trying to stuff their brains with Latin words. Botany can become a most pleasant study if it is taught with Indian words.

Otherwise it will remain a neglected subject in our universities. So far as the common man is concerned, it would be idle to hope that he will have any interest in the subject in spite of the fact that plants and flowers surround him and he would love to know as much about them as possible.

Botany is a descriptive science and there will be no difficulty in spreading its knowledge far and wide to the lowest intelligence if the Latin terms are replaced by proper Indian words. The study of botany is closely connected with agriculture. We shall be able to impart botanical knowledge to our farmers and achieve good results. But the same would be unthinkable if we stick to English terms.

It is only the research worker who has to establish contacts with the whole world, who will have to learn English and not only English but German, French, Russian, Japanese, that is, any language in which notable contributions have been made in the particular branch in which he is engaged. The research worker's labour of learning foreign languages cannot be avoided, but he too, will find it far more pleasant to get his initiation through his mother-tongue.

Scientific study of botany is begun nowadays at about the age of fifteen. With English terms it cannot be begun earlier. But with our own terms it can be begun at about the age of twelve, as soon as the powers of observation begin to quicken. The young students can be taken freely into the domain of leaves, flowers, fruits and plants. It can almost become a pastime. With the aid of a microscope the pastime can pass into a thorough study.

Those who advocate the retaining of English terms are ignorant of the advantages that will be bestowed by an

Indian terminology. But much more than that, they are not convinced that an Indian terminology is possible at all. Thirdly, they are lazy and they lack the enthusiasm to learn a new terminology even if it be their own. Their patriotism, their love of spreading scientific knowledge among the masses has not yet taken shape. But the moment, the Indian terminology is presented to them and they see its marvellous results, they will be all for it. The transition period is, however, a difficult one. It has to be crossed over with courage.

ROMANCE OF A SANSKRIT ROOT

A language is composed mainly of verbs, adjectives and adverbs. The largest contribution to the vocabulary of a language is made by nouns. But the nouns themselves owe their origin either in a large or a small measure to verbs. The dependence of nouns on verbs varies from language to language. The nouns are the easiest items for loan from other peoples and languages. Some nouns may be derived from adjectives. Adjectives themselves may be derived from nouns. In some languages like English and French less nouns are dependent on verbs than in German or Russian. But the highest number of nouns extracted from verbs is to be had in our own country, namely in the Sanskrit language. Nouns are got from verbs by the prefixing and suffixing of small elements known as prefixes and suffixes. Both taken together, they are about a hundred in number. The verbal roots are also not very many, say about six hundred (taking only those that are widely current). Having nouns derived from verbs makes the language simpler. One has to understand and remember the basic ideas conveyed by the roots and their appendages, altogether about seven hundred and then one has at his command a good part of the language. Of course words have to be known in their context. Without the context the meaning would not be complete. But on the other hand when nouns are not connected with any root used in the same language, the difficulty is hundred percent. The noun tells you nothing about itself. It has to be learnt with greater effort, because it is not possible to associate it with other words in the language.

In educational experiments that have been carried out from time to time, it has been discovered that the Germans and the Russians know more words of their language than

the English or French. Furthermore these people can learn new words quicker than the Anglo-French. Not being related with verbs and other words of their language the English and their linguistic associates and masters, the French lag behind in the domain of higher thought and research. There are other causes also for their lagging behind, but the linguistic cause is one of the very significant ones.

As compared to other European languages English has a larger number of roots. But the interconnections between them are not appreciated by the average Englishman and hence they are also learnt apart from one another. They do not form a beautiful long chain as the German verbs do.

In this and similar respects Sanskrit goes a longer way or rather the longest way in the realm of world languages.

It is outside the scope of this article to illustrate what we have said above from examples in European and Asiatic languages. That would form an article by itself. Chinese for example will yield as much material for thought as the German, only that it is more vague but also more prolific.

Here I shall content myself by presenting just one common Sanskrit root, गम् to go. Life centres around movement and it is but natural, that our ancients who named the world 'sansara, jagat', which mean 'the ever-moving,' should have utilised the idea of movement to include a large number of aspects and things of life. But here we are not so much interested in the thought values which are associated with these words, as the numerical strength and variety of derivatives. They cover such a wide range that we shall need an entire book to exhaust their study.

The direct derivatives of गम् are—गत् gone, departed, situated in, contained in, relating to, frequented, गतक्, गति movement, gait, passage, course, resource, condition, गतिक्,

गतिओँ, गतिकृ, गतियन्, गतवर् transient, perishable, गंधय to be attained, to be undergone, to be approached, गङ्गु a way, wayfarer, गन्त्रिणी a small cart, गत्र march, decampment, (in mathematics) removal of fractions, गमक indicative, explanatory, गत्य a road, गमन departure, गतनिका explanatory paraphrase, गमतीय accessible, approachable, गमयितृ leading to, गमेत sent, brought, गमेत् intending to go, गमेत् most ready to go, गमेष्यु intending to depart, गम्य passable, attainable, dissolute, गम्यमान, गामिक, गामुक, and गामिन् reaching or extending to, directed towards, etc., etc.

Many of these forms are found used with prefixes which often modify the meaning. We shall take a few here.

अतिगम् to surpass, to overcome, to escape, to neglect, अतिग exceeding, transgressing, violating, अधिगत् to find, to obtain, to accomplish, to study, अधिगत् acquired, learnt, अधिगम्तव्य, अधिगम्तु, अधिगम mastery, study, knowledge, profit, अधिगमन, अधिगमनीय, अधिगम्य, अनुगम् to follow, to seek, to observe, to imitate, अनुग a follower, a servant, अनुगत tallying with, अनुगति imitation, अनुगतिक, अनुगत्व्य, अनुगम, अनुगमन post-cremation of a widow, अनुगम्य, अनुगमित्, अनुगमुक्, अनगम् to depart, to vanish, अपग turning away, अगत् gone away, remote, dead, अगम, अपगमन; अविगम् to enter, to join, अभिगत् to undertake, to approach, to obtain, अभिगत्, अभिगम्तु, अभिगम visiting, अभिगमन, अभिगम्य, अभिगमित्, अवगम् to descend, to obtain, to understand, to conceive, अंगत्, अवगति anticipating, अगम्तव्य, अवगम. अवगमक expressive of, अवगमन, अवगमित्, अवगम्य, आगम् to come, to meet with, to arrive, आगा, आगति arrival, origin, आगत्वं, आगत्वु adventitious, incidental, आगतुक a stranger, a guest, आगत् arrival, appearance, income, science, आगमन, आगमे॒, आगमेत् approaching with rapidity, आगमित् relating to the future, आगमित् impending, आगमुक्, आजित्-मित् intending to come, उद्गम् to come forth, to rise, to ascend, उद्गा, उद्गति, उद्गव origin, shooting forth, उद्गमन, उद्गमतीय, उगम् to go near, to visit, to attend, to admit; उपग, उपगत approximate, उपगति, उपगम, उपगमन

उपगम्य, उपगमिन्, उपजिगमिषु, दुर्गम् difficult to be traversed, impassable, inaccessible, दुर्गमतीय, दुर्गम्य, निगम् to enter, to undergo, to insert, निगम doctrine, a market-place, a caravan, निगमन, निर्गम् to go out, to disappear, निर्गत् disappeared, extinct, निर्गम् vanishing, exit, outlet, export-place, निर्गमन outlet, issue, परागम् to go away, परागत, परागन्तु, परागम्, परिगम् to go round or about or through, to surround, परिग, परिगत encompassed, experienced, परिगन्तव्य, परिगम्, परिगमन, परिगमिन्, परिगम्य, प्रगम् to go forwards, to proceed, to advance, प्रगत, प्रगम first advance in courtship, प्रगमन progress, प्रगमनीय, प्रगमन प्रगमिन्, प्रगे early in the morning, प्रतिगम् to go towards, to go back, प्रतिगत, प्रतिगति, प्रतिगमन, विगम् to go asunder, to separate, विगत, विगम् संगम् to go together, to join, to harmonize, to correspond, to assemble, संग coming-together, संगत in conjunction, alliance, संगति association, company, appropriateness, relation, संगथ meeting-place, संगम confluence, harmony, point of intersection, संगमक, संगमन, संगमनीय, संगमिन्; संगिन्, सुगम easy of access, easily understood, सुगत, सुगति etc., etc.

Here we have given only single prefixes with the simplest forms of derivatives but it must be noted that the prefixes can come in groups of two and even three and modify the sense and add to the richness of the language without burdening the memory of the people who use it. Every उपर्ग conveys two or three primary meanings. Hence it is simple to comprehend as to how they will modify the meaning of the original verb. The twenty prefixes given above can be combined in almost arithmetical groups of twos and threes. Theoretically we could have as many as six to eight thousand combinations, every combination with a distinct connotation. Everyone of these combinations when joined on to the various derivatives which may be taken as about eighty, the number goes up to about five lacs. This is a big figure, too big to be ever required by any language, but this will give an idea of the great possibility which

lies before us in this richness of the Sanskrit language where the meaning of every prefix and suffix is clear within certain limits and where the grammatical authorities like Panini, Patanjali, and Katyayana have laid the smooth-path to traverse. We shall not starve for want of words. The scientific language may be today composed of about two million words, a number which will inspire awe in the mind of any nation, but to us who have followed carefully and analytically the course of the ancient tongue of India, have no diffidence in the development of our linguistic equipment which is so essential to comprehend the physical sciences of the present day which require a name for every microscopic entity which makes up our world of knowledge.

SANSKRIT ELEMENT IN GREEK AND LATIN

It is natural that Sanskrit should prevail in the Indian languages. But it is also equally natural that Sanskrit prevails to a certain extent even in Greek and Latin. Greek and Latin have been used as the sources for scientific terminology by all the European nations including the Russians. Now and then 'Sanskrit' words appear in a strange garb in these languages. In the European garb the words are unintelligible. In their original Sanskrit form they become homely to us.

In zoology there is a class of animals known as Pelecy-podá. What a strange name? The Sanskrit version is परशुपाद, having feet resembling a परशु axe. परशु is well-known in the name परशुराम. Opistho-glossa is half Sanskrit, opistho- is Sanskrit ग्री meaning 'back'. Opistho-glossa means those whose tongue is attached in front and free behind. In the British pharmacopoeia there is a preparation, caramel, prepared by heating sucrose, with occasional stirring, at about 180° to 200° until a black viscous mass is formed. It is used as a colouring agent. Its regular scientific name is *saccharum ustum*. It is a Latin word meaning 'burnt sugar'. The Latin word *saccharum* is the Sanskrit word शरसा, which is also the parent of English sugar, sucrose, etc. Only the Latin people changed the gender of the word from feminine to neuter. Similarly *ustum* is the Sanskrit word उष्म् meaning burnt. The root is उष् from which we get the common word उपस् dawn. The Pharmaceutical Codex contains a number of gauzes known by the Greek name *carbasus*. A strange and difficult word. Can any Indian doctor probe its genealogy? Its Sanskrit is कर्पास, from which is derived Hindi कपास, Marathi कापूस, etc. Bird lovers will note that the scientific Latin name for the feathered creatures is *Aves*. Its pure Sanskrit is वि. Nidification is

the art of making nests.. Its 'more significant half' is from the Sanskrit word नीड़ meaning a nest. Webster in his 'International Dictionary of the English Language' relates the first portion of the English word mathematics with Sanskrit मेधा. Punjabis will find in the Greek word *sphen* meaning wedge the word ਫਾਗ. Its Sanskrit is स्फान्. It occurs in several scientific words, such as, sphenodon, Sanskrit स्फानदंत्, sphenocephaly which is Sanskrit स्फानकपाल, the head shaped like a wedge, due to synostosis of the sagittal suture. Here again the word synostosis is pure Sanskrit. *Syn-* is from सम् meaning together and *osteо-* is from Sanskrit अस्त्रिय bone. It is the union of two or more separate bones forming a single bone. There would almost be a hundred words containing the Greek word *sphen* or the Sanskrit word स्फान्. The words containing *syn-* or its other form *sym-* are legion. कपाल or Greek *kephale*, in English written with c, has contributed to biology more than a hundred words... Latin *monile* meaning a necklace is connected with Sanskrit मणि. It is found in various English words such as moniliform. Monilethrix is a disease of the hair in which each hair appears as if strung with small beads. In geology the early age of the earth is known by the Greek name *Agnotozoic*. *Agnoto-* is Sanskrit अज्ञान unknown, and *zoe* is Sanskrit जीव, life, an age in which life is unknown. Ginger or Latin *zingiber* are from Sanskrit शृंगबेर.

It would be possible to take up single Sanskrit words and follow them up in Greek, Latin and modern scientific terms, either simple or compounded. For example, take Greek *huper* which means over and above. It is derived from Sanskrit उपरि, in Hindi ऊपर. The English word is *over* and the corresponding Latin word is *super*. Scientific compounds beginning with *hyper*, *super*, *over* are approximately one thousand (*huper*), two thousand (*super* and *supra*), and five thousand (*over*). Another prefix is *hupo*

meaning under, beneath, down, less than the ordinary. Its Latin form is *sub*. It is from Sanskrit उप. There are easily a thousand words beginning with *hypo* which is the English form of the Greek *hupo*. A common word like hypotenuse is composed of two Greek words *hupo+teinein*, which means to stretch under. Greek *teinein* is from Sanskrit root तन् to stretch. Hypozeugma is Sanskrit उपयुग्म. Greek *zeugma* is Sanskrit युग्म. The Latin counterpart, *sub* has given to the scientific language not less than three thousand words. Subside is Sanskrit उपसद् to sit down, under etc. The Sanskrit root सद् from which the English people derived sit, set, etc. is of wide usage. *Sub* when it is followed by another word beginning with letter 'c' is changed by Sandhi rules to *suc*. Succensor is a responsive singer, *canere* in Latin is from the Sanskrit word गान्. *Sub* becomes *suf* when followed by a word beginning with 'f', for example suffumigate. Fumigate is from the Sanskrit word धूम (meaning smoke) from which is also derived the English word 'fume'. *Sub* becomes *sum* when followed by a word beginning with 'm'. The English word summon is from Latin *sub + monere* and is derived from Sanskrit उप+मन्.

Analysing words into their formative elements I have discovered that an unexpectedly large part of the English vocabulary is traceable to Sanskrit words. There has been a slight change in the connotation but essentially the words have retained the Sanskrit meaning. It would be instructive to the Indian people to know how much of the English language is indebted to Sanskrit which is their remote parent. Only they have been removed far away from it. We have still preserved the Sanskrit language in our country and it is a matter of pride to us that our most ancient language has indirectly supplied to the scientists of the West with their linguistic needs. But I may point out that Sanskrit is richer than Greek and Latin put together.

Greek and Latin retained only a small part of the wealth of Sanskrit. Flowing from the original source our scientific vocabulary would be mightier than it has been in the West. We have estimated that almost ten per cent of European vocabulary is derived ultimately from Sanskrit. If a detailed account were to be prepared it would cover almost fifty thousand words.

In the India of the future, the study of Sanskrit will be compulsory in schools and colleges. Our languages are the grand-daughters of Sanskrit. Sanskrit is their life-breath. They cannot grow without Sanskrit. Those who have been thinking in terms of scientific studies, they would be happy that Sanskrit is the great fountain from which all our terms of science and higher thought shall ooze and bubble forth perennially, never failing or drying up, ever fresh and invigorating by their sweetness and transparency.

GERMANS HAVE DIFFERENT TERMS

Scientific terminology is not always the same in European languages. I quote here from a 'Dictionary of German English Bacteriological Equivalents' by William Partridge :—

German	English
Doppelpunktstaebchen	polar-staining bacillus
Kettenkokkus (<i>pl.</i> : Kettenko- kken)	Streptococcus
Kokkenketten	Streptococci
Kolbenschimmel	Aspergillus
Koernchen	(i) granule (ii) spore of a mould
Kugelbakterien	cocci
Kugelfadenform	Streptococcus
Kugelform	coccus
Kugelfoermige Zellen	cocci
Kugelrasen	granulomata
Langellipsoidische Sporen	clostridium forms
Rosenkranzform	Streptococcus
Schraubenbakterie (<i>pl.</i> Schrau- benbakterien)	Spirillum
Sprosspilz	yeast
Staebchen	(i) bacillus (ii) little rod (iii) carrier for eye ointment, etc.
Staebchenbakterien	Bacilli
Stabchenform	bacillus
Traubenkokkus	Staphylococcus

They did not consider the Latin names too sacred to be translated in to their own language. As the Germans are proud of their language, they do not hesitate in enriching it by coining new words.

German

Blutfleckenkrankheit

:

Brunnenfaden

Brunnenpest

Fetthefe

Glockentierchen

Harnstoffpliz

Kaesespirillen

Milcheischimmel

Nasenschleimvibrio

Soorkrankheit (Tauben)

Soorpilz

Traubenschimmel

Weisser Streptokokkus

Zungenbelagvibrio

Names of instruments are also different.

Abdampfschale

Abfuelltrichter

Becherglas

Beleuchtungsapparat

Blende

Blockhalter

Brutapparat

Brutofen

Brutschrank

Cylinderblende

Deckglas

Destillierblase

*English*Morbus maculosus (horse,
cattle)

Crenothrix Kuhniana

Crenothrix polyspora

Endomyces vernalis

Vorticella

Micrococcus ureae

Spirillum tyrogenum

Oidium lactis

Spirillum nasale

Oosporosis of the crop-cavity
(young doves)

Oidium albicans

Botrytis

Streptococcus albus

Spirillum linguae

evaporating dish

filling funnel

beaker

illuminating apparatus, includ-
ing substage condenser, of
a microscope

diaphragm (microscope)

clamp holding tissue for em-
bedding

incubator

incubator

incubator, thermostat

substage diaphragm of micro-
scope

coverglass

retort

<i>German</i>	<i>English</i>
Einleitungsrohr	delivery tube
Gaerbottich	fermenting vat
Glasgefaess	glass vessel
Glashahn	glass stopcock
Glasroehre	glass tube
Glasschale	glass dish
Glasspritze	glass syringe
Glasstab	glass rod
Glastrichter	glass funnel
Glocke	bell-jar
Gummihuetchen	rubber teat used on pipette
Gummipropf	India-rubber stopper
Gummischlauch	rubber tubing
Gummistopfen	rubber stopper
Hahn	stopcock
Heisswassertrichter	hot-water funnel
Hohlausgeschliffener Objekt- traeger	hollow-ground slide
Hohlgeschliffen	concave
Hohlspiegel	concave mirror
Kochbecher	beaker
Loetrohr	blowpipe
Messflaschen	graduated bottle
Messkolben	measuring flask
Pfropf	stopper, cock
Platindraht	platinum wire
Platindrahtoesse	platinum-wire loop
Probeflaschen	specimen bottles
Probeglaeser	specimen tubes
Probierglas	test-tube
Quetschhahn	(i) pinch-clip (ii) screw-clip
Reagenzglas	test-tube

German

Reagierglas
Reagierglas-Gestell
Reagierglas-Halter
Roehrchen
Ruehrstab
Scheidetrichter
Stehkolben
Stoepsel
Verschlusstueck
Watteverschluss
Zupfnadel

Words denoting processes and other laboratory operations are also different.

abdampfen	to evaporate
Abdampfung	evaporation
ansaeuern	to acidulate
anstecken	to infect
Ansteckung	infection
aufbrausen	to effervesce
aufkeimen	to germinate, to bud
aufloesen	(i) to dissolve (ii) to melt, to liquefy
aufloeslich	soluble
Aufloesung	solution
Aufloesungsmittel	solvent
Aufnahme	absorption
ausbrueten	to incubate
Auskeimung	germination
Aussaat	sowing, insemination
Bakterienfaerbung	staining of bacteria
bebrueten	to incubate
beizen	(i) to steep (ii) to disinfect by immersion

English

test-tube
test-tube stand
test-tube holder
little tube, test-tube
stirring-rod
separating funnel
flat-bottom flask
stopper
plug, lid, stopper
plug of cottonwool
dissecting needle

<i>German</i>	<i>English</i>
Eiter	pus
Eiterbildend	pyogenic
Eiterbildung	suppuration
Eiterpilz	pyogenic organism
Eiterung	suppuration
Eiterungserreger	pyogenic organism
Eiweisskoerper	protein
Eiweissstoff	protein
Empfaenglichkeit	susceptibility
Entkeimung	(i) germination (ii) removal of bacteria by sterilisation
Enzootisches Verkalben	epidemic abortion (cattle)
Essiggaerung	acetic fermentation
Faeden	filaments, threads
Fadenpilze	moulds, <i>Hyphomycetes</i>
Farbstoffbildung	chromogenesis
Faerbungsunterscheide	differentiation by staining
Faeulnis	putrefaction
Faeulniserreger	putrefactive agent
Faeulniswidrig	antiseptic
Fresszellen	phagocytes
Fruchttraeger	(i) conidiophore (ii) sporangiophore
Gattung	species
Gefaerbte Naehrboeden	tinted media
Gegengift	antidote
Geissel (<i>pl.</i> Geisseln)	flagellum, cilium
Geisselkleid	peritrichia
Geisseltierchen	flagellated protozoon
Geisseltragend	flagellated
Gekroesdruese	mesenteric gland
Geschwulst	tumour, swelling

<i>German</i>	<i>English</i>
Geschwuer	ulcer
Gewebe	tissue
Gewebsbrei	tissue pulp
Gewichtsprozent	percent by weight
Gift	toxin, poison, venom
Giftbildung	formation of toxin
Giftigkeit	toxicity
Giftschutz	protection against toxin
Gliedersporen	arthrospores
Gliederzelle	zygospore
Glossinen	tse-tse flies
Glockentierchen	Vorticella
Grippe	influenza
Guajak	guaiacum
Guajakharz	guaiacum resin
Harn	urine
Harnblase	urinary bladder
Harnsaeure	uric acid
Harnstoff	urea
Harnstoffgaerung	fermentation of urea
Hauptgaerung	primary fermentation
Hefe	yeast
Hefereinzucht	pure culture of yeast
Heilkunde	medical science
Hochvergaerung	'top' fermentation
Huelle	mycelial felt of moulds
Hundekrankheit	canine distemper
Hundswut	rabies
Impfrotz	inoculated glanders
Impfstich	line of inoculation in stab culture
Impfstrich	line of inoculation in streak culture

<i>German</i>	<i>English</i>
Impfung	inoculation
Impfversuche	inoculation experiments
Jod	iodine
Jodeiweiss	albumen with iodine
Keimfreiheit	sterility
Keimtoetender	germicides
Keimbildung	bud-formation in yeast
Kern	nucleus
Kernfaerbung	nucleus staining
Klauenseuche	disease of foot in animals
Kleiner Magen	gastric fistula
Kohlehydrat	carbohydrate
Kohlendioxyd	carbon dioxide
Kohlensaeure	carbonic acid
Kohlenstoff	carbon
Kohlenwasserstoff	hydrocarbon
Krankheitskeime	disease germs
Krebs	<ul style="list-style-type: none"> • (i) cancer (ii) ulcer (iii) canker of plants
Krebsartig	cancerous
Krebsgeschwuelste	cancerous tumours
Krebsmilch	cancer juice
Kuhpocken	cowpox
Kuhpockenimpfung	vaccination
Kuhpockenstoff	vaccine matter
Kultivierbarkeit	susceptibility of cultivation
Kupferkalkbruehe	Bordeaux mixture
Leuchtbakterien	photogenic bacteria
Leuchtende Pflanzen	photogenic bacteria
Lichtbildung	photogenesis
Lichtentwicklung	photogenesis
Lichtentwickelnder Bazillus	photogenic bacillus

<i>German</i>	<i>English</i>
Salzbilder	halogen
Sauerstoff	oxygen
Sauerstoffbeduerfnis	oxygen requirement
Sauerstoffbildung	production of oxygen
Schlauchpilze	Ascomycetes
Schleimhaut	mucous membrane
Schleimhauterkrankungen	affections of mucous membrane
Schleimpilze	Myxomycetes
Schmarotzer	parasite
Schmarotzerpilz	parasitic fungus
Schutzpocken	cowpox
Schwammtod	fungicide
Spaltpilz	fission fungus
Speichel	saliva
Stoffwechsel	metabolism
Strahlenpilze	Actinomycetes
Strasswut	street-rabies
Thraenenroehrchen	lachrymal ducts
Tollwut	rabies
Tollwutgift	rabies virus
Uebersaettigung	supersaturation
Uebertragbare Genickstarre	cerebro-spinal fever
Verdauungskanal	alimentary canal
Verdauungstractus	digestive tract
Verwesungspilz	saprophyte
Wasserblattern	varicella
Wasserpocken	varicella
Wechselfieber	intermittent fever
Weinstein	(i) cream of tartar (ii) dental tartar
Wimperhaare	cilia
Wimperkranz	circle of cilia
Windblattern	chicken-pox

<i>German</i>	<i>English</i>
Wirbellose Tiere	Invertebrata
Wirbeltiere	vertebrate animals
Wut	rabies
Wutgift	rabies virus
Wutkrankheit	hydrophobia
Zungen-Krebs	(i) cancer of tongue (man) (ii) gloss-anthrax, blain (sheep)

The following sets of parallel names in English and German have been taken bodily from 'English-German and German-English Military Dictionary' by L. von Carsten (George G. Harrap & Co. Ltd., London, 1942). In spite of the two languages belonging to the same family there are hardly any common terms:—

<i>(1) Exterior Ballistics</i>	<i>Aeussere Ballistik (Schießlehre)</i>
backsight	Visier
foresight	Korn
muzzle	Muendung
barrel	Lauf
trajectory	Geschossbahn, Flugbahn
target	Ziel
ascending branch of trajectory	aufsteigender Ast der Geschossbahn
descending branch of trajectory	absteigender Ast der Geschossbahn
culmination	Gipfelhoehe
ordinate of the trajectory	Flughoehe
artificial line of sight, chord of the trajectory	Muendungswaagerechte
effective range	tatsaechliche Schussweite Kartenentfernung
line of sight	Visier-, Schusslinie

axis of barrel	Abgangsrichtung
line of departure	(verlaengerte) Seelenachse
angle of site	Gelaendewinkel
angle of departure	Erhoehung der Aufsatzentfernung
point of fall	Fallpunkt
quadrant angle of departure	Erhoehung
angle of jump	Abgangsfehlerwinkel
angle of tangent elevation (tangent elevation)	Aufsatzwinkel
angle of sight	Abgangswinkel
point of arrival, point of impact	Auftreffpunkt, Aufschlagspunkt
angle of incidence, striking angle	Auftreffwinkel
angle of fall, angle of descent	Fallwinkel
(2) Rifle	(Englisches) Gewehr
Mark I	Mod. Mark I
butt	Kolben
butt plate	Kolbenkappe
pull-through	Wischstrick
small of the butt	Kolbenhals
guard screw, rearguard screw bushing	Kreuzschraube, Kreuzschraubenroehre
cocking piece	Schloesschen
sight, backsight :	Visier :
bed of sight	Visierfuss
notch (or V) of backsight	Visierkimme
leaf of backsight	Visierklappe
backsight slide	Visierschieber
striker	Schlagbolzen
socket	Schlagbolzenhuelse
striker spring	Schlagbolzenfeder
head of striker	Schlagbolzenspitze

bolt	Gewehrkammer
mushroom head	Verschlusskopf
receiver	Huelse
chamber	Patronenlager
<i>hand guard</i>	<i>Handschatz</i>
lower band	Unterring
barrel :	Lauf :
uniform drill	gleichfoermiger Drall
grooves	Zuege
lands	Felder
bead, foresight :	Korn :
foresight base	Kornfuss
foresight holder	Kornhalter
foresight stud (or lug)	Kornwarze
muzzle	Muendung
bayonet stud	Seitengewehrhalter
upper-band	Oberring
swivel, band	Karabinerhaken,
	Gewehrriemenring
stock	Schaft
guard screw, front	vordere Verbindungsschraube
magazine catch	Mehrladeeinrichtung
magazine spring	Zubringerfeder
pull mechanism	Abzugsvorrichtung
sear	Abzugshebel
trigger	Abzug
trigger guard	Abzugsbuegel
cocking piece	Schloesschen
safety catch	Sicherungsfluegel
lock catch	Schlosshalter
bolt knob	Kammerknopf
cover (of the rifle bolt)	Kammerhuelse
<i>Accessories :</i>	<i>Gewehrzubehoer :</i>
muzzle protector	Muendungsschoner

sling	Gewehrriemen
telescopic sight	Zielfernrohr
cleaning utensils:	Reinigungsmaterial:
cleaning cloth	Reinigungslappen
wire brush	Drahtbuerste
(3) Cartridge	<i>Gewehrpatrone</i>
bullet	(Gewehr-)Geschoss
collar of the cartridge	Huelsenhals
case reduction	Huelsenverjuengung
extractor groove	Eindrehung fuer den Auszieher
base of cartridge, head of cartridge case	Huelsenboden
bullet jacket	Geschossmantel
core of the bullet	Geschosskern
charge of powder	Pulverladung
cartridge case	Patronenbuelse
flash-hole	Zuendkanal
anvil	Amboss
percussion cap	Zuendhuetchen
(4) Automatic Pistol	<i>Selbstladepistole</i>
Model of 1911	<i>Modell 1911</i>
muzzle	Muendung
front sight	Korn
slide	Gleitbahn
barrel	Lauf
link	Gelenk
striker, firing pin	Schlagbolzen
striker spring, firing pin spring	Schlagbolzen-feder
rear sight	Visier
hammer	Hahn
grip safety	Sicherung am Griffstueck
sear	Abzugshebel
mainspring	Schliessfeder

mainspring housing	Schliessfeder-Gehaeuse
lanyard loop	Oese fuer den Pistolenriement
stock	Pistolenschaft, Griffstueck
spring catch	Magazinhalter
trigger	Abzug
recoil spring	Vorholfeder
<i>(5) Vickers Machine Gun with (Engl.) 7—7-cm-Maschinen-Tripod Mounting Mark</i>	
	gewehr Vickers mit Dreifuss-Lafette Mark
barrel casing	Laufmantel
foresight bracket	Gabel-Korn
muzzle attachment	Rueckstossverstaerker
screwed plugs	Schraubenstopfen
tripod mounting	Dreifuss-Lafette
crosshead bracket	Kreuzkopf-Lager
direction dial	Seitenrichtplatte
socket	(Dreifuss-)Sockel
front leg	Vorderstuetze
shoes	Stuetzplatten
rear leg	Hinterstuetze
crosshead arm	Kreuzkopf-Ausleger
elevating gear	Hoehenrichtmaschine
tumbler	Richtwelle
elevating wheel	Hoehenrichtrad
breech casing	(Schloss-)Kasten
bottom plate	Kastenboden
shutter	Klappverschluss (fuer d. Patronenaustritt)
elevating stop	Hoehenbegrenzer
elevating joint bracket	Verbindungs Lager fuer die Hoehenrichtmaschine
check lever	Sperrhebel
crank handle	Schlosshebel (Schlosskurbel)

slide	Gleitstueck
roller	Gleitrolle
rear crosspiece	hintere Verschlussleiste
arms of rear-crosspiece	Handhabentraeger
firing lever	Abzugshebel
thumbpiece firing lever	Druckstueck des Abzugshebels
traversing handle	Handhabe
safety catch	Abzugssicherung
rear cover	hinterer Kastendeckel
tangent sight	Aufsatz
front cover	vorderer Kastendeckel
feed block	Patronenzufuehrer
(6) 3 Inch Field Gun	(Engl.) 7,6-cm-Feldkanone
Model of 1902	Mod. 1902
muzzle	Muendung
hoop	Rohrring
barrel	(Geschuetz-)Rohr
chase	langes Feld
jacket	Rohrmantel
axle seat, wheel seat	Achssitz
reversible shield	Klappschild
top shield	oberer Teil des Schildes
apron	unterer Teil des Schildes
main shield	fester Teil des Schildes
panoramic sight	Rundblickfernrohr
rear sight	Aufsatz
sight bar	Aufsatzstange
shoulder guard	Schulterstuetze
rocket	Wiegentraeger
traversing handwheel	Seitenrichtrad
elevating handwheel (crank)	Hoehenrichtrad(-kurbel)
layer's seat	Richtsitz
trail	Lafettenkoerper, Lafetten-schwanz

trail handle	Handgriff am Lafettenschwanz
hand-spike	Richtbaum
trail eye, lunette	Protzoese
trail spade	Lafettensporn, Schwanzsporn
bottom plate, base plate	Stuetzplatte
float	
trail bracket	Lafettenwand
sponge	Wischer
axle bearing	Achsenlager
tyre	Radreifen
felloe, felly	Radfelge
spoke	Radspeiche
cradle	Rohrwiege
recoil gear	Ruecklaufvorrichtung
(7) <i>High Explosive (H.E.)</i>	<i>Sprenggranate</i>
<i>Shell (with point fused)</i>	<i>(mit Kopfzunder)</i>
fuse	Zuender
ogival head	spitzer Teil der Granate
head of shell	Geschoßkopf
taper	Verjuengung
bourrelet or shoulder (of a shell)	Zentrierwulst
wall of shell	Geschoßwand, Geschosshuelle
cylindrical body	walzenfoermiger Teil
driving band, rotating band	Fuehrungsring
(shell) base	Geschoßboden
bursting charge of a shell	Granatsprengladung
(8) <i>Aerial bomb</i>	<i>Fliegerbombe</i>
sheath, jacket, case	Mantel, Huelle
explosive charge	Sprengladung
smoke mixture	Rauchsatz
base cap	Bodenschraube
primer	Initiale
primer (charge)	Zuendladung

detonator	Sprengkapsel
striker spring	Schlagbolzenfeder
striker, firing pin	Schlagbolzen
vane	Windfluegel
suspension stirrup	Aufhaengebuegel
safety pin with ring	Vorstecker mit Ring
fuse cover	Zuendergehaeuse
(9) <i>Start, take-off</i>	<i>Abflug, Start</i>
starting (or take-off) run	Anlauf
to hoick off, to rise, to unstick, to get her away	Flugzeug abheben
to push the nose down, to fly level after the take-off	anschweben, Flugzeug nach dem Start druecken
to climb	steigen, klettern
(10) <i>Landing, alighting</i>	<i>Landung, Landen</i>
flat glide	flacher Gleitflug
descent	Abstieg, Heruntergehen, Niedergehen
to right the aeroplane, to flatten out, to pull the aeroplane out of the dive	Flugzeug abfangen
to let the aeroplane flatten out	Flugzeug ausschweben lassen
length of flattening out	Ausschwebestrecke, Ausschwebelaenge
the aeroplane pancakes	Das Flugzeug sackt durch
the aeroplane settles on (or touches the ground)	Das Flugzeug setzt auf
landing run, run out	Auslauf, Ausrollen
length of landing run	Auslauflaenge, Ausrollstrecke
stopping of the aeroplane	Stillstehen, Stillstand des Flugzeuges
(11) <i>Biplane</i>	<i>Doppeldecker</i>
airscrew, propeller, prop	Luftschraube

A

A (argon) *Chem.* सं (मंदाति)
 Ab (alabamine) *Chem.* ल
 (लावणी)
 abandon *vb.* परित्यजन *n.* (to give up त्यजन absolutely परि)
 abdomen उदर *n.*
 abdominal cavity *Anat.* उदर-युहा*f.*
 abdominal pouch *Anat.* उदर-धान *n.*
 abducent muscle *Anat.*
 अपचालक-पेशी *f.* = rectus
 lateralis आभिपार्श्व-ऋग्जुपेशी *f.*
 abducent nerve *Anat.* अपचालक-चेता *f.* = 6th cerebral पष्ठी मास्तिष्की *f.*
 abduction *Anat.* अपचालन *n.*
 abductor *Anat.* अपचालक
 abductor muscle *Anat.*
 अपचालक-पेशी *f.*
 aberration *Biol., Optics* चिपथन *n.*
 abies *Bot.* भद्र, भद्रक *m.*
 abietate *Chem.* भद्रीय *n.*
 abietene *Chem.* मद्रेण्य *n.*
 ab initio । (from first principles) आदि-प्रनियमतः 2 (from beginning) आरम्भतः
 abiogenesis *Biol.* अजीवजनन *n.*
 abnormal असामान्य, अनूरु अबॉर्टिन *Med.* गर्भसावि *f.*
 above उपरि
 abruptly pinnate *Bot.* अपछिज्ञ-पक्षवत्
 Abrus precatorius *Bot.* गुंजा *f.*
 abscissa *Geom.* भुज *m.*
 absence अनुपस्थिति *f.*, अभाव *m.*
 absolute acceleration निरपेक्ष त्वरण *n.*

absolute boiling point प्रकेवल शुद्धशुदांक *m.*
 absolute density प्रकेवल-घनता *f.*
 absolute humidity प्रकेवल आँखेद *m.*
 absolute hypermetropia परम-पश्चनाभिता *f.*
 absolute motion निरपेक्ष-गति *f.*
 absolute pressure प्रकेवल निपीड *m.*
 absolute scale प्रकेवल-श्रेणी *f.*
 absolute temperature प्रकेवल ताप *m.*
 absolute term = constant term
Alg. अचल प्रद *n.*
 absolute unit प्रकेवल एकक *n.*
 absolute velocity निरपेक्ष प्रवेग *m.*
 absolute zero प्रकेवल शून्य *n.*
 absorb *vb.* प्रचूपण *n.*
 absorbancy प्रचूपत्व *n.*
 absorbed प्रचूपित
 absorbent प्रचूप
 absorber प्रचूपक
 absorption प्रचूपण *n.*
 absorption apparatus प्रचूपण साधित्र, प्रचूपित्र *n.*
 absorption law प्रचूपण नियम *m.*
 absorption tube प्रचूपण नाल *m.*
 absorptive region प्रचूपी (-इन्) प्रदेश *m.*
 abstract अमूर्त
 abstract mathematics (pure mathematics) शुद्ध गणित *n.*
 abstract number *Math.* अमूर्त-संख्या *f.*
 Ac (actinium) *Chem.* ए (एजातु)
 Acacia catechu *Bot.* खदिर *m.*
 Acanthocephala *Zool.* कण्ट-कपाल-वर्ग *m.* (वर्गी class), कण्ट-कपालः *m. pl.*

Acanthopterygii *Zool.*

संवृत्-वाताशया: *m.pl.*

accelerate *vb.* त्वरण, प्रवेजन,
(to increase the speed)

गतिवर्धन, वेगवर्धन *n.*

accelerated त्वरित

accelerated motion त्वरित-गति *f.*

accelerated velocity त्वरित प्रवेग *m.*

acceleration त्वरण, वेगवर्धन,

गतिवर्धन *n.*

acceleration due to gravity

म्बाकृष्टि-त्वरण *n.*

accelerator प्रवेजक *m.*

accessory food उपान्न *n.*

accessory gland *Zool.* उपग्रन्थि *m.*

accidental host *Biol.* आकस्मिक

पोषिता (-न्त) *m.*

accommodation (dynamic
refraction) अनुसारण (चलाक्ष-
भुजायन) *n.*

accomplish *vb.* निष्पादन *n.*

accomplished निष्पादित

accumulator संचेत्र *n.*

accuracy सुसाधुता, परिशुद्धता *f.*

accurate 1. (proper) सम्यक्

2. (correct) परिशुद्ध, सुसाधु

accurately परिशुद्धतया, परिशुद्धरूपेण

acellular अकोश, अकोशीय

Acephala = Lamellibranchia
Zool. अकपाल-वर्ग *m.* (वर्ग class),
अ-कपाल: *m. pl.*

acetabulum *Anat.* 1 शोणि-
उल्खल *n.* 2 (a sucker) चूप *m.*

acetic acid *Chem.* शुक्किक अम्ल *n.*

achene fruit (pericarp leathery)

Bot. चर्मल-फल *n.*

Achorion *Bot.* आदारण-क *n.*
(-क from कवक fungus)

achromatic *Optics, Biol.*

निर्वर्ण, अवर्णद

achromatic lens *Optics* निर्वर्ण
वीक्ष *m.*

acicicular *Bot.* सूचीवत्

acicicular leaf *Bot.* सूची-पत्र *n.*

acid *Chem.* अम्ल *n.*

acid-action अम्ल-क्रिया *f.*

acid anhydride *Chem.* अम्ल

अजलेय *n.*

acid carbonate *Chem.* अम्ल

प्रांगारीय *n.*

acid centrifugal pump अम्ल

केन्द्रापग उर्दंच *m.*

acidic अम्लकर

acidic oxide *Chem.* अम्लीय जारेय *n.*

acidification अम्लन *n.*

acidify 'vb. अम्लन *n.* (अम्लीमन,
अम्लीकरण)

acidity अम्लता *f.*

acid salt *Chem.* अम्ल लवण *n.*

acid sodium sulphate *Chem.*

अम्ल क्षारात्रु शुल्वीय *n.*

acid sodium sulphite *Chem.*

अम्ल क्षारात्रु शुल्वित *n.*

acidulating अम्लकायन

acquainted परिचित

Acrania *Zool.* अ-करोटय: *m.pl.*
(करोटि skull)

acrodont *Zool.* कूटदन्त, विकूटदन्त *m.*

acrosome *Zool.* अप्रकाय *n.*

act करण, क्रियाकरण *n.*

acting force कारक बल *n.*

actinium *Chem.* एजात्रु *m.*

actinomorphic (flower) =

radio-symmetrical अर-संमितीय

actinomorphic symmetry
अर-संमिति *f.*

action. क्रिया <i>f.</i>	adulterated food व्यामिश्रित अज्ज,
action of the heart हृदय-क्रिया <i>f.</i>	हीनमिश्रित अज्ज <i>n.</i>
activate <i>Chem. vb.</i> कर्मण्यन	adulteration व्यामिश्रण, हीनमिश्रण <i>n.</i>
active क्रियाशील, कर्मण्य, क्षिप्र	advantage लाभ, उपकार <i>m.</i>
activity क्रियाशीलता, सक्रियता,	adventitious <i>Bot.</i> आगन्तुक
कर्मण्यता, चेष्टा <i>f.</i>	adze तक्षणी <i>f.</i>
actor कर्ता (-त्) <i>m.</i>	aerated waters वाति-पेय <i>n.</i>
actually वस्तुतः:	aerial वायव्य <i>n.</i>
actual practice वास्तविक व्यवहार <i>m.</i>	aerial birds आकाशचारिणः,
actual weight यथासूत भार,	आकाशपक्षिणः, खेचराः <i>m. pl.</i>
वास्तविक भार <i>m.</i>	aerial roots <i>Bot.</i> वायन्य-मूल,
acute <i>Med.</i> तीक्ष्ण	आकाश-मूल <i>n.</i>
acute angle न्यून-कोण, नि-कोण <i>m.</i>	aeronautics वैमानिकी <i>f.</i>
acute vision तीक्ष्ण-दृष्टि <i>f.</i>	aerophytes <i>Bot.</i> आकाशोङ्गिदः <i>f. pl.</i>
adder पृदाङ्क <i>m.</i>	aeroplane विमान <i>m.</i>
addition <i>Math.</i> संकलन <i>n.</i> , योग <i>m.</i>	aether = ether <i>Chem.</i> दक्षु <i>m.</i>
additional अपर, समधिक	affected with <i>Med.</i> प्रस्त
additive 1 (tending to add)	afferent (conducting inwards
संकालिन् 2 (added to) संकलित	or towards) <i>Physiol.</i>
adduction <i>Anat.</i> उपचालन <i>n.</i>	अभिवाही (-इन्)
adductor <i>Anat.</i> उपचालक	affinity वन्धुता <i>f.</i>
adductor muscle <i>Anat.</i> उपचालक-	Africa कालद्वीप <i>m.</i>
पेशी <i>f.</i>	African elephant कालद्वीप-
aden-, adeno- (gland) निस्सूज-	इस्ती (-इन्) <i>m.</i>
adhesion अभिलाग, वन्ध <i>m.</i>	after-image <i>Psychol.</i> पश्चान्मूर्ति <i>f.</i>
ad infinitum यावदनन्ति	Ag (argentum) <i>Chem.</i> र (रजत)
adipose tissue <i>Anat.</i> घपोति <i>f.</i>	against stream प्रति-स्रोत
adjacent <i>Math.</i> संलग्न	agar-agar समुद्र-घास्य <i>n.</i>
adjoining आसन्न	agate पाण्यश्म <i>m.</i>
adjusted व्यवस्थापित, समायुक्त	agate plane पाण्यश्म-तल <i>n.</i>
adjustment व्यवस्थापन, समायोजन <i>n.</i>	agitation क्षोभ <i>m.</i> , क्षोभण <i>n.</i> अच्छत
admixture संमिश्रण <i>n.</i>	Agnatha <i>Zool.</i> अ-इनवः <i>m. pl.</i>
adrenal <i>Anat.</i> उपरक्षय	agreement सम्झेलन, सम्मिलन <i>n.</i>
adrenaline <i>Physiol.</i> उपरक्तकी <i>f.</i>	agricultural botany कृषि-
adsorbed अधिकृपित	औद्दिदी <i>f.</i>
adult प्रौढ	ai = three-toed sloth
adult bee प्रौढ-मधुमक्षी <i>f.</i>	ऋगुल-शाखालभ्यी (-इन्) <i>m.</i>

air वायु, वात <i>m.</i>	alimentary canal <i>Anat.</i> (from mouth to anus) अन्न-स्रोतस् <i>n.</i>
air bladder <i>Zool.</i> वाताशय <i>m.</i>	(cf. महास्रोतस् 'bowels' in चरक)
air chamber <i>Biol.</i> वायुवेशम् <i>n.</i>	alimentary tract <i>Anat.</i> अन्न-पथ <i>m.</i>
air-drier वायु-शोषक <i>m.</i>	aliquant part <i>Math.</i> सशेष-भाजक <i>m.</i>
air-dry वायु-शुष्क	alkali <i>Chem.</i> क्षारक <i>m.</i>
air duct <i>Zool.</i> वात-प्रणाली <i>f.</i>	alkaline <i>Chem.</i> क्षारिय
air holes श्वास-छिद्र <i>n.</i>	alkaline hydroxide <i>Chem.</i> क्षारिय उद्जारेय <i>n.</i>
air oven वायु-कन्डु <i>m.</i>	alkaline polysulphide <i>Chem.</i> क्षारिय पुरु-शुल्खेय <i>n.</i>
air pump वायूदङ्घ <i>m.</i>	allelomorph <i>Biol.</i> (either of a pair of differentiating characters) भिन्नयुग्मैक <i>n.</i>
airship वायु-यान <i>n.</i>	allelomorphic characters = allelomorphs (pairs of differentiating characters) भिन्नयुग्म <i>n.</i>
air-tight वाताश्रवेश	all glass syringe सकल-कान्च- उद्गारिका <i>f.</i>
Al (aluminium) <i>Chem.</i> स्फुरण्यातु	allied series सखी श्रेणी <i>f.</i>
ala <i>Biol.</i> पक्ष <i>m.</i>	alligation <i>Math.</i> मिश्र-प्रक्रिया <i>f.</i>
alabamine <i>Chem.</i> लाबणी <i>f.</i>	alligator <i>Zool.</i> नक <i>m.</i>
alabaster भासचूर्ण <i>m.</i> (abbreviated from पारभास translucent + आचूर्ण 'gypsum')	alloplasm <i>Biol.</i> उपघटन <i>m.</i>
albino bee विवर्ण-मधुमक्षी <i>f.</i>	allotrope <i>Chem.</i> अपरावर्त <i>m.</i> , (allotropic form) अपरावर्तिक रूप <i>n.</i>
albumen <i>Zool.</i> श्वेति <i>f.</i> (white of an egg)	allotropic <i>Chem.</i> अपरावर्तिक
albumin <i>Biochem.</i> श्वेति <i>f.</i>	allotropy <i>Chem.</i> अपरावर्तना <i>f.</i>
albuminous श्वेतिमत्	alloy मिश्रातु, मिश्र-धातु <i>m..</i>
alchemist रसविद् <i>m.</i>	along अनु
alcohol <i>Chem.</i> सुपव <i>m.</i>	alpha अ <i>m.</i> (अ-वर्ण)
alcoholic <i>Chem.</i> सुपविक	alter <i>vb.</i> विकरण, परिवर्तन <i>n.</i>
aleurone <i>Biochem.</i> समिताया <i>f.</i>	alternando <i>Math.</i> एकान्तरसंनिष्पत्ति
Algae <i>Bot.</i> आप्तकाः <i>m. pl.</i>	alternate एकान्त्रिक, व्यत्यस्त, एकान्तरिक
algebra वीज-गणित <i>n.</i>	alternate <i>vb.</i> एकान्तरण <i>n.</i>
algebraic, algebraical वीजीय	
algebraically वीजीय-विधिना	
algebraic geometry वीजीय - रैखिकी <i>f.</i>	
algebraic sum (sum of positive and negative numbers or quantities) धनर्ण-संकलन <i>n.</i>	
algorithm श्रावीन अंकगणित <i>n.</i>	

alternation of generation <i>Biol.</i>	ammonium nitrite <i>Chem.</i>
एकान्वेक-जनन <i>n.</i>	तिक्तातु भूयित <i>n.</i>
alternatively प्रकारान्तरेण	ammonium salts <i>Chem.</i>
alternative proof <i>Math.</i>	तिक्तातु लवण <i>n.</i>
उपपत्त्यन्तर <i>n.</i> , वैकल्पिक-उपपत्ति <i>f.</i>	amoeba <i>Zool.</i> कामरूपी (-इन) <i>m.</i>
alterni-pinnate <i>Bot.</i> व्यत्यस्त-	amœbic <i>Zool.</i> कामरूपीय
पक्षवत्	amœbi-form=amœboid <i>Zool.</i>
altitude उच्छ्राय <i>m.</i>	कामरूप्याम
alum <i>Chem.</i> स्फटी <i>f.</i>	amœboid stage कामरूप्यवस्था <i>f.</i>
aluminium <i>Chem.</i> स्फट्यातु <i>m.</i> (स्फटी+धातु)	amorphous अनियत-रूप, नीरूप (निर+रूप)
alveolus <i>Anat.</i> (of lungs; an air cell) वायु-कोशा <i>f.</i>	amount <i>Math.</i> (principal and interest) मिश्रधन <i>n.</i>
A.M. म. पू. (मध्याह-पूर्व)	amount राशि <i>m.</i> , मात्रा <i>f.</i>
amalgam संरस <i>m.</i> (an alloy of mercury रस)	amount of turning <i>Math.</i> आनति-मात्रा <i>f.</i>
amalgamate <i>vb.</i> (to cover with amalgam) संरसावरण <i>n.</i>	ampere <i>Elec.</i> (a unit of electric current) गु-वहि <i>m.</i> (विद्युत + वहि current)
amber <i>Mineral.</i> तुणमणि <i>m.</i>	ampere minute दुवहि-कला <i>f.</i>
ambiguous संदिग्ध, अनियतरूप	amphiarthrosis <i>Anat.</i>
ammeter <i>Elec.</i> वहिमान <i>m.</i> (short for दुवहि ampere+मान meter)	ईपच्चेष्ट-संविधि <i>m.</i>
ammonia <i>Chem.</i> (a gas of extremely pungent taste and smell) तिक्ताति <i>m.</i> (short for तिक्ता-वाति)	Amphibia <i>Zool.</i> उभय-चरा: <i>m.pl.</i>
ammonium <i>Chem.</i> तिक्तातु <i>m.</i> (तिक्त+धातु)	amphibian मू-जल-विमान <i>m.</i>
ammonium carbonate <i>Chem.</i> तिक्तातु प्रांगारीय <i>n.</i>	amphibious <i>Zool.</i> उभय-चर
ammonium chloride <i>Chem.</i> तिक्तातु नीरेय <i>n.</i>	amphi-mixis <i>Biol.</i> उभय-मिश्रण <i>n.</i>
ammonium molybdate <i>Chem.</i> तिक्तातु संवर्णीय <i>n.</i>	amphoteric <i>Chem.</i> उभयविधि
ammonium nitrate <i>Chem.</i> तिक्तातु भूयीय <i>n.</i>	amphoteric oxide <i>Chem.</i> उभयविधि जारेय <i>n.</i>
	amplitude <i>Phys., Maths.</i> दोलनाङ्क <i>m.</i> , (of a complex number) कोणाङ्क <i>m.</i>
	amplitude विस्तार <i>m.</i>
	amyl alcohol <i>Chem.</i> मण्डल सुपव <i>m.</i>
	anabolism (assimilation) <i>Biol.</i> चय <i>m.</i>

Anacanthini (fish) Zool.

अकण्टा: m. pl.

anaconda (attains a length of 40 feet or more) Zool.

महाजगर m.

anaerobation (anaerobic fermentation) अवात-किण्वन n.

anaerobe Biol. अवातजीव m.

anaerobic Biol. अवातजीव-, अवातजीवीय

anaerobic fermentation.

अवातजीव-किण्वन n.

anaerobic respiration अजारक-शसन n.

anaerobiosis अवात-जीवन n.

anaerophyte Bot. अवातोक्षिद् f.

anaesthetic निश्चेत m.

anal aperture=anus गुदद्वार n.

analogous सहक्ष n.

analogue सहक्ष n.

analogy साहक्य n.

anal segment गुद-वल्य m.

anal spot गुद-प्रदेश m.

analyse vb. विश्लेषण n.

analyser विश्लेषक m.

analysis विश्लेषण n.

analytic, analytical वैश्लेषिक

analytical balance विश्लेषणतुला f.

analytical geometry वैकल्पिक-रैखिकी f.

analytically विश्लेषतः

analytical mechanics वैश्लेषिक-यांत्रिकी f.

anaphase Biol. भाजनोत्तरा f.

anatomical शारीर, शारीरीय

anatomy शारीर n.

androecium एमंग n.

anemo- अनिल-

anemo-meter अनिल-मान m.

anemophilous (to which

pollen is carried by wind)

Bot. वात-परागित

aneroid (Greek a 'not' + neros 'wet' +-oid; containing no liquid)= aneroid barometer

अनीर = अनीर वापीडमान m.

aneroidograph (an aneroid barometer with a mechanism for recording the atmospheric pressure) लिखानीर m. (लिख that which writes + अनीर aneroid)

angiosperm संतुतबीज m.

angle कोण m.

angle centrifuge कोण-मधित्र n.

angle of depression अवनति-कोण m.

angle of elevation उन्नति-कोण m.

angle of emergence उन्मजन-कोण m.

angle of friction Mech. संघर्ष-कोण m.

angle of incidence Phys. आपात-कोण m.

angle of reflection प्रतिविभन-कोण m.

angle of refraction मुजायन-कोण m.

angle of rotation=angle of wheel rotation परिभ्राम-कोण m.

angle of torsion Math. विमीटन-कोण m.

angle of total reflection

Optics अशेष-प्रतिविभन-कोण m.

angular कोणी (-इन्), कौणिक
 angular acceleration कौणिक
 त्वरण *n.*
 angular curvature कोणि-वक्रता *f.*
 angularity कोणिता *f.*
 angular magnification कोणीय
 विशालन *n.*
 angular mound कोण-स्तूप *m.*
 angular point कोण-विन्दु *m.*
 angular strain=shear strain
 कोण-विकार *m.*
 angular velocity *Mech., Elec.*
 कौणिक प्रवेग *m.*
 anhydrous अजल
 anhydrous calcium chloride
Chem. अजल चूर्णांतु नीरेय *n.*
 anhydrous cuprous sulphate
Chem. अजल ताम्य शुल्पीय *n.*
 anhydrous ferric chloride
Chem. अजल अयसिक नीरेय *n.*
 animal प्राणी (-इन्) *m.*
 animal charcoal प्राण्यंगार *m.*
 animalcule 1. (as a fly) क्षुद्रप्राणी
 (-इन्) *m.* 2. (microscopic)
 अणुप्राणी (-इन्) *m.*
 animal dispersal प्राण्यपक्षिरण *n.*
 animal evolution प्राण्युद्धिकास *m.*
 animal kingdom प्राणि-सम्पर्क *f.*
 animal matter प्राणि-पदार्थ *m.*
 animal substance प्राणि-द्रव्य *n.*
 anion *Physical Chem.* उदयन *n.*
 (an-'up'उद्धिजन is Sansk. अयन)
 anis-, aniso- (anise शत्रुघ्ना)
Chem. शतु-
 anisogamy *Biol.* विपरोद्घाह *m.*
 ankle=tarsus गुल्फ *m.*
 anneal *vb.* अभितापन *n.*

Annelida *Zool.* वलयिन: *m. pl.*
 annual ring वार्षिक वलय *m.*
 annuals वार्षिकाः *m. pl.*
 annul *vb.* निरसन *n.*, annulment
 निरास *m.*
 annular 1 (pertaining to) वलयिक
 2 (of the form of) वलयाकार
 3 (forming) वलयक from वलयन
 4 (ringed) वलयित 5 (in
Chem. = cyclic) वलयिक
 annuli=metameres वलयाः *m. pl.*
 annulus (outer layer of the
 sporangium) *Bot.* वीधा. वलय
m. (short for वीजाणु धानी spo-
 rangium + वलय)
 annulus (of a mushroom)
Bot. शृन्त-वलय *m.*
 anode *Elec.* उद्धार *n.*
 Anopheles (a genus) *Zool.*
 शबल-पक्षाति *f.*
 anser *Zool.* हंस *m.* (Latin *anser*
 is Sanskrit हंस)
 answer उत्तर *n.*
 ant पिपीलिका *f.*
 Antarctic Circle दक्षिणध्रुव-वृत्त *n.*
 ant-eater बम्बाद *m.*
 antenna (organs of touch)
 सर्वसंज्ञ *n.*
 anterior अप्र, उत्तर
 anterior chamber अप्र-वेशम *n.*
 anterior vena cava=superior
 vena cava=precava उत्तर-
 महानीला *f.*
 anterior wing अप्र-पक्ष *m.*
 antero- अप्र-
 antero-posterior अप्र-पश्च
 anther *Bot.* परागाद्यय *m.*

- antheridiophore *Bot.* पुंधानी-वृत्त *m.*
 antheridium *Bot.* पुंधानी *f.*
 (short for पुंजन्युधानी)
 antherozoid (male gamete) *Bot.*
 पुंजन्यु *m.* (short for चल-पुंजन्यु;
 -zoid is चल-; here anther is
 not परगाशय)
 anthocyanin *Biochem.*
 पुष्पश्यामि *f.*
 anthr-, anthra- (anthracene)
Chem. विक्ष-
 anthracene (Gk. anthrax
 'coal') *Chem.* विक्षामेण्य *n.*
 anthracite विक्षामाशम *m.*
 anthracyanine विक्ष-श्यामी *f.*
 anthropoid पुरुषाभ
 -anthus *Bot.* -पुष्प *n.*
 anti- प्रति-
 anti-body *Chem.* प्रति-काय *m.*
 anti-clockwise प्रति-घटि *n.*
 anti-logarithm *Math.* प्रति-छेदा *f.*
 anti-mere *Zool.* प्रति-खण्ड *n.*
 antimonite =stibnite *Mineral.*
 अंजनिज *m.* (-इज from खनिज
 mineral)
 antimony *Chem.* अंजन *n.*
 antimony chloride *Chem.*
 अंजन नीरेय *n.*
 antimony sulphate *Chem.*
 अंजन शुच्चीय *n.*
 anti-podal cells प्रतिधृत-कोशा *f.*
 anti-septic *Med.* प्रति-पूर्यिक
 anti-substance प्रति-दब्ब्य *n.*
 anti-toxin *Immunol.* प्रति-विषि *f.*
 ant lion पिपीली-व्याघ्र *m.*
 anus *Anat.* हुद्दार *n.*
 aorta *Anat.* महारोहिणी *f.*
- aortic valve महारोहिणी-कपाट *m.*
 ape *Zool.* वानर, विपुच्छ कपि *m.*
 aperiodic balance अनावर्तन-तुला *f.*
 aperture मुख *n.*
 aperture of a mirror दर्पण-मुख *n.*
 (here aperture does not
 mean a hole)
 apetalous dicotyledon *Bot.*
 अदल-द्विबीजपंत्र *m.*
 apex (narrow end of the
 heart) हृदयाय *n.*
 apex शीर्ष *n.*
 apex (of a leaf) *Bot.* अणि *m.*
 apex of orbit अक्षिकूप-शीर्ष *n.*
 apex of the heart हृदयाय *n.*
 aphid *Zool.* (a plant louse)
 हु-यूका *f.* (हु plant)
 aphid lion दुयूका-व्याघ्र *m.*
 apical शीर्ष-
 apical growth अग्रवृद्धि *f.*
 Aplacophora (a 'not'+ plakous
 'flat cake'+ pherein 'to bear';
 the body is without shelly
 plates) *Zool.* अपद्वा: *m. pl.*
 apocarpous *Bot.* पृथगण्डप (पृथग् +
 अण्डप)
 Apoda *Zool.* अपादा: *m. pl.*
 apogamy (formation of
 sporophyte without the
 formation of sexual organs,
 the gametes) *Bot.* अजन्युता *f.*
 apophysis (lower part of the
 theca) *Biol.* निशावर *m.*
 apospory (formation of
 prothallus without spore-
 formation) *Bot.*
 अवीजाणुता *f.*

apparatus साधित्र <i>n.</i>	Aptera Zool. अपक्ष-गण (गण order), <i>I.</i> अपक्षः <i>m. pl.</i>
apparent 1 (clear) स्पष्ट 2 (visible to the eye, open to view) प्रत्यक्ष	Apterygota Zool. विपक्षानुवर्ग <i>m.</i> (अनुवर्ग sub-class), विपक्षः <i>m. pl.</i>
appearance रूप <i>n.</i>	aqua Chem. वारि <i>n.</i>
appendage (a subordinate part or organ) = appendix Biol. उपांग <i>n.</i>	aqua regia Chem. अम्ल-राज <i>m.</i>
appendicular Anat. उपांग- appendicular skeleton Anat. उपांग-कंकाल <i>m.</i>	aquatic (plants) जलीय aqueous जलीय aqueous ammonia Chem. जलीय तिक्ताति <i>m.</i>
appendix caeci उप्फुक-पुच्छ, आन्तरुच्छ <i>m.</i>	aqueous humor Anat. तेजोजल <i>n.</i> (from सुश्रुत)
apple उत्कोल <i>m., n.</i> (tree is <i>m.</i> , fruit is <i>n.</i>)	aqueous solution जलीय विलयन <i>n.</i>
applicable प्रयोज्य	Arachnida Zool. अष्टपाद-वर्ग <i>m.</i> (वर्ग class), अष्टपादः <i>m.pl.</i>
application प्रयोग <i>m.</i>	arachnoid Anat. जालतानिका <i>f.</i>
applied व्यावहारिक	arachnoids Zool. अष्टपादः <i>m.pl.</i>
applied anatomy व्यावहारिक शारीर <i>n.</i>	Aranea (orb-weaving spiders) Zool. गोलवायाः <i>m.pl.</i> , गोलवायाति <i>f.</i> (-आति for प्रजाति genus)
applied botany = economic botany व्यावहारिक-औद्दिदी <i>f.</i>	arboreal civet शाखा-विडाल <i>m.</i> (short for शाखा-कस्तूरी-विडाल)
applied chemistry व्यावहारिक रसायन <i>n.</i>	arboreal life शाखा-जीवन <i>n.</i>
applied mathematics व्यावहारिक गणित <i>n.</i>	arborescence शाखिता <i>f.</i>
applied mechanics व्यावहारिक-यांत्रिकी <i>f.</i>	arborescent crystallization Chem. शाखि-स्फटन <i>n.</i>
appreciable उपागण्य	Arbutus ('straw-berry') तृणवदर-ति <i>f.</i> (-ति for प्रजाति genus)
approximate उपसादित (brought nearer), उपसन्न	arc Math. चाप <i>m.</i>
approximate; <i>vb.</i> उपसदन, उपसादन <i>n.</i>	arch (pectoral arch=shoulder girdle) Anat. अंस-चक <i>n.</i>
approximated उपसादित	Archegoniatae (a primary division of vegetable kingdom containing Bryophyta and Pteridophyta) Bot. आदियोनि-उद्दिदः <i>f. pl.</i>
approximately उपसादनात्	archegonio-phore Bot. आदियोनि-शृत्त <i>n.</i>
approximation (to bring near) उपसादन <i>n.</i>	
April चतुर्थ-मास <i>m.</i>	

arche-gonium <i>Bot.</i> आदि-योनि	arrow-worms=Chaeto-gnatha (‘hair-jaw’, having a row of movable curved spines on each side of the mouth)
m., f.	Zool. शर-कृमयः m.
arch-enteron <i>Zool.</i> आद्यन्त्र n.	arsenic <i>Chem.</i> नेपाली f.
archesporium (gives rise to spore mother cells वीजाणु-मातृ-कोशा) <i>Bot.</i>	artery <i>Anat.</i> रोहिणी, धमनी f.
वीजाणु-मातृमही f.	artery of the heart=coronary artery <i>Anat.</i> हृदोहिणी f.
Archiannelida <i>Zool.</i> प्रबलयिनः m. pl.	artesian well (bored wells, with pipe) नल-कूप m.
arc lamp <i>Elec.</i> चाप-टीप m.	arthrodia (a gliding joint, a diarthrosis) <i>Anat.</i> प्रसर- सन्धि m.
arctic region उत्तर-ध्रुव-प्रदेश m.	arthrodiyal joint=gliding joint
area प्रदेश m., क्षेत्रफल n.	<i>Anat.</i> प्रसर-सन्धि m.
Areca catechu=betel nut <i>Bot.</i> पूग m., n. (the tree is m., the nut is n.)	Arthropoda <i>Zool.</i> सन्धिपादाः m.pl.
areola (coloured ring around the nipple or around a vesicle or pustule) <i>Anat.</i> वलय m.	arthrosis (any joint or suture uniting two bones) <i>Anat.</i> सन्धि m.
areolar tissue <i>Anat.</i> अन्तरगतिः- कृति f.	artificial कृत्रिम
argentum <i>Chem.</i> रजत n.	artificial butter कृत्रिम नवनीत n.
argon <i>Chem.</i> मन्दति m.	artificial ventilation कृत्रिम संवातन n.
argument=reasoning तर्क m.	Artio-dactyla <i>Zool.</i> अष्ट-शकाः m.pl.
argument (that which fixes the direction of a complex number) <i>Math.</i> नियन्ता (-रु) m.	as a whole समष्टिरूपेण
arithmetic अंकगणित, पाठीगणित n.	asbestos <i>Mineral.</i> अदह m.
arithmetic mean समान्तर-मध्यक m.	ascend vb. आरोहण n.
arm बाहु m.	ascendance आरोह m.
armed tapeworm <i>Zool.</i> संकुचा पट्ट-कृमि m.	ascendant=ascendent आरोहत्
arm of a balance तुला-बाहु m.	ascender आरोहक m.
arm of a couple <i>Mech.</i> मिथुन- बाहु m.	ascending आरोही (-हन्)
arm of a lever उत्तम-बाहु m.	ascending axis (shoot) <i>Bot.</i> उद्ग्रीही अक्ष m.
arrangement विन्यास m., प्रवन्ध m.	ascending order <i>Math.</i> आरोही कम m.
array <i>Math.</i> अंकायत m.	ascent आलडि f., आरोह m.

asci <i>Bot.</i> (plural of ascus धानी <i>f.</i>)	astigmatic lens <i>Optics</i> निर्विन्दु वीक्ष <i>m.</i>
ascidium <i>Bot.</i> दृतिका <i>f.</i>	astigmatism=astigmia, astigmatism <i>Optics</i> निर्विन्दुता, निर्विन्दु-नाभिता <i>f.</i>
asclepidin=asclepin <i>Pharm.</i> काकतुंडिकि <i>f.</i>	astigmometer <i>Optics</i> निर्विन्दुता-मान <i>m.</i>
asco-spore <i>Bot.</i> धानी-चीजाणु <i>m.</i>	asymmetric, asymmetrical असंमितीय
ascus (a sporangium) <i>Bot.</i> धानी <i>f.</i>	asymmetrical lens असंमितीव वीक्ष <i>m.</i>
asexual 1 (having no sex) अलिंग 2 (without sexual action) अमैयुन	asymmetry असंमिति <i>f.</i>
asexual method अमैयुन-रीति <i>f.</i>	atavism = reversion <i>Biol.</i> विपर्ययण <i>n.</i>
asexual reproduction <i>Biol.</i> अमैयुन प्रजनन <i>n.</i>	atlas vertebra (the head rests on it's vertebra) <i>Anat.</i> शिरोधर-कीकस <i>m.</i>
asexual spore <i>Biol.</i> अमैयुन चीजाणु <i>m.</i>	at least न्यूनातिन्यून
ash भस्म (भस्मन्) <i>n.</i>	atmo. (atmosphere) वायु. (वायुमण्डल)
ashpit भस्म-गर्त <i>m.</i>	atmometer = evaporimeter उद्घाष्पमान <i>m.</i>
aspirator (a suction चूपण apparatus) <i>Med.</i> चूपित्र <i>n.</i>	atmosphere वायुमण्डल <i>n.</i>
aspirator bottle चूपित्र-कूपी <i>f.</i>	atmospheric वायुमण्डल-, वायुमण्डलिक
aspirator pump चूपित्र-उदंच <i>m.</i>	atmospheric nitrogen वायुमण्डल-भूयाति <i>m.</i>
assimilation (transformation of food into living tissue= anabolism) <i>Biol.</i> स्वीय-करण <i>n.</i>	atmospheric pressure वायुमण्डल-निपीड <i>m.</i>
assimilation of food अन्न- परिपाक <i>m.</i>	atom <i>Chem.</i> परमाणु <i>m.</i>
assistant, lab. (laboratory) प्र. शा. सहाय <i>m.</i> (प्रयोग-शाला सहाय)	atomic, atomic परमाणु- परमाणिक
association आसखीयत (सखीयति is from Rigveda; Latin <i>ad</i> + <i>socius</i> is Sanskrit सखि), आयोजन <i>n.</i>	atomicity परमाणिकता <i>f.</i>
aster (a plant) <i>Bot.</i> तारक <i>m.</i>	atomic theory = Dalton's theory <i>Chem., Phys.</i> परमाणु-वाद <i>m.</i>
asterisk तारा <i>f.</i>	atomic weight <i>Chem.</i> परमाणु-भार, परमाणिक भार <i>m.</i>
Astroidea <i>Zool.</i> तारारूपा-वर्ग <i>m.</i> , तारारूपा <i>m.pl.</i>	
as the case may be यथा-स्थिति	

atomism	<i>Philos.</i> परमाणु-वाद <i>m.</i>	autoclave 1 (pressure cooker) निपीड़-पक्त्र <i>n.</i>
atomist	परमाणुवादी (-इन्) <i>m.</i>	2. (pressure heater) निपीड़- तापक <i>m.</i>
atomistic	= atomistical परमाणु- वादीय	autoclave, vertical उद्धर निपीड़- तापक <i>m.</i>
atomistics	परमाणिकी, परमाणु-विद्या <i>f.</i>	automatic आत्मग, आत्म-(before verbal nouns)
atomization	परमाणूकरण, शीकरण <i>n.</i>	automatic distributor आत्म-वेट्क
atomize	<i>vb.</i> परमाणूकरण, शीकरण <i>n.</i>	
atomizer	= nebulizer परमाणूकरक, शीकरक <i>m.</i>	
atomology	परमाणु-शास्त्र <i>n.</i>	automatic earth closet आत्मग धूलि-शौचकुंड <i>n.</i>
at right angles	लम्बकोणे	automobile आत्म-वह <i>m.</i>
atrium	<i>Anat.</i> अलिन्द <i>m.</i>	autonomic nervous system <i>Anat.</i> स्वायत्त-चेता-संहिति <i>f.</i>
Atropa	belladonna = belladonna <i>Bot.</i> कण्टालिका <i>f.</i>	autotomy <i>Biol.</i> आत्म-छेद <i>m.</i>
attach	<i>vb.</i> आसंजन, उपायोजन <i>n.</i>	autumn wood शारद काष्ठ <i>n.</i>
attachment	आसंजन <i>n.</i> , उपायोज <i>m.</i>	auxiliary circle <i>Math.</i> सहाय-वृत्त <i>n.</i>
attack	आक्रमण <i>n.</i>	auxiliary scale सहाय-श्रेणी <i>f.</i>
attract	<i>vb.</i> आकर्षण <i>n.</i>	available प्राप्य, (usable) उपयोज्य
attraction	आकर्षण <i>n.</i>	average 1 माध्य <i>n.</i>
Atwood's machine	(a machine for determining the acceleration due to gravity भवाकृष्टि-त्वरण-मापित्र)	2. (mean value) मध्यकार्ह <i>f.</i> on an average माध्यतः
	<i>Phys.</i> भूत्वरण-यन्त्र <i>n.</i>	average distance माध्य-दूरत्व <i>n.</i>
Au, aur.	(aurum) <i>Chem.</i> स्व (स्वर्ण)	average value माध्य-वर्हा <i>f.</i>
auditory canal	<i>Anat.</i> कर्ण-युहा <i>f.</i>	Aves <i>Zool.</i> पक्षिण: <i>m. pl.</i>
auditory nerve	<i>Anat.</i> कर्ण-चेता <i>f.</i>	Avogadro's law <i>Chem.</i>
August	अष्टम-मास <i>m.</i>	ब्लूहाणुसंख्या-नियम <i>m.</i>
auricle	<i>Anat.</i> 1 atrium अलिन्द <i>m.</i>	awn <i>Bot.</i> शूक <i>m.</i> (spike शूकी)
	2 auricular appendage अलिन्द-कर्ण <i>m.</i>	axe कुठार (Hindi कुल्हाड़ा) <i>m.</i>
auricle of heart	हृदयालिन्द <i>m.</i>	axes of reference <i>Math.</i>
aurum = gold	स्वर्ण <i>n.</i>	आश्रयाक्ष <i>m.</i>
Australia (Lat: 'southern')	दक्षिणद्वीप <i>m..</i>	axial अक्ष-, आक्ष
		axial filament <i>Bot.</i> अक्षांशु <i>m.</i>
		axial myopia आक्ष-प्राङ्गनामिता <i>f.</i>
		axial skeleton आक्ष-कंकाल, पृष्ठवंश- कंकाल <i>m.</i>

axil (angle between leaf stalk and stem) <i>Bot.</i> कक्ष <i>m.</i>	backlash <i>Mach.</i> विचाल (cf. Panjabi चाल, Kannada हिंचलने)
axile (placentation) <i>Bot.</i>	backward पश्चात्
अक्ष-लम्प	backward movement पश्च-गति <i>f.</i>
axillary bud कक्ष-कलिका <i>f.</i>	bacteria 1 (microorganism in general) शाकाणवः <i>m.pl.</i> (sing. शाकाणु) 2 (rod-shaped) वेत्राणवः <i>m. pl.</i> (sing. वेत्राणु)
axillary flower कक्ष-पुष्प <i>n.</i>	bacterial colony शाकाणु-मण्डल <i>n.</i>
axiom स्वसिद्ध <i>n.</i>	bacteria, pathogenic रोगाणवः <i>m. pl.</i> (sing. रोगाणु)
axiomatic स्वसिद्ध	bad ventilation कु-वातन <i>n.</i>
axipetal (going towards the axis) अक्षाभिग	bake <i>vb.</i> भर्जन <i>n.</i>
axis cylinder <i>Anat.</i> अक्ष-रम्ब <i>m.</i>	baker's yeast भर्जन-प्रक्रिया <i>n.</i>
axis of a cylinder रम्बाक्ष <i>m.</i>	baking powder भर्जन-धोद <i>m.</i>
axis of rotation परिभ्रमणाक्ष <i>m.</i>	balance तुला <i>f.</i>
axis of symmetry संमित्यक्ष <i>m.</i>	balance <i>vb.</i> तोलन <i>n.</i>
axis vertebra अक्ष-कीक्स <i>m.</i>	balance, spring स्कंद-तुला <i>f.</i>
axle अक्षदण्ड <i>m.</i>	balanitis <i>Med.</i> मणि-कौप <i>m.</i>
axometer = axonometer	bale मणि (Hindi गांठ) <i>m.</i>
<i>Optics</i> अक्ष-मान <i>m.</i>	ball (clay) कन्दुक (मृत्तिका), पिण्ड (मृत्तिका) <i>m.</i>
axon, axone (a nerve-cell process, single and long....) <i>Anat.</i> लांगूल <i>n.</i>	ball गुटी <i>f.</i> गोल <i>m.</i>
axoneme (axial thread of the chromosome)=chromoneme=genoneme पिण्याक्ष <i>m.</i> (short for पिण्यसूक्ष्मा)	ball and socket joint <i>Anat.</i> कन्दुक-उल्लखल-सन्धि <i>m.</i>
azote <i>Chem.</i> अजीवाति <i>m.</i>	ball-bearing <i>Mach.</i> गुटी-भार <i>m.</i>
B	balloon वायु-गोल, वा-गोल <i>m.</i> (वा=वायु)
B (boron) <i>Chem.</i> र (टांकण)	ball tap गोलक-विवरी <i>f.</i> (Hindi गोल टोटी)
Ba (barium) <i>Chem.</i> ह (हर्यातु)	balsam (a resinous substance that contains, in addition to resin उयास, benzoic धूपिक or cinnamic acid) धूपियास <i>m.</i>
baboon (having a doglike muzzle) <i>Zool.</i> श्व-वानर <i>m.</i>	balsam bottle धूपियास-कूपी <i>f.</i>
bacillus (rod-shaped) <i>Bacteriol.</i> दण्डाणु <i>m.</i>	
back <i>adv.</i> पश्चात्	
back <i>n.</i>	
background पृष्ठभूमि, पश्चभूमि <i>f.</i>	
backing pump सहायोदय <i>m.</i>	

band पट्टी f.	barya (barium monoxide)
bandage पट्टी f.	Chem. हरिजा f.
bankrupt नष्टनिधि m.	barya water (barium
bankruptcy नष्टनिधित्व n.	hydroxide) Chem. हरिजा जल n.
bar Math. शिरोवार m.	(हर्यातु उदजारेय)
barium Chem. हर्यातु m.	basal पैठिक
barium bicarbonate Chem.	basal (placentation) Bot. पीठलम्
हर्यातु दब्यंगारीय n.	basal disc अधो-विस्त्र m.
barium carbonate Chem.	basal metabolism Biochem.
हर्यातु प्रांगारीय n.	पैठिक चयापचय m.
barium chloride Chem. हर्यातु	base Chem. पीठ n.
नीरेय n.	base = basis पीठ n., आधार m..
barium monoxide Chem.	base (broad end of the heart)
हर्यातु एकजारेय n.	Anat. हृत्पीठ n.
barium peroxide Chem. हर्यातु	base line Math. आधार-रेखा f.
अतिजारेय n.	base of a cylinder रम्भाधार ::.
barium sulphate Chem. हर्यातु	base of the heart हृदय-मूल n.
शुल्घीय n.	basic पैठिक
bark बळ्क m.	basic hydroxide Chem. पैठिक
bark cork बळ्क-त्वक्षा f.	उदजारेय n.
bark, cuprea ताम्र-बळ्क m.	basic oxide Chem. पैठिक जारेय n.
barley यव m.	basic salt Chem. पैठिक लवण n.
barograph वा-पीड-लिख m.	basidiophore (bearing basidia
barometer वा-पीड-मान m.	प्रकणिधर) Bot. प्रकणिधरी (-इन्) m.
barometer gauge वा-पीडमानामान	basidiospore Bot. प्रकणी (-इन्) m.
m. (आमान gauge)	basidium Bot. प्रकणिधर m.
barometric वा-पीडमान-, वा-पीडमानीय	basifixated anther पीठलम् परागाशय m.
barometric pressure वा-पीडमानीय	basil thyme हुलसी f.
निपोड m.	basin पात्री f.
barometric tube = Torricellian	bast = phloem Bot. (forms the
tube वा-पीडमान-नाल m.	downward passage for food
barometry वा-पीड-मिति f.	material manufactured by.
baro-thermo, hygro-graph	leaves) अधोवाही (-इन्) m.
वा-पीड-त्ताप, उन्द-लिख m.	bast fibres प्रतन्त्र m.
barrel महाद्रोणी f.	bath 1 (a medium as water,
barrel (of a gun) नाल m.	air, sand or oil, for
barter Math. माण्ड-प्रतिभाण्ड n.	regulating temperature)
	तापन m.

2 (a vessel containing such medium) तापनपत्र <i>n.</i>	bee larva मधु-डिम्ब <i>m.</i>
bath room स्नानागार <i>n.</i>	bee louse मधुकर-यूका <i>f.</i>
battery समूह <i>f.</i>	bee moth = waxmoth (its larvae destroy the combs) सिक्य-शलभ <i>m.</i>
Baume hydrometer (incorrectly Beaume; all degrees on a Baume scale are equal in length) पिसमांश तरलमान <i>m.</i>	beer यवसुरा (ancient word), यविरा (यव+मरिच) <i>f.</i>
Be (Baume hydrometer) पि (पिसमांश तरलमान)	beeswax मक्षी-सिक्य <i>n.</i>
Be (beryllium) <i>Chem.</i> वि (विह्र)	beet, beetroot पालंक <i>m.</i>
beaker <i>Chem.</i> चंचुकी (-इन) <i>m.</i>	(पालंक 'Beta Bengalensis' MW. In Bengali beet-is पालंक)
beaker cover चंचुकि-आवरण <i>n.</i>	beetle मंग <i>m.</i>
beam (of wood) घरणी <i>f.</i>	beetroot पालंक-मूल <i>n.</i>
beam of rays रश्मि-दण्ड <i>m.,</i> रश्मि-माला <i>f.</i>	behave <i>vb.</i> आचरण <i>n.</i>
bear-berry अक्ष-बदर <i>m., n.</i> (the plant is <i>m.</i> , the fruit is <i>n.</i>)	behaviour आचरण <i>n.</i>
bearer, lab. प्र. शा. ग्रेड <i>m.</i>	bellflower घटा-पुष्प <i>n.</i>
bearing <i>Mach.</i> भार <i>m.</i>	belljar घटा-कलश <i>m.</i>
bearing दिक्-स्थिति <i>f.</i>	bellows भस्त्रा <i>f.</i>
beating of the heart हृत्सन्देन <i>n.</i>	bell-trap घटा-रुध <i>m.</i>
because यतः	bench फलकी <i>f.</i>
Beckmann thermometer <i>Physical Chem.</i> अतिसूक्ष्म तापमान <i>m.</i>	bent नत
bee मधुमक्षी <i>f.,</i> मधुकर <i>m.</i>	bent (noun) नमन <i>n.</i>
bee colony मधुकर-परिवार <i>m.</i>	berberine <i>Chem.</i> दाढ़हरिंदी <i>f.</i>
bee eater मधुकराश <i>m.</i>	(दाढ़हरिंदी Berberis aristata)
beehive 1 मधुघन्त्र <i>n.</i>	beriberi बलहारी (-इन) <i>m.</i> (short for कदज-बलहारी)
2 (wooden box for sheltering bees) मधुकर-समुद्रग <i>m.</i>	Berkefeld filter <i>Bacteriol</i> जीवाणुपाप ख <i>m.</i>
beehive shelf मधुघन्त्र-निधाय <i>m.</i>	berry बदरी <i>f.</i>
bee-keeping = apiculture मधुकर-पालन <i>n.</i>	-berry-बदर (cf.straw-berryतुण-बदर)
bee-killer मधुकर-हत्ता (-रु) <i>m.</i>	beryllium <i>Chem.</i> विह्र <i>n.</i>
	beta rays <i>Physical Chem.</i> आरश्म <i>m.</i>
	betulin = betulinol (Lat. <i>betula</i> 'birch') <i>Chem.</i>
	आमूर्जि <i>f.=</i> आमूर्जिव <i>m.</i>

beverage पेय <i>n.</i>	biogenesis <i>Biol.</i> जीवजनन <i>n.</i>
beyond पार <i>.</i>	biological जैविक, जैविकीय
Bi (bismuth) <i>Chem.</i> बि (मिदातु)	biological apparatus जैविकीय साधित्र <i>n.</i>
bi- द्वि-	biological control जैविक वशीकरण <i>n.</i>
biaxial joint द्विक्षण-संधि <i>m.</i>	biology जीवशास्त्र <i>n.</i> , जैविकी <i>f.</i>
bicellular <i>Biol.</i> द्विकोशावान् <i>m.</i>	biometry (biological statistics) <i>Biol.</i> जीव-सांखियकी <i>f.</i>
biceps muscle <i>Anat.</i> द्विशिर-पेंची <i>f.</i>	bioplasm (protoplasm in a living, forming or germinal state) <i>Biol.</i> जीव-प्रस त <i>m.</i>
biciliate द्विपद्म	bioplast (a tiny mass of bioplasm, nearly equal to cell) <i>Biol.</i> जीव-प्र-कोशा (short for जीव-प्रस-कोशा) <i>f.</i>
bi-concave द्विन्युञ्ज, निन्युञ्ज	bios (animal and plant life, organic nature) <i>Biol.</i> जीव-जगत् <i>n.</i>
bicuspid valve = mitral valve <i>Anat.</i> द्विदल कपाट <i>m.</i>	bioscope जीवेक्ष <i>m.</i>
bicyclic द्विचक्किक	bioscopic जीवेक्षीय
bicyclo- द्विचक्क-	bioscopy <i>Med.</i> जीवेक्षा <i>f.</i>
biennials द्वैवार्षिक	biotic = biological
bifocal द्विनाभि	biotic factor जैविक कारक <i>m.</i>
bifoliate <i>Biol.</i> द्विपर्ण	biparous <i>Biol.</i> द्वि-सद
bilateral symmetry द्विपार्श्व-संस्थिति <i>f.</i>	bipinnate द्विपक्षवत्
bile acid <i>Biochem.</i> पित्त-अम्ल <i>n.</i>	biplane (an airplane) द्वितल <i>m.</i>
bili- पित्त-	biquadratic equation <i>Math.</i> चतुर्धात समीकार <i>m.</i>
biliary canal <i>Anat.</i> पैत्त-कुल्या <i>f.</i>	bird of prey प्रसह पक्षी (-इन्) <i>m.</i>
bilification (formation and excretion of bile) पित्तन <i>n.</i>	bisect <i>Geom.</i> अर्धन (अर्धछेदन), द्विछेदन <i>n.</i>
billion <i>Math.</i> 1 (American) नव-ख <i>n.</i> (ख zero)	bisector <i>Geom.</i> अर्धक <i>m.</i>
2 (English) द्वादश-ख <i>n.</i> (ख zero)	bisexual <i>Biol.</i> द्विलिंग
bilocular द्विग्नाहर	bismuth <i>Chem.</i> भिदातु <i>m.</i>
bimetallic द्विधात्रीय	bison <i>Zool.</i> गवल <i>m.</i>
bimolecular <i>Chem.</i> द्विव्यूहाण्वीय	
binary <i>Chem., Math.</i> द्विमय, द्विप्रिं (द्विग्निः 'composed of two'), द्वि-	
binary fission <i>Biol.</i> द्विखण्डन <i>n.</i>	
binomial <i>Alg.</i> द्विपद <i>n.</i>	
biocatalyst <i>Biochem.</i> जीवावेजक <i>m.</i>	
biogen <i>Biol.</i> जीवेजन <i>m.</i>	

bisymmetrical animal द्विसंस्थि-	blasto-cyst <i>Embryol.</i> (blastodermic vesicle) युक्त-कोष <i>m.</i>
प्राणी (- इन) <i>m.</i>	(युक्त = युक्ता-खण्ड)
bituminous जतुक्य	blasto-cyte <i>Anat.</i> युक्त-कोशा <i>f.</i>
bivalent <i>Chem.</i> द्विसंयुज	(युक्त = युक्ता-खण्ड)
bivalve <i>Zool.</i> द्विपुष्ट	blasto-derm <i>Embryol.</i> युक्त-स्तर
Bivalvia <i>Zool.</i> द्विपुटाः <i>m. pl.</i>	<i>m.</i> (short for युक्ताखण्ड-स्तर)
black काल	blasto-dermatic = blasto-
black ash काल भस्म <i>n.</i>	dermic <i>Embryol.</i> युक्त-स्तरीय
black bear काल ऋक्ष <i>m.</i>	(युक्त = युक्ता-खण्ड)
blackboard कृष्णफलक <i>n.</i>	blasto-dermic vesicle
black fish (any of several small toothed whales) <i>Zool.</i>	युक्तस्तर-कोष <i>m.</i> (युक्त = युक्ता-खण्ड)
काल तिमि <i>m.</i>	blasto-disc = germinal disc
black-headed gull <i>Zool.</i> गङ्गा- चिछी <i>f.</i> (ancient word)	<i>Embryol.</i> युग्म-विम्ब <i>m.</i>
black oxide of iron <i>Chem.</i>	blastomere (cells resulting
काल अयो-जारेय <i>n.</i>	from the early division of
bladder <i>Anat.</i> आशय <i>m.</i>	the zygote युक्ता)
blade 1 फलक <i>n.</i>	युक्ता-खण्ड <i>m.</i>
2(razor blade) क्षुरफल <i>n.</i>	blasto-pore (opening of the
3 = vane (of windmill) फल <i>n.</i>	archenteron) <i>Embryol.</i>
4 (of an electric fan)	आयन्च-मुख <i>n.</i>
फल <i>n.</i>	blastosphere = blastula
-blast = -plast (formative cell)	<i>Embryol.</i> युग्मोल <i>m.</i>
-घट, -कृत	(युक्त = युक्ता-खण्ड)
blast and vacuum pump	blastula = blastosphere
(combined) अभिधमन तथा शून्यक	blastula (a hollow sphere,
उदंच <i>m.</i> (संयुक्त)	with one layer wall)
blast furnace अभिधमन भ्राष्ट <i>n.</i>	<i>Embryol.</i> एकभित्तिक <i>m.</i>
-blastic -रुद्धिक (sprouting, germinating)	blauholz नील-दुम <i>m.</i>
blastid <i>Embryol.</i> (site of the nucleus) न्यायिन्देश <i>m.</i>	bleach <i>vb.</i> श्वेतन, नीरंजन <i>n.</i>
blasto-chyle (fluid that fills the blasto-coele) <i>Embryol.</i>	bleaching powder श्वेतन क्षोद <i>m.</i>
युग्माश-लसी <i>f.</i>	blende = sphalerite अन्धन <i>m.</i>
blasto-colla <i>Bot.</i> कुरुमल-निर्यास <i>m.</i>	(on account of its dazzling lustre)
	blepharoplast (the centrosome functioning over the kinetic activity) <i>Biol.</i> गतिवशी (-इन) <i>m.</i>

blind (as of a window) अन्धक <i>m.</i>	blowing furnace घमन-ध्राष्टु <i>m.</i>
blister उदस्कोट, विस्कोट <i>m.</i>	blow-pipe घम-नाड <i>n.</i>
blister beetle उदस्कोट-सूंग <i>m.</i>	blowpipe flame घमनाड-ज्वाला
blistering beetle = cantharides हरिमुँग <i>m.</i>	blue नील
block इष्टका <i>f.</i>	blue-bell नील-घण्य <i>f.</i>
block and tackle इष्टका तथा संभार <i>m.</i>	blue-green नील-हरि
blood रक्त, रुधिर <i>n.</i>	blue litmus paper नील शेवल-
blood capillaries रुधिर-केशाल <i>m.</i>	पत्र <i>n.</i>
blood circulation रुधिर परिवाह <i>m.</i> , रुधिर परिवहण <i>n.</i>	blue reddish नीलारक्त
blood flow = blood stream रुधिर-प्रवाह <i>m.</i>	blue shark नील-शाह, नराद-प्रोह <i>m.</i> (the commonest man-eating shark)
blood glands रुधिर-ग्रन्थि <i>m.</i>	blue vitriol तुत्य <i>n.</i> (ancient word)
blood hound (used in tracking criminals.... remarkable for acuteness of smell) गन्धातुसारी (-इन्) <i>m.</i>	blurred अस्पष्ट
blood - letting रक्त-मोक्ष <i>m.</i> , रक्त- मोक्षण <i>n.</i> (ancient word)	Boa Zool. अजगर <i>m.</i>
blood pressure Physiol. रुधिर-निपीड <i>m.</i>	boa-constrictor (hangs from trees) शाखाजगर <i>m.</i>
blood red रुधिर रक्त, अधिरक्तापीत	boar 1 (uncastrated male of swine) सूकर-बृष <i>m.</i>
blood stream=blood flow रुधिर-प्रवाह <i>m.</i>	2. (wild hog) बन-सूकर <i>m.</i>
blood sucking bat रुधिर-चूष-जटू <i>f.</i>	3 (male of any of various mammals) बृष <i>m.</i>
blood vessel रक्त-वाहिनी, रुधिर-वाहिनी <i>f.</i>	board 1 (as of wood) फलक <i>n.</i>
bloom (a mineral that is frequently found as an efflorescence) कुसुम <i>n.</i>	2 (as of directors) गण <i>m.</i>
blow <i>vb.</i> घमन <i>n.</i>	Board of Trade विणिगण <i>m.</i>
blow (n.) प्रशार <i>m.</i>	boar hound Zool. सूकराखेटिक <i>m.</i>
blower घमाच <i>n.</i> (a machine)	boar hunter सौकरिक <i>m.</i> (ancient word)
blowing घमन <i>n.</i>	boat नौका <i>f.</i>
	bob (of a pendulum)= knob मुण्ड <i>m.</i>
	bodily साझोपान्न
	body काय <i>m.</i>
	body at rest विश्रामस्थ पदार्थ <i>m.</i> (cf. 'in motion' गतिमान्, not गतिस्थ)

body cells = somatic cells	bony fishes अस्थि-महस्याः
<i>Biol.</i> काय-कोशा, तनु-कोशा <i>f.</i>	<i>m. pl.</i>
body coelom: देह-युद्ध <i>f.</i>	bony labyrinth (in the ear)
body in motion गतिमान् पदार्थ	अस्थि-गहन <i>n.</i>
<i>m.</i> (cf. 'at rest' विश्रामस्थ,	bony palate अस्थित्तालु <i>n.</i>
not विश्रामधान्)	book lungs <i>Zool.</i> पुस्त-कोम <i>n.</i>
body louse काय-यूका <i>f.</i>	Boolean algebra (algebra of
body wall काय-भित्ति <i>f.</i>	logical propositions)
bog (plants) अम्ल-पंक <i>m.</i> (mud with acids)	तर्क-बीजगणित <i>n.</i>
bogpeat (mosses) इरिटा-जीर्णक <i>m.</i>	borer, cork त्वक्षा-छिक्र <i>m.</i>
boil = furuncle स्फोट <i>m.</i> (Hindi फोड़ा)	boring shell निखन-शुक्कि <i>f.</i>
boiling बुद्धुदन <i>n.</i>	boron <i>Chem.</i> टांकण <i>m.</i>
boiling point बुद्धुदांक <i>m.</i>	borrower उद्धार-ग्रहीता (-रु) <i>m.</i>
boiling point apparatus बुद्धुदांक साधित्र <i>n.</i>	Bos grunniens = yak चमर <i>m.</i>
bolus कवल <i>m.</i>	(ancient word)
bomb calorimeter प्रस्फोट-उषमान <i>m.</i>	botan-, botano- उद्भिद-
bomb-proof प्रस्फोट-सह	botanic = botanical 1 (of or pertaining to plants) औद्भिद
bond बन्ध <i>m.</i>	2 (relating to botany) औद्भिदीय
bone अस्थि <i>n.</i>	botanic garden औद्भिदीय उद्यान <i>n.</i>
bone ash अस्थि-भस्म <i>n.</i>	botanist औद्भिदिक, औद्भिदी-विज्ञ, औद्भिदी-विद् <i>m.</i>
bone black अस्थि-कालिमा (-न्) <i>m.</i>	botany उद्भिद-विज्ञा, औद्भिदी <i>f.</i>
bonelet = ossicle = ossicule अस्थिका <i>f.</i>	bottle फूपी <i>f.</i>
bon voyage शिवास्ते पन्थानः	bottle - nose dolphin कूपी-नस तिमिक <i>m.</i>
bony 1 (pertaining to bones) आस्थ्य	bottom मुख <i>m.</i>
2 (full of bones) अस्थिपूर्ण	(the English word is derived from the Sanskrit)
3 (having large and prominent bones) उदस्थिमत्	bowels कोष <i>m.</i>
4 (like bone or bones)	bowl कटोर <i>m.</i>
अस्थिवत्	box मञ्जूषा <i>f.</i> , समुद्रग <i>m.</i>
5 (consisting of bones)	Boyle's or Marioette's law
अस्थिमय	<i>Phys.</i> निषीड - वाति - परिमा- नियम <i>m.</i>
	brace <i>Mach.</i> सुज <i>m.</i>

braces { } प्राभिवार <i>m.</i>	brilliance शुभ्रता <i>f.</i>
brachy-cephalic = brachycephalous <i>Anthropom.</i>	brilliant भासुर <i>..</i>
पृथु-कपाल	brine लवणाम्बु, समुद्राम्बु <i>n.</i>
Brachyura <i>Zool.</i> हस्तपुच्छाः <i>m. pl.</i>	Brin's process (for manufacturing) oxygen, by heating barium oxide हर्यांतु जारेय) ह-जाविधा <i>f.</i>
bracket <i>Math.</i> अभिवार <i>m.</i>	British empire ब्रिटेनीय साम्राज्य <i>n.</i>
bracket, 'wall' मित्ति-विवध <i>m.</i>	brittle भिदुर <i>..</i>
brackets <i>Math.</i> अभिवारखग्म <i>n.,</i> अभिवारी <i>m. du.</i>	broadside-on-position आयामा-मिमुख-स्थिति <i>f.</i> (tangent 'B' position in magnetism).
brackish आलवण	broken circuit खंडित परिषय <i>m.</i>
brackish water आलवणाम्बु <i>n.</i>	bromated <i>Chem.</i> दुरायित
bract = bractea <i>Bot.</i> निपत्र <i>n.</i>	bromide <i>Chem.</i> दुरेय <i>n.</i>
bractlet = bracteole <i>Bot.</i> निपत्रक <i>n.</i>	bromine <i>Chem.</i> दुरान्त्री <i>f.</i>
Brahmany kite क्षेमझरी <i>f.</i> (ancient word)	bromite <i>Chem.</i> दुरित <i>n.</i>
branch शाखा <i>f.</i>	bronchiole <i>Anat.</i> क्लोम-नाली <i>f.</i>
branch = phylum सदिशाखा <i>f.</i>	bronchitis <i>Med.</i> क्लोमनाल-कोप <i>m.</i>
branch of artery रोहिणी-शाखा <i>f.</i>	bronchus <i>Anat.</i> क्लोमनाल <i>m.</i>
brass-like पित्तलोपम	brood सहजन्मानः <i>m. pl.</i> संजातक <i>n.</i>
brava (pareira brava=pareira) वन-बलौ <i>f.</i> (Portuguese <i>Parreira</i> 'vine' + <i>brava</i> wild)	(youngs hatched at one time)
breadth विस्तार <i>m.</i>	Brownian movement कणिका-पिगति <i>f.</i>
break <i>vb.</i> ब्रोटन <i>n.</i>	brush कूच <i>m.</i>
breaking point ब्रोटन-चिन्दु <i>m.</i>	Bryophyta <i>Bot.</i> हरितोक्षिदः <i>f. pl.</i>
breaking stress ब्रोटन प्रत्याबल <i>n.</i>	Bryozoa <i>Zool.</i> ('moss-animals')
breast tea = pectoral species <i>Pharm.</i> उरःकाथक <i>m.</i>	1 Polyzoa हरिता-जीवाः <i>m. pl.</i>
breeding प्रसवन, प्रसावन <i>n.</i>	2 Ectoprocta ब्रह्मिदाः <i>m. pl.</i>
breeze उमीर <i>m.</i>	buccal cavity <i>Anat.</i> मुख-गुहा <i>f.</i>
brewer's yeast यवासवन-प्रक्रिया <i>n.</i>	buccal groove मुख-प्रसीता <i>f.</i>
brewery यवासवनी <i>f.</i>	bucket दोल <i>m.</i>
bridge सेरु <i>m.</i>	buckthorn berries = yellow berries पीत-बदरी <i>f.</i>
bright (colour) दीप्त <i>..</i>	bud <i>Bot.</i> कुड्मल <i>m.,</i> कलिका <i>f.</i>
bright flash दीप्त स्फुरण <i>n.</i>	bud scale <i>Bot.</i> कुड्मल-शत्क <i>n.</i>

buffalo महिप <i>m.</i>	burying beetle=sexton beetle (it buries the carcass of animals on which it feeds) निखनभूङ <i>m.</i>
bug = bed - bug मत्कुण = शर्या - मत्कुण <i>m.</i>	butcher bird लटपक <i>m.</i>
bugbane (supposed to be distasteful to insects कीट) =Cimicifuga racemosa कीट-श्राव <i>m.</i>	Butea frondosa किंशुक <i>m.</i>
bulb कन्द <i>m.</i>	buttercup=butter flower नवनीत-चप=नवनीत-पुष्प <i>n.</i>
bulbar conjunctiva गोलस्तर <i>m.</i>	butterfly चित्रपतंग <i>m.</i>
bulb thermometer कन्द-तापमान <i>m.</i>	button कुडम <i>n.</i>
bulging in front अग्रतो वर्धन <i>n.</i>	by inspection दृष्टया
bulging on posterior surface पश्चाद्वर्धन <i>n.</i>	C
bulldog बृष्ट-कुक्कुर = बृष्ट-मुख <i>m.</i>	C. (centigrade) श. (शतिक)
bullet गोली <i>f.</i>	C (corolla) द (दली)
bull-frog बृष्ट-मण्डूक <i>m.</i>	Ca (calcium) <i>Chem.</i> चू (चूर्णात्रु)
bull terrier महाविलखन <i>m.</i> (ordinary terriers are much smaller)	cable संदाम <i>n.</i>
bumping (uneven boiling of a liquid) उच्चावचन <i>n.</i>	caddis fly कम्बल-मधी <i>f.</i>
bundle पूल <i>m.</i>	cadmium <i>Chem.</i> मृज्यातु <i>m.</i>
bundle of rays <i>Geom.</i> रस्मि-पूल <i>m.</i> , रस्मि-पूलिका <i>f.</i>	caecum <i>Anat.</i> उण्हुक <i>m.</i>
bundle sheath <i>Bot.</i> पूल-कञ्जुक <i>m.</i>	cage पञ्जर <i>n.</i>
Bunsen burner <i>Chem.</i> पिनाल-दहक <i>m.</i>	cage bird पञ्जर-पक्षी (-इन) <i>m.</i>
Bunsen flame पिनाल-ज्वाला <i>f.</i>	Calamus draco = rattan palm = dragon's blood प्रवेत्र <i>m.</i>
Bunsen's cell (carbon in chromic acid; e. m. f. 2.0 volts) <i>Elec.</i> पिंडियन्दुख-कोशा or वर्णिकाज्ञार-कोशा <i>f.</i>	Calamus rotang वेत्र <i>m.</i>
buoy उत्स्थव <i>m.</i>	calcareo- (calcareous) चूर्णिय-
buoyancy उत्स्थाविता <i>f.</i> , उत्स्थावित्व <i>n.</i>	calcareo-bituminous चूर्णिय-जतुक्य
buoyant उत्स्थावी (-इन) <i>m.</i>	calcareo-corneous चूर्णिय-शृंगय
burette (measuring fluid द्रव) <i>Chem.</i> द्रवमि <i>m.</i>	calcareo-siliceous चूर्णिय-सैकत्य
	calcareous चूर्णिय
	calcareous needles चूर्ण-मूत्री <i>f.</i>
	calcareous skeleton चूर्णिय कंकाल <i>m.</i>
	calcicole (plants) चूर्ण-रुद <i>m.</i>
	calcifuge (plants) अचूर्ण-रुद <i>m.</i>
	calcimeter <i>Chem.</i> चूर्णमान <i>m.</i>

calcination (act or process of calcining) निश्चूर्णन <i>n.</i> , निश्चूर्णना <i>f.</i> , निस्तापन <i>n.</i> , निस्ताप <i>m.</i>	caliber (diameter of a bullet, tube, etc.) व्यास <i>m.</i>
calcium <i>Chem.</i> चूर्णतु <i>m.</i>	caliber compass = calipers व्यासमि <i>m.</i>
calcium bicarbonate <i>Chem.</i> चूर्णतु द्रव्यगारीय <i>n.</i>	calibrate <i>vb.</i> 1 (ascertain the calibre of a tube) व्यास-निर्धारण <i>n.</i>
calcium carbonate <i>Chem.</i> चूर्णतु प्राणगारीय <i>n.</i>	2 (rectify graduations) अंक-शोधन, स्वंकन <i>n.</i>
calcium chlorate <i>Chem.</i> चूर्णतु नीरीय <i>n.</i>	calibrated शोधितांक, स्वंकित
calcium chloride <i>Chem.</i> चूर्णतु नीरेय <i>n.</i>	calibration (act of checking the accuracy of a set of graduations marked to indicate values) स्वंकन <i>n.</i> , अंकशोधन
calcium chloride tube चूर्णतु नीरेय नाल <i>m.</i>	calibration bridge स्वंकन-सेतु <i>m.</i>
calcium hydrosulphide <i>Chem.</i> चूर्णतु उदशुल्वेय <i>n.</i>	calibrator 1 अंकशोधक <i>m.</i> स्वंकिता (-रु) <i>m.</i> (a worker), स्वंकित्र <i>n.</i> (an instrument) 2 व्यास-निर्धारक <i>m.</i>
calcium hypochlorite <i>Chem.</i> चूर्णतु उपनीरित <i>n.</i>	caliper व्यासमि <i>m.</i>
calcium hypophosphite <i>Chem.</i> चूर्णतु उपभोस्ति <i>n.</i>	caliper gauge व्यासामान <i>m.</i>
calcium oxide <i>Chem.</i> चूर्णतु जारेय <i>n.</i>	calomel पा-नीरेय <i>n.</i> (पा from पारय mercury + नीरेय chloride)
calcium phosphate <i>Chem.</i> चूर्णतु भासीय <i>n.</i>	calori- उष-
calcium sulphide <i>Chem.</i> चूर्णतु शुल्वेय <i>n.</i>	caloricity (ability to develop and maintain animal heat) उषवत्ता <i>f.</i>
calcium thiosulphate <i>Chem.</i> चूर्णतु गंध-शुल्वीय <i>n.</i>	calorie (a unit of heat) उष <i>m.</i>
calculation गणना <i>f.</i>	calorific उषंकर
calculus <i>Math.</i> कलन <i>n.</i>	calorification (production of heat) उषंक्ति <i>f.</i>
calculus of observations अवलोकन-कलन <i>n.</i>	calorific power उषंकरी शक्ति <i>f.</i>
calculus of variations <i>Math.</i> विचरण-कलन <i>n.</i>	calorifics <i>Phys.</i> औषिकी <i>f.</i>
calendar तिथिपत्री <i>f.</i>	calorific value उषंकरी अर्हा <i>f.</i>
calendar month पत्री-मास <i>m.</i>	
(तिथिपत्री shortened to पत्री)	

calorific wool	<i>Pharm.</i>	उपंकरी	canine = single cuspid	<i>Anat.</i>
कर्णी f.			एककूट दन्त m.	
calorifier	ओपक	m.	canine incisors	दन्त्यां m. du.
calorify (to render hot) vb.			(काशयप संहिता)	
ओषण n.			canine tooth	<i>Zool.</i> श्व-दन्त m.
calorigenic (generating heat)			canis familiaris=domestic	गृही कुकुर m.
उपंजन			cannabis	=cannab. = cannabis
calorimeter	<i>Phys.</i>	उपमान m.	indica=Indian hemp=ganja	
calorimeter, bomb		प्रस्फोट-उपमान m.	=guaza <i>Pharm.</i> गंजा=विजया f.	
m.			cannon	शतशी f.
calorimetric		उपमितीय	canthus	<i>Anat.</i> अपांग n.
colorimetry	<i>Phys.</i>	उपमिति f.	cap	टोपी f.
calorisator	ओपक	m.	capacity	धारिता, f. सामर्थ्य n., क्षमता f.
calorist	उप-वादी (इन) m.		cap-cell	टोपी-कोशा f.
calyptra (any caplike covering)	<i>Bot.</i>	अधिवेष्ट m.	capillari-meter	केशाल-मान m.
calyx	<i>Anat.</i>	आलवाल m.	capillarity	केशालत्व n.
calyx (K)	<i>Bot.</i>	पुष्पकोश (क) m.	capillary	(pertaining to capillary tubes or vessels, or to the phenomena of surface tension, as capillary action) केशाल-, केशालीय
cambium	<i>Bot.</i>	एधा f.	capillary	केशाल m., केशिका f.
cambium ring		एधा-वल्य m.	capillary analysis	<i>Chem.</i> केशाल- विश्लेषण n.
camel	उष्ट m.		capillary attraction	केशाल- आकर्पण n.
camelopard	<i>Zool.</i>	चित्रोष्ट m.	capillary electrometer	<i>Phys.</i> केशाल-विचुम्बान m.
camera	रूपित्र n.		capillary repulsion	केशालपकर्ण n.
canal	<i>Anat.</i>	कुल्या f.	capillary stopcock	केशाल- शिखिपिधा f.
canal of Schlemm	<i>Anat.</i>	परिकुल्या f. (it goes round limbus)	capillary tube	केशाल (not केशाल- नाल; केशाल itself is from केश-नाल)
cancel	vb.	विलोपन, अपवर्तन n.		
(लीलावती)				
cancellation		विलोपन n.		
cancelled		विलोपित		
cancelling		विलोपन n.		
candle 1 (wax candle)		सिक्य-		
वर्ति f.	2 (a unit of light)	वर्ति f.		
candle power		वर्ति-शक्ति f.		
candy	खाड़क (candy is derived from Sanskrit खण्ड which is the parent of Persian कन्द)			

capitulum (a small head)	carbon	transmitter. प्रांगर-पारेक
Anat. मुण्डक <i>n.</i>	<i>m.</i>	
capsize=overturn <i>vb.</i> उच्चाटन <i>n.</i>	carbonyl chloride <i>Chem.</i> प्रांगरल	
capsule प्रावर <i>m.</i>	नीरेय <i>n.</i>	
capsule=theca प्रावरक <i>m.</i>	carburetor प्रांगेयिता (-तु), प्रांगेयक <i>m.</i>	
carapace (of the back)	carcass शव <i>m.</i>	
(shield covering the back or part of the back of an animal) Zool. पृष्ठ-वर्मे <i>n.</i>	cardi-, cardio- हृद्-	
carat 1 (a unit of weight) प्रसुंज <i>n.</i>	cardia Anat. 1 (cardiac end of the stomach) उपहृदन्त <i>m.</i>	
2 (a proportion of gold) वर्ण <i>m.</i> (ancient word)	2 (opening of the stomach) उपहृदद्वार <i>n.</i>	
carbohydrate <i>Chem.</i> प्रांगोदीय <i>n.</i>	cardiac Anat. 1 (of or pert- aining to the heart) हृथ	
carbon प्र. प्रांगरण <i>n.</i>	2 (situated near the heart) उपहृत्	
carbon <i>Chem.</i> प्रांगर <i>m.</i>	cardinal points (of the com- pass.) दिग्-बिन्दु <i>m.</i>	
carbon assimilation प्रांगर- परिष्ठन <i>n.</i>	carnallite (it is a source of potassium दहारु) Mineral. दहात्विज <i>m.</i>	
carbonate <i>Chem.</i> प्रांगरीय <i>n.</i>	Carnivora (an order) Zool. मांसमुजः <i>m. pl.</i>	
carbon dioxide <i>Chem.</i> प्रांगर- द्विजारेय <i>n.</i>	carotid artery=carotid Anat. प्रैव-रोहिणी = प्रैवी <i>f.</i>	
carbon di-sulphide <i>Chem.</i> प्रांगर द्वि-शुल्वेय <i>n.</i>	carotid canal Anat. प्रैवी-कुल्या <i>f.</i>	
carbonic <i>Chem.</i> प्रांगरिक	carotid gland प्रैवी-ग्रन्थि <i>f.</i>	
carbonic acid <i>Chem.</i> प्रांगरिक अम्ल <i>n.</i>	carotid, labyrinth प्रैवी-गहन <i>n.</i>	
carbonic anhydride <i>Chem.</i> प्रांगरिक अजलेय <i>n.</i>	carotid plexus प्रैवी-प्रतान, <i>m.</i>	
Carboniferous period Geol. अंगार-युग <i>n.</i>	carotin <i>Chem.</i> गर्जीर <i>f.</i>	
carbon lamp प्रांगर-दीप <i>m.</i>	carotinoid Biochem. गर्जीयम	
carbon light प्रांगर-प्रकाश <i>m.</i>	carpel (a receptacle for ovules) Bot. अण्डप <i>m.</i> (अण्डं पाति रक्षति)	
carbon monoxide <i>Chem.</i> प्रांगर एकजारेय <i>n.</i>	carpenter तक्षक, वर्धकि <i>m.</i>	
carbon paper प्रांगर-पत्र <i>n.</i>	carrier वाहक, बोढा <i>m.</i>	
carbon process प्रांगर-विधा <i>f.</i>	carrier pigeon सन्देश-कपोत <i>m.</i>	
carbon rod प्रांगर-शलका <i>f.</i>	(a pigeon carrying messages)	
carbon spar प्रांगर घात्विया <i>f.</i>	carrot गर्जेर <i>n.</i>	

Cartesian coordinates (rectangular)	catalytic = catalytical
<i>Math.</i> आयात-याम <i>m.</i>	<i>Physical Chem.</i> आवेजनिक
cartilage <i>Anat.</i> वालास्यि, .	catalytic agent <i>Physical</i>
तस्णास्यि, कास्यि <i>n.</i>	<i>Chem.</i> आवेजक <i>m.</i>
cartilaginous fishes = chondr- ichthyes <i>Zool.</i> कास्यि-मत्स्याः	catalyze <i>vb.</i> (to subject to catalysis; to accelerate a reaction) आवेजन <i>n.</i>
<i>m. pl.</i>	caterpillar (a larva moving on feet) पदातिजातक <i>m.</i>
cartoon (satirical caricature)	cat-fish बिडाल-मत्स्य <i>m.</i>
ब्यंगचित्र <i>n.</i>	cathetometer उत्सेधमान <i>m.</i>
cartridge गोलीकोश <i>m.</i>	cathode <i>Phys., Chem.</i> निद्वार <i>n.</i>
Caryophyllaceae <i>Bot.</i> देवपुष्पकुल <i>n.</i>	cathodo-fluorescence <i>Phys.</i> निद्वार-भ्राशा <i>f.</i>
caryopsis (fruit) (pericarp फलभित्ति and testa वीजचोल are fused together) <i>Bot.</i> संचोलभित्ति <i>n.</i>	cation <i>Physical Chem.</i> -यन <i>n.</i>
cascade system <i>Elec.</i> प्रपात संहति <i>f.</i>	catkin (resembling a cat's tail) = ament <i>Bot.</i> बिडालमुच्छ <i>m.</i>
case दशा <i>f.</i> , धान <i>n.</i> , धानी <i>f.</i>	catoptrics (deals with reflection प्रतिविम्बन) ग्रातिविम्बी <i>f.</i>
case (glass case) आवरण <i>n.</i> (काचावरण)	cattle shed ब्रज <i>m.</i>
cast iron संचायस <i>n.</i>	Caudata <i>Zool.</i> मुच्छिनः <i>m. pl.</i>
castor bean एरंड-बीज <i>n.</i>	cauline (generally) <i>Bot.</i> स्तम्भपत्र <i>n.</i> , (specially)
castor seed एरंड-बीज <i>n.</i>	स्तम्भपत्र, स्तम्भरू, स्तंभाप्ररू <i>n.</i>
cat बिडाल <i>m.</i>	caustic दह
catabolism (dissimilation) <i>Biol., Physiol.</i> अपचय <i>m.</i>	caustic potash दह-सर्जि <i>f.</i>
catalase (an enzyme decomposing hydrogen peroxide into water and gaseous oxygen) <i>Chem.</i> वियोजेद उदजारेद <i>m.</i>	caustic soda दह विकार <i>m.</i>
catalysis (acceleration of a reaction) <i>Physical Chem.</i> आवेजन <i>n.</i>	cave tiger युहा-ब्याघ्र <i>m.</i>
catalyst <i>Physical Chem.</i> आवेजक <i>m.</i>	Cavicornia = hollow-horned <i>Zool.</i> सुषिर-मृद्धिनः <i>m. pl.</i>

Ce (cerium) पु (पुष्कला)	centralisation केन्द्रीकरण <i>n.</i>
cell कोशा <i>f.</i>	central leg केन्द्रीय पाद <i>m.</i>
cell-content कोशान्तर्बस्तु <i>n.</i>	central line <i>Math.</i> केन्द्रीय-रेखा <i>f.</i>
celled 1 (having or containing a cell or cells) कोशावान्	centrally (along the centre e.g. in a cylinder) अनुकेन्द्र
2. (contained or enclosed in a cell) कोशास्य	central vein <i>Bot.</i> मध्य-नाडी <i>f.</i>
celloid (cell-like) कोशाम	centre केन्द्र <i>n.</i>
cell sap <i>Biol.</i> कोशा-रस <i>m.</i>	centre of buoyancy उत्पादिता- केन्द्र <i>n.</i>
cellular (consisting of, characterized by, pertaining to) कोशामय, कोशीय	centre of curvature <i>Geom.</i> वक्रता-केन्द्र <i>n.</i>
celluloid (cellulose + - oid) कोशाखाम, काष्ठ-कर्पूर <i>m.</i>	centre of gravity <i>Mech.</i> भवाकृष्टि-केन्द्र <i>n.</i>
cellulose (older name <i>lignose</i> , from <i>lignum</i> wood) कोशाधु <i>n.</i>	centre of mass <i>Mech.</i> गुंज-केन्द्र <i>n.</i>
cement वज्रलेप <i>m.</i> , वज्रचूर्ण <i>n.</i>	centre of parallel forces समान्तर-बल-केन्द्र <i>n.</i>
cement 1. (of or pertaining to cement) वज्रचूर्णिय, वज्रलेपिय 2. (pertaining to or made by cementation; as cement steel) वज्रणा-सम्बद्ध, वज्रणा-कृत	centre of reflection परावर्तन- केन्द्र <i>n.</i>
center केन्द्र <i>n.</i>	centre of similarity = homothetic centre समरूपता- केन्द्र <i>n.</i>
centering lens केन्द्रण वीक्ष = केन्द्र-सूचक वीक्ष <i>m.</i>	centre of similitude <i>Math.</i> अनुरूपता-केन्द्र <i>n.</i>
centesimal system <i>Math.</i> शतिक क्रम <i>m.</i>	centrifugal केन्द्रापग centrifugal force <i>Mech.</i> केन्द्रापग बल <i>n.</i>
centigrade thermometer शतिक तापमान <i>m.</i>	centrifugaller (one who operates a centrifugal machine) मधित्रचालक <i>m.</i>
centi-gram शति-घान्य <i>n.</i>	centrifugal pump <i>Mach.</i> केन्द्रापग उदंच <i>m.</i>
centi-liter शति-प्रस्त <i>m.</i>	centrifugate (that which has been centrifuged) मधिगित <i>n.</i>
centi-meter शति-मान <i>m.</i>	centrifuge मधिच <i>n.</i>
Centipedes शतपादाः <i>m. pl.</i>	centrifuge <i>vb.</i> (to whirl in a centrifuge मधिच) मधिश्रण <i>n.</i> (मधित्रालोडन)
central केन्द्रीय, मध्य	
central fixation मध्य-लक्षण्यन्धन <i>n.</i>	
central incisors राजदन्त (काश्यप संहिता) <i>m.</i>	

centripetal केन्द्रभिग	cerebral cortex प्रवायक <i>n.</i> (abbr.)
centroid प्रकेन्द्र <i>n.</i>	from प्रमस्तिष्ठ-वायक)
centrosome (often surrounded by aster) <i>Biol.</i> तारा-केन्द्र <i>n.</i>	cerebral ganglion <i>Zool.</i>
centrosphere <i>Biol.</i> तारा-नामि <i>f.</i>	मस्तिष्ठ-प्रगण्ड <i>m.</i>
cephal-, cephalo- शीर्ष-	cerebral, sixth पट्ठी मस्तिष्ठकी <i>f.</i>
Cephal-aspis (head covered by a shield) <i>Paleontol.</i>	cerebral, third तृतीया मस्तिष्ठकी <i>f.</i>
वर्मशिर <i>m.</i>	cerebral ventricle=lateral ventricle प्रमस्तिष्ठ-गुहा <i>f.</i> , (in man) त्रिघृंग-गुहा <i>f.</i>
Cephalata (those having a head) <i>Zool.</i> शीर्षवन्तः <i>m. pl.</i>	cerebro-spinal fluid <i>Physiol.</i> मस्तिष्ठकोद <i>n.</i>
cephalic 1 (of or pertaining to the head) शैर्ष	cerebrum <i>Anat.</i> प्रमस्तिष्ठक <i>m.</i>
2 (directed towards the head) अभिशीर्ष	cerium <i>Chem.</i> उष्कला <i>f.</i>
3 (situated near the head) उपशीर्ष	cero- सिक्य-
cephalic eye शीर्षस्थि <i>n.</i>	Ceroxylon <i>Bot.</i> सिक्यताल्पति <i>f.</i>
cephalin (obtained from brain tissue) <i>Biochem.</i>	Cero - xylon andicolum=
मस्तिष्ठिक <i>f.</i>	wax palm सिक्य-ताल <i>m.</i>
cephalon 1 (head) शैर्ष <i>n.</i>	cervical rib <i>Anat.</i> ऐव पर्णी <i>m.</i>
2 (skull) कपाल <i>n.</i>	cervulus muntjac=barking deer=muntjac भप-मूरा <i>m.</i>
Cephalopoda (the main part of the foot, near the mouth, divided into a series of arms)	Cervus <i>Zool.</i> हरिण <i>m.</i>
<i>Zool.</i> कपाल-पादाः <i>m. pl.</i>	cesium <i>Chem.</i> चुतातु <i>m.</i>
cephalo-thorax <i>Zool.</i> शीर्षोरस <i>n.</i>	cesspool गूथकूप = उच्चारकूप <i>m.</i>
-cephalous <i>Anthropom., Zool.</i> -शीर्ष	Cetacea <i>Zool.</i> तिमयः <i>m. pl.</i>
-cercaria <i>Zool.</i> पुस्तिडिम्म <i>m.</i>	(whale तिमि)
cerci anales उच्छ्वस्यम् <i>n.</i>	cg., cgm. (centigram) शि. धा. (शतिधान्य)
cereal धान्य <i>n.</i>	C. G. S. system <i>Phys.</i>
cerebellar cortex निवायक	(centimeter gram second system) शि. धा. का. पद्धति <i>f.</i>
(abbr. from निमस्तिष्ठ-वायक)	(शतिमान धान्य काष्ठिका पद्धति)
cerebellum <i>Anat.</i> निमस्तिष्ठक <i>m.</i>	chaetae=setae <i>Zool.</i>
	(bristles encircling the middle of each segment)
	बलयकण्ट <i>m.</i>
	Chaetognatha

=arrow-worms	<i>Zool.</i>	cheek bone=zygoma	<i>Anat.</i>	
शर-कृमयः	<i>m. pl.</i>	गण्डास्थि	<i>n.</i>	
chain rule	<i>Arith.</i>	cheese	दधिक <i>n.</i>	
नियम	<i>m.</i>	chela (claw)	<i>Zool.</i> नखर <i>m.</i>	
chalaza (base of the nucellus)		chelate	<i>Chem.</i> नखरी (-इन) <i>m.</i>	
<i>Bot.</i> निभाग <i>m.</i>		chelicerae	(they are small and are helpful in holding the prey) ग्राहिका <i>f.</i>	
chalazogamy	<i>Bot.</i> निभागोद्वाह <i>m.</i>	Chelone imbricata	= hawks- bill turtle श्वेत-चञ्चु कश्यप <i>m.</i>	
chamber	वेश्म <i>n.</i>	chelone mydas	= green turtle हरि कश्यप <i>m.</i>	
chamber crystals	वेश्म-स्फट <i>m.</i>	Chelonia	(completely enclosed in a shell) <i>Zool.</i> परिवर्मिणः <i>m. pl.</i>	
chamber process	वेश्म-विधा <i>f.</i>	chemical	रसायनिक	
chameleon	छुकलास <i>m.</i>	chemical action	रसायनिक-क्रिया <i>f.</i>	
chamois	अजमूर <i>m.</i> (a goat like antelope)	chemical affinity	, attraction or avidity रसायनिक बन्धुता <i>f.</i> , आकर्षण <i>n.</i> , तृष्णा <i>f.</i>	
chamois skin	अजिन <i>n.</i> (abbr. from अजमूर + अजिन)	chemical balance	रसायनिक-तुला <i>f.</i>	
change of temperature		chemical calculation	रसायनिक गणन <i>n.</i>	
ताप-परिवर्तन <i>n.</i>		chemical change	रसायनिक परिवर्तन <i>n.</i>	
change of unit	एकक-परिवर्तन <i>n.</i>	chemical combination	रसायनिक संयोजन <i>n.</i>	
character	<i>Zool.</i> गुण <i>m.</i>	chemical energy	<i>Physical</i> <i>Chem.</i> रसायनिक-ऊर्जा <i>f.</i>	
characteristic	लक्षण <i>n.</i>	chemical reaction	रसायनिक- प्रतिक्रिया <i>f.</i>	
characteristic (of a logarithm)		chemico-physics	रसाय-भौतिकी <i>f.</i>	
<i>Math.</i> (छेदा) पूर्णशं <i>m.</i>		chemistry	रसायन <i>n.</i>	
character of the roots		chemo-kinesis	रसायन-गति <i>f.</i>	
मूल-प्रकृति <i>f.</i>		chemo-taxis, chemo-taxcy	<i>Biol.</i> रासाय-क्रम <i>m.</i>	
charcoal	बंगार, काष्ठंगार <i>m.</i>		chemo-tropic	<i>Biol.</i> रासायावर्तिक
charge	प्रभार <i>m.</i>			
Charle's and Gay Lussac's				
law	ताप-वाति-परिमा-नियम <i>m.</i>			
Charle's law=Charle's and				
Gay Lussac's law				
chart	रेखाचित्र <i>n.</i>			
chebule, chebulic myrobalan				
हरीतकी <i>f.</i>				
check	परीक्षण, अवरोध <i>m.</i>			
check ligament	<i>Anat.</i> रोध-स्नायु			
<i>f.</i>				
cheek	कपोल <i>m.</i>			

chemo-tropism <i>Biol.</i> रासायावर्तन <i>f.</i>	chloride <i>Chem.</i> नीरेय <i>n.</i>
chest <i>Anat.</i> बक्षस् <i>n.</i>	chlorine <i>Chem.</i> नीरजी <i>f.</i>
chevrotain=mouse deer मूप-हरिण <i>m.</i>	chlorine water <i>Chem.</i> नीरजी-जल <i>n.</i>
chiasma <i>Anat.</i> स्पस्तिक <i>m.</i>	chlorite <i>Chem.</i> नीरित <i>n.</i>
chick (a screen for a doorway) शलाकिनी <i>f.</i>	chlorite <i>Mineral.</i> शादिज <i>m.</i>
chiefly albuminous अधिकांश श्वितिमत्	Chlorophyceae (green and yellow green algae) <i>Bot.</i> शादाप्यकाः <i>m. pl.</i>
chilean nitrate, chile niter, chile saltpeter उपक्षार <i>m.</i>	chlorophyll body पर्णशाद काय <i>m.</i>
chimpanzee मेथ्य-बानर <i>m.</i>	chloroplast <i>Biol.</i> शादि-घटन <i>m.</i> (शादिन् containing chlorophyll)
Chiroptera <i>Zool.</i> चर्म-वटकाः <i>m. pl.</i>	chlorotic condition पीतता <i>f.</i>
chisel टंक <i>m.</i>	chokedamp=blackdamp (a non-explosive mine gas; essentially carbon dioxide)
chitin (forms the harder part of the outer integument of insects) <i>Biochem.</i> कठिनि <i>f.</i>	Mining श्वासरोधी, कालनिवाति <i>m.</i>
chitinization 1 (process of becoming chitinous) कठिनियना <i>f.</i> 2 (state of being chitinous) कठिनियता <i>f.</i>	chondrichthyes=cartilaginous fishes कास्थि-मत्स्याः <i>m. pl.</i>
chitinized कठिनियित	chondriosome (minute semi- solid bodies) <i>Biol.</i> कणाम <i>m.</i>
chitinogenous कठिनिजन <i>m.</i>	chord <i>Math.</i> जीवा <i>f.</i>
chitinous कठिनिय	chord रज्जु <i>f.</i>
chitinous cover कठिनावरण <i>n.</i>	chordae tendineae =tendinous cords हृदरज्जु <i>f.</i>
chlamydo-('cloak') कंचुक <i>m.</i>	Chordata <i>Zool.</i> मेरुमन्तः <i>m. pl.</i>
chlamydo-monas <i>Biol.</i> (unicellular alga, having a cup-shaped chloroplast चप-शादिघटन) चपाप्य <i>m.</i>	choroid रंगेपश्च <i>m.</i>
chlamydospore <i>Bot.</i> कंचुक-धीजाणु <i>m.</i>	chromatic 1 (consisting of colour) वर्णा (-ःन्)
chlorate <i>Chem.</i> नीरीय <i>n.</i>	2 (of or pert. to colour) वर्णायि, वर्णिक
chlorenchyma (chlorophyll containing tissue) <i>Bot.</i> पर्णशादी (-ःन्) <i>m.</i>	chromatic aberration <i>Optics</i> वर्ण-विपर्यन <i>n.</i>
chloric acid <i>Chem.</i> नीरिक अम्ल <i>n.</i>	chromatic lens वर्णी वीक्ष <i>m.</i>
	chromatin (a deeply staining protoplasmic material) <i>Biol.</i> अभिवार्णि <i>f.</i>

chromatin nucleolus	ciliary muscle <i>Anat.</i> वलिकाय-
=karyosome रंज्य-न्यूक्लियोसोमा f.	पेशी f.
chrome वर्णक m.	ciliary nerve वलिकाय-चेता f.
chromidium (extra-nuclear aggregation of chromatic granules रंज्य-कणिका) रंजियका f. (abbr. form न्यूक्लियो-रंज्यकणिका)	ciliary processes (vascular folds) <i>Anat.</i> वलि, वलिका f.
chromium <i>Chem.</i> वर्णातु m.	Ciliata <i>Zool.</i> पश्मांगाः m. pl.
chromogen <i>Biochem.</i> वर्णजनक m.	ciliate <i>Bot., Zool.</i> (one of the Ciliata) पश्मांग n.
chromoneme पिण्डाक्ष म.	ciliate (provided with cilia) <i>Bot., Zool.</i> पश्मल
(abbr. from पिण्डाक्षाक्ष)	ciliated cell पश्मल-कोशा f.
chromoplast <i>Biol.</i> वर्ण-घटन m.	ciliated pithelium पश्मल-अधिछिद्ध m.
chromosome (inheritance thread) <i>Biol.</i> पिण्डाक्ष n., ('stainable particles') रंज्य-कण m.	Ciliophora पश्माधराः m. pl.
chronometer	Cimicifuga racemosa =bugbane (supposed to be distasteful to insects कोट)
1. (time keeper) कालमान m.	<i>Bot.</i> कीटदाता m.
2. (an instrument for measuring fraction of a second) निमेप्रमान m.	cinchonicine <i>Chem.</i> बिगापिकी f.
chyle <i>Physiol.</i> पयोलस m.	cine blue (for tinting cinematograph films) चलचित्र नील m.
chyme <i>Physiol.</i> आपक m.	cine green (for tinting cinematograph films) चलचित्र हरि m.
cilia (sg. cilium) <i>Anat.</i> पश्म n.	cinema house चलचित्र-गृह n.
ciliary <i>Anat.</i> पाश्म	cinematography चलचित्रग्रामा f.
ciliary artery <i>Anat.</i> वलिकाय-रोहिणी f.	cingulum <i>Anat.</i> मेखला f.
ciliary body <i>Anat.</i> वलि-काय m. (bearing ciliary processes वलि)	cinnabar <i>Mineral.</i> हिंगुल n.
ciliary ganglion <i>Anat.</i> चाक्षुष प्रगण्ड m. (वलिकाय, not comprehensive, because it supplies to the whole eyeball)	Cinnamomum = cinnamon <i>Bot.</i> दारुसिता f.
ciliary movement पश्म-स्पन्दन m.	cinnamon bear <i>Zool.</i> बादरखण्ड प्रक्षेत्र m.
	cipher, cypher <i>Math.</i> शून्य n.
	circle वृत्त n.
	circuit 1 परिपथि m.
	2 (the complete path of an electric current) परिपथि m.

3 (going round) परीत्या <i>f.</i>	Clark cell (c. m.f. 1.4322volts)
circular वल्य-, मण्डल-, वर्तुल	Elec. एकविन्दुचतुः-कोशा, पारद-
circular cone वर्तुल शंकु <i>m.</i>	कूप्प-कोशा <i>f.</i> (the elements are mercury and zinc)
circular cylinder वर्तुल सम <i>m.</i>	Clark process (for softening water by adding lime) चूर्ण- विधा <i>f.</i>
circular fibre वलय तन्तु <i>m.</i>	class Bot., Zool. वर्ग <i>m.</i>
circular function <i>Math.</i> वर्तुल श्रित <i>n.</i>	classification वर्गीकरण <i>n.</i>
circular measure वर्तुल माप <i>m.</i>	-clast -दल <i>m.</i>
circular muscle वर्तुल-पेशी <i>f.</i>	-clastic Biochem. -दलिक
circulation (of blood) परिवहण <i>n.</i> , परिवाह <i>m.</i>	clavicle=collar bone Anat. अक्षक <i>m.</i> (from सुश्रूत)
circumambient परिवाजी (-इन्) <i>m.</i>	clavicular Anat. अक्षकीय
circumcentre <i>Math.</i> परिकेन्द्र <i>n.</i>	clavicular (having clavicles) Zool. अक्षकी (-इन्) <i>m.</i>
circumcircle परिष्वत् <i>n.</i>	claw नखर <i>m.</i>
circumference परिधि <i>m.</i>	clay मूत्, मृत्तिका <i>f.</i>
circumscribe <i>Geom.</i> परि- लेखन (to draw round)	clear स्वच्छ, स्पष्ट
circumscribed <i>Geom.</i> परिलिखित	cleavage भाजन <i>n.</i>
circumvallate papillae परिखां- कुर <i>m.</i>	cleft दीर्घ
cis- (Latin 'on this side', opposed to trans or ultra) अवार-	cleistogamous Bot. संचरपुष्प (closed flower), स्वयंपरागी (-इन्)
cistern जलाशय <i>m.</i> (water tank or reservoir)	cleistogamy Bot. संचरपुष्पत्व <i>n.</i> , स्वयंपरागिता <i>f.</i>
civet (a substance of strong musky odor, found in true civet cats) विडाल-कस्तूरी <i>f.</i>	cleistogene Bot. 1 (a plant producing cleistogamous flowers) संचरपुष्पी (-इन्), स्वयंपरागि (-इन्) <i>m.</i> 2 (a cleistogamous flower) स्वयंपरागि पुष्प <i>n.</i>
civet=civet cat कस्तूरी-विडाल <i>m.</i>	climate जलवायु, वायुजलादि <i>m.</i>
civetone (an odorous ketone found in civet)	climatic conditions वायुजलादि- परिस्थिति <i>f.</i>
Chem. विडाल-शैक्ता <i>f.</i>	climatic factors वायुजलादि-कारक <i>m.</i>
cl. (centi-liter) शि. स्य. (शतिप्रस्प)	climber (feet of parrot) आरोही (पाद) <i>m.</i>
clamp संघर <i>m.</i>	
clamp, rubber tubing घणि-नाल- संधर <i>m.</i>	

climbing plants <i>Bot.</i> प्रतानी पादप m.	clove oil लंबंग-तैल n.
clinging roots वलक मूल n. (वलक surrounding)	club moss <i>Bot.</i> मुद्रा-हरिता f.
clinical thermometer <i>Med.</i> स्थण-तापमान m.	clypeus (bears the labrum) <i>Zool.</i> उदोषधर m.
clip (pocket clip) स्वज m. (गोह- स्वज)	cm. (centimetre) चि. मा. (शति- मान)
clitellum <i>Zool.</i> प्रसेखला f. (मेखला girdle)	cnida = nematocyst <i>Zool.</i> दंशांग n. (stinging organs)
clitoris <i>Anat.</i> भग-शेफ m. (a part of the vulva भग, homo- logous to the penis शेफ in the male)	cnido-blast (a cell which develops cnida) <i>Zool.</i> दंशघट m.
cloaca <i>Zool.</i> उच्चार-मार्ग m.	cnidocil <i>Zool.</i> दंशोद्धामी (-इन.) m. (it causes the sting दंश to project; उद्धामयति : causes to come out)
cloacal aperture उच्चार-द्वार n.	Co (cobalt) <i>Chem.</i> कै (केत्वातु)
clock घटक m.	co. (compound) <i>Pharm.</i> सं (संयोग)
clockwise घटीवत्	coagulability आतंच्यता f.
closed संकृत	coagulable आतंच्य
closed chain संकृत शृंखला m.	coagulant आतंचक m.
closed community संकृत समुदाय m.	coagulate vb. आतंचन n.
closed spaces संकृत अवकाश m.	coagulative आतंची (-इन.)
closely (fitting) गाढ (अन्वायोजी)	coal अंगार m.
closet 1 (a room) शौचालार n.	coal gas अंगार-वाति m.
2 (a receptacle) शौचकुण्ड n.	coal tar = pix carbonis = pix carbon अंगार-राल m.
clothes louse= <i>Pediculus ves-</i> <i>timenti</i> वस्त्र-यूका f.	coarse रुक्ष, स्थूल
clotting of blood=coagulation आतंचन n. (रुधिरातंचन)	coat vb. लेपन, रोपण n.
cloud मेघ m.	coat <i>Ophthalmol.</i> पटल n.
cloud point (the temperature at which an oil begins to cloud) <i>Anal. Chem.</i> मैधन-ताप m..	coating रोपण n.
cloudy (cloudlike) मैधाम	coaxal (coaxial) system समाक्ष- संहिति f.
clove लंबंगेन्य n. (is obtained from caryophyllene (लंबंगेन्य))	coaxal = coaxal (having the same radical axis) <i>Math.</i> समाक्ष
	cobalt <i>Chem.</i> केत्वातु m.

cobra कूजासर्प, फणी (-इन्) <i>m.</i>	coelome (body coelome).
Coccaceae <i>Bact.</i> गोलाणवः <i>m. pl.</i> , गोलाणु-कुल <i>n.</i> (a family of spherical bacteria)	<i>Anat.</i> देह-गुहा <i>f.</i>
Coccidia <i>Zool.</i> वद्राणवः <i>m. pl.</i>	coelomic epithelium देहगुहीय अधिक्षम <i>m.</i>
Coccidioides <i>Bot.</i> अपिवदर-ति <i>f.</i> (-ति for प्रजाति genus; parasitic fungi)	coenocyte (multinucleate).
coccidium <i>Zool.</i> वद्राणु <i>m.</i> (one of the Coccidia)	<i>Biol.</i> चहुन्यष्टिक <i>m.</i>
coccionella = cochineal insect इन्द्रगोप <i>m.</i>	cohesion संलग्न <i>m.</i>
coccus 1 (cochineal) इन्द्रगोप <i>m.</i> 2 (a spherical cell) <i>Bact.</i> गोलाणु <i>m.</i> , गोल-कोशा <i>f.</i> 3 <i>Bot.</i> स्कोटि-वेशम <i>n.</i>	cohesive संलग्नी (-इन्) <i>m.</i>
coccyg-, coccygo- गुदास्थि- coccygeal (of or pertaining to the coccyx) <i>Anat.</i> गुदास्थिक	coil कुण्डल <i>n.</i>
coccyx <i>Anat.</i> गुदास्थि <i>n.</i>	coil <i>vb.</i> कुण्डलन <i>n.</i>
cochineal fig=nopal इन्द्रगोप-द्वा <i>m.</i> (a cactus cultivated as food for इन्द्रगोप; द्वा plant)	coiled कुण्डलित
cochlea (of the ear) <i>Anat.</i> कम्पु <i>m.</i>	coin टंक <i>m.</i> , टंकमुद्रा <i>f.</i>
cochlear joint = spiral joint शंख-सन्धि <i>m.</i>	coin <i>vb.</i> टंकण <i>n.</i> (act of, coining, minting)
cock शिखी (-इन्), कुक्कुट <i>m.</i>	coinage टंकवर्ग <i>m.</i> , संटंक <i>m.</i> (coins collectively);
cockle (heart-like shape) हृदय- शुक्कित <i>f.</i>	coincide <i>vb.</i> संपत्तन <i>n.</i>
cockroach तैङ्ग-चोर <i>m.</i>	coincidence संपात <i>m.</i>
coefficient = multiplier <i>Math.</i> गुणक <i>m.</i>	coincident संपाती (-इन्)
coefficient, distribution वंटन- गुणक <i>m.</i>	coke न्यंगार <i>m.</i>
coefficient of dispersion अपक्रियण-गुणक <i>m.</i>	cold 1 शीत 2 <i>Med.</i> प्रतिश्याय <i>m.</i> (catarrh; <i>from</i> सुश्रूत)
	cold-blooded (animals) शीतात्म, शीतसंधिर.
-cole = -colous - रुद्ध, चस.	-cole = -colous - रुद्ध, चस.
Coleoptera ('sheath-wings')	Coleoptera ('sheath-wings')
	<i>Zool.</i> कव्वक-पक्षाः <i>m. pl.</i> (the anterior wings serve as covering for the posterior pair)
	colitis <i>Med.</i> स्थूलान्त्रकोप, मलादाय- कोप <i>m.</i>
	collenchyma (a tissue composed of cells, with the walls thickened at the angles) <i>Bot.</i> स्थूल-कोण <i>m.</i>

colleterial glands=colleterium
 श्लेष-ग्रन्थि *m.* (glue श्लेष-
 secreting gland ग्रन्थि)
 collinear संरेख (lying in the
 same सं straight line रेखा)
 collinearity संरेखता *f.*
 collision संघटन *n.* (clash
 विप्रवाहन)
 collision, duration of संघटन
 काल-मात्रा *f.*
 colloid Physical Chem.
 श्लेषाम *m.*
 colloidal श्लेषामीय
 colloidal solution श्लेषाम-
 विलयन *n.*
 colocynth=colocynthis
 इन्द्रवार्णी *f.*
 colocynthin [the bitter
 principle of colocynth
 (citrullus colocynthis, bitter
 apple, bitter cucumber,
 bitter gourd) इन्द्रवार्णी] Chem.
 ऐन्ड्रवार्णि *f.*
 Cologne, eau de वासव सलिल *n.*
 (वास perfume + -व alcohol;
 composed of alcohol and
 certain aromatic oils)
 colon Anat. मंलाशय *m.*
 colonial algae मण्डलप्यका: *m. pl.*
 colony मण्डल *n.*
 color spectrum वर्ण-रंगावलि *f.*
 -colous=-cole. 1. (inhabiting,
 living in, on or among)
 -वस 2 (growing in, on or
 among) -रह
 columbium=niobium Chem.
 काशातु *m.*

columella ('small column')
 Anat., Zool. स्तम्भिका, शिर-
 स्तम्भिका *f.*
 column स्तम्भ, स्कम्भ, वंश *m.*
 columnae carnae=papillary
 muscle. मांस-स्तंभी *f.*
 column of water जल-स्तम्भ *m.*
 combination योजन, संयोजन *n.*
 combination fuse संयोजन
 ज्वाल *m.*
 combination nucleus=zygote
 nucleus युक्त-न्यूक्टि *f.*
 combination of lenses Ophth-
 almol. वीक्ष-योजन *n.* (against
 संयोजन, where lenses are
 compounded inseparably)
 combined संयुक्त, संयोजित
 combined nitrogen and carbon
 cycle संयुक्त भूयाति-प्राणार-चक्र *n.*
 combined operation संयुक्त-
 क्रिया *f.*
 combining power संयोजन-शक्ति *f.*
 combining weight Chem.
 संयोजक भार *m.*
 combustibility दाघता *f.*
 combustible दाघ, मुदाघ
 combustion दहन *n.*
 combustion motor दहन वहिन *n.*
 combustion spoon=deflagra-
 tion spoon Chem. दहनसूख *m.*
 combustion tube दहन नाल *m.*
 comma, पुच्छविन्दु *m.*
 commensal Biol. सहभोजी (-इन) *m.*
 commensalism Biol. सहभोजिता *f.*
 commensals Biol. सहभोजिनः
pl. m.
 commercial वाणिज्यिक, वाणिज्य-

commisural vessel समामिल-	compartment 1 कोष्ठ, विभाग <i>m.</i>
वाहिनी <i>f.</i>	2 <i>Bot.</i> संविभाग <i>m.</i>
commisure <i>Anat., Zool., Bot.</i>	compass (pair of compasses) कक्ट <i>m.</i>
समामिल <i>m.</i>	complementary angle <i>Math.</i> लम्बपूर कोण <i>m.</i>
common सामान्य, साधारण	complementary combination <i>Math.</i> पूरक संचय <i>m.</i>
common difference <i>Math.</i>	complementary function <i>Math.</i> पूरक भित <i>n.</i>
प्रचय <i>m.</i> (from लीलावर्ती), सर्वान्तर <i>n.</i>	complete 1 <i>Math.</i> पूर्ण 2 (flower) संपूर्ण
common factor=common measure <i>Math.</i> समापवर्तक <i>m.</i>	complete cleavage=total cleavage पूर्ण भाजन <i>n.</i>
common ion-effect सामान्य अयन- प्रभाव <i>m.</i>	complete combustion पूर्ण दहन <i>n.</i>
common kite सामान्य चिह्न <i>m.</i>	complete remainder पूर्ण शेष <i>m.</i>
common logarithm <i>Math.</i> दश-च्छेदा <i>f.</i>	complex जटिल, संकर
common maina सामान्य-सारिका <i>f.</i>	complex algebra (from com- plex quantity संकर राशि) = double algebra संकर बीजगणित <i>n.</i>
common measure=common factor	complex analysis <i>Math.</i> संकर विश्लेषण <i>n.</i>
common multiple <i>Math.</i> उमापवर्त्य <i>m.</i>	complex fraction <i>Math.</i> जटिल भिन्न <i>m.</i>
common tangent <i>Math.</i> उभयस्पर्शी (-इन्) <i>m.</i>	complex number <i>Math.</i> संकर संख्या <i>f.</i>
common to both उभयसाधारण	complex quantity संकर राशि <i>m.</i>
community समुदाय <i>m.</i>	complex substances जटिल, पदार्थ <i>m.</i>
commutation <i>Elec., Law</i> द्वयत्वय <i>m.</i>	componend <i>Math.</i> योगनिपत्ति <i>f.</i>
compact निहित, संघन (cf. Panjabi संघणा)	componendo et dividendo <i>Math.</i> योगान्तरनिपत्ति <i>f.</i>
companion. cells <i>Bot.</i> सति- कोशा <i>f.</i>	component संघटक <i>m.</i>
comparative तुलनात्मक	Compositae <i>Bot.</i> संप्रयित-कुळ <i>n.</i>
comparative anatomy तुलनात्मक शारीर <i>n.</i>	composite संप्रयित
comparator <i>Phys., Physical Chem.</i> उपमान <i>n.</i>	composite fruit <i>Bot.</i> संप्रयित फल <i>n.</i>
comparison उपमा, तुलना <i>f.</i> , संतोलन <i>n.</i>	

composite number <i>Math.</i>	compound reaction time संयुत प्रतिक्रिया-काल <i>m.</i>
भाज्य-संख्या <i>f.</i>	
composition निवन्ध <i>m.</i> , संरचना <i>f.</i>	compound spike <i>Bot.</i> संयुत-शूक्री <i>f.</i>
compound (co.) <i>Pharm.</i>	compound subtraction <i>Math.</i>
संयोग <i>m.</i> (सं)	मिश्र व्यवकलन <i>n.</i>
compound addition <i>Math.</i>	compound surd <i>Math.</i> मिश्र-करणी <i>f.</i>
मिश्र संकलन <i>n.</i> , मिश्र योग <i>m.</i>	compound umbel <i>Bot.</i> संयुत उच्छ्वास <i>n.</i>
compound circuit <i>Elec.</i> संयुत परीक्षा <i>f.</i>	compress <i>vb.</i> संपीडन <i>n.</i>
compound division <i>Math.</i>	compressed air संपीडित वायु <i>m.</i>
मिश्र भाग <i>m.</i> , मिश्र भाजन <i>n.</i>	compressed cork mat संपीडित त्वक्षा-कट <i>m.</i>
compound eye <i>Zool.</i> संयुताक्षि <i>n.</i>	compression संपीडन <i>n.</i>
compound fraction प्रमिन्न <i>m.</i>	compression pump संपीडन उदंच <i>m.</i>
compound fruit <i>Bot.</i>	compressor संपीडक <i>m.</i>
संयुत फल <i>n.</i>	concave न्युब्ज
compound inflorescence संयुत-पुष्पता <i>f.</i>	concavo-concave निन्युब्ज
compound interest चक्र-वृद्धि <i>f.</i>	concavo-convex न्युडुब्ज
compound joint (consisting of several bones) वहस्ति	concentrate <i>vb.</i> संकेन्द्रण <i>n.</i>
संधि <i>m.</i>	concentrated संकेन्द्रित
compound lens संयुक्त बीक्ष <i>m.</i>	concentration संकेन्द्रण <i>n.</i> , समाहार <i>m.</i>
compound lever संयुत उद्घाम <i>m.</i>	concentric संकेन्द्र
compound magnet संयुत-चुम्बक <i>m.</i>	conceptacle (a cavity containing reproductive cells) <i>Bot.</i>
compound microscope संयुत अण्णीक्ष <i>m.</i>	जनन-गुहा <i>f.</i>
compound multiplication <i>Math.</i> मिश्र गुणन <i>n.</i>	conclusion परिणाम <i>m.</i>
compound practice <i>Math.</i>	concrete number <i>Math.</i> मूर्ति-संख्या <i>f.</i>
मिश्र व्यवहार-गणित <i>n.</i>	concrete quantity मूर्ति राशि <i>m.</i>
compound proportion अनेकानुपात <i>m.</i>	concurrence 1 <i>Math.</i> संगमित्वा
compound quantity <i>Alg., Arith.</i> मिश्र राशि <i>m.</i>	संगमन <i>n.</i> 2 (agreement) सम्मति <i>f.</i>
compound radical <i>Chem.</i>	concurrent संगमी (-इन्)
संयुत मूल <i>n.</i>	concyclic (here cycle means a circle) <i>Geom.</i> संकृतीय
compound ratio संयुत-निष्पत्ति <i>f.</i>	condensability संघन्यता <i>f.</i>

condensable संघन्य	1 conical (of or pertaining to a cone) शंकव्य,
condensation संघनन <i>n.</i>	2 (having the shape of a cone) शंकाकार
condensation chamber संघनन-वेदम <i>n.</i>	3 (tapering) गर्जन्वत्
condense <i>vb.</i> संघनन <i>n.</i>	conical end शंकवन्त
condensed संघनित	conics (geometry of conics)
condenser संघनक <i>m.</i>	<i>Math.</i> शंकव-गणित <i>n.</i> , शंकविकी <i>f.</i>
condition परिस्थिति, दशा <i>f.</i>	conidiophore <i>Bot.</i> कणि-धर <i>m.</i>
conduct <i>vb.</i> संवाहन <i>n.</i>	conidiospore=conidium कणी (-इन्) <i>m.</i>
conductance संवाहन-शक्ति <i>f.</i>	conifer <i>Bot.</i> शंकु-भर <i>m.</i>
conduction संवाहन <i>n.</i>	Conifers <i>Bot.</i> शंकु-मन्तः <i>m. pl.</i>
conduction current <i>Elec.</i> संवाहन-वाह <i>m.</i>	Conium ('hemlock') (poisonous herbs of the carrot family) <i>Bot.</i> विषगर्जस्ति <i>f.</i> (-ति for प्रजाति genus)
conductivity <i>Phys.</i> संवाहिता <i>f.</i>	conium विषगर्जर <i>m.</i>
conductometer <i>Phys.</i> संवाहन-मान <i>m.</i>	conjugants संयुक्ती (-इन्) <i>m.</i>
conductor <i>Phys., Elec.</i> संवाहक <i>m.</i>	conjugate <i>Math., Biol.</i> संयुगमी (-इन्), अनुवदध्
condyle <i>Anat.</i> महारुद्ध <i>n.</i>	conjugated संयुक्त, संयुग्मित
condyloid joint : <i>Anat.</i> (an ovoid head moves in an elliptical cavity) अण्ड-गुहा-सन्ति <i>m.</i>	conjugate foci अन्योन्य-, अनुवदध-नामि <i>f.</i>
cone शंकु <i>m.</i>	conjugate integer <i>Math.</i> अनुगमी पूर्णांक <i>m.</i>
cone of unburnt gases अद्रध-वाति शंकु <i>m.</i>	conjugate line <i>Math.</i> अनुवदध-रेखा <i>f.</i>
configuration <i>Chem., Math.</i> संरूपण <i>n.</i>	conjugation tubes <i>Bot.</i> अनुबन्ध नाल <i>m.</i>
conglobate संगोलित (collected or formed into a ball)	conjunctiva <i>Anat.</i> युजा <i>f.</i>
conglobate gland संगोलित ग्रन्थि <i>m.</i>	conjunctival युजा-
conglobation संगोलन <i>n.</i>	conjunctival sac युजा-स्थून <i>m.</i>
congruent (identically equal, equal in all respects) <i>Math.</i> संबोधसम	connate <i>Biol.</i> जनियुक्त (congenitally united; जनि birth)
conic <i>Math.</i> शंकव	connate sessile जनियुक्त अशृत
conical (as a tap root) <i>Bot.</i> शंकु-, शंकुरूप, शुण्डकार	connect <i>vb.</i> 1 योजन <i>n.,</i> 2 सम्बन्धकरण <i>n.</i>

connection 1 योजन <i>n.</i>	continued <i>Math.</i> संतत
2 सम्बंध <i>m.</i>	continued product <i>Math.</i> संतत
connective <i>Bot.</i> योजी (-इन)	गुणनफल <i>n.</i>
connector (that which connects) युज; योजक	continued proportion <i>Math.</i>
consecutive =vicinal=adjacent=neighbouring प्रातिवेश्य	संतत अनुपात <i>m.</i>
consecutive अनुगामी (-इन)	continuous संतानी (-इन), संतत
consecutive integer अनुगामी पूर्णांक <i>m.</i>	continuously संतत
conservancy मल-वाहन <i>n.</i>	continuous variation <i>Biol.</i>
conservancy system मलवाहन-विधि <i>m.</i>	संतत विभेदन <i>n.</i>
consociation उपसमाज <i>m.</i>	contract <i>vb.</i> 1: संकोचन, संकृचन,
constant स्थिर, अचल	संक्षेपण <i>n.</i> 2. <i>n. Law.</i> प्रसंविदा <i>f.</i>
constant composition स्थिर निरन्वय <i>m.</i>	contracted संकृचित, संकोचित, संक्षिप्त
constant proportion <i>Math.</i> स्थिरानुपात <i>m.</i>	contractile <i>Zool.</i> संकोची (-इन)
constants <i>Math.</i> स्थिराङ्क <i>m.</i>	contractile vacuole <i>Biol.</i>
constant term=absolute term <i>Math.</i> अचल पद <i>n.</i>	संकोचि-रसधानी <i>f.</i>
constant water supply अविरत जल-प्रदाय <i>m.</i>	contractility <i>Physiol.</i> संकोचिता <i>f.</i>
constituent संघटक	contraction संकोचन, संक्षेपण <i>n.,</i>
constitution संविधान, संघटन <i>n.</i>	संकोच <i>m.</i>
constriction उपसंकोच <i>m.</i>	contractive संकोची (-इन)
construction स्त्राना <i>f.</i>	contractor संकोचक <i>m.</i>
contact संसर्व <i>m.</i>	control वशीकरण <i>n.</i>
contact action <i>Physical Chem.</i> संसर्व क्रिया <i>f.</i>	controller वशी (-इन) <i>m.</i>
contact glasses <i>Ophthalmol.</i> संलग्न उपनेत्र <i>n.</i>	convection (transmission of heat through fluids) <i>Phys.</i>
contact process संसर्व विधा <i>f.</i>	न्युद्वहन <i>n.</i> (नि down, उद् up)
contamination दृष्टण <i>n.</i>	convention 1 (an assembly of persons met for some common purpose) प्रसमा <i>f.</i>
contents अन्तर्बस्तु, आधेय <i>n.</i>	2 (an agreement) संप्रतिशासा <i>f.</i>
continue सन्तनन	3 (usage) लड़ि <i>f.</i>
	converge <i>vb.</i> अभिसरण <i>n.</i>
	convergence अभिसर <i>m.,</i> अभिसरण <i>n.</i> (= केन्द्राभिसरण)
	converging अभिसारी (-इन)
	converging rays <i>Optics</i> अभिसारी रङ्गम <i>m.</i>

converse (acting oppositely)	copper sulphide <i>Chem.</i> ताम्र
विलोम	शुल्खेय <i>n.</i>
conversely=vice versa विलोम-	copper-turnings ताम्र-खण्ड, ताम्र-
-क्रमेण, विलोमतः	चक्रस्थेप <i>m.</i>
convex <i>Math.</i> उडुब्ज	copper wire ताम्रनैन्त्रन <i>m.</i>
convexo-concave उन्न्युब्ज	copulate <i>vb.</i> (to couple) मिथुनी-
Convolvulaceae <i>Bot.</i> कालपर्णी-	करण, मिथुनी-भवन <i>n.</i>
कुल <i>n.</i>	copulation मिथुनी-करण, मिथुनी-
cooker (an apparatus for	भवन <i>n.</i>
cooking) पक्का <i>n.</i>	copy प्रतिलिपि, अनुकृति <i>f.</i>
cool शीत	coral प्रवाल <i>m.</i>
cooler शीतक <i>m.</i>	coral fish प्रवाल मत्स्य <i>m.</i>
cool incubator शीत डिम्बोषक <i>m.</i>	Corallium nobile =C. rubrum=
coolness शीतता <i>f.</i> , शैत्य <i>n.</i>	red coral <i>Zool.</i> रक्त प्रवाल <i>m.</i>
co-ordinate <i>vb.</i> (to attach	coral reef <i>Phys., Geog.</i> प्रवाल-
directly to a central	शूखला <i>f.</i>
atom) आसंजन <i>n.</i>	cord (128 cu. feet) रज्जु <i>f.</i>
coordinated आसंजित	cordate <i>Bot.</i> हृदयवृत्
coordinate geometry याम-	corda tympani <i>Anat.</i> पटह-रज्जु <i>f.</i>
रैखिकी <i>f.</i>	coriander धान्यक <i>n.</i>
coordinates <i>Math.</i> याम <i>m.</i>	cork त्वक्षा <i>f.</i> = periderm (outer
coplanar <i>Math.</i> समतली (-हरू)	bark) चाष्ट-वर्क <i>m.</i>
समतलस्थ, समतलैय	cork borer त्वक्षा-छिद्रक <i>m.</i>
copper ताम्र <i>n.</i>	cork cambium=phellogen <i>Bot.</i>
copper carbonate <i>Chem.</i> ताम्र	त्वक्षैधा <i>f.</i>
प्रांगोरीय <i>n.</i>	cork formation त्वक्षा-निर्माण <i>n.</i>
copper chloride <i>Chem.</i> ताम्र	corkwood <i>Bot.</i> त्वक्षा-नु <i>m.</i> (trees
नीरेय <i>n.</i>	having corky wood)
copper hydroxide <i>Chem.</i> ताम्र	corm (short bulblike fleshy
उदजारेय <i>n.</i>	stem) <i>Bot.</i> कनिश्का <i>f.</i>
copper oxide <i>Chem.</i> ताम्र	cormorant <i>Zool.</i> जलकाक <i>m.</i>
जारेय <i>n.</i>	(Hindi पनकौआ)
copper-plate ताम्र-पट <i>m.</i>	cornea (transparent part of
copper pyrites=chalcopyrite	the outer coat) <i>Anat.</i>
ताम्र मास्कीक <i>n.</i>	स्वच्छा <i>f.</i>
copper sulphate <i>Chem.</i> ताम्र	corneal <i>Anat.</i> स्वाच्छक, स्वच्छा-,
शुल्खीय <i>n.</i>	स्वच्छीय

corneal reflex (image of light reflected from cornea)	correctness साधुता; शुद्धता <i>f.</i>
खाल्छक प्रतिविम्ब <i>m.</i>	
cornin (<i>cornus</i> dog-wood) <i>Chem.</i> श-कॉषि <i>f.</i>	corresponding तद्विधि, तदनुरूप, संवादी (-इन्)
corolla (C) <i>Bot.</i> दली (द) (दलानां समूहः = दली)	corresponding part संवादिः अंग <i>n.</i>
corollary (to a theorem; problem or proposition) <i>Math.</i> उपप्रमेय, उपनिमेय, उपसाध्य <i>n.</i>	corrosion संक्षारण <i>n.</i>
coronary artery <i>Anat.</i> वलय-रोहिणी <i>f.</i> (ओष्ठवलय-रोहिणी, आमशय-वलय-रोहिणी)	corrosive संक्षारक, संक्षारी (-इन्)
coronary artery (artery of the heart) <i>Anat.</i> हृद्रोहिणी <i>f.</i>	cortex (outer layer of an organ) <i>Anat.</i> वाष्पक <i>n.</i>
coronoid process वायस्तुण्ड <i>m.</i> (from मुश्वृच).	cortex (of lens) गोर्द <i>n.</i> (soft part)
corpse=cadaver शव <i>m.</i>	cortex cerebri प्रमस्तिक-बाह्यक <i>n.</i>
corpuscle <i>Anat.</i> (composite cell body) देहाणु <i>m.</i>	cortical labyrinth (in the kidney) बाह्यक-गहन <i>n.</i>
2 (a cell, a blood-cell), कोशा, रघिरकोशा <i>f.</i>	cortical layer बाह्यक-स्तर <i>m.</i>
correct <i>Math.</i> शुद्ध, साधु accurate परिशुद्ध, सुसाधु exact तथ्य, यथाय	corymb <i>Bot.</i> चिपिटक <i>n.</i>
precise सुतथ्य, यथार्थतम	cos. (cosine) <i>Math.</i> कोज्या <i>f.</i> (कोटिज्या)
correct! 1. (accurate, proper) सम्यक् 2 (not having an error) अप्रान्ति	cosec (cosecant) <i>Trig.</i> व्युज्या <i>f.</i> (न्युल्कम-ज्या).
correct <i>vb.</i> शोधन, संशोधन <i>n.</i>	cosecant <i>Trig.</i> व्युल्कम-ज्या <i>f.</i>
corrected शोधित, संशोधित	cosine <i>Trig.</i> कोटिज्या <i>f.</i>
corrected integral <i>Math.</i> शोधित अनुकल <i>m.</i>	cosmic ब्रह्माण्ड-
correcting शोधन, संशोधन <i>n.</i>	cosmic rays ब्रह्माण्ड-रश्मि <i>m.</i>
correction शोधन, संशोधन <i>n.</i> , शुद्धि <i>f.</i>	cost परिव्यय <i>m.</i>
	cost price परिव्यय-मूल्य <i>n.</i>
	cot. (cotangent) <i>Trig.</i> कोस्प (कोटि-स्पर्शी)
	cotangent <i>Trig.</i> कोटि-स्पर्शी (-इन्) <i>m.</i>
	cotton तूल <i>n.</i>
	cotton-root bark <i>Pharm.</i> तूल-मूल-बल्क <i>m.</i>
	cotton wool = raw cotton कर्पास <i>m.</i>
	cotyledon = seed leaf <i>Bot.</i> बीज-पता <i>n.</i>
	cough कास <i>m.</i>

counter (an instrument) <i>Mach.</i>	cranic=cranial
गणित <i>n.</i>	craniology (dealing with
counter- (denoting opposite, contrary, etc.) प्रति-, वि-	size, shape and proportions of the cranium) कर्परमापिकी <i>f</i>
counteraction प्रतिविधान <i>n.</i>	cranium (Gk <i>kranion</i> , <i>kara</i> 'head' from शिख्स्) <i>Anat.</i>
counter - balance = counter- weigh <i>vb.</i> प्रति-न्तोलन <i>n.</i>	कर्पर <i>m.</i>
counter-current प्रति-वाह <i>m.</i>	skull करोटि
counterpoising balance	head शिर
प्रतिभार-तुला <i>f.</i>	cephalon शीर्ष, कपाल
counting गणन <i>n.</i>	crank (a bent portion of an axle; an arm; an elbow- shaped brace, etc.) <i>Mach</i>
couple <i>Phys.</i> मिथुन <i>n.</i>	कर्पर <i>m.</i> ('elbow')
couple <i>vb.</i> मिथुनन <i>n.</i> (मिथुनीकरण, मिथुनीभवन)	crank shaft कर्परेसा <i>f.</i> (कर्पर+ईसा)
co-variant <i>Math.</i> सह-चल <i>m.</i>	crawfish = cray-fish=sea cray- fish = spring lobster <i>Zool.</i>
cover आवरण <i>n.</i>	अभिविंगट <i>m.</i>
covering आवरण <i>n.</i>	crayfish, shrimp, prawn चिंगट <i>m.</i> (a general word) (cf. Hindi, Marathi, etc. शिंगा)
coversion (covered sine) <i>Math.</i> उत्को (उत्कम कोटिज्या)	crayfish=crawfish
cowrie कपर्द <i>m.</i>	crayon (chalk) खटी <i>f.</i>
coxa (from Sanskrit कक्ष) (the first segment of the leg of an insect) <i>Zool.</i> कक्षांग <i>n.</i>	Cream शर <i>m.</i> , सन्तानिका <i>f.</i> (both are ancient words)
crab कर्कट <i>m.</i>	creditor उत्तमर्ण, धनी (-इन्) <i>m.</i>
crab louse कर्कट-यूका <i>f.</i>	cremocarp (fruit) <i>Bot.</i> युआमवेशम <i>n.</i> (two united carpels)
cracking (breaking up by heat and pressure of complex hydrocarbons)	crenate (having the margin cut into rounded scallops) <i>Bot.</i> गोल-छित्र
अपदलन <i>n.</i>	crest 1 (in bones) शिव्र <i>n.</i>
crane 1 <i>Zool.</i> चक <i>m.</i>	2 (of birds) चूडा, शित्ता <i>f.</i>
2 (machine for moving heavy weights) चक <i>m.</i>	cricket = gryllus <i>Zool.</i> फ़िल्डी <i>f.</i>
cranial= cranic कार्पर	cricoid cartilage <i>Anat.</i> (shaped like a signet ring मुत्रा) मुद्रा-कास्त्र <i>n.</i>
cranial bone <i>Anat.</i> कर्परास्ट्रिय <i>n.</i>	
Craniata <i>Zool.</i> कपालिनः <i>m. pl.</i>	
craniate <i>Zool.</i> कपाली (-इन्) <i>m.</i>	

crimson (from Spanish <i>cremesin</i> , Arabic <i>qirmiz</i> , ultimately from Sanskrit कृमि-ज 'produced by worms')	cross-pollination अप्स-प्रागण <i>n.</i>
critical निकप	cross section अनुस्थ-छेद <i>m.</i>
critic (Gk. <i>krithe</i> 'a barley corn') <i>Physical Chem.</i>	cross totals (addition of a series of numbers in the same line) <i>Math.</i> अनुस्थ-योग <i>m.</i>
(a small weight) प्रयत्न	crotchets = square brackets [] कोणाभिवार <i>m.</i>
critical संकट, काष्ठ	crotin (<i>croton</i> + -in) <i>Biochem.</i> जयपालि <i>f.</i>
critical angle <i>Optics</i> , <i>Aeronautics</i> काष्ठ-शीण <i>m.</i>	Croton <i>Bot.</i> जयपाल-ति <i>f.</i>
critical concentration <i>Physical Chem.</i> संकट-संकेतन <i>n.</i>	crow <i>Zool.</i> काक, वायन <i>m.</i>
critical temperature <i>Physical Chem.</i> संकट-ताप <i>m.</i>	crowfoot <i>Bot.</i> काकपद <i>n.</i>
crocodile <i>Zool.</i> मकर <i>m.</i>	crown मुकुट <i>m.</i>
Crocodilia <i>Zool.</i> मकरादयः <i>m. pl.</i>	crown glass (alkali-lime glass containing no lead, as against 'flint' which contains lead) विशीष काच <i>m.</i>
Crocodilus niloticus (of river Nile) <i>Zool.</i> नील-मकर <i>m.</i>	crucible पूरा <i>f.</i>
Crocodilus palustris (of India) <i>Zool.</i> भारत-मकर <i>m.</i>	Cruciferae <i>Bot.</i> राजिका-कुञ्ज, सत्तिफ-कुञ्ज <i>n.</i>
crooked-legged terrier <i>Zool.</i> वक्षपाद डिल्जन <i>m.</i>	cruciform काकार, ब्राह्म-कासार (the क of Brahmi script of Ashoka is exactly a cross +. This form is the parent of क in every Indian script)
crookes glasses अपिथेयम्-काच <i>m.</i>	cruciform flower <i>Bot.</i> काकार-पुष्प <i>n.</i>
crop 1 <i>Zool.</i> (receptacle for food) अन्नप्रह <i>m.</i>	crude आम, असंस्कृत (unrefined) crust (the hardened exterior) पर्फटी <i>f.</i>
2 (harvest) सस्य <i>n.</i>	Crustacea <i>Zool.</i> कटिनिः <i>m. pl.</i>
cross-bill <i>Zool.</i> कर्ती-चम्पु (चटक) <i>m.</i>	cryogenics, cryogeny (the subject of refrigeration) प्रशीतनी <i>f.</i> (प्रशीतन refrigeration)
crossbreeding <i>Zool.</i> संकरण <i>n.</i>	cryo-meter <i>Phys.</i> प्रशीत-मान <i>m.</i>
cross multiplication <i>Math.</i> वज्रगुणत <i>n.</i> , वज्राभ्यास <i>m.</i> (वज्राभ्यास is from वीजगणित)	
cross over (of genes from one chromosome to another) <i>Zool.</i> परोपगमन <i>n.</i>	

cryo-scope *Physical Chem.*
 (for determining freezing point) श्यानेश्च *m.*
 cryoscopic श्यानेशीय
 cryoscopy श्यानेशा *f.*
 cryo-stat *Physical Chem.*
 श्यान-स्थाप् *m.*
 Cryptococcus (*crypto-*
 hidden गुप्त + *coccus* गोल) *Bot.*
 गुप्तगोल-ति *f.* (-ति for
 प्रजाति genus)
 cryptogam *Bot.* अमुषोक्षिद् *f.*
 Cryptogamia *Bot.* अमुषोक्षिदः
 f. pl.
 crypton *Chem.* लीनाति *m.*
 crystal 1 स्फट *m.*
 2 (quartz) स्फटिक *m.*
 crystal glass स्फट काच *m.*
 crystalline स्फट्ट, स्फट्ट्य
 1 (made of) स्फटमय
 2 (containing) स्फटयुत
 3 (composed of) स्फटग्रामक
 4 (resembling) स्फटवत्
 crystallizability स्फटनयोग्यता *f.*
 crystallizable स्फटन-योग्य
 crystallization स्फटन *n.* (act),
 स्फटना *f.* (process)
 crystallize *vb.* 1 स्फटन (स्फट-
 करण, स्फट-भवन) *n.*
 2 (to coat with crystals, to
 deposit crystals) स्फट-रोपण *n.*
 crystallizer 1 (one who or
 that which crystallizes, a
 reagent) स्फटकर, -स्फटयिता *m.*
 (-रु)
 2 (a vessel) स्फटन पात्र *n.*

crystallogram (a photographic
 record of crystal structure)
 स्फट-चित्र *n.*
 crystallographer स्फटरूपज्ञ,
 स्फट-रूपाध्येता (-तु) *m.*
 crystallographic, crystallo-
 graphical स्फट-रूपिकीय, स्फटिक
 crystalloid स्फटमय
 crystalloidal स्फटमीय
 crystallography= crystallography
 स्फट-विद्या, स्फटिकी, स्फटरूपिकी *f.*
 crystalloluminescence स्फट-
 चक्रासा *f.*
 crystallomagnetic स्फट-चुम्बिक
 crystallometric स्फटमितीय
 crystallometry स्फट-मिति *f.*
 crystallose स्फटयु *n.*
 crystal malt *Brewing* स्फट-
 यव *n.*
 crystal sand स्फट-सिकता *f.*
 crystal vision स्फट-दृष्टि *f.*
 crystal water *Chem.* स्फट-जल *n.*
 crystic (of, pertaining to, or
 treating of, ice and ice
 phenomena) *Geol.* हैमिक
 crystograph (a picture or
 writing on glass) काचालेख *m.*
 (काच + आलेख)
 Ctenophora *Zool.* कंकतिनः *m.pl.*
 Cu (cuprum) *Chem.* ता (ताम्र)
 cu. (cubic) घ. (घन)
 cube घन *m.*
 cubeb, cubeba *Pharm.*
 गंधमणि *m.*
 cube root *Math.* घन-मूल *n.*
 cubic (cu.) घन (घ.)
 cubic, cubical घन-, घनाकार

cuboid	<i>Math.</i> आयतज n.	cursory glance	क्षिप्र-दृष्टि f.
cuckoolike (birds)	<i>Zool.</i>	curtain	यवनिका f.
कोकिलाकृति, कोकिलजातीय		curvature	वक्रता f.
cucumber	कर्कटी f.	curve	वक्र n.
cucurbit (a gourd-shaped vessel for distillation)	<i>Chem.</i>	curved=bent	वक्र
कूष्माण्ड n.		curved line	<i>Phys.</i> वक्र-रेखा f.
cucurbitine	कूष्माण्डी f. (from कूष्माण्ड 'पेठा')	curved surface	वक्र तल, वक्र पृष्ठ n.
cuff	मणिबन्ध, मणि m.	curving=bending	नमून, वक्रण n.
culture	<i>Biol.</i> संवर्धन m.	cushion	उपचर्ह m.
culture medium	= medium	customary	सूचन
	संवर्धकशं न.	cuticle	(external coat of the skin) <i>Anat.</i> उच्चर्म n.
cum-	=cumo- (cumic) जीर-(जीरिक)	cutter	कर्तंक m.
cumin,	cummin जीरक m.	cutting	'blowpipe or torch
cumin-seed	जीरक-बीज n.		कर्तंन-धमनाड n., -वर्ती f.
cup	1 मळक, चषक m.	cuttlefish	(it is not a fish; discharges ink at its assailants) मसीक्षेपी (-इन) m.
	2 <i>Anat.</i> खात n. (in bones), कटोर m.	cyan-acetic	<i>Chem.</i> श्याम-शुक्किक
cupric oxide	<i>Chem.</i> ताप्त्रिक जारेय n.	cyanic	<i>Chem.</i> श्यामिक
cuprous sulphate	<i>Chem.</i> ताप्त्रय शुल्वीय n.	cyan-hydrate	श्याम-जलीय n.
cuprous sulphide	<i>Chem.</i> ताप्त्रयशुल्वेय n.	cyanide	<i>Chem.</i> श्यामेय n.
		Cyanophyceae	(blue-green algae) <i>Bot.</i> नीलहर्याल्फ्यकाः m. pl.
cuprum	<i>Chem.</i> ताप्त्र n.	cyathium	inflorescence ('cup-shaped') <i>Bot.</i> चषक-पुष्पता f.
cup-shaped depression	कटोर निम्न (कटोराकार निम्न)	Cycadaceae	<i>Bot.</i> बीजपर्णाग-कुल n.
curcumeine	हरिद्रिण m.	Cycadales	(an order) <i>Bot.</i> बीजपर्णाग-वर्ग m.
curcumin	(the colouring principle of turmeric हरिका) <i>Chem.</i> हरिद्रि f.	Cycads	<i>Bot.</i> बीजपर्णागाः m. pl. (link Pteridophyta पर्णगोद्भवित्वा with gymnosperms नमूनीज)
current	<i>Phys.</i> वाह m.	cycle	1 चक्र n. 2 = bicycle द्विचक्र n.
Cursoria	<i>Zool.</i> धाविनः m. pl. ('that run')	cyclic	चक्रिक, चक्रीय
cursorial orthoptera	<i>Zool.</i> धावि-शड्जुपक्षाः m. pl.		

cyclic order *Math.* चक्र-क्रम *m.*
 cyclo- चक्र-
 Cyclostomata (distinguished from all other living Craniata by the possession of a suectorial mouth) *Zool.*
 चूपमुखाः *m. pl.*
 cylinder रस्म *m.*
 cylindrical 1 (having the shape of a cylinder) रस्म-, रस्माकार
 2 (of or pertaining to a cylinder) रस्म-, रस्मीय
 cylindrical body *Math.* रस्माकार काय *m.*
 cylindrical frustum *Math.* रस्म-छिन्नक *n.*
 cylindrical lens *Ophthalmol.* रस्म-वीक्ष *m.*
 cylindrical stem *Bot.* गोल स्तम्भ *m.*
 cyme (having many growing secondary axes) *Bot.* बहुवर्ध्यक्ष
 cymose *Bot.* बहुवर्ध्यक्ष-, बहुवर्ध्यक्षीय
 cypher=cipher *Math.* शून्य *n.*
 cyst *Med., Biol.* कोष्ठ *m.*
 cystic duct=cystic canal (duct from the gall-bladder)
Zool. पित्ताशय-प्रणाली *f.*
 cysticercus *Zool.* कोश्चिड़िम्ब *m.*
 cystopus=albugo (causes white blisters on leaves) *Bot.*
 सितस्फोट *m.*
 cyst wall *Zool.* कोष्ठ-भित्ति *f.*
 cyto-, cyt- कोशा-

cytology कौशिकी *f.*
 cytoplasm *Biol.* कोशारस *m.*
 cytoplasmic body *Zool.*
 कोशारस-काय *m.* (short for कोशारसस्थकाय; bodies found in cytoplasm)
 cytoreticulum *Biol.* कोशा-जालिका *f.*

D

daddy longlegs = harvest-man=shepherd spider *Zool.* उरुजंघ-लक्ता *f.*
 dairy गव्यशाला *f.*
 Dalton's Law = Law of multiple proportions बहुगुणानुपात नियम *m.*
 dark blue असित नील
 dark catechu अमित खदिर *m.*
 dark red असित रक्त
 daughter cyst दुहित्र-कोष्ठ *m.*
 Deacon's process (for obtaining chlorine gas....) न्याप-विधा *f.* (नी for नोर्जी chlorine + आप obtaining)
 dead heat (in which the contestants reach the goal at the same instant) सहप्रापण *n.*
 deadly घातक
 deadly poison घातक विष *n.*
 decagon *Geom.* दशभुज *m.*
 deca-gram (dkg.) दश-धन्य *n.* (द.धा.)
 deca-meter (dkm, dm.) दश-मान *m.* (द.मा.)
 decant *vb.* (to pour off from the edge of a vessel, *de* +

<i>cantus</i>) निकण्ठन <i>n.</i> (नि + कण्ठ	deep-sea fish गमीर-समुद्र मत्स्य <i>m.</i>
to lower down the कण्ठ)	deer हरिण <i>m.</i>
decantation निकण्ठन <i>n.</i> (act),	deer fly Zool. मृग-मक्खी <i>f.</i>
निकण्ठना <i>f.</i> (process)	deerhound Zool. मृगखेटिक <i>m.</i>
Decapoda Zool. दशपादाः <i>m. pl.</i>	defect 1 दोष <i>m.</i> 2 (opp. to excess) न्यूनता <i>f.</i>
decay अपक्षय <i>m.</i>	defective सदोष
December द्वादशमास <i>m.</i>	defence प्रतिरक्षा <i>f.</i>
deci-gram (dg) दशि-धात्य <i>n.</i> (दि धा.)	defend <i>vb.</i> प्रतिरक्षण <i>n.</i>
deci-liter (dl) दशि-प्रस्थ (दि.ध्य.)	defibrinated blood वितन्त्रित-रक्त <i>n.</i>
decimal दशमिक	deficiency disease Med. हीनाज्ञ
decimal coinage दशमिक टंककम <i>m.</i>	रोग <i>m.</i>
decimal fraction Arith दशमिक भिन्न <i>n.</i>	deficiency food हीनाज्ञ <i>n.</i> (from सुश्रुत)
decimalization दशमिकन <i>n.</i>	definable परिभाष्य
decimal place दशमिक स्थोन <i>n.</i>	define <i>vb.</i> परिभाषण <i>n.</i>
deci-meter (dec., decim., dm.) दशि-मान <i>m.</i> (दि.माः)	defined परिभाषित
declination विनमन <i>n.</i>	definite निश्चित, विनिश्चित, नियत-
decolorize <i>vb.</i> विरंजन <i>n.</i>	पुष्पता <i>f.</i>
decompose <i>vb.</i> विच्छन <i>n.</i>	definite integral निश्चित अनुकल <i>m.</i>
decomposed विच्छृंध	definition परिभाषा <i>f.</i> , परिभाषण,
decomposition विच्छन <i>n.</i>	लक्षण <i>n.</i>
decrepitation 1 (property of crystals, when heated, of flying apart with a crackling sound) चट्टचटोःपतन <i>n.</i>	deflagrate <i>vb.</i> (burn up) <i>Chem.</i> उद्फृत <i>n.</i>
2 (a crackling noise made by salt when roasting) चट्टचटन <i>n.</i>	deflagration <i>Chem.</i> उद्फृत <i>n.</i>
decussation व्यत्यास <i>m.</i> , स्वस्तिक <i>n.</i>	deflagration spoon उद्फृत छुत <i>m.</i>
deduce <i>vb.</i> अनुमनन <i>n.</i>	deflect, <i>vb.</i> व्याकुंचन, व्याकोचन <i>n.</i>
deducible अनुमेय	deflected व्याकुंचित, व्याकोचित
deduction अनुमान <i>n.</i>	deflectometer व्याकुंचमान <i>m.</i>
deep गमीर, गाढ़	deflector Mech. व्याकोचक <i>m.</i>
	deflex <i>vb.</i> (to bend or curve downward) निकोचन <i>n.</i>
	deform <i>vb.</i> विरूप <i>n.</i>
	deformability विरूप्यता <i>f.</i>
	deformable विरूप्य
	deformation विरूपण, विरूप <i>n.</i>

degenerating corpuscle *Zool.*

विहासि-रुपिरकोशा *f.*

degeneration विहास *m.*

degree *Math.* १ अंश *m.*

2 (of an expression पदसंहति)

घात *m.*

degree of association संयुक्तांश *m.*

degree of dissociation विभवांश *m.*

degree of freedom *Mech.*,

Phys., Chem. स्वतंचयांश *m.*

degree of hardness काठिन्यांश *m.*,
-मात्रा *f.*

degree of hydrolysis

जलांशनांश *m.*

degree of ionization अयननांश *m.*

degree of saturation

अनुवेधनांश *m.*

degree of symmetry

संमित्यांश *m.*, -मात्रा *f.*

degree of temperature

तापांश *m.*

dehisce *vb.* रुक्षण *n.*

dehiscence *Biol.* रुक्षणा *f.*

dehiscence by pores रन्ध्र-
रुक्षणा *f.* (for रन्ध्रद्वारा रुक्षणा)

dehiscence by teeth दन्त-रुक्षणा

f. (for दन्तद्वारा रुक्षणा)

dehiscent (fruits) (when

ripe, they open) रुक्षाटी (इन्)

dehydrated *Chem.* विज्ञीयित

dehydrated alcohol विज्ञीयित

सुख्त *m.*

dehydrating agent विज्ञीयन-

कर्ता (-त्व) *m..*

dehydration विज्ञीयन *n.*

delete 1 *Math.* अपमार्जन *n.*

2 वहिष्करण *n.*

delicate सुकृमर

delignification (removal of
lignin from woody tissue)
लग्निफिकेशन *n.*

deliquescence (liquefying by
absorption of moisture
from the air) क्लेश-धरता *f.*

deliquescent 1 वलेशकर

2 *Bot.* (ramifying into
many branches) बहुशाखीयन *n.*

delivery tube प्रदान-नाल *m.*

Delphinium *Bot.* निर्विमी-ति *f.*

(-ति for प्रजाति genus)

D. denudatum निर्विमी *f.*

delta 1 (having the shape of
the capital Greek letter
delta) त्र्यस्त, त्राह्ण ए

2 (fourth; as a carbon

atom in a chain) ई

3 (deviation) वि (विचरण)

4 (difference) अ (अन्तर)

delta rays ई रश्मि *m.*

deltoiditis *Anat.* अंसवेष्टकोप *m.*

deltoid muscle *Anat.* अंसवेष्ट-
पेशी, त्र्यस्त-पेशी *f.*

demagnetization विचुम्बकन *n.*

demagnetize *vb.* विचुम्बकन *n.*

demagnetizer विचुम्बकयिता (-त्व) *m.*

demolition dispersion of a
molecular system) निर्वृहन *n.*

demonstrability निरूप्यता *f.*

demonstrable निरूप्य

demonstration निरूपण, प्रदर्शन *n.*

denary 1 *Math.* (involving
ten variables) दशमय

2 दशगुण (tenfold), दशासिक
(decimal)

3 (a group of ten) दशती *f.*

dendrite=dendron <i>Anat.</i> ,	deposit <i>n.</i> 1. अवसाद <i>m.</i>
<i>Physiol.</i> (small processes of a nerve cell) चेतालोम <i>n.</i>	2 निस्साद <i>m.</i>
denitrator विमूर्यीयक <i>m.</i>	3 निष्केप <i>m.</i>
denitrification विमूर्यन <i>n.</i>	4 रोप <i>m.</i>
denominator <i>Arith., Alg.</i> हर <i>m.</i>	deposition of lead sulphate <i>Chem</i> सीस-शुल्वीय-रोपण <i>n.</i>
dense घन	depression निम्नन <i>n.</i> , अवमाद <i>m.</i>
dense fog घन-धूमिका <i>f.</i>	depression constant (K) निम्नन- स्थिरांक <i>m.</i> (थ)
dénsification घनीकरण, घनीभवन <i>n.</i>	depression of freezing point श्यानांक-निम्नन <i>n.</i>
densifier घनीकर <i>m.</i>	depth गम्भीर्य <i>n.</i> , गम्भीरता <i>f.</i> , विस्तार <i>m.</i>
densify <i>vb.</i> घनीकरण, घनीभवन <i>n.</i>	depth of focus <i>Optics</i> नाभि- गम्भीर्य <i>n.</i>
densimeter <i>Physical Chem.</i> घनतामान <i>m.</i>	derivation (preparation of an organic substance from another compound) व्युत्पत्ति <i>f.</i> , व्युत्पादन <i>n.</i>
densimetric घनतामितीय	derivative व्युत्पन्न
densimetry घनतामिति <i>f.</i>	derive <i>vb.</i> व्युत्पादन <i>n.</i>
density घनता <i>f.</i>	derived व्युत्पादित, व्युत्पन्न
density bottle घनता-कूपी <i>f.</i>	derived unit व्युत्पादित एकक <i>n.</i>
dentary=dentary bone <i>Anat</i> दन्तास्थि <i>n.</i>	derm-,dermo-,dermato- चर्म- derma <i>Anat.</i> चर्म <i>n.</i>
dentate <i>Biol.</i> दन्तुर	dermatogen (giving rise to epidermis) <i>Bot.</i> अविचर्मजन <i>m.</i>
dentated <i>Biol.</i> दन्तुरित	-dermic -चर्मिक
dentine <i>Anat.</i> दन्ती <i>f.</i>	Dermoptera <i>Zool.</i> चर्म-पक्षा: <i>m. pl.</i> (from चर्मपक्ष)
dentistry दन्तचिकित्सा, दान्तिकी <i>f.</i>	descend <i>vb.</i> अवरोहण <i>n.</i>
denudate, denude <i>vb.</i> नमीकरण <i>n.</i>	descending axis (root) <i>Bot.</i> अवरोही अक्ष <i>m.</i>
deodorant दुर्गन्धहर, गन्धहर	descending colon <i>Anat.</i> अवरोही मलाशय <i>m.</i>
dependent परतन्त्र	descending order अवरोही क्रम <i>m.</i>
depend upon आश्रयण, अवलम्बन <i>n.</i> (Hindi निर्भर होना)	describe <i>vb.</i> वर्णन <i>n.</i>
deposit <i>vb.</i> 1 (to let fall as sediment) अवसादन <i>n.</i>	
2 (to let accumulate as precipitate) निस्सादन <i>n.</i>	
3 (to place, to put) निष्केपण <i>n.</i>	
4 (to coat a metal) रोपण <i>n.</i>	

descriptive वर्णनात्मक	development विकास <i>m.</i>
descriptive anatomy वर्णनात्मक शारीर <i>n.</i>	developmental anatomy
desiccate <i>vb.</i> शोषण <i>n.</i>	शूष्णवृद्धि-शारीर <i>n.</i>
desiccate, desiccated शुष्क, शोषित	deviation विचलन <i>n.</i>
desiccator (an apparatus)	devise=contrive <i>vb.</i> प्रकल्पन <i>n.</i>
Chem. शोषित्र <i>n.</i>	devitrification, devitrification
desideratum इष्ट <i>n.</i>	Petrog. विकाचरण <i>n.</i>
desilver, desilverize <i>vb.</i> विरजतीयन <i>n.</i>	dew अवश्याय <i>m.</i>
desk बलभि <i>f.</i>	Dewar bulb युग्मभिति कन्द <i>m.</i>
desorption (<i>de-</i> + adsorption) व्यधिचूषण <i>n.</i>	Dewar flask युग्मभिति पलिघ <i>m.</i>
destructive distillation नाशक आसवन <i>n.</i>	Dewar tube युग्मभिति नाल <i>m.</i>
desucration (depriving of sugar) विशर्करण <i>n.</i>	Dewar vessel युग्मभिति पात्र <i>n.</i>
desugar <i>vb.</i> (to remove sugar from) शर्करापगमन <i>n.</i>	dewlap Zool. सास्ना <i>f.,</i> गलकम्बल <i>m.</i>
desulphurize <i>vb.</i> विशुल्खारीयण <i>n.</i>	dew point Physical Chem. अवश्यायांक <i>m.</i>
detach <i>vb.</i> पृथक्करण <i>n.</i>	dextrorotation Phys., Chem. दक्षावर्तन <i>n.</i>
detached पृथक्कृत	dextrorotatory दक्षावर्ते
detached coefficients Math. पृथक्कृत गुणक <i>m.</i>	dg. (deci·gram) दि. धा. (दशि- धान्य)
detection उपलब्धन <i>n.</i>	di- द्वि-
detector उपलब्धक <i>m.</i>	diadelphous Bot. द्वि-पूल (united by filaments into two bundles), द्वि-संलग्न
determination निश्चयन <i>n.</i>	diagnosis Med. निदान <i>n.</i>
detonation अधिस्फोटन <i>n.</i>	diagnostic Med. नैदानिक
Deuteromycetes (<i>fungi imper- fecti</i> , no sexual stage) अपूर्णकवकानि <i>n. pl.</i> (from अपूर्णकवक)	diagonal Geom. विकर्ण <i>m.</i>
deuton = deuteron द्विताणु <i>m.</i>	diagonal bore विकर्ण-छिद्र <i>n.</i>
develop <i>vb.</i> विकासन, विकसन <i>n.</i>	diagonally opposite विकर्णतः सम्मुख
developable विकास्य	diagonal scale विकर्णमापिनी <i>f.</i>
developer विकासक <i>m.</i>	diagram (any line drawing) रेखी <i>m.</i> (-इन) (for रेखि-चित्र), चित्र <i>n.</i>
developing विकासन <i>n.</i>	diagrammatic representation रेख्यात्मक निरूपण <i>n.</i>

diagrammatic sketch रेख्यात्मक
 आस्प *n.*
 dial (a graduated face)
 अंकानीक *n.*, घटी *f.*
 dialysis व्याफ्लैरण *n.*
 diamagnetic (having a magnetic permeability less than unity) *Magnetism* एकोन-चुम्बिक
 paramagnetic एकाधि-चुम्बिक
 diameter व्यास *m.*
 diametrically *adv.* (along the diameter) अनुव्यास
 diamond हीर *m.*
 diamond file हीर-रेत्री *f.*
 diaphragm 1 *Anat.* प्राचीर, उरः-प्राचीर *m.* 2 (a partition) व्यवधि *m.*
 diaphragm current व्यवधि-वाह *m.*
 diaphragm process *Electro-chem.* व्यवधि-विधा *f.*
 diarch (having two strands) *Bot.* द्विसूत
 diascope *Med.* पारेक्ष *m.*
 diastole *Physiol.* हृत्स्फार *m.*
 diathermy (the local elevation of temperature in tissues beneath the surface of the skin) *Med.* ऊतितापन *n.*
 endothermy अन्तस्तापन *n.*
 diatomic *Chem.* द्विपरमाण्विक
 diatomicity द्विपरमाण्विकता *f.*
 dibasic *Chem.* द्विपैठिक
 Dibranchia *Zool.* द्विक्लोमा: *m pl.* (having two gills)
 dichasial *Bot.* द्विशासी (-इन्)
 dichasium *Bot.* द्विशास *m.*

dichogamy *Bot.* (maturation of stamens and pistils at different periods) पृथक्पक्षता *f.*
 dichotomy *Biol.* युग्मशाखिता *f.*, द्वन्दभाजन *n.*
 dichroism 1 *Cryst.* (property of exhibiting different colours when viewed in two different directions) द्विदिव् - नानावर्णता *f.*
 2 *Phys.* (differing in colour with the thickness of the transmitting layer) नानावर्णता *f.*
 3=dichromatism
 dichromate *Chem.* द्विवर्णीय *n.*
 dichromatism *Optics* द्विवर्णता, नानावर्णता *f.*
 diclinous = unisexual *Bot.* एकांग (for एकजननांग)
 monoclinous उभयांग (for उभयजननांग)
 dicotyledon *Bot.* (having two seed-leaves) द्विवीजपत्र *m.*
 dielectric (*dia-* + *electric*; a nonconducting material, so called because the lines of force of an electrostatic field will pass through it, thereby making it the seat of the strain) *Elec.* पारद्युतिक
 dielectric constant *Elec.* पारद्युतिक स्थिर *m.*
 Diesel cycle *Thermodyn.* पीडज्वाल चक्र *n.*
 Diesel engine पीडज्वाल गन्त्र *n.*

Diesel fuel (heavy fuel oil in which combustion is started by spontaneous ignition उज्ज्वालन due to compression संपीडन, instead of by spark plugs) पीडज्वाल इन्घन n.	diffraction formula व्याख्या-सूत्र n. diffractive (that produces diffraction) व्याख्यांगकर diffractiveness व्याख्यांगकरता f. diffractometer Phys. व्याख्यांगमान m.
Diesel motor पीडज्वाल वहित्र n.	diffusate Chem. प्रसृत diffuse 1 n. प्रसर, प्रसार m. 2 vb. प्रसरण, प्रसारण n.
Diesel oil पीडज्वाल तैल n.	diffused प्रसृत, प्रसारित diffused reflection=scattering of rays रसिम-विक्षेप m.
difference मेद m., अन्तर n.	diffuser = diffusor प्रसारक m.
difference in size परिमाण-मेद m.	diffusiometer प्रसृतिमान m.
different भिन्न	diffusion 1 (in a general sense) प्रसरण, प्रसारण n. 2 Phys., Chem. प्रसृति f.
differentiable Math. अवकलनीय	diffusion bulb प्रसृति-कन्द m.
differential Math. अवकल m.	diffusion of gas apparatus वाति-प्रसृति-साधित्र n.
differential absorption (selective adsorption of dye-stuffs) वृत्ताधिचूषण n.	diffusion shell प्रसृति-आकोश m.
differential calculus Math. अवकलन-कलन n.	diffusive प्रसारी (-इन्)
differential coefficient Math. अवकल-गुणक m.	diffusivity प्रसारिति f.
differential equation Math. अवकल-समीकार m.	digest vb. पाचन n. (in Chem. to soften by heat and moisture)
differential geometry Math. अवकल-रैखिकी f.	digester 1 (that aids digestion) पाचक m.
differential staining Bot. वृत्ताभिरंजन n.	2 (a strong closed vessel in which substances may be heated under pressure) पाचित्र n.
differential thermometer (for indicating difference in temperature) तापमेदमान m.	digestion पाचन n.
differentiate vb. 1 वेचन, भिन्नन n.	digestive organ पचनांग n.
2 Math. अवकलन n.	digestive system पचनांग-संह , पचन-संहिति f.
diffraction Phys. 1 व्याख्या m.	digestive tract पचन-पथ m.
2 (bending नमन of a ray of light as it strikes the edge of an object) तटे-नमन n. (तटे at the edge)	

digit 1 (three-fourths of an inch) अंगुल m.	diminution आह्रसन, आह्रासन n., आह्रास, होस m.
2 Math. (figure) अंक m.	dimorphism Biol द्विरूपता f.
digitato-pinnate Bot. सांगुल-पक्षवत्	Dinocerata (they have
dihedral angle Math. द्वितल कोण m.	three pairs of bony horn cores-Parker and Haswell)
dihydrogen Chem. द्वयुदजन m.	=Uintatheria प्रत्यंगा : m.pl.
dihydrogen sodium phosphate Chem. द्वयुदजन श्वारातु मास्तीय n.	dinosaurus भीमसरट m.
dilatant n., adj. अभिस्तारी (-इन्)	dioecious (male and female on different individuals)
dilatate=dilated अभिस्तीर्ण	Biol. अद्विलिंगी (-इन्)
dilatation = dilation अभिस्तरण, अभिस्तारण, विस्कारण n. (as of the eye)	diopter, dioptre Optics (unit of power of a lens) बीक्षणा f.
dilate=dilated	dioptic media = refracting media मुजाय-पदार्थ m.
dilate vb. अभिस्तरण, अभिस्तारण n.	dioptics (deals with refraction मुजायन) भौजायनी f.
dilated अभिस्तीर्ण	Dioscorea aculeata = sweet yam Bot. मत्वालु m., n. (Bengali मउआलु)
dilater = dilator	D. hirsuta यवद्वीपालु m., n.
dilative अभिस्तारी (-इन्)	D. japonica निष्पोनालु m., n.
dilator = dilater Med., Anat. अभिस्तारक m.	D. purpurea = red yam रक्तालु m., n.
diluent Med. मन्दक, अवमिश्रक m.	D. villosa बन्यालु m., n.
dilute vb. मन्दन, अवमिश्रण n.	dioxide Chem. द्विजारेय n.
dilute acid मन्द अम्ल n.	diplo- द्विगुण-
dilution मन्दन, अवमिश्रण n.	diploid adj. द्विगुण
dilutor मन्दयिता, अवमिश्रिता (- त्) m.	dipolar द्विधृत
dimension 1 विमा f. (as dimensions of a room)	dipole Physical Chem. युग्मधृत m.
2 Alg. घात m.	dipstone trap मनाश्म-रुघ m.
dimensional equation विमा-समीकार, वैम समीकार m.	Diptera Zool. द्विपक्षा: m. pl.
diminish vb. आह्रसन, आह्रासन, द्वासन, हसन n.	direct अजिह्व (indirect जिह्व), प्रत्यक्ष, अव्यवधान, अनाश्रित, ऋजु
diminished image द्वासित or द्वाचित मूर्चि f.	direct vb. निदेशन, संचालन n.

direct application अव्यवहित	disc, disk 1 (a flat circular plate; a circular structure)
प्रयोग <i>m.</i>	विम्ब <i>m.</i> 2 Bot. (inside portion of the bulb)
direct blue अनाश्रित नील <i>m.</i>	कन्दर्गम् <i>m.</i>
direct cell division Biol.	discharge 1 मोच <i>m.</i> , मोचन, उन्मोचन <i>n.</i>
अव्यवहित कोशा-माजन <i>n.</i>	2 (of pus, blood, etc.)
direct germination Bot.	स्थाव <i>m.</i>
अव्यवहित उद्भेदन <i>n.</i>	3 (nervous, systolic)
direction 1 दिक्, दिशा <i>f.</i>	उत्सर्गी <i>m.</i>
2 Adminis. संचालन <i>n.</i>	4 Dyeing (a composition for removing a mordant or a dye...) मोचन <i>n.</i>
3 निर्देश <i>m.</i>	discoloration विवर्णता <i>f.</i>
directly प्रत्यक्षतः, प्रत्यक्षरूपेण,	discolour <i>vb.</i> विवर्णन <i>n.</i>
प्रत्यक्षरीत्या	disco-myces विम्ब-कवक <i>n.</i>
directly proportional	disconnect अपयोजन <i>n.</i>
अनूपानुपाती (-इन्) (cf.	discontinuous असंतत,
प्रतीपानुपाती)	असन्तानी (-इन्)
direct method Physiol.	discontinuous variation
अव्यवहित-रीति <i>f.</i>	<i>Evolution</i> असंतत विभेदन <i>n.</i>
direct process Metal.	discover <i>vb.</i> आविष्करण <i>n.</i>
अव्यवधान-विधा <i>f.</i>	discoverer आविष्कर्ता (- तु) <i>m.</i>
direct proportion Math.	discovery आविष्कार <i>m.</i>
अनूपानुपात, अनुलोमानुपात <i>m.</i>	discriminant Math. विवेचक <i>m.</i>
directrix Geom. नियता (रेखा) <i>f.</i>	discrimination विवेचन <i>n.</i>
direct variation Math.	discuss <i>vb.</i> पर्यालोचन <i>n.</i>
अनूप विचरण <i>n.</i>	discussion वादविवाद <i>m..</i>
dirty मलिन	पर्यालोचन <i>n.</i>
dirty green मलिन हरि <i>m.</i>	disease रोग <i>m.</i>
dis-, bis- द्विस्- (by sandhi द्विर-, द्विः- etc.)	disfigure <i>vb.</i> विरूपण <i>n.</i>
disagree <i>vb.</i> विमिलन <i>n.</i>	dish शरव <i>m., n.</i>
disagreement विमिलन <i>n.,</i>	disinfect <i>vb.</i> रोगाणुनाशन <i>n.</i>
विमेल <i>n.</i>	disinfectant रोगाणुनाशक <i>m.</i>
disappear <i>vb.</i> लोपन (अदर्शन),	disinfection रोगाणुनाशन <i>n.</i>
<i>Math.</i> तिरोभवन <i>n.</i>	disinfective रोगाणुनाशी (-हन्)
disassociation (<i>dis-</i> + <i>ad-</i> + <i>socius</i> सखि) निरासखीयन,	
निरायोजन <i>n.</i>	

disinfecter I (one who disinfects) रोगाणुनाशयिता (-तृ) <i>m.</i>	disproportion व्यनुपात <i>m.</i>
2 (an apparatus for applying disinfectants) रोगाणुनाशिन्न <i>n.</i>	disproportion, disportionate <i>vb.</i> व्यनुपातन <i>n.</i>
disintegrable वियोज्य	disproportional = disportionate व्यनुपाती (-इन्)
disintegrand वियोजक <i>m.</i>	disrupt <i>vb.</i> प्रविदारण <i>n.</i>
disintegrate <i>vb.</i> वियोजन <i>n.</i>	disrupter प्रविदारक <i>m.</i>
disintegration वियोजन <i>n.</i>	disruption प्रविदारण <i>n.</i>
disintegrator वियोजक <i>m.</i>	disruptive प्रविदारी (-इन्)
disintegratory = disintegrative . वियोजी (-इन्)	dissemination = dispersion (e.g. of gases) विप्रथन <i>n.</i>
disk चिन्ह <i>m.</i>	dissimilar असहश्र
dislocate I (as of joints) विसंधान <i>n.</i> 2 (displace) विस्थापन <i>n.</i>	dissimilation <i>Biol.</i> (catabolism) अपचय <i>m.</i>
disorder दोष, विकार <i>m.</i>	dissipate <i>vb.</i> 1 <i>Thermodyn.</i> (to allow heat to pass from a region of higher temperature to one of lower temperature) निप्रथन <i>n.</i>
dispensary औषधालय <i>m.</i>	2 (to change mechanical or electrical energy into heat) ऊर्जकरण <i>n.</i> 3 अपकिरण <i>n.</i>
dispersal of fruits <i>Bot.</i> फलपक्किरण <i>n.</i>	dissipated निप्रथित, ऊर्जकृत, अपकीर्ण
disperse <i>vb.</i> अपकिरण <i>n.</i>	dissipation constant ऊर्जकरण स्थिर <i>m.</i>
dispersed अपकीर्ण	dissociable वियाव्य :
dispersion अपकिरण <i>n.</i>	dissociant (producing dissociation) <i>Chem.</i> वियावक <i>m.</i>
dispersity <i>Physical Chem.</i> (degree of dispersion) अपकिरता <i>f.</i>	dissociate <i>vb.</i> वियवन <i>n.</i>
dispersive power <i>Optics</i> अपकिर-शक्ति <i>f.</i>	dissociated वियुत
dispersoid <i>Physical Chem.</i> (matter which has undergone dispersion) अपकीर्ण <i>n.</i>	dissociation वियवन <i>n.</i>
dispersoidology=colloid chemistry <i>Physical Chem.</i> अपकीर्ण-विद्या <i>f.</i>	dissolubility प्रविलेयता <i>f.</i>
displace <i>vb.</i> विस्थापन <i>n.</i>	dissoluble प्रविलेय
displacement निरसन, अपगमन, विस्थापन <i>n.</i>	dissolubleness प्रविलेयत्व <i>n.</i>
displacer I विस्थापक <i>m.</i> (a person) 2 विस्थापित्र <i>n.</i> (an apparatus)	dissolution प्रविलयन <i>n.</i>
	dissolutional प्राविलयनिक

dissolvability प्रविलेयता <i>f.</i>	divalent <i>Chem.</i> युग्मसंयुज
dissolve <i>vb.</i> प्रविलयन <i>n.</i>	diverge <i>vb.</i> अपसरण <i>n.</i>
dissolved प्रविलीन	divergence अपसार <i>m.</i> , अपसरण (=केन्द्रापसरण) <i>n.</i>
dissolvent प्रविलाय	divergency अपसारिता <i>f.</i> , अपसार <i>m.</i>
dissolver प्रविलायक <i>m.</i>	divergent अपसारी (-इन्)
dissonance <i>Music</i> विस्वनता <i>f.</i>	diverging rays अपसारी रश्मि <i>m.</i>
dissonant <i>Music</i> विस्वन	divided भाजित, विभक्त, विभाजित
dissymmetric, dissymmetrical विसम्मितीय	dividend <i>Math.</i> भोज्य, भाज्यक
dissymmetry विसम्मिति <i>f.</i> , वैषम्य <i>n.</i>	dividendo <i>Math.</i> अन्तरनिष्पत्ति <i>f.</i>
distance दूरता <i>f.</i>	divider (pair of) <i>Math.</i>
distance glasses दूरोपनेत्र <i>n.</i>	विभाजक <i>m.</i>
distemper (washable paint) धात्यक <i>m.</i>	divisibility भाज्यता <i>f.</i>
distill <i>vb.</i> आसवन <i>n.</i>	division 1 भाग <i>m.</i> , भाजन <i>n.</i>
distillable आसाव्य	2 <i>Biol.</i> = subphylum
distilland (that which is undergoing distillation) आसूथमान	विभाग <i>m.</i>
distillate <i>n.</i> आसुत	3 <i>Mil.</i> (2, 3 brigades) पृतना <i>f.</i>
distillation आसवन <i>n.</i>	(= 3 वाहिनी; ancient word)
distillation apparatus आसवन साधित्र <i>n.</i>	division by factors
distilled आसुत	खण्ड-भाग <i>m.</i> , खण्ड-भाजन <i>n.</i>
distilled water=aqua destillata आसुत जल = आसुत चारि <i>n.</i>	divisor <i>Math.</i> भाजक <i>m.</i>
distillery आसवनी <i>f.</i> (आसवनशाला, ०गृह)	dkg. (deka-kilo-gram) द.स.धा. (दश-सहस्र-धात्य)
distilling आसुति <i>f.</i> , आसवन <i>n.</i>	dkl. (deka-liter) द. स्थ (दश-प्रस्थ)
distilling tube आसवन नाल <i>m.</i>	dkm. (deka-meter) द.मा. (दश- मान)
distinguish आवेचन (भेदकरण) <i>n.</i>	dl. (deci-liter) दि.स्थ. (दशि-प्रस्थ)
distortion विकर्षण <i>n.</i>	dl, d-l, d+l (dextro-levo) द. वा., द.-वा., द.+वा. (दक्ष-चाम)
distribution वंटन, विभाजन <i>n.</i>	dm. 1 (deca-meter) द. मा. (दश-मान)
distributor वंटक <i>m.</i>	2 (deci-meter) दि. मा. (दशि- मान)
dita bark (bark of Alstonia scholaris) सप्तपर्णी वक्क <i>n.</i>	dodder अमरलता <i>f.</i>
diurnal birds दिवाचरा: <i>m. pl.</i>	dodecagon द्वादशमुज <i>m.</i>
	dodecahedron <i>Math.</i>
	द्वादशानीक <i>m.</i>

dog grass श-पास <i>m.</i>	dot विन्दुक <i>m.</i>
dolomite=magnesian	dotted विन्दुकित
limestone भाजिय चूर्णप्रस्तर <i>m.</i>	double (two) द्वि-, (twice) द्विस्-, (twofold) द्विगुण, (pair) युग्म <i>n.</i>
dolphin (a cetacean, having the snout produced into a more or less distinct beak)	double algebra=complex
<i>Zool.</i> चक्षुतिमिक <i>m.</i>	algebra (from complex quantity संकरराशि) संकर वीजगणित <i>n.</i>
domestica, Musca गृहमशी <i>f.</i>	double decomposition=meta- thesis <i>Chem.</i> द्विगुण विवर्तन <i>n.</i>
domestic dog=Canis familiaris	double distilled द्विरासुत
गृह-कुक्कुर <i>m.</i>	double distilled water द्विरासुत वारि <i>n.</i>
domestic duck ग्राम-हंसक <i>m.</i>	double fertilisation <i>Bot.</i>
domestic fowl गृह-कुक्कुट, ग्राम- कुक्कुट <i>m.</i>	द्विनिषेचन
domestic pigeon गृह-कपोत <i>m.</i> (ancient word)	double pane युग्म काचपट <i>m.</i>
domestic scale (balance) गृह- उत्तुल <i>f.</i>	double refraction (refraction in two directions) <i>Optics</i> द्विरुजागति <i>n.</i>
domesticus, Glyciphagus गृह मधुमध्य <i>m.</i>	double rule of three (rule of five) <i>Math.</i> पञ्चाशिक <i>m.</i>
dominance प्रभुता <i>f.</i>	double salt <i>Chem.</i> द्विलवण <i>n.</i>
dominant प्रभवत्	double sheaved (having 2 grooves) <i>Phys.</i> द्विप्रसीतिन्
dominant character <i>Biol.</i>	double surface condenser द्वितलसंघनक <i>m.</i>
प्रभवदृगुण <i>n.</i>	doublet 1 युग्मक <i>n.</i>
dominant species प्रभवजाति <i>f.</i>	2 (one of pair) युग्मैक <i>n.</i>
dorsal 1 (back) पृष्ठ-	double transfer द्विस्-संकामण <i>n.</i>
2 (upper) उत्तर-	double weighing=transposition method, method of Gauss द्विस्तोलन <i>n.</i>
dorsal aorta पृष्ठ-महारोहिणी <i>f.</i>	doubly ionized ब्लूयनित
dorsal blood vessel पृष्ठ-स्थिर- वाहिनी <i>f.</i>	doubly prismatic द्विसंक्षेपिक
dorsal pore <i>Zool.</i> पृष्ठ-रन्ध्र <i>n.</i>	Doulton filter जीवाणुपाव ग <i>m.</i>
dorsal surface पृष्ठ-तल <i>n.</i>	dove (dove is synonymous with pigeon, but pigeon is
dorsal vessel पृष्ठ-वाहिनी <i>f.</i>	
dorsifixed anther <i>Bot.</i> पृष्ठलम्प परागाशय <i>m.</i>	
dorso-intestinal vessel <i>Zool.</i>	
पृष्ठन्त्र-वाहिनी <i>f.</i>	
dose मात्रा <i>f.</i>	

a broader term; doves are smaller species) कपोतक <i>m.</i>	dress वेष <i>m.</i>
down stroke <i>Phys.</i> न्याघात <i>m.</i>	dr. fl. (fluid dram) त. शा. (तरल-शाण)
down the stream = with the stream अनुस्रोत	dried शुष्क
downward displacement अधोनिरसन <i>n.</i>	dried milk शुष्क दुग्ध <i>n.</i>
dowanwrd force अधोमुख बल, अधीग बल <i>n.</i>	drier शोषक <i>m.</i>
downy mildew' <i>Plant Pathol.</i> दलासिता <i>f.</i>	drift 1 (uncertain motion of a galvanometer needle when registering a false e.m.f.; the passage of an electron from its normal position without complete transference) अपवहन <i>n.</i>
dozen द्वादशक <i>n.</i> (from याज्ञवल्क्य)	2 Aeronautics lateral velocity of an aircraft, due to air currents etc.) पार्श्ववेग <i>m.</i> , पार्श्वगति <i>f.</i>
dragon fly व्याघ-पंतंग <i>m.</i>	3 Mil. (deflection of a projectile) व्याकोच <i>m.</i>
drain <i>Hygiene</i> प्रणाल <i>m.</i>	drill 1 (an instrument for making holes) ब्यध <i>m.</i>
drainage जलोत्सारण <i>n.</i>	2 Mil. (military exercise) योग्या <i>f.</i> (ancient word)
drainage of soil मूजलोत्सारण <i>n.</i>	drinking water पेय जल <i>n.</i>
drainage tube=cannula शोष- नाली <i>f.</i>	drip <i>vb.</i> (to let fall or to fall in drops द्रप्स) द्रप्सन <i>n.</i>
drain air <i>Hygiene</i> प्रणाल-वायु <i>m.</i>	drip, dripping 1 द्रप्सन <i>n.</i>
drainer शावक <i>m.</i>	2 (a vessel) द्रप्सात्र <i>n.</i>
dram 1 (3 scruples) शाण <i>m.</i> (३ प्रमाण)	dripper द्रप्सक <i>m.</i>
2 (27 11/32 grains) शाणक <i>m.</i> = (२७ ११/३२ यव)	drive <i>vb.</i> चालन <i>n.</i>
Draper effect=photochemical induction भारत्सायनिक प्रोत्त्वन <i>n.</i>	driver चालक <i>m.</i>
Draper law=absorption law प्रचूपण-नियम <i>m.</i>	dromedary (one-humped camel) <i>Zool.</i> एककुद्द उद्ध <i>m.</i>
drastic उच्छण्ड	drop त्रिन्दु, द्रप्स <i>m.</i>
draught (current of air, gas, etc.) वहति <i>f.</i>	dropmeasure bulb त्रिन्दुमाप कन्द <i>m.</i>
draught animal वाह-प्राणी (-इन्) <i>m.</i>	dropper त्रिन्दुपाती (-इन्) <i>m.</i>
draw 1 कर्षण <i>n.</i> 2 (a cheque) धनादेश लेखन <i>n.</i>	
drawers उदाकर्ष <i>m.</i>	
drawing (the art of delineation) औदैखिकी <i>f.</i>	

dropping विन्दुपातन n.
 dropping bottle विन्दुपाति-कूपी f.
 dropping funnel विन्दुपाति-
 निवाप m.
 dropping phial विन्दुपाति-कूपिका f.
 dropping pipette विन्दुपाति-
 नाडक n.
 drop reaction विन्दु-प्रतिक्रिया f.
 drop weight *Physical Chem.*
 विन्दु-भार m.
Drosera Bot. (a genus of
 insectivorous herbs)
 कीटाश-ति f.
 drug (any substance used as
 a medicine) भेषज n.
 druggist भैषजिक m.
 drum हिंडिम m., मेरी f.
 drupe (fruit) Bot. अष्टिफल n.
 dry शुष्क
 dry clean, dry cleaning
 अजल-धावन, शुष्क-धावन n.
 dry earth system *Hygiene*
 धूलिक्षेप विधि m.
 dryer शोषक m.
 dry fruit शुष्क फल n.
 dry gangrene शुष्क कोय m.
 dry ice शुष्क हिम n.
 drying शोषण n.
 drying agent शोषण-कर्ता (-रु) m.
 dryness शुष्कता f.
Dryopteris (a very large
 cosmopolitan genus of ferns)
 Bot. महापर्णीग-ति f.
 dry-powder extinguisher
 शुष्क-क्षोद शामयिता (-रु) m.
 dry test शुष्क-परीक्षा f.
 D-trap. *Hygiene* ब्राह्म-ध-रूप m.

Duboisia *myoporoides* Bot.
 (one of several shrubs having
 corky wood) पि-त्वक्षा-दु m.
 duck कारण्ड, हंसक m.
 duckbill = platypus
 =duckmole (a mammal
 having a bill resembling
 that of a duck) Zool.
 कारण्ड-चम्च m.
 duckling Zool. कारण्डक m.
 (from कारण्ड duck)
 duckmole = duckbill
 duct *Anat.* प्रणाली f.
 ductile प्रतन्य
 ductilimeter प्रतन्यता-मान m.
 ductility प्रतन्यता f.
 ductility machine प्रतन्यता-यन्त्र n.
 ductilize vb. (to make
 ductile) प्रतन्य-करण n.
 ductless gland *Anat.* अप्रणाल
 ग्रन्थि m;
 ductule *Anat.* प्रणालिका f.
 ductus deferens रेतः-प्रणाली f.
 ductus ejaculatorius = ejacu-
 latory duct निषेचन-प्रणाली m.
 due east सम्यकपूर्व
 dugong (an aquatic
 herbivorous mammal)
 जलगो f., m.
 dull (lacking brilliance) अभासुर
 dull red न्यूबरक (with names
 of colours dull is low in
 saturation and brilliance)
 dull red heat न्यूबरक ऊष्मा (-मन) m.
 duodenary (containing
 twelve) द्वादशमय
 duodenum *Anat.* प्रहणी f.
 (from सुष्ठुत)

duplet यमक <i>n.</i>	dynamometer (for measuring power) शक्ति-मान <i>m.</i>
duplex slide rule द्वैध सूप-रेखक <i>m.</i>	dyne <i>Phys.</i> धा-वल <i>n.</i> (धान्य gram, वल unit of force; cf. प्रावल)
duplicate 1 (a copy, a transcript) प्रतिलिपि <i>f.</i> 2 द्विगुण	dysprosium <i>Chem.</i> चुम्बला <i>f.</i>
duplicate <i>vb.</i> 1 (to double) द्विगुणन <i>n.</i> 2 (to make a copy) प्रतिलिपिकरण <i>n.</i>	E
duplicate ratio वर्गित-निष्पत्ति <i>f.</i>	E 1 (symbol for electro-motive force, and electrode potential) वु
dura mater <i>Anat.</i> दृढ़-तानिका <i>f.</i>	2 <i>Math.</i> (generalised-exponential function) वा (from घातांक)
duration अवधि, स्थितिकाल, कालावधि <i>m.</i>	e 1 (exponential function) घ (from घातांक)
duration of collision संघट्टन-काल-मात्रा <i>f.</i>	2 (eccentricity) उ (उत्केन्द्रता)
dust धूलि <i>f.</i>	3 (the elementary electrical charge; the charge on an electron, etc.) अ
dustbin धूलिमांड <i>n.</i>	e/m (the ratio of charge to mass of an electron) अ/पु
duster धूलिमार्ज <i>m.</i>	eagle महाशयेन <i>m.</i>
dusting धूलन <i>n.</i> (धूलयति)	ear कर्ण <i>m.</i>
dust proof धूलिरुध	eared seal कर्णी जलव्याघ <i>m.</i>
dwarf वासन <i>m.</i>	earpieces of spectacles कर्ण-शलाका <i>f.</i>
dwarf males वासन पुमान् <i>m.</i>	ear practice कर्णवृत्ति <i>f.</i>
dwarf shoots <i>Bot.</i> वासन प्रोह <i>m.</i>	earth मूर्मि, मृद्, पृथ्वी <i>f.</i>
Dy (dysprosium) <i>Chem.</i> चु (चुम्बला)	earth closet <i>Hygiene</i> धूलि-शौचकुंड <i>n.</i>
dye (a colouring stuff) रंजक <i>m.</i>	earthen मृद्-
dynamic प्रवैगिक	earthenware मृदभाण्ड <i>n.</i>
dynamic friction=sliding friction <i>Phys.</i> प्रवैगिक संघर्ष =सूप संघर्ष <i>m.</i>	earth metals मृद-धातु <i>m.</i>
dynamic refraction चलाक्ष भुजायन <i>n.</i>	earthquake मू-कम्प <i>m.</i>
dynamics प्रवैगिकी <i>f.</i>	earth worm <i>Zool.</i> गण्डपद <i>m.</i>
dynamo (a machine for converting mechanical into	easily अनायास, सुगमतया, सरलतया

easily fusible सुख-द्राव्य	economic botany=applied botany व्या व्यारिक-अौन्दिदी <i>f.</i>
eau de Cologne (composed of alcohol and certain aromatic oils) वासव (वास perfume+ -व alcohol) सलिल <i>n.</i>	economics अर्थशास्त्र <i>n.</i>
ebonite कुदार <i>m.</i> (difficult to split)	economy मितव्यय <i>m.</i>
ebony कुदार शृङ्ख <i>m.</i>	ectoderm Zool. वहिःस्तर <i>m.</i>
ebullient बुद्धुदत्	ectoplasm (the outer compact hyaline layer of protoplasm of a cell) Biol. वहिःप्रस <i>m.</i>
ebullioscope=ebulliometer बुद्धुदेश <i>m.</i>	Ectoprocta=Bryozoa (anus opening outside) Zool. वहिर्गुदाः <i>m. pl.</i>
ebullioscopic equation बुद्धुदेशीय समीकार <i>m.</i>	eczema Med. प्रापामा (-मन्) <i>m.</i>
ebullioscopic method बुद्धुदेशीय- रीति <i>f.</i>	edaphic factors (from <i>edaphos</i> soil उन्मृदा) Plant Ecology औन्मृद कारक <i>n.</i>
ebullioscopy बुद्धुदेशा <i>f.</i>	eddy current Elec. भ्रमर-त्राह <i>m.</i>
ebullition बुद्धुदन <i>n.</i>	Edentata Zool. (front teeth absent) अनग्रदन्ताः <i>m. pl.</i>
eccentric उन्मध्य, उत्केन्द्र (deviating from the centre), असंकेन्द्र (not having the same centre)	edge 1 तट <i>m.</i>
eccentricity उत्केन्द्रता, असंकेन्द्रता <i>f.</i>	2 (from Sanskrit अश्रि) अश्रि <i>f.</i>
echelon Mil., Optics निश्चेणी <i>f.</i>	3 (of a knife) धारा <i>f.</i>
echelon lens Optics निश्चेणी- वीक्ष <i>m.</i>	edge filtration=stream line filtration अश्रि-पावन <i>n.</i>
Echino-dermata (the surface is beset with spines— Parker and Haswell) Zool. शर्व-पृष्ठाः <i>m. pl.</i>	edge of a prism संक्षेत्र-तट <i>m.</i>
Eclipta prostrata घुंगराज <i>m.</i>	edge of eyelid वर्त्म-तट <i>m.</i>
ecliptine घुंगराजी <i>f.</i>	edible भक्ष्य
ecological factors पारिस्थिकीय कारक <i>n.</i>	educe (Lat. <i>e</i> out+ <i>ducere</i> to lead) उन्नयन <i>n.</i>
ecology (of relationship between organisms and their environment) पारिस्थिकी <i>f.</i>	eduction Steam Engines उन्नयन <i>n.</i>
	eductor (a steam ejector) <i>Mach</i> उन्नायक, बाष्पोन्नायक <i>m.</i>
	eel सर्पमीन <i>m.</i>
	effect प्रभाव, विपाक <i>m.</i> , फल <i>n.</i>
	effective विपक्ति (-इन्), साधक
	efferent Physiol. अपवाही (-इन्)
	effervesce vb. प्रबुद्धुदन <i>n.</i>

effervescence प्रशुद्धुन् <i>n.</i>	elastic प्रत्यास्थ (प्रत्यातिष्ठति) <i>f.</i>
effervescent प्रशुद्ध <i>f.</i>	elasticity प्रत्यास्थता <i>f.</i>
efficiency 1 (the ratio of useful work done by a machine to the energy supplied) <i>Mech.</i> कार्यनिष्पत्ति <i>f.</i>	elastic limit <i>Mech.</i>
2 दक्षता <i>f.</i> , कर्मकौशल <i>n.</i>	प्रत्यास्थ-सीमा <i>f.</i>
efficient कर्मदक्ष, कार्यदक्ष, फलप्रद, कर्मकुशल	elaters (of a liverwort) <i>Bot.</i>
efficiently दक्षतापूर्वक	अंशुका <i>f.</i>
effloresce <i>vb.</i> (Lat. <i>ex+florescere</i>) उत्फुल्लन <i>n.</i>	electric, electrical वैद्युत
efflorescence उत्फुल्लन <i>n.</i>	electric arc furnace विद्युच्चाप-आग <i>n.</i>
efflorescent उत्फुल्ल	electric battery विद्युत्-समूहो <i>f.</i>
effluence उत्प्रवहण <i>n.</i>	electric centrifuge विद्युन्मयित्र <i>n.</i>
efflux उत्प्रवाह <i>m.</i>	electric charge <i>Elec.</i> वैद्युत प्रभार <i>m.</i>
effort = exertion <i>Phys.</i> प्रयास <i>m.</i>	electric current विद्युद्-वाह <i>m.</i>
effuse <i>vb.</i> <i>Phys.</i> (to flow out through an aperture)	electric discharge वैद्युत मोच, विद्युन्मोच <i>m.</i>
उत्स्यन्दन <i>n.</i>	electric fan विद्युद्-व्यजन <i>n.</i>
effusio-meter उत्स्यन्द-मान <i>m.</i>	electric gas lighter विद्युद्-वाति-ज्वालक <i>m.</i>
egg=ovum <i>Biol.</i> अण्ड <i>n.</i>	electric generator विद्युजनित्र <i>n.</i>
egg albumen <i>Biochem.</i> अण्ड-श्वेति <i>f.</i>	electricity विद्युत <i>f.</i> , (as a science) वैद्युती <i>f.</i>
egg apparatus=germinal apparatus <i>Bot.</i> अण्ड-साधित्र <i>n.</i>	electric motor विद्युद्-वहित्र <i>n.</i>
egg cell <i>Biol.</i> अण्ड-कोशा <i>f.</i>	electric oven विद्युत्-कन्द <i>m.</i>
egg eater (snake) <i>Zool.</i> अण्डाद <i>m.</i>	electric spark विद्युत्स्फुल्लिंग <i>m.</i>
egg yellow अण्ड-पीत <i>m.</i>	electrification विद्युतन <i>n.</i>
ejaculatory duct=ductus ejaculatorius <i>Anat.</i> निषेचन-प्रणाल <i>m.</i>	electrified विद्युतित
elaborate परिष्कृत, जटिल, सूक्ष्म, निपुणकृत	electrify <i>vb.</i> विद्युतन <i>n.</i>
elaborate arrangement जटिल विन्यास <i>m.</i>	electrode <i>Elec.</i> विद्युद्-द्वार <i>n.</i>
	electrolysis <i>Phys.</i> विद्युदंशन <i>n.</i>
	electrolyte <i>Phys.</i> विद्युदंश्य <i>n.</i>
	electrolytic cell विद्युदंशिक-कोशा <i>f.</i>
	electrolytic dissociation विद्युदंशिक वियवन <i>n.</i>
	electromagnetic विद्युच्चुम्बिक
	electrometer <i>Elec.</i> विद्युन्मान <i>m.</i>

electron <i>Phys., Chem.</i>	elevation angle = angle of altitude उत्सेष्य-कोण <i>m.</i>
विद्युदण्ण <i>m.</i>	elevator 1 उत्थापक <i>m.</i>
electronegative <i>Phys., Chem.</i>	2 <i>Gun.</i> अक्षोत्थापक <i>m.</i>
निचूतीय	eliminable निरसनीय
electron tube <i>Elec.</i> विद्युदण्ण-नाल <i>m.</i>	eliminand निरस्य <i>n.</i>
electro-positive <i>Phys., Chem.</i>	eliminant <i>Math.</i> निरासफल <i>n.</i>
उद्धुतीय	eliminate <i>vb.</i> निरसन <i>n.</i>
electrostatics विद्युतरैतिकी <i>f.</i>	elimination निरसन <i>n.</i>
element 1 (general word)	ellipse <i>Geom.</i> दीर्घवृत्त, ऊनेन्ड्र <i>n.</i>
अंशक <i>m.</i>	(short for एकस्माद् ऊना less than one + उत्केन्द्रता eccentricity)
. 2 <i>Math.</i> (a constituent of a determinant) अवयव <i>m.</i>	ellipsoid <i>Geom.</i> दीर्घवृत्ताभ <i>n.</i> , ऊनेन्ड्रज <i>n.</i>
3 (of coordinate geometry)	ellipsoidal ऊनेन्ड्रजीय
मूलतत्त्व <i>n.</i>	elliptical ऊनेन्ड्रीय
4 <i>Chem.</i> तत्त्व <i>n.</i>	Ellison's air brick <i>Hygiene</i> . विवरेष्टका <i>f.</i>
elementary प्रारम्भिक	elongated दीर्घित
elementary (area) <i>Math.</i>	elongating दीर्घमावी (-इन्ह.)
अल्पघटक	elongating region दीर्घमावी प्रदेश <i>m.</i>
elephant हस्ती (-इन्) <i>m.</i>	elute <i>vb.</i> (to wash out) उद्धावन <i>n.</i>
elephantiasis <i>Med.</i> जीपद <i>n.</i>	elutriate <i>vb.</i> प्रोद्धावन <i>n.</i>
elephant seal = Mirounga	emanate <i>vb.</i> निस्सरण <i>n.</i>
leonina (a very large seal)	extract <i>vb.</i> निस्सारण <i>n.</i>
महाजलब्याघ <i>m.</i>	emanation <i>Chem.</i> निस्सूति <i>f.</i>
Elephas asiaticus = Indian elephant <i>Zool.</i>	embed <i>vb.</i> खचन, न्यावेशन <i>n.</i>
मारत-हस्ती (-इन्) <i>m.</i>	embedded खचित, न्याविष्ट
eleuthero-(free) मुक्त-	embelic acid <i>Chem.</i> (found in the fruit of Embelia ribes विडंग) विडंगिक अम्ल <i>n.</i>
Eleutherozoa <i>Zool.</i>	embryo शूष्ण <i>n.</i>
(devoid of stalk, and always freely locomotive —Haswell) अशृताः <i>m. pl.</i>	embryology ब्रौणिकी <i>f.</i>
elevation 1 उत्सेष्य <i>m.</i>	embryophore <i>Zool.</i> शूष्णभर
2 <i>Gun.</i> (the movement of the axis of a piece in a vertical plane) अक्षोत्थापन <i>n.</i>	
3 उद्धिक्षेप <i>m.</i> (उदग्र-तल-विक्षेप 'projection on a vertical plane')	

embryo sac	<i>Bot.</i> भूषण-धान <i>n.</i>	प्रनिलम्बयिता (-तु) <i>m.</i>
emerge <i>vb.</i>	उन्मज्जन <i>n.</i>	4 (<i>emulsifiable</i>) तैलोदी, प्रनिलम्ब्य
emerged	उन्मग्ग	emulsoide प्रनिलम्बाम <i>m.</i>
emergence	उन्मज्जन <i>n.</i>	enamel <i>n.</i> आकाच <i>m.</i>
emergent 1	उन्मज्जत्	enamel <i>vb.</i> (to inlay or cover with enamel) आकाचन <i>n.</i>
2 सद्वस्थित्य		(आकाच-खचन, आकाचावरण)
emergent ray	उन्मज्जद्-रङ्गम् <i>m.</i>	enameler आकाचक <i>m.</i>
emery wheel	कौरब (from कुरुविन्द corundum) चक <i>n.</i>	enameling आकाचना <i>f.</i> (process)
emmetropia	<i>Med.</i> सुनाभिता <i>f.</i>	enamel kiln <i>Ceramics</i>
empirical formula	<i>Chem.</i> मात्रिक सूत्र <i>n.</i>	आकाच-आपाक <i>m.</i>
empirical law	<i>Logic</i> आनुभविक नियम <i>m.</i>	enamelled आकाचित
employed 1	सेवायुक्त 2 प्रयुक्त	enamelware आकाच भाण्ड <i>n.</i>
empty glume	<i>Bot.</i> अमुष्प युसपत्र <i>n.</i>	enarthrosis = ball-and-socket joint <i>Anat.</i> उल्खल सन्धि
emulsify <i>vb.</i>	तैलोदीयन, प्रनिलम्बन <i>n.</i>	= कन्दुक-उल्खल-सन्धि <i>m.</i>
emulsion 1	(any of various milky liquids) पायस <i>n.</i>	encephalon <i>Anat.</i> मस्तिष्क <i>n.</i>
2	(milky fluid made by rubbing almonds or other seeds with water) वातामदुध <i>n.</i>	encircled वलयित
3	(oil in water or water in oil) तैलोद <i>n.</i>	enclose <i>vb.</i> समावरण <i>n.</i>
4	<i>Physical Chem.</i>	close <i>vb.</i> संवरण <i>n.</i>
(a suspension of fine particles or globules of a liquid in another) प्रनिलम्ब <i>m.</i>	enclosed समावृत्त	
emulsion colloid	प्रनिलम्ब श्लेषाम <i>m.</i>	enclosure समावरण <i>n.</i>
emulsive 1 (of the nature of an emulsion)	तैलोदीय, प्रनिलम्बीय	encompass <i>vb.</i> परिवलयन <i>n.</i>
2 (yielding emulsion)	तैलोद-जन, प्रनिलम्ब-जन	encompassed परिवलयित
3 (emulsifying)	तैलोदयिता,	encrust = incrust <i>vb.</i>
		पर्फटीचादन, पर्फटीभवन <i>n.</i>
		encyst <i>vb.</i> परिकोष्ठन <i>n.</i>
		encysted परिकोष्ठित
		encystment परिकोष्ठन <i>n.</i>
		end 1 अन्त <i>m.</i>
		2 कोटि <i>f.</i> (Hindi सिरा)
		endarch ('beginning from inside') <i>Bot.</i> अन्तरारम्भ <i>m.</i>
		endemic <i>Bot.</i> एकप्रदेशीय
		endemic disease स्थानिक रोग <i>m.</i>
		endless अन्तहीन, अनन्त

endocardium <i>Anat.</i> (a membrane lining the cavities of the heart)	endospermic, endosperuous <i>Bot.</i> शूण्योषी (-इन्)
हृदयश्छद् <i>m.</i>	endospore अन्तर्वैजाणु <i>m.</i>
endocarp (fruit) <i>Bot.</i>	endothelial अन्तश्छदीय
अन्तर्भिति <i>f.</i>	endotheliocyte <i>Anat.</i> अन्तश्छदकोशा <i>f.</i>
endocrine <i>Physiol.</i>	endotheliolysin अन्तश्छदांशि <i>f.</i>
1 अन्तरासर्ग <i>m.</i> 2 (secreting internally) अन्तरासर्गी (-इन्)	endothelium <i>Anat.</i> अन्तश्छद <i>m.</i>
endocrine gland <i>Anat.</i>	endothermic=endothermous <i>Chem.</i> (a reaction occurring with absorption of heat)
अन्तरासर्गी ग्रन्थि <i>m.</i>	तापचूपी (-इन्)
endoderm = entoderm	endotoxin <i>Immunol.</i> अन्तर्विषि <i>f.</i>
<i>Zool.</i> अन्तःस्तर <i>m.</i>	end point 1=equivalence point समार्हता बिन्दु <i>m.</i>
endodermal epithelium <i>Zool.</i>	2 (that stage in titration at which the reaction is complete) अन्तिम बिन्दु <i>m.</i>
अन्तःस्तरीय अधिष्ठद <i>m.</i>	end terms=extremes <i>Math.</i> अन्त-पद <i>n.</i>
endodermis <i>Bot.</i> अन्तःस्तर <i>m.</i>	energy <i>Phys.</i> ऊर्जा <i>f.</i>
Endodermophyton (a fungus which attacks the skin)	energy radiation ऊर्जा-विकरण <i>n.</i>
अन्तश्चमोंद्रिति (-ति for प्रजाति genus)	engine गन्त्र <i>n.</i>
endogenous (roots) <i>Bot.</i>	engineer अभियंता (-तृ) <i>m.</i>
आन्तरजात	engineering <i>n.</i> अभियंत्रणा <i>f.</i> , (as a science) आभियान्त्रिकी <i>f.</i>
Endomyces <i>Bot.</i> अन्तर्वैजिति <i>f.</i>	adj. आभियान्त्रिक
(short for अन्तर्वैजिकवक्ति, endo- for endospore,-ति for प्रजाति genus)	engraving उत्किरण <i>n.</i>
end-on-position <i>Phys.</i>	engraved उत्कीर्ण
(tangent 'A' position in magnetism) अग्रामिसुख-स्थिति <i>f.</i>	Entamoeba <i>Zool.</i>
endoplasm <i>Biol.</i> अन्तःप्रस <i>m.</i>	अन्तःकामरूप्याति <i>f.</i> (-आति for प्रजाति genus)
endopodite <i>Zool.</i> अन्तरूपांग <i>n.</i>	enteron <i>Anat.</i> 1 (intestine) अन्त्र <i>n.</i>
Endoprocta <i>Zool.</i> (anus opening inside....)	2 (alimentary canal) अन्त्रस्रोतस् <i>n.</i> (ancient word)
अन्तर्गुदा: <i>m. pl.</i>	
endosmosis <i>Physical Chem., Physiol.</i> अन्तरासृति <i>f.</i>	
endosperm <i>Bot.</i> शूण्योष <i>m.</i>	

entire <i>Bot.</i> (margin of a leaf—not broken by divisions, teeth, or serrations) अभिन्न (पश्चप्राप्त)	epidemic disease <i>Med.</i> व्यापक रोग <i>m.</i>
entoderm=endoderm	epidermis 1 <i>Anat.</i> अधिकर्म <i>n.</i>
entomology कीट-शास्त्र <i>n.</i> , कैटिकी <i>f.</i>	2 <i>Bot.</i> अधिस्तर <i>m.</i>
entomophilous <i>Bot.</i> (pollinated by the agency of insects) कीट-परागित	Epidermophyton <i>Bot.</i> (a genus of fungi) अधिचर्मोद्दित्क (—क for कवक)
entrap <i>vb.</i> पाशन <i>n.</i>	epigeal (germination) <i>Bot.</i> उपस्थितिक
entrapped पाशित	epiglottis <i>Anat.</i> कण्ठपिधान <i>n.</i>
enunciate <i>vb.</i> प्रतिज्ञापन <i>n.</i>	epigynous <i>Bot.</i> उपरिजाय
enunciated प्रतिज्ञापित	epigyny <i>Bot.</i> उपरिजायता <i>f.</i>
enunciation प्रतिज्ञा <i>f.</i>	epilepsy <i>Med.</i> अपस्मार <i>m.</i>
envelop <i>vb.</i> वैष्टन <i>n.</i>	epipetalous <i>Bot.</i> दल-स्थ, दलबद्ध (having stamens inserted on petals)
envelope <i>n.</i> वैष्टन, आवरण <i>n.</i>	epiphysis <i>Anat.</i> 1 अस्थिशिर <i>n.</i>
environ, environment पर्यावरण <i>n.</i>	2=pineal body=pineal gland =epiphysis cerebri तृतीयनेत्रग्रन्थि <i>m.</i>
enzyme <i>Biochem.</i> विकर <i>m.</i>	epiphyte <i>Bot.</i> परोही (-इन्स) <i>m.</i>
eosin (Gk. <i>eos</i> dawn, from Skt. उपस्) <i>Chem.</i> उपसि <i>f.</i>	episternum <i>Zool.</i> (anterior plate of cartilage in amphibians) पूर्वोऽकास्थि <i>n.</i>
ephedrina=ephedrine <i>Pharm.</i> अपत्रकी <i>f.</i>	epithelial अधिच्छदीय
ephemerals <i>Bot.</i> अल्पजीवी (-इन्स) <i>m.</i>	epithelial layer अधिच्छदीय स्तर <i>m.</i>
epiblast=ectoderm <i>Biol.</i> (outer layer of the blastoderm) बहिःस्तर <i>m.</i>	epithelium <i>Anat.</i> अधिच्छद <i>m.</i>
epicardium <i>Anat.</i> हृदधिच्छद <i>m.</i>	Epsom salt अपिकटु लवण <i>n.</i>
epicarp (of a fruit) <i>Bot.</i> बहिर्भिति <i>f.</i>	equal angle <i>Math.</i> समान कोण <i>m.</i>
epicotyl <i>Bot.</i> उपरि-बीजपत्र <i>n.</i>	equal in all respects = identically equal = congruent <i>Math.</i> सर्वांगसम
epicranial plate <i>Zool.</i> शिरोपरि-पट्ट <i>m.</i>	equalizing समकर, समकारी (-इन्स) equalizing coefficient <i>Math.</i> समकर गुणक <i>m.</i>
epicranium <i>Zool.</i> (dorsal wall of the head of insects) शिरोपरिभिति <i>f.</i>	equate <i>vb.</i> समीकरण <i>n.</i>
	equation समीकार <i>m.</i>

equation of the second degree
 = quadratic equation
 द्विघात-समीकार = वर्ग-समीकार *m.*
 equator *Geogr.* विशुद्धनण्डल *n.*
 (from सर्वसिद्धान्त), विपुवदृत्त *n.*
 equiangular समानकोणिक,
 समानकोण
 equidistant समदूर
 equilateral *Math.* समभुजीय
 equilateral triangle = regular triangle *Math.* सम विभुज *m.*
 equilibrium समतोल *m.*, साम्य *n.*
 equilibrium position समतोल
 स्थिति *f.*
 equipment सज्जा *f.*, सम्मार *m.*
 Equisetalis *Bot.* अश्वगारगोत्र *n.*
 (गोत्र order)
 Equisetum *Bot.* अश्ववारति *f.*
 (-ति for प्रजाति genus)
 equivalent 1 समाई (सम equal, अर्ही value) 2 समान, सम
 3 *Chem.* समसंयुज
 equivalent proportion
 समसंयुज अनुपात *m.*
 equivalent weight समसंयुजभार,
 संयोजकभार, सम-भार
 Er (erbium) *Chem.* रक्त (रक्तल)
 era *Geol.* कल्प *m.*
 eraser उद्धर्षक *m.*
 erasing knife उद्धरण-झुरी *f.*
 erbium *Chem.* रक्ता *f.*
 erect 1 (upright) उच्छीर्ष 2 ऊर्ध्व
 erect aerial *Bot.* ऊर्ध्व (or उत्थ)
 वायव्य
 erect image उच्छीर्ष-मूर्ति *f.*

erepsin *Biochem.* (an enzyme of the intestinal juice)
 आन्तर्यूषि *f.*
 ergot *Plant Pathol.* धान्यरक्त *f.*
 erode *vb.* अपश्चारण, अपरदन *n.*
 erosion *Mil.* (wearing away of the barrel of a gun or rifle) अपरदन *n.*
 err *vb.* विश्रमग *n.*
 error विश्रम *m.*
 Erysiphe *Bot.* (a genus of powdery mildews)
 क्षोदासिताति *f.* (-ति for प्रजाति genus)
 erythroblast *Anat., Med.*
 रक्तकोशाळित
 erythrocyte = red cell
 रक्तकोशा *f.*
 Eryx *Zool.* बालुसर्पाति *f.*
 (-आति for प्रजाति genus)
 escribe *vb.* *Math.* वहिलेखन *n.*
 essence 1 परिमल *m.*
 2 (of flowers) वासा *f.*
 essential आवश्यक, सारमूत
 essential constituents
 सारमूत संघटक *m.*
 estimate *vb.* आगणन *n.*
 estimation आगणन *n.*
 etch *vb.* निरेखण *n.*
 etched निरेखित
 ether=aether 1 व्योम *m.*
 2 *Chem., Phys.* दक्षु *m.*
 ('burning', from ऋणवेद)
 ethmoid *n.* (Gk. *ethmos* sieve+*eidos* form) *Anat.*
 तितवस्यि *n.* (तितउ sieve+अस्यि)
 ethmoid=ethmoidal तैतव

eu- सु-	evacuating pump=vacuum
Eu (europium) कि (किंविरला)	pump शून्यक-उदंच m.
eudiometer <i>Chem.</i> (an instrument for the volumetric measurement and analysis of gases)	evaginate बहिर्विलन n. (to turn inside out)
वातिपरिमाण m.	evaluate अर्हापण n. (अर्हा+आपन finding the value)
Eugenia <i>Bot.</i> जम्बु-ति f. (-ति for प्रजाति genus)	evaporate vb. उद्घाष्पन n.
Eugenia jambolana=Jambula =black plum <i>Bot.</i>	evaporating apparatus उद्घाष्पन साधित्र n.
जम्बुल m., n.	evaporating basin उद्घाष्पन-पात्री f.
Euglena <i>Zool.</i> सुताराति f. (a genus, <i>eu</i> from Skt. सु + <i>glena</i> तारा pupil of the eye, eyespot)	evaporation उद्घाष्पन n.
euglenoid movement सुतारा-गति f.	evaporator उत्पातक, उद्घाष्पक m.
Euler's theorem <i>Math.</i> ($E+Z=F+V$) शीता प्रमेय n. (शीर्ष+तट+अनीक)	evaporimeter उद्घाष्प-मान m.
Euphorbia <i>Bot.</i> हुरधी-ति f. (-ति for प्रजाति genus)	even सम, युग्म
E. tirucalli हुरधी f.	eventoed ungulates युग्मांगुल-शक्किनः m. pl.
eupropium <i>Chem.</i> किंविरला f.	evidence साक्ष्य n.
Eurotium (a genus of moulds or fungus, blue green) नीलहरिक n. (-क for कचक)	evident=obvious स्पष्ट
Eustachian tube <i>Anat.</i> पट्ठपूर नाल m.	evolution 1 उद्भव m.
eutectic n. सुद्धवणातु m.	2 <i>Math.</i> मूलकिया f., मूलन n.
eutectic alloy सुद्धवण मिश्रातु m.	3 <i>Biol.</i> (evolution of new species by natural selection प्रकृत्या वरणद्वारा नवजाति-उद्दिकास) उद्दिकास m.
eutectic temperature सुद्धवणातु ताप m.	evolve vb. उद्दिकासन, उद्दिकसन n.
Eutheria <i>Zool.</i> (placental mammals) जरायुम्गाः m. pl.	exact यथार्थ, तथ्य (See correct)
	exact differential <i>Math.</i> तथ्यावकल m.
	exactitude=exactness यथार्थता, तथ्यता f.
	exactly तथ्यतः, यथार्थ
	exactness तथ्यता, यथार्थता f.
	exact number (whole number) पूर्ण-संख्या f.
	exact science तथ्य-विज्ञान n.

exalbuminous <i>Bot.</i> 1=	exconjugants <i>Zool.</i> (which were formerly united)
exendospermous भूषक्त-भ्रूणपोष (nonendospermous)	पूर्व-संयुग्मित <i>m.</i>
2 अश्वितिमत्, श्वितिरहित	excreta <i>Physiol.</i> उचार,
examination परीक्षा <i>f.</i> , परीक्षण <i>n.</i>	उत्सर्ग <i>m.</i>
examine=examinate <i>vb.</i>	excrete <i>vb.</i> उत्सर्जन <i>n.</i>
परीक्षण <i>n.</i>	excretion मलोत्सर्ग, उत्सर्ग <i>m.</i>
example उदाहरण <i>n.</i>	excretory pore उत्सर्ग-रन्ध्र <i>n.</i>
exarch ('beginning from outside') <i>Bot.</i> बहिरासम् <i>m.</i>	excretory system उत्सर्जन-संहति <i>f.</i>
excel <i>vb.</i> अतिशयन <i>n.</i>	exendospermous भूषक्त-भ्रूणपोष
excelled अतिशयित	exercise <i>n.</i> 1 अभ्यास <i>m.</i>
excellence श्रेष्ठता <i>f.</i>	2 प्रयोग <i>m.</i>
excellent श्रेष्ठ	3 <i>Math.</i> प्रश्नावली <i>f.</i>
excelling अतिशायी (-इन्)	4 व्यायाम <i>m.</i>
excentre <i>Math.</i> बहिरेकेन्द्र	exertion प्रयास <i>m.</i>
exception, exceptional case अपवाद <i>m.</i>	exhale <i>vb.</i> उच्छ्वसन <i>n.</i>
excessive अत्यधिक, अतिमात्र	exhaust <i>vb.</i> उत्साहवण <i>n.</i>
exchange विनिमय <i>m.</i>	exhausted उत्साहित
excision उच्छेदन <i>n.</i>	exhausted space उत्साहित वरिमा (-मन्) <i>m.</i>
excite <i>vb.</i> प्रदीपन <i>n.</i>	exhausting pump उत्साहावांच <i>m.</i>
exclude <i>vb.</i> अपवर्जन <i>n.</i>	exhaustive निःशेषी (-इन्)
excluded अपवर्जित	exine <i>Bot.</i> ('outer coat')
excluding 1 अपवर्जन <i>n.</i>	बाह्यचोल <i>m.</i>
2=exclusive of=without विना	exit tube निष्कम नाल <i>m.</i>
exclusion अपवर्जन <i>n.</i>	exocrine बहिरासगी (-इन्)
exclusive अपवर्जी (-इन्)	exodermis <i>Bot.</i> बहिस्तर <i>m.</i>
exclusively केवल ('exclusively one's own, not common to others' MW.), अन्यापवर्जम्, अपवर्जितया	exogenous <i>Biol.</i> चाह्यजात
exclusiveness अपवर्जिता <i>f.</i>	exopodite <i>Zool.</i> बहिरुपांग <i>n.</i>
(from अपवर्जिन्)	exosmosis <i>Physiol.</i> बहिरासवि <i>f.</i>
exclusive of=excluding= without विना	exospore <i>Bot.</i> बहिर्बीजाणु <i>m.</i>
	exothermal=exothermic= exothermous <i>Chem.</i>
	(characterised by evolution of heat) तापविकासी (-इन्)
	exotospore ('foreign spore')
	<i>Biol.</i> अभ्यागतबीजाणु <i>m.</i>

Exp. (expression) <i>Math.</i> पदसं.	exponential series <i>Math.</i>
(पदसंहिति)	घाताङ्क श्रेढी <i>f.</i>
expand <i>vb.</i> विस्तारण, विस्तरण <i>n.</i>	exponent of the power
expanded विस्तृत, विस्तारित	<i>Math.</i> घाताङ्क <i>m.</i>
expander विस्तारक <i>m.</i>	exposure <i>Phlog.</i> विगोप <i>m.</i>
expanding file विस्तारी नस्ती <i>m.</i>	(ancient word)
(नस्ता hole+ -इन्)	expression (Exp.) <i>Math.</i>
expansive विस्तृति <i>f.</i>	पदसंहिति <i>f.</i> (पदसं.)
expansibility=expansibleness विस्तार्यता <i>f.</i>	exsert <i>vb.</i> वहिःक्षेपण <i>n.</i>
expansible विस्तार्य	exsiccate <i>vb.</i> उच्छ्वेषण <i>n.</i>
expansibleness=expansibility विस्तार्यता <i>f.</i>	extend <i>vb.</i> वित्तनन <i>n.</i>
expansion विस्तार <i>m.</i>	extended वित्त
expansional विस्तारीय	extender=extensor <i>Math.</i>
expansive विस्तारी (-इन्)	वित्तानक <i>m.</i>
expansiveness, expansivity विस्तारिता <i>f.</i>	extensibility=extensibleness वित्तान्यता <i>f.</i>
expectation प्रत्याशा, आशंसा <i>f.</i>	extensible=extensile <i>Math.</i> वित्तान्य
expected आशंसित	extensimeter=extensometer <i>Math.</i> वित्तान-मान <i>m.</i>
experiment <i>n.</i> संपरीक्षा <i>f.</i>	extension 1 प्रसरण, प्रसारण <i>n.</i>
experiment <i>vb.</i> संपरीक्षण <i>n.</i>	2 वित्तान <i>n.</i>
experimental सांपरीक्ष, संपरीक्षा-, संपरीक्षीय	extensive वित्तानी (-इन्)
experimentally संपरीक्ष्या	extensometer=extensimeter
expiration <i>Physiol.</i> उच्छ्वसन, वहिश्वसन <i>n.</i>	extensor=extender <i>Math.</i> वित्तानक <i>m.</i>
respiration श्वसन <i>n.</i>	extensor <i>Anat.</i> प्रसारक <i>m.</i>
expired air उच्छ्वसित वायु <i>m.</i>	exterior angle <i>Geom.</i> वहिप्रकोण <i>m.</i>
explicit function <i>Math.</i> स्पष्ट श्रित <i>n.</i>	external वाय्य
explosion उत्स्फोटन <i>n.</i>	external bisector वाय्यार्धक <i>m.</i>
explosive <i>n.</i> उत्स्फोट <i>m.</i>	external ear <i>Anat.</i> वाय्य कर्ण <i>m.</i>
explosive compound उत्स्फोटी संयोग <i>m.</i>	external form वहीरूप <i>n.</i>
explosive dispersal उत्स्फोटायपकिरण <i>n.</i>	external jugular vein वहिमारुका <i>f.</i>
	externally वाय्यतः
	externally in the inverse ratio वाय्यतः प्रतीपनिष्पत्तौ

external morphology	eyelid वर्त्म <i>n.</i> (from सुश्रृत), नेत्रछद <i>m.</i>
वाह्य रचनाकार <i>m.</i>	eye protector नेत्रव, नेत्रगोप <i>m.</i>
extra=additional अतिरिक्त.	eye socket=orbit अक्षिकूप <i>m.</i>
समधिक	(from Pali)
extract=extractum <i>Pharm.</i>	eye-specialist नेत्र-विशेषज्ञ, रूपेन्द्रिय- विशेषज्ञ <i>m.</i>
निस्सार <i>m.</i>	eyespot=stigma <i>Biol.</i> अक्षिलङ्घन.
extraction निस्सारण <i>n.</i>	<i>n.</i> , तारा, अक्षितारा <i>f.</i>
extraction of square roots	eyestrain नेत्रायास <i>m.</i> (आयास weariness + pain)
<i>Math.</i> वर्गमूल-निस्सारण <i>n.</i>	eyetooth <i>Anat.</i> अक्षिदन्त <i>m.</i>
extramolecular <i>Chem.</i> ब्यूहाणु-	
वाह्य	
extrapolation <i>Math.</i> वहिरेश <i>m.</i>	
वाह्यगणन <i>n.</i>	
extreme <i>n.</i> चरम-सीमा <i>f.</i>	F
extreme 1' (utmost) नितान्त,	<i>F</i> ₁ (first filial generation)
अत्यन्त, अत्यर्थ	<i>S</i> ₁ (प्रथम-संतति)
2 (at the utmost point, edge or border) चरमसीमात्म	<i>F</i> ₂ (second filial genera- tion) <i>S</i> ₂ (द्वितीय-सन्तति).
3 (outermost) बाह्यतम	<i>F</i> ₃ (third filial generation) <i>S</i> ₃ (तृतीय-सन्तति)
4 (farthest, most remote)	
दूरतम, दबिष्ठ	fabric तंतु <i>m.</i>
5 (last, final) चरम, अन्तिम	face 1 मुख <i>n.</i>
6 (in the greatest degree)	2 <i>Math.</i> अनीक <i>n.</i>
परम	3 (of a crystal) पार्श्व, अनीक <i>n.</i>
extreme and mean ratio=	face angle <i>Math.</i> अनीक कोण <i>m.</i>
medial section <i>Geom.</i>	faced <i>Engin.</i> अनीकित, कृतानीक
मध्यकान्त निष्पत्ति <i>f.</i> =मध्यकी छेद <i>m.</i>	face powder मुख छोद
extremely fine powder अत्यन्त	facet अनीक <i>n.</i>
सूक्ष्म क्षोद <i>m.</i>	factor 1 (reactant) प्रतिकारक <i>m.</i>
extremes=end terms <i>Math.</i>	2 <i>Bot.</i> कारक <i>m.</i>
अन्तपद <i>n.</i>	3 <i>Math.</i> (a factor of multiplication) खण्ड <i>m.</i> (गुणन-खण्ड)
extremity 1 <i>Math.</i> अप्र <i>n.</i> ,	4 <i>Com.</i> मध्यग वणिक <i>m.</i>
अन्तपद	factorial <i>Math.</i> इत (short for एकादिहत)
2 <i>Com.</i> चरमसीमा <i>f.</i>	factory निर्माणी, निर्माणशाला <i>f.</i>
extrorse lobes <i>Bot.</i> वहिर्मुख	
पालि <i>f.</i>	
eyeball अक्षिगोल <i>m.</i>	

faeces गूय <i>m.</i> , विष्टा <i>f.</i> , मल <i>n.</i>	fast दृढ़, स्थिर, अधार्य (not washable)
Fahrenheit (thermometer scale 32° F.— 212° F.) द्वात्रिशादि (32° द्व.— 212° द्व.)	fast colour स्थिर रंग <i>m.</i>
Fahrenheit thermometer द्वात्रिशादि तापमान <i>m.</i>	fastener बन्धक <i>m.</i>
falcon लघुश्येन <i>m.</i>	fastness स्थिरता, दृढ़ता <i>f.</i>
Fallopian tube=uterine tube गर्भाशय नाल <i>m.</i>	fat <i>n.</i> वसा <i>f.</i> (वसा is animal fat), स्नेह <i>m.</i> (स्नेह includes both animal as well as vegetable fats)
false balance कूट-तुला <i>f.</i>	beef fat, गोमांस-स्नेह <i>m.</i> , गो-वसा <i>f.</i>
false dichotomy Bot. कूट-युग्मशाखिता <i>f.</i>	butter fat नवनीत-स्नेह <i>m.</i>
false fruit=pseudocarp Bot. कूट फल <i>n.</i>	fatal (lethal) घातक (ग्राणहर)
false image <i>Ophthalmol.</i> मिर्या-मूर्ति <i>f.</i>	fat body <i>Zool.</i> स्नेह-काय <i>m.</i>
false netwings <i>Zool.</i> कूटजालपक्षा: <i>m. pl.</i>	fat-colour स्नेह-रंग <i>m.</i>
false vocal cords कूट-योषतन्त्री <i>f.</i>	fat-formation स्नेह-निर्माण <i>n.</i>
false weight कूट भार <i>m.</i>	fat-soluble <i>Biochem.</i> स्नेह-विलेय
familiar परिचित	fat-tapeworm स्नेह-पट्टकामि <i>m.</i>
familiar example परिचित उदाहरण <i>n.</i>	fatty स्नेहीय, वसा-
family 1 (in a general sense) कुल, कुदुम्ब	fatty tissue <i>Anat.</i> वसोति <i>f.</i>
2 <i>Zool.</i> वंश <i>m.</i>	fauna प्राणिजात
3 <i>Bot., Chem.</i> कुल <i>n.</i>	Fe (ferrum) <i>Chem.</i> अ (अयस्)
fan ब्यजन <i>n.</i>	feather पत्र, पत्र, पक्षि-पत्र <i>n.</i>
fan coral ब्यजन-प्रवाल <i>m.</i>	feather alum <i>Mineral.</i>
fang <i>Zool.</i> 1 दंडा <i>f.</i>	पत्र-सफ्टो. <i>f.</i>
2 (poisonous teeth) विषदन्त <i>m.</i>	feather and guinea experiment (of Newton) <i>Phys.</i> पक्ष-सुवर्ण-
fan-shaped flame ब्यजनार्चि <i>m.</i>	संपरीक्षा <i>f.</i> (सुवर्ण a gold coin)
far point <i>Ophthalmol.</i> दूर विन्दु <i>m.</i>	feathery crystals लघुक स्फट <i>m.</i>
fascia bulbi=Tenon's capsule अक्षिगोल प्रावर <i>m.</i>	February द्वितीयमास <i>m.</i>
fasciculated bladder सूचिकला वस्ति <i>m.</i>	feeding of infants शिशु-प्राशन <i>n.</i>
	feeler अभिमर्श <i>m.</i>
	Fehling solution <i>Chem.</i> वितुत्य विलयन <i>n.</i>
	feldspar <i>Mineral.</i> (all of them are aluminium silicates स्फटघातु सैकतीय) स्फतीय <i>n.</i>

Felidae Zool. विडालवंश <i>m.</i>	ferrous chloride अयस्य नीरेय <i>n.</i>
Felis Zool. विडालति <i>f.</i> (-आति for प्रजाति genus)	ferrous compound अयस्य संयोग <i>m.</i>
Felis tigris विडालति व्याघ्र <i>m.</i>	ferrous oxide अयस्य जारेय <i>n.</i>
female cone Bot. स्त्री शंकु <i>m.</i>	ferrous salt अयस्य लवण <i>n.</i>
female genital aperture स्त्रो-जननविवर <i>n.</i>	ferrous sulphate <i>Chem.</i> अयस्य शुल्कीय <i>n.</i>
female pronucleus <i>Biol.</i>	ferrous sulphide <i>Chem.</i> अयस्य शुल्खेय <i>n.</i>
स्त्री-पूर्वन्यष्टि <i>f.</i>	fertilization <i>Biol.</i> निषेचन <i>n.</i>
female spider Zool. स्त्री-छता <i>f.</i>	fertilized निषिक्त,
femoral <i>n.</i> <i>Anat.</i> (a femoral shield) कर्लक <i>m.</i>	fertilized egg-cell निषिक्त-अण्डकोशा <i>f.</i>
femoral कर्ल-, औरव	fertilizer (agricultural) उर्वरक <i>m.</i>
femoral artery <i>Anat.</i> कर्ल-रोहिणी <i>f.</i>	few-celled अल्प-कोशावान्
femoro- कर्ल-, औरव	fibre तन्तु <i>m.</i>
femur=thigh bone <i>Anat.</i> कर्लस्थि <i>n.</i>	fibrillous तान्तुक, तन्तुकमय
fenestra <i>Anat.</i> गवाश <i>m.</i>	fibrous तान्तव
fennel=foeniculum <i>Pharm.</i> मेधि <i>f.</i>	1 तन्तुयुत
ferment किण्व <i>n.</i>	2 तन्तुमय
fermentation <i>Biochem.</i> किण्वन <i>n.</i>	3 तन्तुवत्, तन्तुसदृश
fern Bot. (a plant with feathery leaves) पर्णाग <i>m.</i>	fibrous root <i>Bot.</i> तन्तुमय मूल <i>n.</i>
ferric <i>Chem.</i> अयसिक	fibula <i>Anat.</i> अनुजंधास्थि <i>n.</i>
ferric chloride <i>Chem.</i> अयसिक नीरेय <i>n.</i>	fibular <i>Anat.</i> अनुजंधास्थिक
ferric hydroxide <i>Chem.</i> अयसिक उदजारेय <i>n.</i>	-fid <i>Bot.</i> दौर
ferric oxide <i>Chem.</i> अयसिक जारेय <i>n.</i>	field क्षेत्र <i>n.</i>
ferric salt अयसिक लवण <i>n.</i>	field cricket=Gryllus compertis <i>Zool.</i> क्षेत्र-क्षिलोक <i>m.</i>
ferric sulphate <i>Chem.</i> अयसिक शुल्कीय <i>n.</i>	fig बोहुमन्त्र <i>n.</i>
ferrous <i>Chem.</i> अयस्य	fight युद्ध, रण <i>n.</i>

(cf. Hindi कानस)	final अन्तिम, सर्वान्त्य
2 (a contrivance by means of which papers are put and kept in order) नस्ती (-हन्) <i>m.</i> (Hindi नत्यी)	final host अन्तिम पोषिता (-रु) <i>m.</i>
file-fish <i>Zool.</i> रेत्री-मत्स्य <i>m.</i>	fine चारू, सूक्ष्म
filial generation <i>Biol.</i> सन्तति <i>f.</i>	fine-grained सूक्ष्मकण, सूक्ष्मकणात्मक
Filicales (true ferns) <i>Bot.</i>	finely सूक्ष्मतः, सूक्ष्म-
प्रपर्णागगोत्र <i>n.</i>	fineness सूक्ष्मता <i>f.</i>
filiform papillae <i>Anat.</i>	fine powder सूक्ष्म क्षोद <i>m.</i>
सूक्ष्मकुर <i>m.</i>	fines दण्ड, अर्थदण्ड
fitling 1 (a fragment or particle rubbed off in filing) रेत्री-क्षेप <i>m.</i>	finger ring मुद्रिका <i>f.</i> (signet ring); अंगुलीयक <i>n.</i>
2 नस्तिवृन्धन <i>n.</i>	finished glue सिद्ध श्लेष <i>m.</i>
filling apparatus पूरक साधित्र <i>n.</i>	finite परिमित
film 1 (membrane) क्षिण्डो <i>f.</i>	fire beetle=firefly
2 (celluloid film) चित्रपट्टी <i>f.</i>	firebrick अग्नीष्टका <i>f.</i>
filter <i>n.</i> , पाव <i>m.</i>	fire clay <i>Petrog.</i> अग्नि-मृत्तिका <i>f.</i>
filter <i>vb.</i> पावन <i>n.</i>	firedamp <i>Mining</i> (a combustible gas formed in mines) अग्निनिवाति <i>m.</i>
filterable पाव्य	fire engine अग्निशमित्र <i>n.</i>
filter bed पाव-तल्प <i>m.</i>	fire extinguisher अग्नि-शामयिता (-रु) <i>m.</i>
filterer पावयिता (-रु) <i>m.</i>	firefly=fire beetle खयोत <i>m.</i>
filter paper पाव-पत्र <i>n.</i>	fire-polishing <i>Glass Mfg.</i> अग्नि-प्रभार्जन <i>n.</i>
filter pump पाव उदंच <i>m.</i>	fireproof अग्निसह
filter stand पाव स्थाम <i>n.</i>	fireworks अग्निकीडनक <i>m.</i>
filtrable tumor virus <i>Med.</i>	first aid प्रथमोपचार <i>m.</i> , सद्यः साहाय्य <i>n.</i>
पाव्यार्बुद विप्राणु <i>m.</i>	first aid equipment सद्यःसाहाय्य संभार <i>m.</i>
filtrable virus <i>Med., Plant Pathol., Immunol.</i> पाव्य विप्राणु <i>m.</i>	first filial generation (F_1) प्रथम-संतति <i>f.</i> (सं१)
filtrate <i>n.</i> पावित <i>n.</i>	first generation प्रथम-संतति <i>f.</i>
filtrate <i>vb.</i> पावन <i>n.</i>	first law of motion=Newton's first law of motion <i>Phys.</i> प्रथम गति-नियम <i>m.</i>
filtrate jar पावित कलश <i>m.</i>	first maxilla प्रथम-उत्तरहस्तु <i>f.</i>
filtration पावन <i>n.</i>	
filtration angle पावन कोण <i>m.</i>	
filtration apparatus पावन साधित्र <i>n.</i>	

first meiotic division <i>Anat.</i>	fixed pin निखात-सूची <i>f.</i>
अर्धसूत्रणा <i>f.</i>	fixed point स्थिर विन्दु <i>m.</i>
first polar body <i>Zool.</i> प्रथम-लोपिका <i>f.</i>	fixed pulley स्थिर-घर्षरो <i>f.</i>
first principle आदि सिद्धान्त, आदि प्रनियम <i>m.</i>	fixed virus = fixed rabies virus स्थिर विषाणु = स्थिरालक्ष विषाणु <i>m.</i>
first system (of pulleys) <i>Phys.</i> प्रथम-संहिति <i>f.</i>	fixing 1 स्थिरीकरण <i>n.</i> 2 <i>Biol.</i> हत्वा-रक्षण (preserving after killing)
fisheries मात्सिकी <i>f.</i> (from मत्स=मत्स्य)	Flagellata = Mastigophora
fish moth = silverfish मीन शलभ <i>m.</i>	<i>Zool.</i> कशांगः <i>m.pl.</i>
fishtail <i>Rly.</i> मीन-पुच्छ <i>n.</i>	flagellate 1 कशांग <i>m.</i>
fishtail burner (forming a fan-shaped flame) मत्स्यपुच्छ दाहक, व्यजनार्चि <i>m.</i>	2 कशावान् <i>m.</i>
fission <i>Biol.</i> विस्तरण <i>n.</i>	3 कशांगीय <i>mfn.</i>
fission fungi=schizophyta	flagellum <i>Biol.</i> कशा <i>f.</i>
fissures (in orbit) <i>Ophthalmol.</i> विद्र <i>m.</i>	flake शब्दकल <i>n.</i>
fitted अन्वयोजित	flame ज्वाला <i>f.</i>
fitter अन्वयोज <i>m.</i>	flame cell <i>Zool.</i> ज्वाला-कोशा <i>f.</i>
fittings अन्वयुक्ति <i>f.</i>	flame shield ज्वाला-वर्म <i>n.</i>
fitting shop अन्वयोज-शाला <i>f.</i>	flame test <i>Chem.</i> ज्वाला-परीक्षा <i>f.</i>
fixation 1 लक्ष्यन्धन <i>n.</i>	flamingo <i>Zool.</i> बलाक <i>m.</i>
2 <i>Biol.</i> हत्वारक्षण <i>n.</i> (preserving after killing)	flash <i>vb.</i> स्फुरण <i>n.</i>
fixation axis लक्ष्याक्ष <i>m.</i>	flash point स्फुरांक <i>m.</i>
fixed 1 स्थिर, बद्ध, स्थायी (- इन्) 2 युक्त, योजित	flash point apparatus स्फुरांक साधित्र <i>n.</i>
3 <i>Chem.</i> (non-volatile) अनुत्पत्त	flask पलिघ <i>m.</i>
4 <i>Biol.</i> हत्वा-रक्षित	flat चिपिट
fixed (end) <i>Math.</i> स्थिर, बद्ध (बद्ध when it is hinged)	flat bone <i>Anat.</i> खर्पर <i>m.,</i> कपाल <i>n.</i>
fixed air =carbon dioxide <i>Old Chem.</i> (it exists in a fixed state in the carbonates) स्थायी वायु <i>m.</i>	flat-bottomed flask पृथुवृन्ध पलिघ <i>m.</i> (English words flat and bottom are from Sanskrit पृथु and वृन्ध respectively)
	flat face <i>Smithing</i> चिपिट पार्श्व <i>n.</i>
	flat-sided चिपिट-पार्श्व
	flat-sided bottle चिपिटपार्श्व-कूपी <i>f.</i>

flat surface <i>Math.</i> चिपिट तल <i>n.</i>	floc (short for <i>floccule</i>)
flattened seed चिपिट बौज <i>n.</i>	<i>Physical Chem.</i> कण्णी <i>f.</i>
flat tissue <i>Bot.</i> चिपिट-कर्ति <i>f.</i>	flocculable (capable of being flocculated) लोष्ट्र्य, कण्णीकार्य
flatworm <i>Zool.</i> चिपिटकृमि <i>m..</i>	flocculant (that which produces floccules or aggregates) कण्णीकर, लोष्टकर <i>m.</i>
flavour <i>vb.</i> वासन, स्वादन <i>n.</i>	flocculate <i>n.</i> (that which has flocculated) लोष्टित, कण्णीकायित <i>n.</i>
flavoured वासित, सुवासित, स्वादित, सुस्वादित	flocculate <i>vb.</i> 1 (to aggregate into small lumps) लोष्टन <i>n.</i>
flavouring=flavour स्वादसार, वाससार, रससार <i>m.</i>	2 (to collect into flocculent masses) कण्णीकायन <i>n.</i>
flavouring extract स्वादन-सार, वासन-सार <i>m.</i>	floccule कण्णीका <i>f.</i>
flavourous=flavoursome =flavoury सुवास, सुस्वाद सुरस	flocculent <i>adj.</i> 1 (of the appearance of wool, woolly) कण्णाहश्
flesh fly मांस मक्षी <i>f.</i>	2 (consisting of flocci, containing soft flakes) कण्णीमत्
fleshy मांसल	3 (consisting of soft flakes) कण्णीमय
fleshy axis <i>Bot.</i> गोर्दमय अक्ष <i>m.</i>	flocculent <i>n.</i> (a flocculating agent) कण्णीकायक <i>m.</i>
fleshy scales <i>Bot.</i> मांसल शल्क <i>m..</i>	floor कुट्टिम <i>m.,</i> मूमि <i>f.</i>
flexible आनन्द्य	floor of orbit <i>Ophthalmol.</i> अक्षिकूप-मूमि <i>f.</i>
flexion=flection आकुंचन <i>n..</i> (cf. deflexion व्याकुंचन)	flora उद्भिज्ञात <i>n.</i>
flexor <i>Anat.</i> आकोचक <i>m.</i>	floral formula <i>Bot.</i> पुष्प-सूत्र <i>n.</i>
flexor muscle <i>Anat.</i> आकोचक-पेशी <i>f.</i>	floral leaf <i>Bot.</i> पुष्प-पत्र <i>n.</i>
flexure आकोच <i>m.</i>	floral organs पुष्पांग <i>n.</i>
flight उड़ायन, उत्पत्तन <i>n.</i>	florentium=illinium <i>Chem.</i> पिविरला <i>f.</i>
flint glass (a heavy brilliant glass containing lead) = crystal glass सीसकाच=रक्फत काच <i>m.</i>	flow प्रवाह <i>m.</i>
flint stone वहश्म <i>m.</i>	flowering glume <i>Bot.</i> पुष्पी मुसपत्र <i>n.</i>
float <i>n.</i> पूँछ <i>m.</i>	flowerless <i>Bot.</i> पुष्पहीन
float <i>vb.</i> पूँचन <i>n.</i>	
float chamber प्लव-वेशम <i>n.</i>	
floating प्लावी (-इन्)	
floating mine <i>Mil.</i> प्लावी निस्फोट <i>m.</i>	
floating ribs <i>Anat.</i> अयुत पर्शु <i>m.</i>	

flowers of phosphorus भास्वर-
 पुष्प *n.*
 flowers of sulphur शहवारि-पुष्प *n.*
 flower stalk *Bot.* पुष्प-वृन्त *n.*
 flowmeter प्रवाह-मान *m.*
 flue (an enclosed passage for
 air, flame, gases, etc.)
 चाहिनी *f.*
 fluid तरल, द्रव *m.*
 fluid प्रवाही (-इन) *m.*
 fluid friction *Phys.* प्रवाहि-
 संघर्ष *m.*
 fluoran (fluorescence + -an)
 Chem. भ्रांशिन्य *n.*
 fluorescence भ्राशा *f.* (भ्राश्
 to emit rays, to shine)
 fluorescent भ्राशत्
 fluorescent blue भ्राशनील
 fluorescing भ्राशन *n.*
 fluorine *Chem.* तरस्विनी *f.*
 flushing (system) *Hygiene*
 उद्धावन *n.*
 fluted (channeled, grooved)
 नालीमत्
 flux स्थन्द *m.*
 flycatcher *Zool.* लट्का *m.*
 (ancient word)
 flying fish उड्डयि-मत्स्य *m.*
 flying fox उड्डयि-लोमश *m.*
 flying lizard उड्डयि-गोधिका *f.*
 flying machine *Aeronautics*
 उड्डयि यन्त्र *n.*
 flywheel *Mach.* (a heavy
 wheel...) प्रचक *n.* (cf.
 Panjabi चक्का)
 foam (from फेन, Old Slavonic
 pena) फेन *m.*

focal नाम्य, नामि-
 focal distance or length
 Optics नाम्यायाम *m.*
 focal illumination=oblique
 illumination नाम्य-प्रभासन=तिरः-
 प्रभासन *n.*
 focal interval नाम्यन्तर *n.*
 focalization नामीयन *n.*
 focalization line नामिरेखा *f.*
 focalization plane नाम्य-तल *n.*
 focalization point नामिचिन्दु *m.*
 focalization power नाम्य-शक्ति *f.*
 focalization range नामिगोचर *m.*
 foci *pl.* of focus
 focimeter=focometer *Optics*
 नामिमान *m.*
 focus *n.* नामि *f.* (ancient
 word)
 not in *f.* अनामित
 focus *vb.* नामीयन *n.*
 foil *Chem.* पर्ण *n.*
 silver foil रजत-पर्ण *n.*
 silver leaf रजत-पत्र *n.*
 fold *vb.* मंजन *n.* (cf. Panjabi
 भांजना)
 fold *n.* 1 = plica वलि *f.*
 2 स्तर *m.*
 3 मंज *m.*
 - fold -गुण
 folded मंजित
 folding spatula मंजय प्रथ *m.*
 folding watertap मंजय-जल-
 बिकरी *f.*
 foliar gap = leaf gap *Bot.*
 पर्ण-अवकाश *m.*
 Folin's fume absorber
 अपिधूम-प्रचूपक *m.*

follicle (fruits) <i>Bot.</i> (only one suture) एकसे वनीक <i>n.</i>	forked tail द्विशाख पुच्छ <i>n.</i>
following आगामी (-इन्), पश्चात्तन, उत्तरवर्ती (-इन्), अनुवर्ती (-इन्)	forked tailed द्विपुच्छ (short for द्विशाखपुच्छ)
food-factor <i>Biochem.</i> अन्न-कारक <i>m.</i>	forked tongue (of a snake) द्विशाख-जिङ्गा <i>f.</i>
food vacuole 1 <i>Zool.</i>	form आकृति <i>f.</i> , आकार <i>m.</i>
अन्न-शून्यकी, अन्न-धानी <i>f.</i>	form (a document) प्रपत्र <i>n.</i>
2 <i>Bot.</i> रसधानी <i>f.</i>	-form (having the form or appearance of) -रूप,-आकार
foot पद <i>n.</i>	form - (formic, formyl) <i>Chem.</i> वम्प-
leg पाद <i>m.</i> , लत्ता <i>f.</i>	Formalin (<i>form-</i> + <i>aldehyde</i> + <i>-in</i>) वम्पस्ट्रि <i>f.</i>
football पादकन्दुक <i>m.</i>	formation निर्माण <i>n.</i>
footblower पाद-ध्वनि <i>n.</i>	formation of bone=ossification अस्थिकरण <i>n.</i> , अस्थिकृति <i>f.</i>
foot of the perpendicular	formation of equation समीकारन निर्माण <i>n.</i>
<i>Math.</i> लम्ब-पद <i>m.</i>	former पूर्वी
foot-pound <i>Mech.</i> (fp., F.P., f.p.) पाद-प्रांजलि <i>m.</i> (पा. प्रां.)	formic <i>Chem.</i> वम्पिक
foot-poundal पाद-प्रावल <i>n.</i>	formic acid <i>Chem.</i> वम्पिक अम्ल <i>n.</i>
footstalk <i>Bot.</i> पाद-वृत्त <i>n.</i>	formula सूत्र <i>n.</i>
footstool पादपीठ <i>m.</i>	for practical purposes व्यावहारिक-प्रयोजनार्थ, व्यवहारे
foramen <i>Anat.</i> (hole in a bone) छिर <i>n.</i>	Fortin's barometer <i>Phys.</i> (having an adjustable cistern containing mercury)
force <i>Phys.</i> घर्ष <i>n.</i>	व्यवस्थाप्य वापीडमान <i>m.</i> (for व्यवस्थाप्य पारद वापीडमान)
power शक्ति <i>f.</i>	forward movement पुरोगति, अग्रगति <i>f.</i>
forceps संदंशिका <i>f.</i>	fossa <i>Anat.</i> खात <i>m.</i>
for daily purposes दैनिक प्रयोजनार्थ	foul-smelling पूतिगन्ध
fore-brain <i>Anat.</i> अग्र-मस्तिष्क <i>n.</i>	foundry संधानी <i>f.</i>
forelimb 1 पूर्वांग, अग्रांग <i>n.</i>	fountain pen मसीगर्म
2 अग्र-पाद <i>m.</i>	four figure table <i>Math.</i> चतुरंक-सारणी <i>f.</i>
forest botany वनीदूभिदी <i>f.</i>	
forest peat = wood peat वृक्ष-जीर्णक <i>n</i>	
fore-wing <i>Zool.</i> अग्र-पक्ष <i>m.</i>	
for immediate purposes समयस्क प्रयोजनार्थ	
fork विशाख <i>m.</i>	

fourth cerebral चतुर्थों-मासिकी <i>f.</i>	fractional oxidation प्रभागशः
fourth dimension: <i>Math.</i>	जारण <i>n.</i>
चतुर्थ-विमा <i>f.</i>	fractional weights प्रभागिक
fourth proportional <i>Math.</i>	भार <i>m.</i>
चतुर्थनुपाती (-इन्)	fractionate <i>vb. Chem.</i> प्रभाजन <i>m.</i>
fourth root <i>Math.</i> चतुर्थ मूल <i>n.</i>	fractionation प्रभाजन <i>n.</i>
fourth ventricle <i>Anat.</i>	fraction with surd denominator <i>Math.</i> करणीहर मिल <i>m.</i>
प्राण-गुहा, चतुर्थ-गुहा <i>f.</i>	fragile भंगुर
fovea गर्त <i>m.</i>	fragmentation (separation into fragments or parts) विखण्डन <i>n.</i>
fovea centralis <i>Anat.</i> मध्य गर्त <i>m.</i>	frame 1 (of a picture) चतुर्थकाष्ठ <i>n.</i>
fowl कुक्कुट <i>m.</i>	2 <i>Rly. Eng.</i> कंकाल <i>m.</i>
fox लोमश <i>m.</i>	3 <i>Automobile</i> आघारी (-इन्) <i>m.</i>
foxhound लोमश-आखेटिक: <i>m.</i>	free मुक्त, स्वतंत्र
fox terrier (formerly used to dig foxes) लोमश-खन <i>m.</i>	-free -रहित
F. P. (foot-pound) <i>Phys.</i> पा. प्रां. (पाद-प्रांजलि)	free acid स्वतंत्र अम्ल <i>n.</i>
F. P. S. system (foot-pound-second system) पा. प्रां. का. पद्धति <i>f.</i> (पाद-प्रांजलि-काष्ठिका पद्धति)	free central placentation <i>Bot.</i> अलम केन्द्रस्थ जरायुन्यास <i>m.</i>
fraction 1 <i>Math.</i> मिल <i>m.</i> (from लीलावती)	free filament <i>Bot.</i> विशुल्क अंशु <i>m.</i>
2 प्रभाग <i>m.</i>	free hand मुक्त हस्त <i>m..</i>
fractional 1 <i>Math.</i> मिलात्मक, मिलीय	freehand sketch मुक्त-हस्त आरूप <i>n.</i>
2 प्रभागशः	free-living स्वतंत्र-जीवी (-इन्)
3 प्रभागिक	freely स्वतंत्रलूपेण, मुक्तरूपेण
fractional coefficient <i>Math.</i> : मिलात्मक गुणक <i>m.</i>	freely movable joint (diarthrosis) परिचेष्ट सन्धि <i>m.</i>
fractional combustion प्रभागशः दहन <i>n.</i>	free nucleus (from which other parts have been removed) केवल-न्याष्ट <i>f.</i>
fractional crystallization प्रभागशः स्फटन <i>n.</i>	free state <i>Chem.</i> मुक्तावस्था <i>f.</i>
fractional distillation प्रभागशः आसवन <i>n.</i>	free ventilation <i>Hygiene</i> स्वच्छन्द वातन <i>n.</i>
fractional number <i>Math.</i> मिलाङ्क <i>m.</i>	freewheel मुक्तचक्र <i>n.</i>

freezing श्यान <i>n.</i>	frog मण्डूक <i>m.</i>
freezing apparatus श्यान-साधित्र <i>n.</i>	frond (leaf) <i>Bot.</i> पलाश <i>n.</i>
freezing mixture श्यान-मिश्र <i>n.</i>	frontal <i>n.</i> ललाट <i>n.</i>
freezing point <i>Physical Chem.</i> श्यानांक <i>m.</i>	frontal <i>adj.</i> ललाट-, ललाट्य (पाणिनि ४.३.५५ काशिका)
freezing point thermometer श्यानांक तापमान <i>m.</i>	frontal bone <i>Anat.</i> ललाटस्थि <i>n.</i>
French chalk (natural hydrated magnesium silicate)=talc, face-powder white, glossy white, shale white <i>Col. Ind.</i> शंगार-खटी <i>f.</i>	frontalis muscle <i>Anat.</i> ललाट-पेशी <i>f.</i>
frequency पैनःपुन्य <i>n.</i> , वारंवारता <i>f.</i> , -संख्या <i>f.</i>	frontal nerve <i>Anat.</i> ललाट-चेता <i>f.</i>
frequency of cycles चक्र-संख्या <i>f.</i>	frontal ridge= supraorbital ridge <i>Anat.</i> खुकूट <i>n.</i>
frequency of motion गति-संख्या <i>f.</i>	front lens thermometer पुरोबीक्ष तापमान <i>m.</i>
frequency of vibrations आवेष-संख्या <i>f.</i>	fronto-parietal bone ललाट- पार्खीस्थि <i>n.</i>
fresh-water अलवण-जल <i>n.</i>	front scale <i>Descriptive Geom.</i> पुरस्य-श्रेणी <i>f.</i>
fresh-water polyp अलवण-जल पुष्पाद <i>m.</i>	frost <i>n.</i> तुहिन <i>n.</i>
Freundlich adsorption law <i>Physical Chem.</i> अपिचूष्यानुपात नियम <i>m.</i>	frost <i>vb.</i> (to cover with frost) तुहिनाच्छादन <i>n.</i>
Freundlich isotherm अपिचूष्या- नुपात समताप <i>m.</i>	frosted तुहिनाच्छादित
friction प्रतिरोध, संघर्ष <i>m.</i>	froth फेनक <i>m.</i> (foam फेन <i>m.</i>)
frictional प्रतिरोधात्मक	frustum <i>Geom.</i> छिन्नक <i>n.</i>
frictional electricity संघर्षज- विद्युत <i>f.</i>	frustum of a prism संकेत्र-छिन्नक <i>n.</i>
frictional force <i>Phys.</i> प्रतिरोध चल <i>n.</i>	frustum of a pyramid स्तूप-छिन्नक <i>n.</i>
frictionless <i>Phys.</i> संघर्षहीन	frustum of a sphere गोल-छिन्नक <i>n.</i>
friction tester संघर्ष-परीक्षित्र <i>n.</i>	fuchsine धूमलो <i>f.</i>
fringe <i>Anat.</i> जल्हरी <i>f.</i>	fulcrum ठक्करा <i>f.</i>
fringe joint <i>Anat.</i> जल्हरी सन्धि <i>m.</i>	full-celled गूर्ण-कोशाचान्
fringing reef (bordering land) <i>Geol.</i> अनुतट-प्रवाली <i>f.</i>	fume धूम <i>m.</i>
	fume absorber धूम-प्रचूरक <i>m.</i>
	fuming धूमायमान
	fuming cupboard धूमन आधरण <i>n.</i>

fuming nitric acid	fusiform <i>Bot.</i> तर्कु-, तर्कु-रूप
धूमायमान भूयिक अम्ल <i>n.</i>	fusiform papillae <i>Anat.</i>
fuming sulphuric acid	तक्वंकुर <i>m.</i>
धूमायमान शूल्वारिक अम्ल <i>n.</i>	
Funaria <i>Bot.</i> (with a double peristome of sixteen teeth)	fusion I=melting द्रवण <i>m.</i>
पोडशदन्तति <i>f.</i> (-ति for प्रजाति genus)	द्रवण, द्रवण <i>n.</i>
Funariaceae <i>Bot.</i>	2 <i>Ophthalmol.</i> एकीभाव <i>m.,</i>
पोडशदन्तकुल <i>n.</i>	एकीकरण, सायुज्य <i>n.</i>
function 1 कृत्य <i>n.</i> , घर्म <i>m.</i>	fusion mixture द्रव-मिश्र <i>n.</i>
2 <i>Math.</i> श्रित <i>n.</i>	fusion nucleus <i>Zool.</i>
functional 1 <i>Math.</i> श्रेत	(formed by the union of male and female pronuclei) युतन्वष्टि <i>f.</i>
2 <i>Zool.</i> (as a sperm) कार्यशील	
functional calculus <i>Math.</i>	fusion of image मूर्ति-एकीभाव <i>m.</i>
श्रिति-कलन <i>n.</i>	
functionality <i>Math.</i> श्रिति <i>f.</i>	G
fundamental <i>adj.</i> मूल	G (gynaeceum) <i>Bot.</i> जा (जायांग)
fundamental <i>n.</i> (fundamental principle) मूलनियम <i>m.</i>	g, 'g' (acceleration due to gravity) भ, 'भ' (श्वाङ्गित्वरण)
fundamental unit आधारभूत एकक <i>n.</i>	Ga (gallium) <i>Chem.</i> इ (इवारु)
fundus <i>Anat.</i> बुद्ध <i>m.</i>	gadolinium <i>Chem.</i> योनिला <i>f.</i>
fungus कवक <i>n.</i>	gain = profit लाभ <i>m.</i>
funicle 1 <i>Bot.</i> वालाण्डवृत्त <i>n.</i>	galea <i>Zool.</i> उष्णोष <i>m.</i>
2 रज्जुका <i>f.</i> (small rope)	galena = lead glance सोस-रचा <i>f.</i>
funnel निवाप <i>m.</i>	Galeria mellonella =bee moth = wax moth
furnace आधू <i>n.</i>	सिक्षय-शलभ <i>m.</i>
furnished उपस्थृत (ancient word)	gall दुःस्फोट <i>m.</i>
furnishing उपस्करण <i>n.</i> (ancient word)	gall bladder <i>Anat.</i> पित्ताशय <i>m.</i>
furniture उपस्कर <i>m.</i> , शयनासन <i>n.</i> (ancient word)	gallery दीर्घी <i>f.</i>
fuse ज्वाल <i>m.</i>	gallinaceous birds <i>Zool.</i>
fuse <i>vb.</i> द्रवण, द्रवण <i>n.</i>	विष्क्रिप्तिणः <i>m. pl.</i>
fusible द्रव्य	gallium <i>Chem.</i> द्रवारु <i>m.</i>

gametangium <i>Bot.</i> जन्युधानी <i>f.</i>	gas furnace वाति-आग्र <i>n.</i>
gamete <i>Biol.</i> जन्यु <i>m.</i>	gas generator वाति-जनित्र <i>n.</i>
gametic <i>Biol.</i> जान्यव	gasholder वातिधि <i>m.</i>
gametocyte <i>Biol.</i> (mother-cell which produces gametes)	gas jar and cover वाति-कलश तथा आवरण <i>n.</i>
जन्युमाता <i>f.</i>	gaso-genic वाति-जन
gametogenesis <i>Biol.</i>	gaso-meter वाति-मान <i>m.</i>
जन्युजनन <i>n.</i>	gasometric apparatus वातिमित्रीय साधित्र <i>n.</i>
gametogonium <i>Biol.</i>	gas ring वाति-बल्य <i>m.</i>
जन्युयोनि <i>f.</i>	gastr-, gastro- <i>Anat.</i> जठर-
gamma इवर्ण, इकार <i>m.</i>	gastric <i>Anat.</i> जठर-, जाठर
gamma ray <i>Phys.</i> इ रश्मि <i>m.</i>	gastric artery <i>Anat.</i> जठर- रोहिणी <i>f.</i>
gamo- <i>Bot.</i> (union or fusion of parts) युक्त-	gastric glands <i>Anat.</i> जठर- प्रिंथि <i>m.</i>
Gamopetalae <i>Bot.</i> युक्तदलः:	Gastropoda <i>Zool.</i> उदरपादाः <i>m. pl.</i>
<i>m. pl.</i>	gastrula <i>Embryol.</i> (sac-shaped embryo) स्थूति-भ्रूण <i>n.</i>
gamopetalous <i>Bot.</i> युक्तदल	gas washing bottle वाति- धावन-कूपी <i>f.</i>
ganglia <i>pl.</i> of ganglion	gasworks वाति-शाला <i>f.</i>
ganglion 1 युक्त <i>m.</i>	Gauche quadrilateral=
2 = nerve ganglion प्रगण्ड <i>m.</i>	skew quadrilateral <i>Math.</i>
gangrene कोय <i>m.</i>	विप्रमतली चतुर्भुज <i>m.</i>
gangrene bacteria कोथ- शाकाणु <i>m.</i>	gauge I आमान <i>m.</i>
gap अन्तर <i>n.</i> , अवकाश, विच्छेद <i>m.</i>	2 Rly. (distance between rails) प्रान्तर <i>n.</i>
garage वहिन्यग्रह <i>n.</i> (short for वहिन्यरथ-ग्रह)	gauge, draught बहत्यामान <i>m.</i>
garden lizard उद्यान-गोधिका <i>f.</i>	gauze जाली <i>f.</i>
garden spider उद्यान-छता <i>f.</i>	gavial (corrupted from Hindi घड़ियाल)= <i>Gavialis gangeticus</i>
garter पायावन्धक <i>m.</i>	<i>Zool.</i> गंगा-मकर <i>m.</i>
gas वाति <i>m.</i>	Gay-Lussac's law ताप-वाति- परिमा-नियम <i>m.</i>
gas absorption apparatus वाति-प्रचूपण-साधित्र <i>n.</i>	G. C. M., H. C. F., H. C. D. <i>Math.</i> महत्तम समाप्तवर्तक <i>m.</i>
gas bubbler वाति-उद्युद <i>m.</i>	
gas carbon वाति-प्रांगर <i>m.</i>	
gas cylinder वाति-रम्ब <i>m.</i>	
gaseous वातिय	
gaseous hydride वातिय उद्येय <i>n.</i>	

Gd (gadolinium) <i>Chem.</i> यो (योनिला)	general rule सामान्य नियम, उत्सर्ग <i>m.</i>
gear <i>Mach.</i> (a toothed wheel) दंतिचक <i>n.</i>	general term <i>Logic</i> साधारण पद <i>n.</i>
Geissler bulbs <i>Chem.</i> (a form of potash bulbs) अपिसर्जि कन्द <i>m.</i>	generate <i>vb.</i> जनन <i>n.</i>
gelatin शिष्ठि <i>f.</i>	generating line जनन-रेखा <i>f.</i>
gelatinous शिष्टीय 1 (of the nature and consistence of gelatin) शिपिवत्	generation जनन <i>n.</i> , संतति <i>f.</i> first generation प्रथम-संतति
2 (containing gelatin) शिष्टिमत्	generative cell <i>Biol.</i> जनन- कोशा <i>f.</i>
gem रत्न <i>n.</i>	generative nucleus जनन-न्यूक्लियस <i>f.</i>
gem engraving रत्नोत्क्रमण <i>n.</i>	generator 1 <i>Mach.</i> जनित्र <i>n.</i>
gemma <i>Bot.</i> रुहा, कुड़मर्ली <i>f.</i>	2 <i>Math.</i> जनक <i>m.</i>
gena <i>Zool.</i> (check) कपोल <i>m.</i>	generatory nucleus <i>Zool.</i> जनन-न्यूक्लियस <i>f.</i>
gene <i>Biol.</i> (inheritance unit) प्रिण्डीक <i>n.</i>	-genesis -जनन
-gene = -gen -जन	genetics जननविद्या <i>f.</i>
general सामान्य (opposed to विशेष)	-genic -जन
general anatomy सामान्य शारीर <i>n.</i>	1 (caused by) -कृत
general chemistry सामान्य रसायन <i>n.</i>	2 (<i>adj.</i> from -gen -जन) -जनिक (with व्यादिवृद्धि)
general enunciation <i>Math.</i> साधारण-प्रतिज्ञा <i>f.</i>	genital papillae जननांकुर <i>m.</i>
general equipment सामान्य- सज्जा <i>f.</i>	genital pore जनन-रन्ध्र <i>n.</i>
generalization सामान्यकरण, सामान्यन <i>n.</i>	genitals उपख <i>m.</i>
generalize <i>vb.</i> सामान्यन <i>n.</i>	Gentiana <i>Bot.</i> किरातति <i>f.</i> (-ति for प्रजाति genus)
generalized सामान्यित	G.kurooa किरात <i>m.</i>
generalizer सामान्यक <i>m.</i>	Gentianales <i>Bot.</i> किरातगोत्र <i>n.</i>
generally सामान्यतः (opp. to विशेषतः)	gentian root किरात-मूल <i>n.</i>
	gentian violet पिलोहनील <i>m.</i>
	genus <i>Biol.</i> प्रजाति <i>f.</i> (suffix in Zool.-आति, in Bot.-ति)
	geodesic geometry = geodesy <i>Math.</i> उद्यामिति <i>f.</i>
	geography मूर्गोल <i>m.</i> , मूर्छत <i>n.</i>
	geological भौमिक

geological chemistry भौमिक रसायन n.	germinal membrane
geologist मौमिकीविद् m.	<i>Embryol.</i> रोहि-कला f.
geology मौमिकी f.	germinal nucleus वीज-न्युक्स f.
geometric, geometrical रैखिकीय	germinal spot रोहि-देश m.
geometrical drawing ग्रैड्रैखिकी f.	germinal stratum = germinal layer
geometrical form रैखिकीय रूप n.	germinal vesicle <i>Embryol.</i> रोहि-कोष m.
geometrical set रेखागणित- कुलक n.	germinant Zool. रोहत्
geometric mean <i>Math.</i> गुणोत्तर-मध्यक n.	germinate vb. 1 Zool. रोहण n. 2 Bot. उद्भेदन n.
geometric progression <i>Math.</i> गुणोत्तर-अर्धी f.	germinated (seeds) Bot. उद्भिन्न
geometry रैखिकी f., रेखागणित n.	germinating (seeds) Bot. उद्भेदी (-हन्)
geo-physics मू.-भौतिकी f.	germination Bot. उद्भेदन n.
germ जीवाणु, रोगाणु, वीजाणु m.	germinative Zool. रोहो (-हन्)
germ cell रोहि-कोशा f.	germinogony
germ gland = gonad Zool. प्रजन-प्रथि m.	= polyembryony Zool. बहुभूगन n.
germicide जीवाणुन्म m.	germ layer <i>Embryol.</i> रोहि- स्तर m.
germinal apparatus = egg apparatus Zool. अण्ड-साधित्र n.	germ nucleus = germinal nucleus
germinal area <i>Embryol.</i> रोहि-स्त्रे n.	germ plasm or plasma Biol. (the substance contained in the germ cells, by which hereditary characters are transmitted) पिण्य-इव्य n.
germinal corpuscle = oosphere Bot. अण्डगोल m.	germ theory 1 Med. (of diseases) रोगाणु-वाद m.
germinal disk = blasto-disc <i>Zool.</i> रोहि-विम्ब = युग्म-विम्ब m.	2 Zool. (of reproduction) (reproduction of living organism from parent living organism) जीवाजीव-वाद m.
germinal epithelium <i>Embryol.</i> रोहि-अधिक्षेत्र m.	germ track Biol. (line of ontogenetic descent of the germ cells) पिण्य-संचार m.
germinal layer = germinal stratum = germ layer Biol. रोहि-स्तर, आय-स्तर m. (primary layer)	

-gerous (bearing, producing)	glass tube, glass-tubing
-भृत्	काच-नाल m.
giant cell <i>Anat.</i> महाकोशा f.	glass vessel काच-पात्र n.
giant tortoise महाकूर्म m.	glassware काच-पाण्ड n.
giant whale महातिमि m.	glass wool काचोर्णा f.
gibbon (most perfectly arbo- real in habits; will hang for hours from the branch of a tree) शास्त्र-वानर m.	glassy काचोपम
gill 1 <i>Zool.</i> (an organ for respiration under water) जलक्लोम n.	Glauber's salt खारमृत f.
2 <i>Bot.</i> (of a mushroom) अरपट्ट m. ('radial plate')	glaze 1 vb. काचन n.
3 (a small liquid measure) (gi., gl.) प्रसंति (स.)	. 2 n. काचना f.
ginger आदंक n.	glazed काचित
gingerin <i>Pharm.</i> आर्द्धकि f.	glazed tile काचित-खर्पी f.
giraffe <i>Zool.</i> महाश्रीव m.	glider <i>Aeronautics</i> (a form of aircraft similar to an air- plane, but without any engine) अगन्त्र, अगन्त्रविमान n.
girder धरण n. (ancient word)	gliding joint <i>Anat.</i> प्रसन्सन्धि m.
girdle bone=sphenethmoid bone <i>Zool.</i> (surrounds the anterior end of the brain case in frog) मस्तिष्काप्र अस्थि n.	globe 1 गोलक m.
gizzard <i>Zool.</i> पेषणी f.	2 भूमिगोल m.
gland 1 <i>Anat.</i> ग्रन्थि m. 2 <i>Mach.</i> निषादक m.	globefish=ballon fish=puffer <i>Zool.</i> गोल मत्स्य m.
glandular cell <i>Zool.</i> ग्रन्थि-कोशा f.	globular वर्तुल
glass 1 काच m. 2 (drinking glass) काचक n. (पान-काचक)	globular eye गोलक्षि n.
glass blower काच-धम m.	globular flask वर्तुल पलिघ m.
glass case काचावरण n.	globule गोलिका f.
glass disc काच-विम्ब m.	glomerulus <i>Anat.</i> (a small convoluted mass of capillaries) केशिका-जूट m.
glassmaker काचकार m.	glory hole=blowing furnace <i>Glass Mfg.</i> धमन भ्राष्ट m.
glass rod काच-शलाका f.	gloss छवि f. acid gloss अम्ल-छवि f.
	glossy-black स्निग्ध-कृष्ण
	glossy-leaved स्निग्ध-पत्र
	glossy-white स्निग्ध-श्वेत
	glottis <i>Anat.</i> कण्ठद्वार n.
	glove हस्तप m.
	glowworm (luminous insects) दीप-कीट m.

glucose <i>Chem.</i> मधुम <i>n.</i>	goldfish सुवर्णमस्त्य <i>m.</i>
glue श्लेष <i>m.</i>	gold nib सुवर्ण-चंचु <i>m.</i>
gluepot श्लेष-पात्र <i>n.</i>	gold-plate <i>vb.</i> (to plate with gold) स्वर्ण-पट्टन <i>n.</i>
glume <i>Bot.</i> (chaffy bract) बुसपत्र, तुपनिपत्र <i>n.</i>	gold-plated स्वर्ण-पट्टित
Glumiferae बुसपत्रगोत्र <i>n., pl.</i>	Golgi body <i>Zool.</i> (a lipoidal body) विमेदाभ काय <i>m.</i>
gluteal region <i>Anat.</i> नितम्ब-देश <i>m.</i>	Golgi material विमेदाभ-द्रव्य <i>n.</i>
gluteus maximus <i>Anat.</i> नितम्ब-महापेशी <i>f.</i>	Golgi net विमेदाभ-जाल <i>n.</i>
gluteus medius <i>Anat.</i> नितम्ब-मध्यपेशी <i>f.</i>	Golgi system विमेदाभ-संहस्ति <i>f.</i>
gluteus minimus <i>Anat.</i> नितम्ब-लघुपेशी <i>f.</i>	gomphos <i>Anat.</i> ('nail') कील <i>m.</i>
glycerine (Gk. <i>glukus, glukeros</i> sweet) मधुरी <i>f.</i>	gomphosis joint <i>Anat.</i> (in which a spike of bone fits into a socket) कोल-उद्धरण <i>m.</i>
glycyrrhiza = liquorice <i>Pharm.</i> मधुयष्टि <i>f.</i>	gonad = germ gland <i>Zool.</i> प्रजन-ग्रन्थि <i>m.</i>
Glycyrrhiza <i>Bot.</i> मधुयष्टिति <i>f.</i> (-ति for प्रजाति genus)	gonad nucleus प्रजनन-न्यायि <i>f.</i>
G.glabra मधुयष्टि <i>f.</i>	gon-apophysis <i>Zool.</i> (a projection of the anal region) गुद-प्रक्षेप <i>m.</i>
gm. (gram) धा. (घन्य)	good conductor सुसंचाहक <i>m.</i>
Gnathostomata <i>Zool.</i> सहनवः <i>m. pl.</i> (from सहनु)	goose हंस <i>m.</i>
gnaw <i>vb.</i> रदन <i>n.</i>	gorilla <i>Zool.</i> भौमवानर <i>m.</i>
goatsucker नस्तुक <i>m.</i>	grade 1 <i>Math.</i> (1/100 of a right angle) अंशक <i>m.</i>
goggles महोपास <i>n.</i>	2 (sometimes equal to class) वर्ग <i>m.</i>
gold = aurum <i>Chem.</i> स्वर्ण <i>n.</i>	3 <i>Zool.</i> (grade of a class) वर्गक <i>m.</i>
gold bronze स्वर्ण-कांस्य <i>n.,</i> न्यवरक्तातिपीत <i>m.</i>	gradually कमशः
gold brown स्वर्ण चमु <i>m.</i>	graduated अंकित
golden green = cloudy amber स्वर्ण-हरि, प्रपोत <i>m.</i>	graduated flask अंकित पलिय <i>m.</i>
golden yellow स्वर्ण-पीत <i>m.</i>	graduation (degree) अंक <i>m.</i>
1 = gold yellow, Spanish yellow प्रोदक्तातिपीत <i>m.</i>	Graham's law of diffusion प्रदूषि-नियम <i>m.</i>
2 = Martius yellow तुपीत <i>m.</i>	

grain 1 (fibre or yarn) सूत्र <i>n.</i>	grating = grate छाँझरी <i>f.</i> (back-formation from Hindi and Bengali छाँझरी)
2 (g., gr.) यव <i>m.</i> (य.)	gravimeter मारिमान <i>m.</i>
3 कण <i>m.</i>	gravimetric <i>Chem.</i> भारिमितीय
gram (g., gm., gr., grm.) धान्य <i>n.</i> (धा.)	gravimetric analysis <i>Chem.</i> भारिमितीय विश्लेषण <i>n.</i>
gram atom <i>Chem.</i> (atomic weight expressed in grams) धान्य-परमाणु <i>m.</i>	gravimetric density भारिमितीय घनता <i>f.</i>
gram equivalent <i>Chem.</i> धान्य-समसंयुज <i>m.</i>	gravimetric factor भारिमितीय खण्ड <i>m.</i>
grampus = killer हृता (-त्तु) <i>m.</i> = killer whale हृता तिमि <i>m.</i>	gravimetry भारिमिति <i>f.</i>
granite कणात्मक <i>m.</i>	gravitate <i>vb.</i> अभ्याकर्षण <i>n.</i>
granular = granulose कणिकावत्, कणी (-इन्), कणात्मक	gravitation अभ्याकृष्टि <i>f.</i>
granular powder कणी क्षोद <i>m.</i>	gravitational अभ्याकृष्टीय
granular theory कणिका-वाद <i>m.</i>	gravitational unit अभ्याकृष्टि-एकक <i>n.</i>
granulated कणात्मक	gravitative (tending to gravitate) अभ्याचिकीर्पु
granulated zinc कणात्मक कुप्यातु <i>m.</i>	gravitometer (for measuring specific gravity) आपेक्षिकमारमान <i>m.</i>
granule कणिका <i>f.</i>	gravity <i>Phys.</i> भ्वाकृष्टि <i>f.</i>
graph <i>Math.</i> विन्दुरेख <i>m.</i>	gray धूसर
graphic algebra विन्दुरेख वीजगणित <i>n.</i>	grayish=greyish आधूसर
graphical illustration विन्दुरेखीय निर्दर्शन <i>n.</i>	gray necked crow <i>Zool.</i> बलिपुष्ट <i>m.</i>
graphic formula <i>Chem.</i> चित्र सूत्र <i>n.</i>	grease थावसा <i>f.</i> , स्लेह <i>m.</i>
graphite <i>Mineral.</i> लिखिज <i>m.</i> (-इज for खनिज mineral)	grease pencil स्लेहांकनी <i>f.</i>
graphite crucible लिखिज मूषा <i>f.</i>	great circle <i>Math.</i> वृद्धि वृत्त <i>n.</i>
graph paper विन्दुरेख पत्र <i>n.</i>	great cobra महाफणी (-इन्) <i>m.</i>
grass घास <i>m.</i>	greatest common measure =highest common factor =highest common divisor
grasshopper = Locusta viridissima <i>Zool.</i> घास-बल्गो (-इन्) <i>m.</i>	<i>Math.</i> महत्तम समापवर्तक <i>m.</i>
great gross=twelve gross महाप्रदावशक <i>n.</i>	

haloid acid लवणाम् अम्ल <i>n.</i>	hard cold <i>Med.</i> तीव्र प्रतिशयाय <i>m.</i>
halophyte Bot. लवणोन्हिद् <i>f.</i>	harder कठिनतर
hammer=malleus मुद्रा, अयोधन <i>m.</i>	hard glass tube कठिन काच- नाल <i>m.</i>
hammer-headed shark अयोधन- शिर ग्राह <i>m.</i>	hard palate <i>Anat.</i> कठोर तालु <i>m.</i>
hand 1 हस्त <i>m.</i>	hard water कठोर जल, अफेनद जल <i>n.</i>
2 (of a clock) सूची <i>f.</i>	hare शश <i>m.</i> (rabbit शशक <i>m.</i>)
handcart हस्तशक्ट <i>n.</i>	harelip <i>Med.</i> (a congenitally divided lip, commonly an upper one) कृत्तौष्ठ <i>m.</i>
handle 1 व्हब. हस्तन <i>n.</i>	Hare's apparatus=inverted V-tube apparatus=inverted Y-tube apparatus ब्राव्ह-ग- नाल साधित्र, ब्राव्ह-त-नाल साधित्र <i>n.</i>
2 <i>n.</i> हस्तक <i>m.</i> , वृत्त <i>n.</i>	harsh कर्कश
hand lens हस्त-वीक्ष <i>m.</i>	hastate Bot. कुन्तवत्
hand microphone हस्तप्राण्य अणुभाष <i>m.</i>	hastate margin Bot. कुन्त- प्रान्त <i>m.</i> (for कुन्तवत् प्रान्त)
handsaw हस्तकक्ष <i>m.</i>	haustorium Bot. पित्रक, प्रचूरांग <i>n.</i> (absorbing organ)
handspike (as in a windlass) हस्तशङ्कु <i>m.</i>	hawk श्येन <i>m.</i>
hangar (shelter for aircraft) विमानशाला <i>f.</i>	He (helium) <i>Chem.</i> य (यानाति)
haphazard <i>n.</i> 1 (chance) दैवयोग <i>m.</i>	head louse=Pediculus capititis <i>Zool.</i> शिरोयुका <i>f.</i>
2 (random) अक्रम <i>m.</i>	health स्वास्थ्य <i>n.</i>
haphazard <i>adj.</i> 1 (determined by chance) दैवायत्त	heart हृदय <i>n.</i>
2 (accidental) आकस्मिक	hearth ऊळी <i>f.</i>
haphazard=haphazardly <i>adv.</i> (in a haphazard manner)	heartwood=duramen <i>Bot.</i> हृत्काष्ठ <i>n.</i>
अक्रमेण	heat 1 (H.) कषा (-मन्) <i>m.</i> (ऊ.) 2 (science) औष्मिकी <i>f.</i>
haploid nucleus 1 (with half the number of chromosomes) अर्धन्यमिति <i>f.</i>	heat <i>vb.</i> तापन <i>n.</i>
2 (in cancer) कन्नवटि <i>f.</i>	heated तप्ति, तापित
Haplosporidia एकलवृजीजाणुगण <i>m.</i> (गण order)	heater तापक <i>m.</i>
happening (phenomenon) इत्त <i>n.</i>	heating तापन <i>n.</i>
hard तीव्र, दृढ़, कठोर	

heatstroke *Med.* ऊर्ध्वाधात् *m.*
 heat strongly *vb.* चार्ड-तापन *n.*
 heavier-than-air वातादगुरु
 heavier-than-air flying
 machines *Phys.* वातादगुरु
 उड़ायन-यन्त्र *n.*
 heavy गुरु
 hecto-meter (hectom., hm.)
 शत-मान *m.* (श.मा.)
 hedgehog कण्ठभूष *m.*
 -hedron -अनीक
 height उच्चत्व *n.*
Helianthus सूर्यमुखीति *f.* (-ति
 for प्रजाति genus)
 helicopter *Aeronautics*
 (designed for vertical
 ascent) उदग्रोही *m.* (विमान)
 heliotrope 1 सूर्यावर्त
 2 (a colour) निरीलातिरक्त *m.*
 helium *Chem.* यनाति *m.*
Helminthes *Zool.* कृमयः *m. pl.*
 (from कृमि)
 helminthology कृमि-विद्या,
 कार्मिकी *f.*
 help cells *Bot.* महाय-कोशा *f.*
 hemi- = semi - सामि-
Hemi-chordata *Zool.* सामि-
 मेरवः *m. pl.* (from सामि-मेरु)
 hemisphere अर्धगोल्ड *m.*
 hemlock आगजंर, बिषजंर *m., n.*
 hemp seed शण-बीज *n.*
 henbane= *Hyoscyamus niger*
 =black henbane कुकुट-विष *m.*
 hence *Math.* इतः
 therefore अतः
 hepar = liver यकृत् *n.*
 hepatic याकृत्, यकृत्-

Hepaticae *Bot.* यकृत्कायाः *m. pl.*
 (from यकृत्काय)
 hepatic artery *Anat.* यकृतेहिणी *f.*
 hepatic caeca *Zool.* याकृत
 उप्फुक्त *m.*
 hepatic duct *Anat.* यकृतप्रणाली *f.*
 hepatitis *Med.* यकृत्कोपः *m.*
 hepta- सप्त-
 heptagon *Math.* सप्तमुज *m.*
 herbaceous (stems) *Bot.* शाकीय
 herbivorous *Zool.* शाकभुक्
 hereditary पित्रागत
 heredity 1. पित्रागति *f.*
 2 (science) पैत्रागतिकी, पित्रागति-
 विद्या *f.*
 hermaphrodite *Biol.* उभयलिंग *m.*
 hermetically sealed छढ़ संमुद्रित,
 वाताप्रवेश संमुद्रित
 hermetic seal छढ़मुद्रा *f.*
 hermit crab शखवासी कर्कट *m.*
 hetero- (Gk. *heteros* other)
 इतर-, भिन्न-, विभम-
 hetero-blastic *Biol.* इतर-सहिक
 hetero gamete *Zool.* विषषम-
 जन्यु *m.*
 heterogamy *Biol.* इतरोद्वाह *m.*
 heterogeneous इतरजातीय, भिन्नांग
 heterosporous *Bot.* (having
 spores of unequal size)
 विषमबीजाणुक
 heterostyly *Bot.* कुक्षिवृत्तभिन्नता *f.*
 heterozygote *Biol.* युमोभयगुणी
 (-इन्) *m.*
 heterozygous *Biol.* युमोभयगुण
 hexa- पठ्ठ-
 hexacanthous *Zool.* (having
 six hooks) पठ्ठकुश

hexagon पद्धत्युज <i>m.</i>	hilum 1=hilus <i>Anat.</i> वृत्तसु <i>m.</i>
hexagonal 1 पद्धत्युज, पद्धत्युजीय 2 (stem) <i>Bot.</i> (sixsided)	(where 'the stalk' viz. blood- vessels and nerves enter)
पट्टपार्थ	2 <i>Bot.</i> (point of connection between funicle and ovule)
hexarch <i>adj.</i> <i>Bot.</i> पद्धत्यन्त्र	वृत्तसु <i>m.</i>
Hf (hafnium) <i>Chem.</i> गा (गावान्तु)	hindbrain <i>Anat.</i> पश्च-मस्तिष्क <i>n.</i>
hg. (hecto-gram) श. घा. (शत- धान्य)	hind-gut <i>Zool.</i> पश्चान्त्र <i>n.</i>
Hg (hydrargyrum) <i>Chem.</i> प (पारद)	hind-limb <i>Zool.</i> पश्चांग <i>n.</i> , पश्च- पाद <i>m.</i>
hhd. (hogshead) खा. (खारी)	hinge joint=ginglymus joint कोरसन्धि <i>m.</i> (from सुश्रुत)
hibernate <i>vb.</i> <i>Zool.</i> शीतस्वपन <i>n.</i>	hints 1 =points <i>Math.</i> उद्देशक <i>m.</i>
hibernation <i>Zool.</i> शीतस्वाप <i>m.</i>	2 संकेत <i>m.</i>
higher algebra उच्च बीजगणित <i>n.</i>	hip नितम्ब <i>m.</i>
higher animals उच्च प्राणी (-इन्) <i>m.</i>	hipbone =innominate bone =innominatum नितम्बास्ति <i>n.</i>
higher oxides उच्च जारेय <i>n.</i>	Hirudinea <i>Zool.</i> जलौकावर्ग <i>m.</i>
highest परम, उच्चतम	Hirudinidae जलौकावंश <i>m.</i>
highest common divisor =greatest common measure =highest common factor	Hirudo <i>Zool.</i> जलौकाति <i>f.</i> (-आति for प्रजाति genus)
<i>Math.</i> महत्तम समापवर्तक <i>m.</i>	histology 1 (science) औतिकी <i>f.</i> (from ऋति tissue)
highest dimension <i>Math.</i> उच्चतम घात <i>m.</i>	2 (tissue structure) औतिक- संरचना <i>f.</i>
highest point उच्चतम विन्दु <i>m.</i>	Ho (holmium) <i>Chem.</i> पां (पांहुला)
high-frequency current उच्च- संख्यक वाह <i>m.</i>	Hofmann pinchcock (controll- ed by a screw) भ्रमि-शिलि- पीड <i>m.</i>
highly inflammable अति अभि- ज्वाल्य	hog lard =adeps suillus शूकर-वपा <i>f.</i>
high power उच्च-शक्ति <i>f.</i>	holder धर <i>m.</i>
high pressure system of heat- ing उच्च निपीड तापन विधि <i>m.</i>	holder <i>Com.</i> संघारक, धारी (-इन्) <i>m.</i>
high temperature चण्ड ताप <i>m.</i>	-holder -धि,-धर
high temperature thermometer चण्डतापमान <i>m.</i>	holdfast <i>Bot.</i> हठप्रह <i>m.</i>
high vacuum pump उच्च शून्यकोदक्ष <i>m.</i>	hold good <i>vb.</i> (to remain valid) सत्य-भवन <i>n.</i>

hold of a ship नावोदर <i>n.</i>	homothetic <i>Math.</i> समरूप
hole छिद्र, विवर <i>n.</i>	homothetic centre=centre of similarity <i>Math.</i> समरूपता-केन्द्र <i>n.</i>
holed छिद्रित	
hollow सुधिर	
hollow cylinder सुधिर रस्म <i>m.</i>	homozygote <i>n. Biol.</i> (a homozygous individual)
hollow square <i>Math.</i> सुधिर वर्ग <i>m.</i>	सुधैकगुणी (-इन्) <i>m.</i>
hollow stalk instruments नालीयन्न <i>n.</i>	homozygous <i>Biol.</i> सुधैकगुण
holmium <i>Chem.</i> पांडुला <i>f.</i>	hone (from Sanskrit शाण) शाण <i>m.</i>
hologamy <i>Bot.</i> प्रौढोद्वाह <i>m.</i>	honey buzzard = beehawk =beekite <i>Zool.</i> मधुकर-श्येन <i>m.</i>
holophytic nutrition <i>Bot.</i> उच्चिसद्वश पोषण <i>n.</i>	hood छटिका <i>f.</i>
holozoic nutrition <i>Bot.</i> प्राणिसद्वश पोषण <i>n.</i>	hook <i>Bot.</i> अंकुश <i>m.</i>
homing pigeon घहागामी कपोत <i>m.</i> = carrier pigeon संदेशकपोत <i>m.</i>	hook climber <i>Bot.</i> अंकुश प्रतानी (-इन्) <i>m.</i>
homoeentric=coaxial <i>Ophthalmol.</i> (whose centres lie on the same axis) एकाक्ष-केन्द्री (-इन्)	Hooke's law <i>Phys.</i> प्रत्यावर्त-विकार-नियम <i>m.</i>
homogeneous <i>Matn.</i>	hooklet अंकुशक <i>m.</i>
1 (having like parts) समान्न 2 (of the same degree) समघात	hopper 1 (a tank for holding water at the bottom, with a device for releasing the water through a tube) अधोवाप
homogeneous सजातीय	2. (a trough, box, or receptacle usually funnel-shaped with an opening at the lower end) निवाप-पात्र <i>n.</i>
homologous 1 सधर्म 2 <i>Biol.</i> रचनासद्वश	hopper valve अधोवाप कपाट <i>n.</i>
homologous series सधर्म-माला <i>f.</i>	horizontal क्षैतिज, अनुप्रस्थ
homologue सधर्मी (-इन्) <i>m.</i>	horizontal axis क्षैतिज अक्ष <i>m.</i>
homology 1 सधर्मता <i>f.</i> , साधर्म्य <i>n.</i> 2 <i>Biol.</i> (resemblance in structure) रचनासाहश <i>n.</i>	horizontally अनुप्रस्थ
homosporous <i>Bot.</i> (spores are all of one size) समर्वजाणुक	horizontal plane क्षैतिज तल <i>n.</i>
	horizontal position अनुप्रस्थ स्थिति <i>f.</i>
	hormone <i>Physiol.</i> न्यौसर्ज <i>m.</i>
	hormonic नैयासर्जिक

hydrometer <i>Phys.</i> तरल-मान <i>m.</i>	hygro-graph उन्द-लेख <i>m.</i>
hydrometer jar तरलमान कलश <i>m.</i>	hygro-meter <i>Phys.</i> उन्द-मान <i>m.</i>
hydrometer, urine मूत्र- तरलमान <i>m.</i>	hygrometer, kiln आपाकोन्दमान <i>m.</i>
hydrometric 1 (of or pertaining to hydrometry) तरलमितीय	hygrometer, paper पत्रोन्दमान <i>m.</i>
2 (of or pertaining to the hydrometer) तरलमान-, तरलमानीय	hygrophyte <i>Biogeog.</i> उन्देश्चिद् <i>f.</i>
hydrometry तरलमिति <i>f.</i>	hygroscope <i>Phys.</i> उन्देख <i>m.</i>
hydrone <i>Physical Chem.</i> उदा <i>f.</i>	hygroscopic 1 उन्देश्चीय .
hydrophile <i>Physical Chem.</i> जलप्रिय	2 (absorbing moisture) उन्दचूप
hydrophilous <i>Bot.</i> (pollen is carried by water) जल-परागित	hymenium <i>Bot.</i> कलावर <i>m.</i> (कला- आवर “membranous cover”)
hydrophyte <i>Biogeog.</i> जलेश्चिद् <i>f.</i>	Hymenomycetes=Agaricales
hydroplane जलविमान <i>n.</i>	<i>Bot.</i> शिलंघ-गोत्र <i>n.</i> (गोत्र an order)
hydro-quinine <i>Chem.</i> उद- विज्वरी <i>f.</i>	hyper algebra=linear algebra एकघात वीजगणित <i>n.</i>
hydrosphere वारिमण्डल <i>n.</i>	hyperbola <i>Geom.</i> अधीन्द्र <i>n.</i> (अधि- +उत्केन्द्र)
hydro-stat जल-स्थाप् <i>m</i>	hyperboloid <i>Geom.</i> अधीन्द्रज <i>n.</i>
hydro-statics तरल-स्थैतिकी <i>f.</i>	hyperboloidal अधीन्द्रजीय
hydro-sulphate <i>Chem.</i> उद- शुख्तीय <i>n.</i>	hypermetropia <i>Med.</i> पश्चनाभिता <i>f.</i>
hydro-sulphide <i>Chem.</i> उद- शुख्तेय <i>n.</i>	hypha <i>Bot.</i> (threadlike element of the mycelium of a fungus) कवक-सूत्र <i>n.</i>
hydro-sulphite <i>Chem.</i> उद- शुख्तित <i>n.</i>	hyphen (German <i>Bindestrich</i>) शुमेला <i>f.</i>
hydr-oxide <i>Chem.</i> उद-जारेय <i>n.</i>	hypho- जाल-
hydr-oxyl <i>Chem.</i> उद-जारल <i>n.</i>	hypo- <i>Chem.</i> उप-
hyena (feeds largely on carrion) शब-यृक् <i>m.</i>	hypoblast <i>Embryol., Zool.</i> (inner or lower layer) अधस्तर <i>m.</i>
hyctograph वर्षालिख <i>m</i>	hypo-bromite <i>Chem.</i> उप-दुरित <i>n.</i>
hygiene स्वास्थ्य-विद्या, स्वास्थ्यकी, स्वास्थ्य-स्था <i>f.</i>	hypo-chlorite उप-नीरित <i>n.</i>
hygro- उन्द-	hypocotyl <i>Bot.</i> (the portion below the cotyledons) अधो- बीजपत्र <i>n.</i>
hygro-deik <i>Phys.</i> उन्द-दर्श <i>m.</i>	hypodermal=subcutaneous <i>Zool.</i> अधशर्म

hypogea (germination) <i>Bot.</i>	idem तदेव :
अधोभूमिका	identical एकसम
hypogyny <i>Bot.</i> अधोजायता <i>f.</i>	identically ऐकात्म्येन
hypo-iodite <i>Chem.</i> उप-जम्बित <i>n.</i>	identically equal =equal in all respects =congruent सर्वाङ्गसम
hypo-nitrite <i>Chem.</i> उप-मूर्यित <i>n.</i>	identification अभिज्ञान <i>n.</i>
hypo-nitrous acid <i>Chem.</i> उप-मूर्य अम्ल <i>n.</i>	identification mark अभिज्ञान-चिह्न <i>n.</i>
hypo-pharynx=lingua <i>Zool.</i>	identity ऐकात्म्य <i>n.</i>
जिहा <i>f.</i>	i. e. (that is) अर्थात्
hypophosphite of sodium	ignite <i>vb:</i> 1 (to set on fire) उज्ज्वालन <i>n.</i>
क्षारातु-उपमास्तितः <i>n.</i>	2 (to heat strongly) उत्तापन <i>n.</i>
hypophysis=hypophysis cere-	ignition <i>n.</i> 1 उज्ज्वालन <i>n.</i>
bris=pituitary body <i>Anat.</i>	2 उत्तापन <i>n.</i>
पोषकाय <i>m.</i>	ignition furnace उत्तापन-भ्राष्ट्र <i>n.</i>
hypostome <i>Zool.</i> अधोमुख <i>n.</i>	ignition point उत्तापांक <i>m.</i>
hypotenuse <i>Geom.</i> कर्ण <i>m.</i>	ignition point tester उत्तापांक परीक्षित्र <i>n.</i>
hypothesis उपकल्पना <i>f.</i>	ignore <i>vb.</i> उपेक्षण <i>n.</i>
hypothetical उपकल्पित, औपकाल्पनिक	ill (illinum) <i>Chem.</i> पि (पिविरला)
hypothetical construction	ileum <i>Anat.</i> शोषान्त्रक <i>n.</i>
औपकाल्पनिक-स्वरूप <i>f.</i>	iliac artery <i>Anat.</i> शोषान्त्रक-रोहिणी <i>f.</i>
Hyracoidea <i>Zool.</i> गिरिशशकाः	illinum = florentium <i>Chem.</i> पिविरला <i>f.</i>
<i>m. pl.</i>	illumination प्रमासन, चकासन <i>n.</i>
hysteresis <i>Phys.</i> मन्दायन <i>n.</i>	illusion अम <i>m.</i>
hysteresis testing machine	illustration 1 चित्र <i>n.</i>
मन्दायन-परीक्षित्र <i>n.</i>	2 (sample) निर्दर्शन <i>n.</i>
hysteretic <i>Elec.</i> मन्दायन-, मन्दायनीय	illustrative निर्दर्शनात्मक
	image 1 प्रतिमूर्ति, मूर्ति <i>f.</i>
ice हिम <i>n.</i> (snow शीन <i>n.</i>)	2 = reflection प्रतिविम्ब <i>n.</i>
ice calorimeter हिम-उपमान <i>m.</i>	image on the retina इम्मूर्ति <i>f.</i>
Iceland spar <i>Mineral.</i> हिमवर्षे घातिविद्या <i>f.</i>	imaginary (unreal, impossible) कल्पनिक
ice-making machine हिम-निर्मात्र <i>n.</i>	imagine <i>vb.</i> कल्पन <i>n.</i> (Hindi कल्पना करना)
ice-proof हिम-स्वाह	
ichthyosaurus <i>Paleontol.</i> मरुस्य-सरट <i>m.</i>	
icosahedron <i>Geom.</i> विश्वानीक <i>m.</i>	
ideal आदर्श <i>m.</i>	

imago पूर्ण	impressed force आरोपित बल <i>n.</i>
imide <i>Chem.</i> वितिकतेय <i>n.</i>	impressed velocity आरोपित प्रवेग <i>m.</i>
imitation अनुकृति <i>f.</i>	improper fraction <i>Math.</i> (whose numerator is greater than the denominator) महांशमित्र <i>m.</i>
immature अप्रौढ़, अपरिपक्व	impulse (of a nerve) <i>Physiol.</i> प्रेरणा <i>f.</i>
immature stage कुमारावस्था <i>f.</i> , कौमार <i>n.</i>	impulse <i>Phys.</i> प्रणोद <i>m.</i>
immedial अनान्तर	impulsive force <i>Phys.</i> प्रणोदि बल <i>n.</i>
immediate सद्यस्त	impure अशुद्ध
immersion निमज्जन <i>n.</i>	impurities अशुद्धि <i>f.</i> , मल <i>n.</i>
immiscible=unmixable असिश्य	In (indium) <i>Chem.</i> नैं (नैलानु)
immovable joint=synarthrosis स्थिरसन्धि <i>m.</i>	in <i>Chem.</i> -इ
immuno-toxin (an antitoxin) प्रतिविष <i>n.</i>	inaccuracy अपरिशुद्धता <i>f.</i>
impari-pinnate <i>Bot.</i> असम-पक्षवत्	inaccurate अयथार्थ, अपरिशुद्ध
imperceptibility अतीनिदियता <i>f.</i>	inactivate <i>vb.</i> अकर्मण्यन <i>n.</i>
imperceptible अतीनिदिय, असंलक्ष्य (ancient word)	inactivating अकर्मण्यन <i>n.</i>
imperfect अपूर्ण	inactive अविष्र, अकर्मण्य, अक्रिय
imperfect flower <i>Bot.</i> एककेसर पुष्प <i>n.</i>	inanimate निर्जीव, अचेतन
implement 1 साधन <i>n.</i>	inanimate object अचेतन पदार्थ <i>m.</i>
2 =instrument उपकरण <i>n.</i>	in-between अन्तरा
implicit function <i>Math</i> अस्पष्ट श्रित <i>n.</i>	incandesce <i>vb.</i> उत्तापदीपन <i>n.</i>
implied घनित	incandescence उत्तापदीप्ति <i>f.</i>
imply <i>vb.</i> घनन <i>n.</i>	incandescent उत्तापदीप्त
importance महत्व, गुरुत्व <i>n.</i>	incandescent lamp उत्तापदीप <i>m.</i>
important गुर्वेष्य, महत्वपूर्ण	incidence आपात <i>m.</i>
impose <i>vb.</i> अरोपण <i>n.</i>	incident 1 आपाती (-इन)
imposed आरोपित	2 = event घटना <i>f.</i>
impossible अशक्य	incinerating भस्त्रीकरण <i>n.</i>
impregnate <i>vb.</i> <i>Chem.</i> व्यापन <i>n.</i>	incinerator भस्त्रित्र <i>n.</i>
impregnated <i>Chem.</i> व्याप्त	incision <i>Surg.</i> खेदन <i>n.</i> (from तुधुन)
impregnation <i>Chem.</i> व्यापन <i>n.</i>	incisor <i>Zool.</i> कंठनदन्त <i>m.</i>
impress <i>vb.</i> (impress a force or velocity upon) आरोपण <i>n.</i>	

inclinable clamp	प्रवृष्ट संधर <i>m.</i>	indefinite integral	<i>Math.</i>
inclination I	<i>Ophthalmol.</i>	अनिश्चित अनुकूल <i>m.</i>	
अभिनमन	<i>n.</i>	indefinitely	अनिश्चितरूपेण, अनियत-
2 Math.	नति <i>f.</i>	रूपेण, अनिश्चित, अनियत	
inclined	अभिनत	indehiscent (fruit)	<i>Bot.</i> अस्फोटी
inclined away	परानत	(इन्)	
included	अन्तर्विष्ट, अन्तराविष्ट	independent	स्वतन्त्र
included angle	<i>Math.</i> मध्यस्थ कोण, अन्तर्गत कोण <i>m.</i>	independent quantity	<i>Phys.</i>
including = inclusive of		स्वतन्त्र राशि <i>m.</i>	
= together with	समेत	independent unit	स्वतन्त्र एकक <i>n.</i>
inclusion	अन्तरावेश <i>m.</i>	independent unit characters	
incombustible	अदाह्य	Zool.	स्वतन्त्र एकक गुण <i>m.</i>
income	आय <i>m.</i>	indestructibility	अनाश्रयता <i>f.</i>
income tax	आय-कर <i>m.</i>	indeterminate	अनिर्धृत
incommensurable	असमेय	index	देशना <i>f.</i>
incompatible I	असंगत	index correction	देशना-शुद्धि <i>f.</i>
2 Pharm., Med.	(incapable of being put or used together) असंयोज्य	index error	देशना-विश्रम <i>m.</i>
incomplete	अपूर्ण	index of refraction	<i>Optics</i> भुजायन-देशना <i>f.</i>
incomplete combustion	अपूर्ण दहन <i>n.</i>	index of the power	<i>Math.</i> धाताङ्क <i>m.</i>
incomplete flower	<i>Bot.</i> असंपूर्ण पुष्प <i>n.</i>	Indian podophyllum	= <i>Podo-</i> <i>phyllum indicum</i> लघुपत्र <i>m.</i>
in contact	संस्पृष्ट	Indian squill	= <i>Urginea indica</i> वनपलंडु <i>m.</i>
incorrect	अशुद्ध	indicating calorimeter	देशन उष्मान <i>m.</i>
incorrectly	अशुद्धतया	indication	देशन <i>n.</i>
increase vb.	वर्धन <i>n.</i>	indicator	देशक <i>m.</i>
incrusted=encrust	vb. पर्फटीछादन, पर्फटीभवन <i>n.</i>	indigo I	निनील <i>m.</i>
incrystation=crust	पर्फटी <i>f.</i>	2	निनील पादप <i>m.</i>
incubation	डिम्बौषण <i>n.</i>	3	(a colour) न्यावनीलारक <i>m.</i>
incubation period	<i>Zool.</i> डिम्बौषण अवधि <i>m.</i>	(navy blue न्यवनीलारक)	
indefinite	अनिश्चित, अनियत	indirect	परोक्ष, जिज्ञ (direct अजिज्ञ), अनृजु, अप्रत्यक्ष, व्यवहित
		indirect cell division	व्यवहित कोशा-भाजन <i>n.</i>

integral calculus <i>Math.</i> चलराशि	interface <i>Physical Chem.</i> (the boundary between two phases प्रावस्या) अन्तःसीमा <i>f.</i> (short for प्रावस्या-अन्तःसीमा)
कलन <i>n.</i>	
integral equation <i>Math.</i> अनुकल समीकार <i>m.</i>	
integral number = integer <i>Math.</i> पूर्णांक <i>m.</i>	
integrand <i>Math.</i> अनुकल्य <i>n.</i>	
integrate <i>vb. Math.</i> अनुकलन <i>n.</i>	
integration by parts <i>Math.</i>	interfacial अन्तःसीमीय, अन्तःसीमा- interfascicular <i>Bot.</i> (between bundles) अन्तरापूल-
खण्डानुकलन <i>n.</i>	
integrity (state of being complete, entirety) साकल्य <i>n.,</i> पूर्णता <i>f.</i>	interfascicular cambium <i>Bot.</i> अन्तरापूलैधा <i>f.</i>
2 (state of being undivided, or unbroken) अखण्डता <i>f.</i>	interfere <i>vb. 1</i> वाधन <i>n.</i> (Hindi वाधा डालना) 2 <i>Phys.</i> मिथोघटन <i>n.</i> 3 विस्फरण <i>n.</i>
integument <i>Anat., Zool.</i> चोला <i>f.</i>	interference वाधा <i>f.</i> , मिथोघटन, विस्फरण <i>n.,</i> विस्फ <i>m.</i>
integumentary vessel <i>Zool.</i>	interfering मिथोघटक, विस्फर
चोला-वाहिनी <i>f.</i>	interior अन्तर्य, अन्तर-
intensity <i>Phys.</i> चमड़ता <i>f.</i>	interior angle <i>Geom.</i> अन्तःकोण <i>m.</i>
intensity of gravity <i>Phys.</i> भूकृष्टि-चमड़ता <i>f.</i>	intermediate अन्तःस्थ
intensive blue नितान्त नील	intermediate host=secondary host <i>Parasitol.</i> द्वितीय पोषिता (-त्र) <i>m.</i>
interaction मिथःकिया <i>f.</i>	intermediate space अन्तराल <i>n.</i>
intercalary growth <i>Biol.</i> (in a hypha) अधिवृद्धि <i>f.</i>	intermittent water supply सविराम जल-प्रदाय <i>m.</i>
intercellular space <i>Biol.</i> अन्तरकोश अवकाश <i>m.</i>	intermolecular अन्तरग्रन्थाणु-
intercept <i>n. Math.</i> अन्तःखण्ड <i>n.</i>	internal आभ्यंतर, आन्तर, अन्तर-
intercept <i>vb Mil.</i> अन्तारोधन <i>n.</i>	internal jugular vein <i>Zool.</i> अन्तर्मोत्रका <i>f.</i>
interchange <i>n.</i> निमय <i>m.</i>	internally अन्तरतः
interchange <i>vb.</i> निमयन <i>n.</i>	internally in the inverse ratio <i>Phys.</i> अन्तरतः: प्रतीपनिष्पत्ती
interchangeable निमेय	internal nostril <i>Zool.</i> अन्तर्नासा-विवर <i>m.</i>
interchanger 1 (an apparatus) निमान्न <i>n.</i>	internal structure आन्तर-स्त्रना <i>f.</i>
2 (a person) निमाता (-त्र) <i>m.</i>	international candle=standard candle <i>Ophthalmol.</i> अन्तर्राष्ट्रिय-वर्ति = प्रमाण-वर्ति <i>f.</i>
interest 1 <i>Math.</i> गणि <i>f.,</i> कुसीद, कलान्तर <i>n.</i>	
2 स्वार्थ <i>m.</i>	

international units <i>Phys.</i> अन्तार्राष्ट्रीय एकक <i>n.</i>	intra-fascicular <i>Bot.</i> ('inside the bundle') पूलान्तर-
internode <i>Bot.</i> पर्व <i>n.</i>	intra-fascicular <i>cambium Bot.</i> पूलान्तरेधा <i>f.</i> (एधा cambium)
interpolation अन्तर्वेश <i>m.</i>	intramolecular अन्तराल्यूहाणु
interpolator अन्तर्वेशक <i>m.</i>	intrinsic value <i>Math.</i> निजाहाँ <i>f.</i>
intersect <i>vb.</i> मिथश्छेदन <i>n.</i>	introduce 1 (as a bill) पुरास्थापन <i>n.</i>
intersection मिथश्छेद <i>m.</i>	2 <i>Chem.</i> प्रवेशन <i>n.</i>
intersection of a line रेखामें मिथश्छेद <i>m.</i>	introrse lobe <i>Bot.</i> अन्तर्मुख-पालि <i>f.</i>
interspace =interstice अन्तर्वरिमा <i>m.</i> = अन्तराल <i>n.</i>	inula <i>Bot.</i> (a plant) विमंडक <i>m.</i>
interspersed अन्तःकीर्ण	invaginate <i>vb.</i> (to cause to infold so that an outer becomes an inner surface)
interstice अन्तराल <i>n.</i>	अन्तर्वलन <i>n.</i>
interstitial (situated in the interstices of a tissue)	invalid रोगदुर्बल, दुर्बल
अन्तरालीय, अन्तरालस्थ	invariant <i>Math.</i> निश्चल <i>m.</i>
interstitial cell <i>Zool.</i> अन्तरालीयकोशा <i>f.</i>	invasion आक्रमण <i>n.</i>
interval अन्तराल <i>n.</i> , अवकाश <i>m.</i>	invent <i>vb.</i> उपज्ञान <i>n.</i> (ancient word)
intestinal caeca <i>Zool.</i> आन्त्रीयउप्फुक्क <i>m.</i>	discover <i>vb.</i> आविष्करण <i>n.</i>
intestinal canal <i>Anat.</i> आन्त्रकुल्या <i>f.</i>	invented उपज्ञात (ancient word)
intestinal tract <i>Anat.</i> आन्त्रस्रोत <i>n.</i>	invention उपज्ञा <i>f.</i>
intestine = bowel <i>Anat.</i> अन्त्र, आन्त <i>n.</i>	inventor उपज्ञाता (-रु) <i>m.</i>
intimate contact गाढ संस्पर्श <i>m.</i>	inversable प्रतीप्य
intine <i>Bot.</i> आन्तर-चोल <i>m.</i> ('inner coat')	inverse <i>Math.</i> प्रतीप
into <i>Math.</i> युणित	inversely proportional <i>Math.</i> प्रतीपानुपारी (-इन्)
intoxicating drugs मादक द्रव्य <i>n.</i>	inversely, vary <i>Math.</i> प्रतीपविचरण <i>n.</i>
intracardiac injection हृदन्तःक्षेप <i>m.</i>	inverse order = reverse order <i>Math.</i> उत्क्रम <i>m.</i>
intradermic injection चर्मान्तःक्षेप <i>m.</i>	inversion 1 प्रतीपन <i>n.</i>
	2 अपवर्तन <i>n.</i>
	inversion point (temperature at which inversion takes place) अपवर्तीङ्क <i>m.</i> (short for अपवर्तन-तापांक)

inversive प्रतीपी (-इन्)	ion <i>Phys.</i> , <i>Chem.</i> अयन <i>n.</i>
invert <i>vb.</i> प्रतीपन <i>n.</i>	ionic अयनिक
invertase <i>Biochem.</i> अपवर्तेद <i>m.</i>	ionic strontium अयनिक शोणातु <i>m.</i>
invertebrates अपृष्ठवंशिनः <i>m. pl.</i>	ionization अयनन <i>n.</i>
inverted order = reverse order	ionize <i>vb.</i> अयनन (अयनकरण, अयनभवन) <i>n.</i>
<i>Math.</i> उत्कम <i>m.</i>	ionized अयनित
inverted V-tube apparatus = Hare's apparatus <i>Phys.</i> ब्राह्म-ग-नाल-साधित्र <i>n.</i>	Ir (iridium) <i>Chem.</i> घ (घनातु)
inverted-Y tube ब्राह्म-त-नाल <i>m.</i>	Iridaceae <i>Bot.</i> केसर-कुल <i>n.</i>
inverted Y-tube apparatus ब्राह्म-त-नाल-साधित्र <i>n.</i>	iridium <i>Chem.</i> घनातु <i>m.</i>
inverting प्रतीपन, अपवर्तन <i>n.</i>	iris कृष्णा <i>f.</i> (cf. कृष्णमण्डल from सुश्रुत) (कृष्ण is dark, opp. to धेत; the average Indian iris is dark brown; कृष्ण is also नील)
invert sugar अपवृत्त-शर्करा <i>f.</i>	iron <i>Chem.</i> अयस् <i>n.</i>
investigate <i>vb.</i> अनुसंधान <i>n.</i> research अन्वेषण <i>n.</i>	iron carbonyl अयः प्रांगारल <i>n.</i>
invisible अदृश्य	iron chloride <i>Chem.</i> अयोनीरेय <i>n.</i>
invisible bifocals <i>Ophthalmol.</i> अदृश्य द्विनाभि <i>m.</i>	iron filings अयश्चूर्ण <i>n.</i>
involutel <i>Bot.</i> (a secondary involute) निवेष्टिका <i>f.</i>	iron pyrites <i>Mineral.</i> अयो- माक्षीक <i>n.</i>
involute <i>Bot.</i> निवेष्ट <i>m.</i>	iron-shot <i>adj.</i> <i>Mineral.</i> (shot with iron; having markings due to iron) अयोङ्क
involuntary nervous system अनिच्छायक्त-चेता-संहति <i>f.</i>	iron sulphate <i>Chem.</i> अयः शुल्चीय <i>n.</i>
involute अन्तर्वलयित	iron sulphide <i>Chem.</i> अयः शुल्वेय <i>n.</i>
involution <i>Math.</i> घातकिया <i>f.</i> , घातन <i>n.</i>	irrecoverable अप्रत्यादेय
iodate <i>Chem.</i> जम्बीय <i>n.</i>	irreducible अहास्य
iodate <i>vb.</i> जम्बूयन <i>n.</i>	irregular अनियमी (-इन्), अनियमित
1 (to impregnate with iodine) जम्बुकी-व्यापन <i>n.</i>	irregularity अनियमिता <i>f.</i>
2 (to treat with iodine) जम्बुकी-माध्यन <i>n.</i>	irregularly अनियमितरूपेण, अनियमतः
iodic acid <i>Chem.</i> जम्बिक अम्ल <i>n.</i>	irrespective of अमंत्रद, अनाश्रित
iodide <i>Chem.</i> जम्बेय <i>n.</i>	irreversible अप्रतिवर्त्य, अपरिवर्त्य
iodine <i>Chem.</i> जम्बुकी <i>f.</i>	irrigation मूसेनन <i>n.</i>
	irritation <i>Pathol.</i> संताप <i>m.</i>

irritation = stimulation उद्दीपन <i>n.</i>	isothermal = isothermal line समताप-वक्त्र <i>n.</i>
उद्दीपना <i>f.</i>	isothermal curve समताप-रेखा <i>f.</i>
irritative, irritator, irritatory <i>Pathol.</i> सन्तापक <i>m.</i>	isothermal line समताप-रेखा <i>f.</i>
iso- (isomeric) <i>Chem.</i> स-(सभाजिक)	isotope <i>Chem.</i> सस्थानी (-इन्स.) <i>m.</i>
iso-bilateral <i>Bot.</i> सम-द्विपार्श्व	isotropic सावर्तिक
isochromatic <i>Optics</i> सर्वर्ण	isotropy सावर्तिकता <i>f.</i>
isochromatic glasses सर्वर्ण उपनेत्र <i>n.</i>	item पद (from पद 'a step'), वस्तु <i>n.</i>
isochromatic lens सर्वर्ण वीक्षा <i>m.</i>	ivory हस्तिदन्त <i>m.</i>
isochronal, isochronous (recurring at regular intervals) समकालावर्ती (-इन्स.)	J
iso-electric <i>adj.</i> स-विचुट्	jack <i>Mach.</i> उत्थाप <i>m.</i>
iso-electric point स-विचुट् विन्दु <i>m.</i>	screwjack अस्युत्थाप <i>m.</i>
isogamy <i>Biol.</i> समोद्वाह <i>m.</i>	jacket निचोल <i>m.</i>
isolate = insulate <i>vb.</i> एकलन <i>n.</i>	jacketed kettle निचोलित-उखा <i>f.</i>
isolated एकलित	jalap = jalapa <i>Pharm.</i> (pur- gative tuberous root of <i>Exogonium jalapa</i>) रेचकन्द <i>n.</i>
isolation पृथक्करण, एकलन <i>n.</i>	January प्रथममास <i>m.</i>
isomeric <i>Chem.</i> सभाजिक	jar कलश <i>m.</i>
isomerism <i>Chem.</i> सभाजता <i>f.</i>	jaundice <i>Med.</i> कामला <i>f.</i>
isometric = regular in form समितीय	jerk, knee जानु-क्षेप <i>m.</i>
isometropia सनाभिता <i>f.</i>	jet क्षिप <i>m.</i>
isomorph सरूपी (-इन्स.) <i>m.</i>	jet black धन काल <i>m.</i>
isomorphic = isomorphous सरूप	Jimson weed धन्तूरक <i>m.</i>
isosceles triangle <i>Geom.</i> द्विसम- त्रिभुज <i>m.</i>	joining line योजक-रेखा <i>f.</i>
isotherm 1 (an expression of equal temperature for a number of equal points, systems or phases) समताप <i>m.</i>	joint I <i>n.</i> सन्धि <i>m.</i>
2 = isothermal process समताप- विधा <i>f.</i>	2 <i>adj.</i> संयुक्त
3 = isothermal line समताप- रेखा <i>f.</i>	joint membrane सन्धि-कला <i>f.</i>
isothermal = isothermic समताप- समतापीय	joint variation <i>Math.</i> , सहविचरण <i>n.</i>
	joist (Hindi कड़ी) धरणिका <i>f.</i>
	beam धरणी <i>f.</i>
	jug कुम्ही <i>f.</i>
	jugular = jugular vein <i>Anat.</i> मारुका <i>f.</i> (ancient word)
	juice = succus <i>Pharm.</i> यूष <i>m.</i>
	juice रस <i>m.</i>

juice extractor रस-निःसारक <i>m.</i>	key-board (of a typewriter) कुञ्ची-गण <i>m.</i>
July सप्तममास <i>m.</i>	key lever कुञ्ची-उद्याम <i>m.</i>
jumping spider कूर्द-दृता <i>f.</i>	key switch कुञ्ची-संवियुत <i>m.</i>
junction 1 सन्धि <i>m.</i>	kidney =nephros वृक्क <i>m.</i>
2 (of lines) <i>Rly.</i> संगम <i>m.</i>	kiln आषाक <i>m.</i>
June पृष्ठमास <i>m.</i>	kilo-gram (kg., kgm., kilo., kilog.) सहस्रधान्य <i>n.</i> (स. धा.)
jungle fowl वन-कुक्कुट <i>m.</i>	kilometer (kil., kilo., kilom., kl., km.) सहस्रमात <i>n.</i> (स. मा)
jungle maina झुण्ट-सारिका <i>f.</i>	kilowatt <i>Elec.</i> सहस्रोज <i>n.</i>
junior laboratory अवर-प्रयोग-शाला <i>f.</i>	kinematics (treats of motions considered in themselves) प्रगतिकी <i>f.</i>
K	kinetic <i>Phys.</i> गतिक
K (calyx) <i>Bot.</i> घु (पुष्पकाश)	kinetic energy <i>Phys.</i> गतिक-ऊर्जा <i>f.</i>
K (kalium = potassium) <i>Chem.</i> द (दहतु)	kinetics गतिकी <i>f.</i>
K (constant) थ (स्थिरांक)	kinetic theory of gases <i>Phys.</i> वातिन-गतिक-वाद <i>m.</i>
kaleidoscope (Gk. <i>kalos</i> beautiful + <i>eidos</i> form; exhibiting an endless variety of varicoloured forms) नानारूपेश्च <i>m.</i>	kineto-nucleus = motion nucleus <i>Biol.</i> गति-न्यूक्लियस <i>f.</i>
kali bottle सून्ह-कूपी <i>f.</i>	king cobra फणिराज <i>m.</i>
kalium =potassium <i>Chem.</i> दहतु <i>m.</i>	kingdom <i>Nat. Hist.</i> सृष्टि <i>f.</i>
kangaroo आकुरंग <i>m.</i>	kingdom of plants उद्दित-सृष्टि <i>f.</i>
kaolin प्रसृत <i>f.</i>	kingfisher = halcyon मस्सरंग <i>m.</i>
karyokinesis <i>Biol.</i> सूचिभाजन <i>n.</i>	Kipp apparatus = Kipp gas generator पिंचाति-जनित्र <i>n.</i>
kata- नि-	kite (common Indian kite) चिछ <i>m.</i>
kermes mineral कपिश खनिज <i>m.</i>	kneecap अष्टीवत <i>m.</i>
kerosene (a mixture of hydrocarbons which vary with its source) समुत्र तैल <i>n.</i> (सम-तैल + उ H + प्र C)	knee-jerk जानु-ज्ञेन <i>m.</i> (क्षेप १५ from सुधुत)
ketone शौका <i>f.</i>	knife कुनी <i>f.</i>
kettle उत्ता <i>f.</i>	knife-edge कुनी-चांग <i>f.</i>
key कुञ्ची <i>f.</i>	knob सुड <i>n.</i> (as of a pendulum)
keybar (in a typewriter) कुञ्ची-शाला <i>f.</i>	

knuckle joint *Mach.* जानु-सन्धि *m.*
koel कृष्णकोकिल *m.*
Kr (krypton) *Chem.* ली (लीनाति)
krypton *Chem.* लीनाति *m.*

L

l. (litre) स्थ. (प्रस्थ)
La (lanthanum) *Chem.* सु
(सुजारला)
lab. (laboratory) प्र. शा.
(प्रयोग-शाला)
label *n.* नामपत्र *n.*
label *vb.* नामकरण *n.*
labelled bottle नामपत्रित-कूपी *f.*
label of a bottle कूपी-नामपत्र *n.*
lab. fittings प्र.शा. अन्वायुक्ति *f.*
labial palp *Zool.* ओष्ठ-मृश *m.*
labial tentacle ओष्ठांगक *n.*
Labiatae (bilabiate corolla)
द्विघटकुल, दुलसीकुल *n.*
labiate *Bot.* ओष्ठी (-इन्)
laboratory प्रयोगशाला, विज्ञानशाला,
कर्मशाला *f.*
chemical laboratory रसशाला *f.*
labrum *Zool.* (upper lip of
insects) उदोष *m.*
labyrinth *Anat.* गहन *n.*
lac (from Sanskrit लाक्षा) लाक्षा *f.*
lac dye लाक्षा-रंजक *m.*
lachryma *Anat.* अश्व *n.*
lachrymal = lacrimal *Anat.*
आश्रवास्ति *n.*
lacinia (inner glossa) *Zool.*
अन्तर्जिङ्गा *f.*
lac-insect लाक्षा-कीट *m.*
lacquer प्रलाक्ष *m.*
lacrimal = lachrymal *n.*
lacrimal *adj.* अश्व-, आश्रव

lacrimal apparatus आश्रव
साधित्र *n.*
lacrimal bone आश्रवास्ति *n.*
lacrimal gland *Anat.* अश्व-
प्रनिधि *m.*
lacrimal nerve अश्व-चेता *f.*
lacrimal sac *Anat.* अश्व-धान *n.*
lactic acid *Chem.* हुरिधक अम्ल *n.*
lacto-meter दुग्ध-मान *m.*
lactone *Chem.* दुग्धा *f.*
lactose *Chem.* दुग्धम *n.*
ladle दर्वा *f.*
lake (a colour) लाक्षक *m.*
lamella *Ophthalmol.* दली *f.*
lamina 1 *Anat.* (in case of
bone) दल *n.*
2 *Bot.* (blade or expanded
part of a foliage leaf)
फलक *n.*
lamina cribrosa *Anat.* चालनी-
दल *n.*
lamp दीप *m.*
lamp black दीप-कालिमा (-मन्) *m.*
lamp house दीप-घर *n.*
lanceolate *Bot.* ग्रासवत्
land mammal भौम स्तनी (-इन्) *m.*
land mine *Mil.* भू-निस्फोट *m.*
landplane भूविमान *n.*
land snail भौम मन्थर *m.*
land surveying भूमिति *f.*
lantern वादीप, वात-दीप *m.*
lanthanum *Chem.* सुजारला *f.*
lap dog अंक-कुक्कुर *m.*
lap joint *Math.* छादन सन्धि *m.*
large bowel स्थूलान्त्र *n.*
large calorie महोष *m.* (महा+उष)
large-celled वृहत्-कोशावान्

large intestine <i>Anat.</i> स्थूलान्त्र,	latitude अक्षरेखा <i>f.</i> , अक्षवृत्त <i>n.</i>
बृहदन्त्र <i>n.</i>	lattice प्रजाल, जाल <i>n.</i>
large poodle dog महाकाय मानो (इन्) <i>m.</i>	latus rectum <i>Conic Sections</i> उत्थान <i>n.</i>
large-scale <i>adj.</i> महानुमाप	laughing gas <i>Chem.</i> हसन-बाति <i>m.</i>
large toe अंगुष्ठ <i>m.</i>	laundry blue धावन-नील <i>m.</i>
lark = skylark भारद्वाज <i>m.</i>	Lauraceae <i>Bot.</i> दानसिताकुल <i>n.</i>
larva 1 (as a general word, covering all stages between egg and the adult) डिम्ब <i>m.</i>	laurel जयपत्र <i>n.</i>
2 (the little one that is born) जातक <i>m.</i>	lava भू-राल <i>m.</i>
laryngeal cavity <i>Anat.</i> कण्ट- कूप <i>m.</i>	law 1 गजनियम, विधि, सन्नियम (body of laws collectively), व्यवहार, धर्म <i>m.</i>
laryngo-tracheal chamber (chamber above the lungs) क्लोमोत्तर वेदम <i>n.</i>	2 (in physics, etc.) नियम <i>m.</i>
larynx घोपित्र <i>n.</i> (but in birds it does not function as a घोपित्र and is to be called अघोपित्र)	law of combination by volume परिमाया निवन्ध-नियम <i>m.</i> (Hindi परिमाके अनुसार निवन्धका नियम)
latent hypermetropia गुप्त- पश्चाभिता <i>f.</i>	law of constant composition स्थिर-निवन्ध-नियम <i>m.</i>
lateral आभिपार्श्व, पार्श्व-	law of dominance प्रमुता-नियम <i>m.</i>
lateral appendage पार्श्व-उत्पांग <i>n.</i>	law of equivalent or recipro- cal proportions समसंयुजानुपात अथवा मियोडनुपात-नियम <i>m.</i>
lateral buds <i>Bot.</i> पार्श्व-कुट्टम्ल <i>m.</i>	law of floatation <i>Phys.</i> प्लवन- नियम <i>m.</i>
lateral fossa <i>Anat.</i> आभिपार्श्व खात <i>m.</i>	law of gravitation अभ्यास्ति- नियम <i>m.</i>
lateral incisors <i>Anat.</i> वस्व (वस्त्रौ —द्वौ उत्तरौ, द्वौ अधरौ—काश्यपसंहिता)	law of indices <i>Math.</i> घातांक-नियम <i>m.</i>
lateral surface पार्श्वतल <i>n.</i>	law of inertia जडता-नियम <i>m.</i>
lateral ventricle =cerebral ventricle (three-horned ven- tricle) <i>Anat.</i> त्रिशृंग-गुहा <i>f.</i>	law of multiple proportions <i>Chem.</i> बहुगुणानुपात-नियम <i>m.</i>
lateral wall <i>Ophthalmol.</i> आभि- पार्श्व-भित्ति <i>f.</i>	law of parallelogram =paralle- logram law समान्तरभुज-नियम <i>m.</i>
latex <i>Bot.</i> आजीर <i>n.</i>	law of the land देश-विधि <i>m.</i>
lathe <i>Mach.</i> वर्तनी <i>f.</i>	law of triangle =triangle law <i>Phys.</i> त्रिभुज-नियम <i>m.</i>
	laws of friction प्रतिरोध-नियम <i>m.</i>

layer स्तर <i>m.</i>	leak <i>vb.</i> च्यवन <i>n.</i> (Hindi चूना)
layout अभिन्यास <i>m.</i>	leaning tower नमतप्रस्थाणु <i>m.</i>
L. C. D. लघुतम सम हर <i>m.</i>	leap day अधिदिन <i>n.</i>
L. C. M. लघुतम समापवर्त्य <i>n.</i>	leap year अधिदिन वर्ष <i>m.</i>
lead <i>Chem.</i> सीस <i>n.</i>	least common denominator
lead acetate <i>Chem.</i> सीस शुक्तीय <i>n.</i>	<i>Math.</i> लघुतम सम हर <i>m.</i>
lead acetate paper सीस शुक्तोय पत्र <i>n.</i>	least common multiple <i>Math.</i> लघुतम समापवर्त्य <i>n.</i>
lead chloride <i>Chem.</i> सीस नीरेय <i>n.</i>	least count (of a measuring instrument) <i>Phys.</i> अल्पिष्ठ माप <i>m.</i>
lead dioxide <i>Chem.</i> सीस द्विजारेय <i>n.</i>	leather चर्म <i>n.</i>
leaden I (made of lead) सीसमय 2 (like lead) सीसवत्	leave out, leaving out उन्मोचन <i>n.</i>
leaden chamber सीस-वेश्म <i>n.</i>	Le-blanc soda process <i>Chem.</i> (manufacture of sodium carbonate by treatment of the salt-cake) पिविक्षार-विधा <i>f.</i>
lead monoxide <i>Chem.</i> सीस एक-जारेय <i>n.</i>	Leclanche cell <i>Elec.</i> (e.m.f. 1. 5 volts) प्लेकविन्हुपद्ध (कुप्यातु-अंगार) कोशा <i>f.</i>
lead oxide <i>Chem.</i> सीस जारेय <i>n.</i>	lecture व्याख्यान <i>n.</i>
lead pencil (pencil) सीसांकनी <i>f.</i> (अंकनी)	lecture room व्याख्यान-कोष <i>m.</i>
lead plaster =plaster of lead सीस-पटलेप <i>m.</i> (पटलेप is लेप on पट cloth)	left out उन्मुक्त
lead shot सीस-गुटी <i>f.</i>	left side लावाम पश्च <i>n.</i>
lead sulphate <i>Chem.</i> सीस शुख्तीय <i>n.</i>	2 <i>Math.</i> वाम पक्ष <i>m.</i>
lead sulphide <i>Chem.</i> सीस शुख्वेय <i>n.</i>	legume <i>Bot.</i> शमीधान्य <i>n.</i>
leaf पत्र, पर्ण <i>n.</i>	legume=pod <i>Bot.</i> शिम्बि <i>f.</i>
foil पर्ण <i>n.</i>	Leguminosae <i>Bot.</i> शमीधान्य-कुल <i>n.</i>
leaf bud पर्ण-कलिका <i>f.</i>	leguminous (plants) शिम्बिमत
leaf gap =foliar gap <i>Bot.</i> पर्ण-अवकाश <i>m.</i>	lemonade = citronade निम्बु-पानक <i>n.</i>
leaflet <i>Bot.</i> पर्णक <i>n.</i>	lemur (nocturnal habits) निशा-कपि <i>m.</i>
leaf-nosed =rhinolophus (bat) Zool. पत्रनास <i>m.</i>	lender उद्घारदाता (-रु), उद्घारद <i>m.</i>
leaf of gold स्वर्ण-पत्र <i>n.</i>	length आयाम <i>m.</i> (Hindi लम्बाई)
leaf-stalk <i>Bot.</i> पर्ण-बूत <i>n.</i>	lens वीक्ष <i>m.</i>
leaf tendril <i>Bot.</i> पर्ण-संजनी <i>f.</i>	

Lens मसूरति *f.* (-ति for प्रजाति genus)

lens Jock वीक्ष-पादा *m.*

lens measure वीक्ष-माप *m.*

lens of orthoscope ओफ्सिक्यू-वीक्ष *m.*

-less अ-, -हीन

less accurately स्थूल-रूपेण

leucocyte *Anat.* सितकोशा *f.*

leuco-plast *Bot.* सित-घट *m.*
(घट plast)

leutecium *Chem.* निर्वर्णला *f.*

level समतल *n.*

level *vb.* (to impart colour evenly or of a uniform shade—said of a dye), levelling समतलन *n.*

levelling bulb समतलन कन्द *m.*

lever 1 उद्याम *m.*

2 = handle हस्तक *m.*

lever key उद्याम-कुञ्चि *f.*

lever switch उद्याम-संचियुक्त *m.*

levigated chalk = precipitated chalk निष्पादित-खटी *f.*

levo- (l-) *Chem.* वाम-(वा-)

Li (lithium) ल (लध्वातु)

liana, liane (any climbing plant....) आरोही (-इन्) *m.*

liberate *vb.* विमोचन *n.*

liberated विमुक्त

lichen *Bot.* (a composite organism, consisting of a fungus कवक and an alga आप्यक) कवाण्य *m.*

lid 1 पिधान *n.*

2 (of the eye) वर्त्म *n.*

Liebig condenser *Chem.* (consists of two tubes one inside the other, with space between अन्तरा for circulation of water) अन्तरोद संबनक *m.*

life cycle *Biol.* जीवन-चक्र *n.*

life statistics जीवन-संमंक *m.*

lift 1 (of aeroplanes) उद्धवन, उद्घाहन *n.*

2 (opp. to gravity) *Mil.*
उद्धार *m.*

lifting power *Phys.* उद्धवन-शक्ति *f.*

ligament स्नायु, अस्थिरज्ञु *f.*

light *n.* प्रकाश *m.*

light adj. लघु (opp. heavy गुरु)

light blue लघु नील *m.*

lighter ज्वालक *m.*

lighter-than-air flying machines वातालघु उड़ान-यन्त्र *n.*

lighthouse दीरस्तम्भ *m.*

light intensity प्रकाश-चण्डता *f.*

light oil लघु तैल *n.*

light quantum *Phys.* प्रकाश-ऊर्जाणु *m.*

lignin *Bot., Chem.* लगुडि *f.*

ligulate *Bot.* जिग्रित

ligule *Bot.* जिडिका *f.*

like charge *Phys.* सजातीय प्रभार *m.*

likeness =similarity समरूपता *f.*, सादृश्य *n.*

like parallel forces *Phys.*

सजातीय समान्तर बल *n.*

like poles *Phys.* सजातीय ध्रुव *m.*

Liliaceae *Bot.* पलान्जु-कुल *n.*

lily 1 नलिनी *f.* (flowers of kinds of bulbous plants bearing

large showy flowers on tall slender stem)	linear factor <i>Math.</i> एकघात-खण्ड <i>m</i>
2 (attributively, delicately white) नलिनी-श्वेत (as hand)	linear leaf <i>Bot.</i> रेखा-पत्र <i>n.</i>
3 (pallid) पांडुर	linear measure रेखा-माप <i>m.</i>
lily-of-the-valley = convallaria दरी-नलिनी <i>f.</i> (दरी valley)	linear motion <i>Phys.</i> अनुरेख-गति <i>f.</i>
limbus <i>Ophthalmol.</i> (corneo scleral junction) स्वच्छाल्त <i>m.</i>	linear propagation अनुरेख प्रचरण, अनुरेख प्रचारण <i>n.</i>
lime चूर्णक <i>m.</i>	linear strain = longitudinal strain <i>Phys.</i> आयाम-विकार <i>m.</i>
limelight = calcium light चूर्ण-प्रकाश = चूर्णातु प्रकाश <i>m.</i>	linear velocity <i>Phys.</i> अनुरेख-प्रवेग <i>m.</i>
limestone <i>Petrog.</i> चूर्ण-प्रस्तर <i>m.</i>	line focus रेखा-नाभि <i>f.</i>
limewater चूर्णक-जल <i>n.</i>	line of centres <i>Math.</i> केन्द्र-रेखा <i>f.</i>
limit सीमा <i>f.</i>	line of collinearity <i>Math.</i> संरेखता-रेखा <i>f.</i>
limitation परिसीमा <i>f.</i>	line of intersection <i>Math.</i> मिथ-छेद-रेखा <i>f.</i>
limited सीमित	line of section <i>Math.</i> छेद-रेखा <i>f.</i>
limiting सीमा-बन्धन <i>n.</i>	line of the greatest slope महत्तम-प्रवण-रेखा <i>f.</i>
limiting friction = maximum friction भूयिष्ठ प्रतिरोध <i>m.</i>	lingua = hypo-pharynx <i>Zool.</i> जिहा <i>f.</i>
limiting layer <i>Bot.</i> सीमा-स्तर <i>m.</i>	lingual artery <i>Anat.</i> जिहा-रोहिणी <i>f.</i>
limiting point <i>Math.</i> सीमा-विन्दु <i>m.</i>	lining (covering the inside) आस्तर <i>m.</i> , अन्तःस्तरण <i>n.</i>
limit of magnification विशालन-सीमा <i>f.</i>	link <i>Chem., Mach.</i> (as in steam engines) प्रय <i>m.</i>
line रेखा <i>f.</i>	link (l.) कटी <i>f.</i> (क.)
Lineae अतसी-कुल <i>n.</i>	link <i>vb. Chem.</i> प्रयन <i>n.</i>
linear 1 रेखीय (cf. रैखिक geometrical)	lip ओष्ठ <i>m.</i>
2 (along the line) अनुरेख	liquid तरल <i>m.</i>
3 <i>Bot.</i> रेखा-बद्ध	liquification तरलन <i>n.</i>
4 <i>Math.</i> एकघात	liquified तरलित
linear acceleration अनुरेख त्वरण <i>n.</i>	liquor 1 मदिरा <i>f.</i>
linear algebra =hyper algebra एकघात-वीजगणित <i>n.</i>	2 रस <i>m.</i>
linear expansion <i>Phys.</i> अनुरेख-विस्तरण <i>n.</i>	

3 (an aqueous solution, not obtained by distillation)	local value=place value <i>Arith.</i>
<i>Pharm.</i> तरली <i>f.</i>	स्थानार्ह <i>f.</i>
literal coefficient <i>Math.</i> वर्णात्मक गुणक <i>m.</i>	lock 1 ताल <i>m., tālak n.</i>
litharge <i>Chem.</i> रजतफेन <i>m.</i>	2 (small) यन्त्रिका <i>f.</i> (cf. Panjabi जन्त्रा)
lithium <i>Chem.</i> लैथायम् <i>m.</i>	locomotion (moving from place to place; progressive movement; travel) प्रचलन <i>n.</i>
lithoxyle (petrified wood)	locomotive <i>n.</i> चलिन् <i>n.</i>
हपत-काष <i>n.</i>	loculicidal dehiscence <i>Bot.</i> गहर-स्फोटना <i>f.</i>
litmus = lacmus शेवल <i>n.</i>	loculus गहर <i>m.</i>
litmus paper <i>Chem.</i> शेवल-पत्र <i>n.</i>	locus <i>Math.</i> निधि <i>m.</i>
litre, liter (1., lit.) प्रस्थ <i>m.</i> (स्थ.)	locust शरभ <i>m.</i>
little cell <i>Bot.</i> कोशिका <i>f.</i>	lodestone = loadstone
little owl = owlet छुट्रोलक <i>m.</i>	lodicule <i>Bot.</i> (representing a perianth in Gramineae) परिपुष्पक <i>n.</i>
living matter <i>Biol.</i> जीवसृष्टि <i>f.</i>	logarithm <i>Math.</i> छेदा <i>f.</i> (the ancient word is छेद which has been extended to छेदा in order to avoid confusion with छेद section)
lixiviate <i>vb.</i> धाववेचन <i>n.</i>	logarithmic series <i>Math.</i> छेदा-श्रेणी <i>f.</i>
lizard गोधिका <i>f.</i>	logarithmic theorem <i>Math.</i> घातांक प्रमेय <i>n.</i>
llama (allied to the camel, but smaller) उद्धूक <i>m.</i>	loin कटि <i>f.</i>
load भार <i>m.</i>	lomentum (fruit) (transverse septa) <i>Bot.</i> अनुप्रस्थपटीक <i>n.</i>
load उद्घाष <i>n.</i> (as distinguished from भार weight)	long दीर्घि
loadstone अयस्कान्त <i>m.</i>	short छस्य
loam <i>Bot.</i> प्रसृदा <i>f.</i>	long-celled दीर्घ-कोशावान्
loan उद्धार <i>m.,</i> ऋण <i>n.</i>	long ciliary nerve <i>Ophthalmol.</i> दीर्घ वलिकाय-नेत्रा <i>f.</i>
lobate <i>Bot.</i> पालिमत्	
lobated पालिमत् (lobe is पालि, from कर्णपालि lobe of the ear)	
lobe <i>Anat.</i> (e.g. of brain, lungs) खण्ड <i>m.,</i> पालि <i>f.</i>	
lobed anther <i>Bot.</i> सपालि परामाशय <i>m.</i>	
lobelia = emetic weed <i>Pharm.</i> घम-घास <i>m.</i>	
lobster महानिंगट <i>m.</i>	
lobule <i>Anat.</i> खण्टिका <i>f.</i>	

long division <i>Math.</i> दीर्घ भाजन <i>n.</i>	lowering of concentration अवसंकेन्द्रण <i>n.</i>
long hand (of a clock) दीर्घ-सूची <i>f.</i>	lower oxide नीच जारेय <i>n.</i>
long hopper closet <i>Hygiene</i> दीर्घ अधोवाप कुण्ड <i>n.</i>	lowest term <i>Math.</i> लघुतम पद <i>n</i>
longitude देशान्तर-रेखा <i>f.</i> , देशान्तर-वृत्त <i>n.</i>	low frequency current नीचसंख्यक वाह <i>m.</i>
longitudinal अन्वायाम, आयाम - longitudinal axis अन्वायाम अक्ष <i>m.</i>	low power नीच-शक्ति <i>f.</i>
longitudinal band <i>Anat.</i> आयाम-पट्टी <i>f.</i>	low temperature मर्द ताप <i>m.</i>
longitudinal duct <i>Anat.</i> आयाम-प्रणाली <i>f.</i>	Lu (lutecium) <i>Chem</i> निर् (निर्वर्णला)
longitudinal fibres आयाम-तन्तु <i>m.</i>	lumbar=lumbar vertebra उदर-कीकस <i>m.</i>
longitudinal muscle आयाम-पेशी, अन्वायाम-पेशी <i>f.</i>	lubb-dupp <i>Med.</i> (sounds of the heart, one long, another short) धा-धक्
longitudinal or meridional fibre आयाम-तन्तु <i>m.</i>	lubricant उपस्नेह <i>m.</i>
longitudinal section <i>Biol.</i> अन्वायाम छेद <i>m.</i>	lubricate <i>vb.</i> उपस्नेहन, अभ्यंजन <i>n.</i> (Pali)
long totals (addition of long columns of figures) <i>Math.</i> दीर्घ-योग, स्तम्भ-योग <i>m.</i>	lubricating oil उपस्नेहन तैल <i>n.</i>
loop पाशी <i>f.</i>	lubricator उपस्नेहक <i>m.</i>
looseness of teeth <i>Med.</i> दन्त-चाल <i>m.</i> (from सुश्रुत)	Luffa acutangula हिंगक <i>m</i>
loss हानि <i>f.</i> , अलाप <i>m.</i>	lukewarm कोण
Louvre ventilator (strips of glass slant upwards from outside) तिर्यक्काच बातन <i>n.</i>	lumen (unit of light) चकास <i>m.</i>
low नीच, मर्द high उच्च	luminance चकासा <i>f.</i>
lower epidermis अधर अधिकर्म <i>n.</i>	luminary (a heavenly body that gives light) ज्योतिस् <i>n.</i>
	luminate <i>vb.</i> = illuminate चकासन <i>n.</i>
	luminescence <i>Phys.</i> चकासा <i>f.</i>
	luminescent <i>Phys.</i> चकासत्
	luminosity चकासिता <i>f.</i> (from luminous चकासी)
	luminous=luminant=illuminant चकासी (-इन्)
	luminous flux (rate of transfer of luminous energy) <i>Oph-</i> <i>thalmol.</i> चकासी स्वन्द <i>m.</i>

lump	पिण्ड <i>m.</i>	machinery	1 (machines in general or collectively) यान्त्र (तस्य समूहः), यन्त्रजात <i>n.</i>
lunar	चन्द्र-, चान्द्र	2 (parts of a machine)	यन्त्र-कल्प <i>f.</i> (cf. Hindi कल्प)
lunar month	चान्द्र मास <i>m.</i>	machine shop	यन्त्र-शाला <i>f.</i>
lungbook	क्लोम-पुस्त <i>n.</i>	macro-	(Gk. 'long') (long) दीर्घ-
lung fluke	Zool. क्लोमपथ <i>n.</i> (short for क्लोमचिह्निपत्र)	2 (great, large)	बहुत-, महा-
lutecium	Chem. निर्वर्णला <i>f.</i>	3 (visible to the naked eye)	नमाक्षिदृश्य-
lux	Photom. अयुति-शिच्चकाष <i>m.</i> ($\frac{1}{10,000}$ of phot)	macrocephalous	महाकपाल, महाशीर्ष
Lycopodiales	= clubmosses	macro-nucleus	Zool. बृहन्-न्युक्लियस <i>f.</i>
Bot.	मुद्ररहिता-गोत्र <i>n.</i> (मुद्ररहिता-clubmoss)	macroscopic	नमाक्षिदृश्य
lye	पृष्ठलन <i>n.</i>	macroscopic anatomy	नमाक्षिदृश्य शारीर <i>n.</i>
lymph	Anat. लसीका <i>f.</i>	macro-sporophyll	= mega-sporophyll Bot. महा-वीजाणुर्गण <i>n.</i>
lymphatic	Anat. लसीकिनी, लसीका-वाहिनी <i>f.</i>	macula lutea	Ophthalmol. पीत विन्दु, सुखषट विन्दु <i>m.</i> (point of clearest vision)
lymphatic gland	Anat. लसीका-ग्रनिं <i>m.</i>	madder	मंजिशा <i>f.</i>
lymphatic system	Anat. लसीका-संहिति <i>f.</i>	Madurella	(a genus having septate mycelia) Bot. पटो-विम्बति <i>f.</i> (-ति for प्रजाति genus)
lymphocyte	Anat. लसी-कोशा <i>f.</i> (short for लसीका-कोशा)	magenstrasse	Anat. (portion of the lesser curvature of the stomach) आम-महायोत्सु <i>n.</i>
lymphoid tissue	Anat. लासोक-जिंति <i>f.</i>	magic lantern	माया-दीप <i>m.</i>
lyrate	Bot. वीणावत्	magnesium	Chem. भ्राजातु <i>m.</i>
Lytta vesicatoria	=Spanish fly =blister beetle उदस्फोट भूंग <i>m.</i> (it is a brilliant green blister beetle) रेखभूंग <i>m.</i>	magnesium light	भ्राजातु-प्रकाश <i>m.</i>
M		magnesium oxide	Chem. भ्राजातु जारेन <i>n.</i>
m. (meter)	मा. (मान)	magnesium sulphate	Chem. भ्राजातु शूत्वीय <i>n.</i>
M (molecular weight)	व्यू. (व्यूहाणु-भार)	magnet	चुम्बक <i>m.</i>
m- (meta-) सम-			
Ma (masurium)	Chem. चे (चेयातु)		
machine	वंत्र <i>n.</i>		

magnetic चुम्बिक, चुम्बकीय, चौमिक	malar bone = zygoma
magnetic iron चुम्बकायस <i>n.</i>	malaria हिमज्वर <i>m.</i> (from Marathi हिंवताप)
magnetic moment चौमिक-विभ्र- मिपा <i>f.</i>	male 1 पुमान् <i>m.</i>
magnetism 1 <i>Phys.</i> चुम्बकत्व <i>n.</i> 2 (science) चौमिकी <i>f.</i>	2 पुं- in compounds
magnetite <i>Mineral.</i> (an iron oxide strongly attracted by a magnet) = magnetic iron चुम्बकायस <i>n.</i>	male cone <i>Bot.</i> पुं-शंकु <i>m.</i>
magnetization चुम्बकन <i>n.</i>	male gamete <i>Bot.</i> पुं-जन्यु <i>m.</i>
magnetize <i>vb.</i> चुम्बकन <i>n.</i>	male genital aperture पुं-जनन- विवर <i>n.</i>
magnetized चुम्बकित	male pronucleus पुं-पूर्वन्यष्टि <i>f.</i>
magneto- चुम्बक-	male spider पुं-दृत <i>m.</i>
magnification विशालन <i>n.</i>	malleable कुट्ट्य
magnified विशालित	malleable iron कुट्ट्यायस <i>n.</i>
magnified image विशालित-मूर्ति <i>f.</i>	malnutrition कुरोषण, अपर्याप्ति पोषण <i>n.</i>
magnifier विशालक <i>m.</i>	Malpighian tubes <i>Zool.</i> षट्क- नाल <i>m.</i>
magnify <i>vb.</i> विशालन <i>n.</i>	malt यव्य <i>n.</i>
magnifying glass विशालन- काच <i>m.</i>	Mammalia <i>Zool.</i> स्तनिनः <i>m. pl.</i> (sg. स्तनी)
magnifying lens विशालन- वीक्ष <i>m.</i>	manage <i>vb.</i> प्रबन्धन, प्रबन्धकरण <i>n.</i>
magnifying power विशालन-शक्ति <i>f.</i>	mandible <i>Anat.</i> अधोहनु <i>f.</i>
magnitude <i>Math.</i> महत्ता, विशालता <i>f.</i> , विस्तार (expansion) <i>m.</i> , परिमाण <i>n.</i> (size), मात्रा <i>f.</i> (quantity), वितान <i>n.</i> (exten- sion)	mandibular अधोहनु- mandibular bone अधोहन्त्यस्थि <i>n.</i> mandibular nerve <i>Anat.</i> अधोहनु- चेता <i>f.</i>
main मुख्य	mandibular palp अधोहनु-मृश <i>m.</i>
mainly प्रधानतया, मुख्यतया	manganese <i>Chem.</i> लोहक <i>n.</i>
main scale मुख्य-श्रेणी <i>f.</i>	manganese chloride <i>Chem.</i> लोहक नीरिय <i>n.</i>
maize (मक्की) मर्कक (the parent of मक्का), शत्किधान्य, मर्कटान्न (Nepali) <i>n.</i>	manganese dioxide <i>Chem.</i> लोहक द्विजारेय <i>n.</i>
major arc <i>Math.</i> दीर्घ चाप <i>m.</i>	manganese oxide <i>Chem.</i> लोहक जारेय <i>n.</i>
major axis उत्तयोक्ष <i>m.</i>	manganese sulphate <i>Chem.</i> लोहक शुल्पोय <i>n.</i>
making machine निर्मात्र <i>n.</i>	

manganese sulphide <i>Chem.</i>	manipulation प्रहस्तन <i>n.</i> , दक्षप्रयोग
लोहक शुल्वेय <i>n.</i>	<i>m.</i> (further see <i>manipulate</i>)
manganized steel लोहकायित	manipulator प्रहस्तयिता (-तृ) <i>m.</i>
वज्रायस <i>n.</i>	(further see <i>manipulate</i>)
manifest hypermetropia व्यक्त-	manometer वापरमान <i>m.</i>
पश्चनाभिता <i>f.</i>	manometry वापरमिति <i>f.</i>
manipulatable प्रहस्त्य	mantissa (of a logarithm)
manipulate दक्षप्रयोग <i>m.</i>	<i>Math.</i> (छेदा) दद्यामिकांश <i>m.</i>
manipulate <i>vb.</i> प्रहस्तन <i>n.</i>	mantle प्रावार <i>m.</i>
<i>Trans.</i> 1 (to treat, work, or operate with the hands)	manure <i>n.</i> खाद <i>m.</i>
हस्त-साधन, हस्त-करण, हस्त-विधान <i>n.</i>	manure <i>vb.</i> खाद-वपन <i>n.</i>
2 (to handle with skill or dexterity) कुशल-हस्तन <i>n.</i>	many-celled भूरि-कोशावान्
3 (to treat, work, or operate by mechanical means) यंत्र- साधन, यंत्र-करण, यंत्र-विधान <i>n.</i>	many valued=multiple valued
4 (to treat or manage with the mind or intellect) बुद्धि- साधन, बुद्धि-प्रबन्धन <i>n.</i>	<i>Math.</i> बहुमानी (-इन्), बहुगुणार्थ
5 (to manage with skill or dexterity) कुशल-प्रबन्धन <i>n.</i>	map मानचित्र <i>n.</i>
6 (to control the action of by management) प्रबन्धवशी- करण <i>n.</i>	marble राजाश्म <i>m.</i>
7 (to manage or treat art- fully or fraudulently) चारुर्य- साधन, चारुर्य-प्रबन्धन, दल-साधन, दल-प्रबन्धन <i>n.</i>	March चृतीयमास <i>m.</i>
<i>Intrans.</i> 1 (to use the hands in dexterous operations)	Marchantia <i>Bot.</i> (thallus
कुशल-हस्तन <i>n.</i> (कुशलकर्म-हस्तप्रयोगन)	having special erect re- productive branches उत्थ- प्रजनि-शाख सूकाय) उत्थप्रशाय <i>m.</i>
2 (to manage or handle apparatus or instruments)	margaron (<i>Gk.</i>) मंजरी <i>f.</i>
साधित्र-प्रबन्धन, उपकरण-प्रबन्धन, नाधित्र-हस्तन, उपकरण-हस्तन <i>n.</i>	margin तट, प्रान्त <i>m.</i>
	marginal प्रान्तीय
	marginal focus प्रान्तीय-नाभि <i>f.</i>
	marine सामुद्र, सामुद्रिक
	marine animalcule सामुद्र अणुप्राणी (-इन्) <i>m.</i>
	maritime सामुद्र, सामुद्रिक
	mark <i>n.</i> चिन् <i>n.</i>
	mark <i>vb.</i> अंकन, चिनून <i>n.</i>
	marked अंकित, चिह्नित
	marking अंकन, चिह्नन <i>n.</i>
	marl अवमृद् <i>f.</i>
	marrow मज्जा <i>f.</i>
	marsh कङ्ग <i>m.</i>
	marsh gas <i>Chem.</i> फल्ट-वाति <i>m.</i>

Marsupialia = Metatheria	maxillary palp <i>Anat.</i> उत्तरहनु-
Zool. शिशुधानमृगाः, शिशुधनिनः <i>m. pl.</i>	मृशा <i>m.</i>
Mason's trap = dipstone trap = midfeather trap मसाश्म रुध <i>m.</i>	maxillary sinus = maxillary antrum <i>Anat.</i> उत्तरहनु-कोटर <i>n.</i>
mass <i>Phys.</i> पुंज <i>m.</i>	maximal परार्थ
Mastigophora = Flagellata	maximum 1 मूर्यिष्ठ
Zool. कशांगाः <i>m. pl.</i> , कशांगवर्ग <i>m.</i> (वर्ग class)	2 परार्थ
masurium (eka-manganese)	3 अध्यधिक, अधिकतम
<i>Chem.</i> चेष्टातु <i>m.</i> (एक-लोहक <i>n.</i>)	maximum friction = limiting friction मूर्यिष्ठ संघर्ष <i>m.</i>
mat कट <i>m.</i>	May पञ्चममास <i>m.</i>
matchbox इपीका-धान <i>n.</i>	Mckinnel's ventilator (there are two concentric tubes, the inner is the outlet, the outer tube is the inlet) द्विनाल-चातन <i>n.</i>
matchstick दीपेषीका <i>f.</i>	meadow peat <i>Bot.</i> घासजीर्णक <i>m.</i>
material <i>n.</i> सामग्री <i>f.</i> , द्रव्य <i>n.</i>	meadow saffron = autumn crocus क्षेत्र-केसर = शरत्कुंकुम <i>n.</i>
material <i>adj.</i> भौतिकद्वय	mean <i>Math.</i> मध्यक <i>n.</i>
mathematically गणितानुसार	average माध्य <i>n.</i>
mathematics गणित <i>n.</i>	mean logarithm <i>Math.</i> मध्यक-च्छेद <i>f.</i>
matrix 1 <i>Math.</i> व्यूह <i>m.</i>	middle section मध्यच्छेद <i>m.</i>
2 <i>Anat., Biol.</i> (intercellular substance of a tissue) कोशान्तर्द्रव्य, अन्तर्द्रव्य <i>n.</i>	mean position <i>Phys.</i> मध्यक-स्थिति <i>f.</i>
matter भूतद्रव्य <i>n.</i>	mean proportional <i>Math.</i> मध्यानुपाती (-इन्)
matter = material objects = physical objects भौतिक पदार्थ <i>m.</i>	means = middle terms <i>Math.</i> मध्य पद <i>n.</i>
mature root <i>Bot.</i> ग्रौड मूल <i>n.</i>	mean value मध्यार्ह <i>f.</i>
mature stage ग्रौढावस्था, परिपक्व-अवस्था <i>f.</i>	measles <i>Med.</i> मसूरी <i>f.</i>
maxilla उत्तरहनु, हनु <i>f.</i>	measure मापन <i>n.</i> , माप <i>m.</i> (also a measuring vessel)
maxillary उत्तरहनु-	measure = submultiple <i>Math.</i> अपवर्तक <i>m.</i>
maxillary antrum = maxillary sinus	measurement मापन <i>n.</i> , माप <i>m.</i>
maxillary bone <i>Anat.</i> उत्तर-हन्त्वस्ति <i>n.</i>	
maxillary nerve <i>Anat.</i> उत्तरहनु-चेता <i>f.</i>	

measure of numbers <i>Math.</i>	medium 1 = culture medium
संख्या-माप <i>m.</i>	संवर्धीश <i>m.</i>
measuring मापन <i>n.</i>	2 <i>Phys.</i> माध्यम <i>n.</i>
measuring rod माप-दण्ड <i>m.</i>	3 <i>Com.</i> माध्यम, साधन <i>n.</i>
measuring scale माप-श्रेणी <i>f.</i>	medulla (of any organ) <i>Anat.</i>
mechanical यांत्रिक	मज्जक <i>n.</i>
mechanical advantage यांत्रिक लाभ <i>m.</i>	medulla <i>Bot.</i> मध्यक <i>n.</i>
mechanical device यांत्रिक-युक्ति <i>f.</i>	medulla oblongata <i>Anat.</i>
mechanical means यांत्रिक साधन <i>n.</i>	मरिटिष्ट-पुच्छ <i>n.</i>
mechanics I (German: <i>Machinenlehre</i>) यांत्रिकी <i>f.</i>	medullary ray 1 <i>Bot.</i> मध्यक-किरण <i>m.</i>
2 (German: <i>Bewegungslehre</i>) गामिकी <i>f.</i>	2 <i>Anat.</i> मज्जक-किरण <i>m.</i>
mechanism 1 कला-विन्यास <i>m.</i> (cf. Hindi कल machine)	mega-dyne महा-धावल, प्रयुत-धावल <i>n.</i>
2 <i>Bot.</i> रचना-विन्यास <i>m.</i>	mega-meter महा-मान (म.मा.), प्रयुत-मान (प्र.मा.) <i>m.</i>
medial <i>Zool.</i> आभिमध्य (situated towards the medial line or plane of an animal)	mega-nucleus <i>Zool.</i> महा-न्यूक्लियस <i>f.</i>
medially situated <i>Zool.</i> अभिमध्य-स्थित	mega-sporangium <i>Bot.</i> महा-बीजाणुधानी <i>f.</i>
medial section = extreme and mean ratio <i>Math.</i> मध्यकी छेद <i>m.</i> (मध्यकी 'having मध्यक mean')	mega-spore <i>Bot.</i> महा-बीजाणु <i>m.</i>
=मध्यकान्त निष्पत्ति <i>f.</i>	mega-sporophyll = macro-sporophyll
medial wall <i>Ophthalmol.</i> अभिमध्य-मिति <i>f.</i>	meibomian gland = tarsal gland
median <i>Math.</i> मध्यका <i>f.</i>	meiosis = reduction division (प्रहासभाजन) = first meiotic division अर्धसूक्ष्मणा <i>n.</i>
median eye = pineal eye <i>Zool.</i> मध्य नेत्र, तृतीय नेत्र <i>n.</i>	Melaleuca leucadendron = cajuput धवलदुम <i>m.</i>
medical भैषज-, भैपजिक, आयुर्वेदिक	melt द्रावण, द्रवण <i>n.</i>
medicine I भैषज, औषध <i>n.</i>	melting furnace द्रावण भाएू <i>n.</i>
2 (science) आयुर्वेद <i>m.</i> , भैपज्य <i>n.</i>	melting ice द्रवद् हिम <i>n.</i>
	melting point द्रावांक <i>m.</i>
	melting point tube द्रावांक नाल <i>m.</i>
	member अंग, एकक, पद <i>n.</i>
	member I सदस्य, समाउद्ध, सम्ब. The word -जन can also be used, e.g. संसद्-जन, समिति-जन
	2 (m. of a structure) प्रांग <i>n.</i>

member of a family कुल्य,	meristem <i>n.</i> <i>Bot.</i> प्रविभाजी
कुलभूत, कुलजात <i>m.</i>	(-इन्) <i>n.</i>
member of a series माला-एकक (unit), माला-पर <i>n.</i>	meristematic <i>Bot.</i> प्रविभाजी (-इन्)
member of assembly सभ्य <i>m.</i>	meristematic tissue <i>Bot.</i> प्रविभाजि- ति <i>f.</i>
membrane <i>Anat.</i> कला <i>f.</i>	merocyte <i>Embyrol.</i> (supernu- merary spermnucleus) अधि- न्यष्टि <i>f.</i>
synovial <i>m.</i> सन्धि-कला <i>f.</i>	merogamy =microgamy <i>Bot.</i>
tympanic <i>m.</i> पटह-कला <i>f.</i>	क्षुद्रोद्दाह <i>m.</i>
membranous labyrinth <i>Anat.</i> कला-गहन <i>n.</i>	merozoite (<i>mero-</i> + <i>sporozoa</i>) बीखण्ड <i>m.</i> (short for बीजाणु- जीव-खण्ड, a spore produced by segmentation of the schizonts of certain <i>Sporozoa</i>)
meninges <i>Anat.</i> मस्तिष्कछर <i>m.</i>	mesenteron = mid-gut <i>Zool.</i> मध्यान्त्र <i>n.</i>
meniscus <i>Ophthalmol.</i> इन्दुकला <i>f.</i>	mesentery <i>Zool.</i> (a membrane connecting intestines with bodywalls) अन्त्र-युज <i>m.</i>
Menispermaceae गङ्गची-कुल <i>n.</i>	mesh 1 (of a net) अक्षि <i>n.</i> (cf. Pali अक्षिवक)
mensuration (a branch of applied geometry) मापिकी <i>f.</i>	2=net, network, meshwork जाल <i>n.</i>
mensurational formula <i>Math.</i> मापिकीय सूत्र <i>n.</i>	mesocaecum <i>Anat.</i> उण्हुक-युज <i>m.</i>
mentum (chin) <i>Zool.</i> चिशुक <i>m.</i>	mesocarp <i>Bot.</i> मध्यभित्ति <i>f.</i>
mercuric chloride पारदिक नीरेय <i>n.</i>	mesocolon <i>Anat.</i> (joining the colon) मलाशय-युज <i>m.</i>
mercuric oxide पारदिक जारेय <i>n.</i>	mesoderm <i>Zool.</i> मध्य-स्तर <i>m.</i>
mercury =hydrargyrum =quicksilver पारद <i>m.</i>	mesogloea <i>Zool.</i> मध्य-स्लेष <i>m.</i>
mercury diffusion pump पारद- प्रवृत्ति-उदास <i>m.</i>	mesophyll <i>Bot.</i> मध्यपर्णीति <i>f.</i>
mercury nitrate पारद भूयीय <i>n.</i>	mesophyte <i>Phytogeog.</i> मध्यो- क्षिद <i>f.</i>
mercury oxide <i>Chem.</i> पारद जारेय <i>n.</i>	mesopodium <i>Bot.</i> मध्यपादक <i>m.</i>
mercury sulphide <i>Chem.</i> पारद शुल्वेय <i>n.</i>	mesorchium <i>Zool.</i> (attaches the testis to the dorsal wall) वृपण-युज <i>m.</i>
mercury thermometer पारद तापमान <i>m.</i>	
mericarp <i>Bot.</i> एकनीजिवेशम <i>n.</i>	
meridian (circles passing through the poles) Geogr. शूवृत्त <i>n.</i>	
meridian (of rays) दिप्रेखा <i>f.</i>	

mesorectum <i>Embryol.</i> (attached to the rectum) गुद-युज <i>m.</i>	Metatheria=Marsupialia <i>Zool.</i> शिशुधान-मृगाः, शिशुधनिनः <i>m.pl.</i>
metabolism चयापचय <i>m.</i>	meta-xylem <i>Bot.</i> (large vessels) महावाहिनी <i>f.</i>
metacarpal=metacarpal bone पाणिशालका <i>f.</i>	Metazoa <i>Zool.</i> नैककोशिनः <i>m.pl.</i> (sg. नैककोशी)
metacarpus <i>Anat.</i> शालक <i>m.</i>	meteor केतु <i>m.</i>
hand <i>m.</i> पाणि-शालक <i>m.</i>	meteorite (a stony or metallic body that has fallen to the earth from outer space) उल्कापिंड <i>m.</i> (उल्काश्म aerolite उल्काधारु)
foot <i>m.</i> पाद-शालक <i>m.</i>	meteorology घनवातिकी <i>f.</i>
metacentre <i>Hydros., Ship-building</i> (meta 'changing' See Great Oxford Dict.) चलकेन्द्र <i>n.</i>	meter, metre (m.) मान <i>m.</i> (मा.)
metal धातु <i>m.</i>	meter angle <i>Physiol. Optics</i> मान-कोण <i>m.</i>
metallic धात्विक	methane <i>Chem.</i> प्रोटीन्य <i>n.</i>
metallic lustre धात्विक-श्रृति <i>f.</i>	method रीति <i>f.</i>
metallography धात्विकी <i>f.</i>	method of Gauss = double weighing द्विस्तोलन <i>n.</i>
metalloid <i>Chem.</i> धात्विकाभ	method of limits <i>Math.</i>
metallurgical धातुकार्मिक	सीमा-विधि <i>m.</i>
metallurgical microscope धातुकर्माण्डीक <i>m.</i>	method of reproduction प्रजनन-रीति <i>f.</i>
metallurgy धातुकर्म <i>n.</i>	methyl <i>Chem.</i> प्रोटल <i>n.</i> (प्र for प्रांगर carbon + उद for उदजन hydrogen + ल for मूल radical)
meta-mer <i>Chem.</i> सम-भाज <i>m.</i>	methylated spirit burner प्रोटलीयित प्रासव दाहक <i>m.</i>
metameres = annuli <i>Zool.</i> सखण्ड = वल्य <i>m.</i>	metric system =decimal metric system <i>Math.</i> दशमिक मानकम <i>m.</i>
metameric 1 <i>Chem.</i> समभाजिक 2 <i>Zool.</i> समखण्डीय	Mg (magnesium) <i>Chem.</i> प्र (भ्राजातु)
metamerism 1 <i>Chem.</i> समभाजता <i>f.</i> 2 <i>Zool.</i> समखण्डता <i>f.</i>	mg. (milli-gram) सि. धा. (सहस्रधान्य)
metaphase <i>Biol.</i> भाजना <i>f.</i>	mica अ <i>n.</i>
metaphosphoric acid समभासिक अम्ल <i>n.</i>	
meta-sternum <i>Zool.</i> (posterior bony rod in amphibians) पश्ची-रोस्य <i>n.</i>	
metatarsal bone पादशालका <i>f.</i>	
metatarsus (the part of the foot between the tarsus and phalanges) पादशालक <i>m.</i>	

microbe अणुजीव <i>m.</i>	middle ear <i>Anat.</i> मध्य-कर्ण <i>m.</i>
germ जीवाणु <i>m.</i>	middle piece (of a spermatozoon) <i>Zool.</i> मध्य भाग <i>m.</i>
organism जीव <i>m.</i>	middle point <i>Math.</i> मध्य बिन्दु <i>m.</i>
micro-burette अणु-द्रवमि <i>m.</i>	middle section <i>Math.</i> मध्य छेद <i>m.</i>
micro-burner <i>Chem.</i> अणु-दाहक <i>m.</i>	mean logarithm मध्यक-छेदा <i>f.</i>
micrococcus <i>Bact.</i> गुच्छगोलाणु <i>m.</i>	middle terms = means <i>Math.</i> मध्य पद <i>n.</i>
micro-crucible अणु-मूषा <i>f.</i>	mid-gut = mesenteron <i>Zool.</i> मध्यान्त्र <i>n.</i>
micro-gamy = mero-gamy <i>Biol.</i>	mid-pupillary point मध्यतारा-बिन्दु <i>m.</i>
भुद्वोद्वाह <i>m.</i>	mildew <i>Bot.</i> आसिता <i>f.</i> (whitish)
micrometer अणुमान <i>m.</i>	milk of lime चूर्णक-दुध <i>n.</i>
micrometer screw gauge अणुमान अस्यामान <i>m.</i>	milk of sulphur = precipitated sulphur गन्धक-दुध <i>n.</i>
micro-nucleus = generative nucleus अणु-न्यूक्लियस = जनन-न्यूक्लियस <i>f.</i>	milkwort = polygala पुरुदुध <i>m.</i>
micro-organisation <i>Biol.</i> अणु-जीव <i>m.</i>	milky दुधबत्
microphone <i>Phys.</i> अणुभाष <i>m.</i>	mill 1 (a manufactory) निर्माणी <i>f.</i>
micro-photograph अणु-भास्क्रिप्ट <i>n.</i>	2 (a grinding mill) पेणणी <i>f.</i>
micropyle <i>Bot.</i> अणुद्वार <i>n.</i>	milled (coin) आक्षुरित
microscope अण्वीक्ष <i>m.</i>	milled edge (of a coin) आक्षुरित तट <i>n.</i>
microscope slide अण्वीक्ष-सूप <i>m.</i>	milled head आक्षुरित शिर <i>n.</i>
microscopic अण्वीक्ष-, आण्वीक्ष, अण्वीक्ष-हश्य ('visible through a microscope')	Millepores <i>Zool.</i> शतरंधिणः <i>m. pl.</i> (sg. शतरंध्री)
microscopic section छेदाणु <i>m.</i>	milli-gram (mg.) सहस्र-घान्य <i>n.</i> (सि.धा.)
micro-sporangium <i>Bot.</i> लघु-बीजाणुधानी <i>f.</i>	milli-liter (ml.) सहस्र-प्रस्थ <i>m.</i> (सि.स्थ.)
microspore <i>Bot.</i> अणुबीज <i>m.</i>	milli-meter (mm.) सहस्र-मान <i>m.</i> (सि.मा.)
Microsporoides अणुबीजामति <i>f.</i> (-ति for प्रजाति genus)	milling 1 (fulling) संकोचन <i>n.</i>
micro-spophyll <i>Bot.</i> अणु-बीजपर्ण <i>n.</i>	2 (of a coin) आक्षुरण <i>n.</i>
micro-stat अण्वीक्ष-स्थाप्	milling machine पेणण-न्यन्त्र <i>n.</i>
microtome अणुतक्ष <i>m.</i>	million प्रयुत <i>n.,</i> पद्धत <i>m.</i>
mid-brain <i>Anat.</i> मध्य-मस्तिष्क <i>n.</i>	
Midden closet संग्रहि मलकुंड <i>n.</i>	
Midden system मलकूट-विधि <i>m.</i>	

millivolt <i>Elec.</i> सहस्रितुशक्ति <i>n.</i>	miscible मिश्रय
millivolt-meter सहस्रितुशक्ति-मान <i>m.</i>	mitochondria <i>Biol.</i> कणाभसूत्र <i>n.</i>
mine खनि <i>f.</i>	mitosis = karyokinesis <i>Biol.</i>
mine <i>vb.</i> खनन <i>n.</i>	सूत्रिभाजना <i>f.</i>
mineral खनिज <i>m.</i>	mitral valve = bicuspid valve <i>Anat.</i> द्विदल कपाट <i>n.</i>
mineral ash खनिज भस्म <i>n.</i>	mixable = miscible मिश्रय
mineral coal खनिज अंगार <i>m.</i>	mixed मिश्रित
mineral crystal खनिज स्फट <i>m.</i>	mixed number <i>Math.</i>
mineral food खनिजान्न <i>n.</i>	सभिन्न-संरूप्या <i>f.</i>
mineralogical खानिजिक, खानिजीय	mixing machine मिश्रण-यन्त्र <i>n.</i>
mineralogy खानिजी <i>f.</i> , खनिज-शास्त्र <i>n.</i>	mixture मिश्र, मिश्रण <i>n.</i>
mineral spring खनिज-स्रोत <i>n.</i>	ml. (milli-liter) सि.स्थ. (सहस्रि-प्रथ)
mineral water खनिज-जल <i>n.</i>	mm. (milli-meter) सि. मा. (सहस्रि-मान)
minim (m., min.) विन्दुक <i>m.</i> (वि.)	Mn (manganese) <i>Chem.</i> लो (लोहक)
minimum 1 अतिष्ठ, निम्नता (नि+नि+ऊन)	Mo (molybdenum) <i>Chem.</i> सं (संबर्णातु)
minor arc हस्त चाप <i>m.</i>	mobile चलिष्यु
minor axis कनीयोक्ष <i>m.</i>	mobile liquid चलिष्यु तरल <i>n.</i>
mint 1 (a plant) पर्णसि <i>m.</i>	model प्रतिकृति <i>f.</i> , निर्दर्शन <i>n.</i>
2 टंकशाला <i>f.</i>	model for illustrating atomic theory परमाणुवाद-निर्दर्शन <i>n.</i>
minuend <i>Math.</i> वियोज्य <i>n.</i>	moderately coarse powder आस्थूल क्षोद <i>m.</i>
minus वियुत (six minus two is four छ: वियुत दो है चार)	moderately concentrated अनतिसंकेन्द्रित
minus strain <i>Bot.</i> ऋण अंश <i>m.</i>	moderately fine powder आस्थम क्षोद <i>m.</i>
minute <i>adj.</i> सूक्ष्म	modern नूतन, आधुनिक
minute (1/60 of an hour) कला <i>f.</i>	modulus <i>Math.</i> मापाङ्क <i>m.</i>
minute hand कला-सूची <i>f.</i>	modulus of elasticity <i>Phys.</i> प्रत्यास्थता-मापांक <i>m.</i>
miracidium <i>Zool.</i> (larva of fluke छिद्रिपत्र) पत्रजातक <i>m.</i>	Mohr pinchcock (operating by a spring) स्कन्द-शिखिपीड <i>m.</i>
mirror पर्ण <i>m.</i>	
mirror scales दर्पण-श्रेणी <i>f.</i>	
miscarriage गर्भपात <i>m.</i> (after the seventh month)	
miscellaneous प्रकीर्ण, विविध	
miscibility मिश्रयता <i>f.</i>	

Mohr's burette (a small burette with tap, used as a pipette) विवर-द्रवमि *m.*

moist आर्द्ध

moisture आर्द्धता *f.*

moisture testing oven

आर्द्धता-परीक्षण कन्दु *m.*

molal व्यूहीय

mole=gram molecule

व्यूह=धान्य-व्यूहाणु *m.*

molecular व्यूहाण्वीय, व्यूहाणु-

molecular depression

व्यूहाणु-निम्नन *n.*

molecular formula *Chem.*

व्यूहाणु-सूत्र *n.*

molecularity व्यूहाण्वीयता *f.*

molecular structure

व्यूहाणु-संरचना *f.*

molecular weight *Chem.*

व्यूहाणु-भार *m.*

molecule (Lat. *moles* mass)

व्यूहाणु *m.*

Mollusca (calcareous, or lime secreting mantle) *Zool.*

चूर्णप्रावाहाः *m. pl.*

molten हुत

molybdate *Chem.* संवर्णय *n.*

molybdenum *Chem.* संवर्णतु *m.*

moment (of force) *Mech.*

(tendency to produce motion about a point or axis) विश्रमिषा *f.*

moment of a couple *Mech.*

मिथुन-विश्रमिषा *f.*

moment of a force *Mech.*

बल-विश्रमिषा *f.*

moment of a magnet *Phys.*

चुम्बक-विश्रमिषा *f.*

moment of inertia *Mech.*

जड़ता-विश्रमिषा *f.*

momentum *Mech.* (quantity of motion) गमता *f.*

monadelphous *Bot.* एक-गुच्छ

-monas (consisting of

one) -एकी (-इन्)

monkey कपि *m.*

mono- एक-

mono-acid *Chem.* एकाम्ल *n.*

mono-basic *Chem.* एक-पैठिक

monocarpous (pistil) *Bot.*

एकाण्डप

monochasial *Bot.* एकशाखी (-इन्)

monochasium *Bot.* एकशाख *m.*

monochromatic एकवर्णिक

monoclinic *Cryst.* एकप्रवणिक

monoclinic system *Cryst.*

एकप्रवणिक-संविधा *f.*

monoclinous *Bot.* उभयांग

monocotyledon *Bot.* एकचीज-पत्र *m.*

mono-cyte *Anat.* (mononuclear leucocyte) अखण्ड-न्यूट्रिटि *f.*

monoecious *Biol.* (having both

male and female reproductive organs on the same individual) द्विलिंगी (-इन्)

monomial *Alg.* एकपद

monoplane *Phys.* एकतल *m.*

monopodial *Bot.* एकाक्षी (-इन्)

monopodium *Bot.* एकाक्ष *m.*

monosymmetric *Biol.* एकसंमीतीय

monovalent *Chem.* एकसंयुज

monoxide *Chem.* एकजारेय *n.*

monsoon कालवात (cf. अकालवात

in Pali शूर्पाङ्कजातक), वर्षवायु *m.*

Montoyella [having both slender and thick mycelial (= hypha) threads] तनु-स्थूल-सूत्रि f. (-ति for प्रजाति genus)	motor nerve प्रेरक-चेता f.
morbid बिकृत	motor root of trigeminal
morbid anatomy = pathological anatomy विकृत शारीर n.	<i>Ophthalmol.</i> निशाख चालक मूल n.
more अधिक	mould संचक m.
more complex जटिलतर	mouse मूषक m.
more soluble अधिक विलेय, विलेयतर	rat मूष m.
morphology रूपवर्णना, आकारिकी, स्वनाकारिकी f. (form+structure)	mouth blowpipe मुख-धमनाह m.
mortar 1 (a plastic building material) संसृद m.	movable joint <i>Anat.</i> चेष्टावत् सन्धि m.
2 (in which substances are pounded or rubbed with a pestle) उल्खल m.	movable pulley <i>Phys.</i> चल धर्धी f.
3 <i>Mil.</i> (a canon used to throw projectiles) शतमिका f.	move vb. 1 गमन n.
morula 1 तूत, युक्तूत m.	2 <i>Parl. Practice</i> प्रस्तवन, प्रस्तावन n.
2 = polyplast दुटीपुंज m.	move bodily <i>Phys.</i> साझोपाज़न. गमन n.
moss <i>Bot.</i> हरिता f.	movement 1 <i>Phys.</i> गति f.
moth शलभ m.	2 (of the heart) स्पन्द m.
motile <i>Biol.</i> चर	movement by pseudopodia
motion 1 गति f.	<i>Parasitol.</i> कूटपाद-गति f.
2 प्रस्ताव m.	move perpendicular to <i>Math.</i> लम्बतया गमन n.
motion nucleus = kinetonucleus	moving गतिशील
<i>Zool.</i> गति-न्यून्टि f.	m. p. (melting point) द्रा. (प्रावांक)
motion of translation = translatory motion <i>Phys.</i> स्थानेतर-गति f.	much बहु
motive force गामक बल n.	little अत्य
motor बहित्र n.	mucilage (a paste prepared from gum, an aqueous solution of gum) निर्यास-लेपी f., निर्यासोद n.
-motor -चालक	mucor <i>Bot.</i> वेता f. (cf. moss हरिता) (Hindi फुइ, फफूंद, उड्डी)
motor car बहित्र-रथ m., बहित्र-यान n.	Mucor <i>Bot.</i> श्लेष्मति f. (-ति for प्रजाति genus)
motor-driven बहित्र-चालित	Mucoraceae <i>Bot.</i> श्लेष्म-कुल n.

Mucorales Bot.	श्लेष्म-गोत्र n. (गोत्र order)	musculo-epithelial cells Zool. पैश्यधिछदीय-कोशा f.
Mucor corymbifer	चिपिट श्लेष्म	mushroom Bot. छत्राक n.
Mucor mucedo	प्रश्लेष्म	mussel Zool. शम्बुक m.
mucous membrane Anat.	श्लेष्म- कला f.	mutual adj., adv. परस्पर mutualism Biol. (symbiosis beneficial to each party) पारस्पर्य n.
mudguard	पंकरक्षी (-इन) m.	mutually परस्पर
multi-	बहु-	myc-, myco- कवक-
multiaxial joint=polyaxial joint	बहुक्ष सन्धि m.	mycelium Bot. (a network of hyphae) कवकजाल n.
multifocal	बहुनामि	Mycetes कवकाः m.pl.
multifocal lens	बहुनामि चीक्ष m.	-mycetes -कवकाः m.pl
multilocular Bot.	बहुगङ्गर	myceto- कवक-
multinomial Math.	बहुपद	myceto-genesis कवक-जनन n.
multiparous Bot.	बहुसृट	myceto-genic, myceto-genous कवक-जनन
multiple I	बहुगुण	mycetoid Bot. कवकाभ, कवकीय
2 Math.	अपवर्त्य n.	mycetological कवकशास्त्रीय
multiple fission	Biol. बहु- विखण्डन n.	mycetology कवकशास्त्र n., काविकी f.
multiple proportion	बहुगुणा- नुपात m.	Mycetozoa Zool. कवकजीवाः m.pl.
multiple valued = many valued		Myco-bacterium Bact. कवकवेत्राणु m.
Math.	बहुमानी (-इन)	myco-derma कवक-छद m.
multiplicand Math.	गुण n.	[membrane (छद = covering on wine) formed by a fungus]
multiplication Math.	गुणन n.	mycoid = fungoid कवकाभ, कवकीय
multiplication table	गुणन-सारणी f.	mycology कवकशास्त्र n., काविकी f.
multiplier = coefficient Math.	गुणक m.	myopia Med. (rays are focussed before they reach the retina) प्राह्नाभिता f.
muriatic acid Chem.	विदीयिक अम्ल n.	Myxophyta श्लेष्मलोच्छिदः f.pl.
Musca Zool.	मश्याति f. (-आति for प्रजाति genus)	N
muscle	पेशी f.	N (nitrogen) Chem. मू. (मूयाति)
muscular	पेशी-, पैशीक	N (number) सं (संख्या)
muscular fibre	पेशी-तन्तु m.	
muscular power	पेशी-शक्ति f.	
muscular sheath	Ophthalmol. मांसधरा कला f.	

n. (normal) नू (क्रन्तु)	natural gas प्राकृतिक वाति m.
n Math. (any number) का. (कापि संख्या)	natural host स्वाभाविक पोषिता (-रू) m.
Na (sodium = sodium) Chem. नॉडम (आयातु)	natural order Bot. प्राकृतिक गोत्र n.
nail नखर m. (short for नखरकील)	natural place (of Aristotle) Phys. नैर्मिक स्थान n.
naked नग्न	natural water प्राकृत जल n.
naked eye नग्नादि n.	nature प्रकृति f., स्वरूप n.
naked eye appearance नग्नाक्षिरूप, नग्नाक्षिदृश्य रूप n.	naught Math. गूँथ n.
naked eye examination विनाप्तीक्ष्ण परीक्षण n.	navy Mil. नौसेना, जलसेना f.
naphthalene Chem. ऊत्तेलेन्य n.	N. B., n. b. (nota bene) अवधेय
naphthene उत्तेरेण्य n.	Nb (niobium = columbium) Chem. क (आयातु)
Napierian logarithm Math. घच्छेदा f. (घ=transcendental e)	Nd (neodymium) Chem. आ (आपीतला)
napiform Bot. कुम्ही-, कुम्हीरूप	Ne (neon) Chem. द्यि (शिथिराति)
narcotic प्रमीलक	near निकट
nares (openings of the nose) नासाविवर m.	nearer निकट्तर
narrow संकीर्ण	nearest निकटम, समीपतम, नेदिए
narrow-celled संकीर्ण-कोशावान्	near point Physiol. निकट विन्दु m.
narrow neck संकीर्ण-ग्रीवा f.	nebulizer = atomizer शोकरक m.
nasal Anat. I n. नासास्थि n.	Necator Zool. हनाति f. (-आति for प्रजाति genus)
2 adj. नास्य	necessary आवश्यक
nasal bone नासास्थि n.	neck ग्रीवा f.
nascent जायमान	neck canal cell Bot. ग्रीवा-कुत्त्वा- कोशा f.
nascent state जायमानावस्था f.	neck of tooth Anat. दन्त-ग्रीवा f.
naso-ciliary nerve Anat. (goes not only to the ciliary ganglion but to other parts of the eye) अधिनास-चेता f.	needle सूत्री f.
naso-lacrimal duct Anat. अश्वनासा-प्रणाली f.	needle-shaped सूच्याफार
native sulphur प्राकृत शुल्फारि m.	negative नूण (noun and adj.), नास्त्यात्मक (if this test be negative यदि यह परीक्षा नास्त्या- त्मक हो)
natural प्राकृत, प्राकृतिक	negative electricity (it has a lower नि potential) निग्युति f.
natural classification Bot. प्राकृतिक वर्गीकरण n.	

negative number <i>Math.</i> ऋण-	nervi-, nervo- चेता-
संख्या <i>f.</i>	nervous 1 (full of nerves) चेतामय
negative plate <i>Elec.</i> नि-पट्ट <i>m.</i> (नि = निश्चुत्)	2 (of or pertaining to nerves) चैत
negative pole <i>Elec.</i> निश्चुत्र <i>m.</i>	nervous fluid <i>Physiol.</i> चैत रस <i>m.</i>
negative test नास्ति-परीक्षा <i>f.</i>	nervous system चेता-संहिता <i>f.</i>
negatron न्यून <i>m.</i> (=निश्चुदणु)	nervule चेतिका <i>f.</i>
neglect <i>vb.</i> उपेक्षण <i>n.</i>	net जाल <i>n.</i>
negligibility उपेक्ष्यता <i>f.</i>	net income शुद्ध आय <i>n.</i>
negligible उपेक्ष्य, नगण्य	net profit शुद्ध लाभ <i>m.</i>
neighbour प्रतिवेशी (-इन्) <i>m.</i>	neutral क्लीव्र
neighbouring प्रतिवेशी, प्रातिवेश्य	neutral axis <i>Mech.</i> क्लीवाश <i>m.</i>
nematocyst (stinging organs) <i>Zool.</i> सूच्यंग <i>n.</i>	neutralization क्लीवन <i>n.</i>
Nematoda = Nematoidea <i>Zool.</i>	neutralization of lenses
सूत्रकृमिकर्ग <i>m.</i> , सूत्रकृमयः <i>m.pl.</i>	<i>Ophthalmol.</i> वीक्ष-क्लीवन <i>n.</i>
nematode सूत्रकृमि <i>m.</i>	neutralize <i>vb.</i> 1 क्लीवन <i>n.</i>
neo- नव-	2 निष्फलन <i>n.</i>
neodymium = neodidymium <i>Chem.</i> आपीतला <i>f.</i>	neutral oxide क्लीव जारेय <i>n.</i>
neon <i>Chem.</i> शिथिराति <i>f.</i>	neutral point <i>Elec.</i> क्लीव विन्दु <i>m.</i>
neoplasm <i>Med.</i> नवघटन <i>n.</i>	Newton's first law of motion =first law of motion <i>Phys.</i>
nephridial duct <i>Zool.</i> उत्सर्ग- प्रणाली <i>f.</i>	प्रथम गति-नियम, गत्यपरिवर्तन- नियम <i>m.</i>
nephridiopore <i>Zool.</i> उत्सर्ग-रन्ध्र <i>n.</i>	Ni (nickel) <i>Chem.</i> रू (रूपक)
nephridium <i>Zool.</i> (excretory organ of an earthworm- etc.) उत्सर्गांग <i>n.</i>	nice सूक्ष्म
nephron <i>Anat.</i> वृक्षाणु	nicely सूक्ष्मतया, सूक्ष्मरूपेण
nephros = kidney <i>Anat.</i> वृक्ष <i>m.</i>	nicety सूक्ष्मता <i>f.</i>
nephrostome <i>Zool.</i> वृक्षमुख, उत्सर्गद्वार <i>n.</i>	Nicholson's hydrometer = constant immersion hydro- meter <i>Phys.</i> स्थिर निमज्जन तरलमान <i>m.</i>
nerve चेता <i>f.</i>	nichrome (=nico-chrome, alloy of nickel and chromium) रूपर्णिक <i>n.</i>
nerve cell <i>Anat.</i> चेता-कोशा <i>f.</i>	nickel <i>n.</i> <i>Chem.</i> रूपक <i>n.</i>
nerve cord <i>Zool.</i> चेता-रञ्जु <i>f.</i>	
nerve ending <i>Anat.</i> चेतान्त <i>n.</i>	
nerve layer चेता-स्तर <i>m.</i>	

nickel *adj.* (pertaining to, made of, or containing, nickel) रूपकिय, रूपक-मय, रूपक-युत
nickel *vb.* रूपकायण *n.*; (to plate with nickel) रूपक-रोपण *n.*

nictitating membrane = palpebra tertia निमीलक छर *m.*
nilpotent algebra (an associative algebra that deals with numbers each of which becomes zero when raised to some power) शून्यभावि बीजगणित *n.*

nine-point circle *Math.* नवविन्दु चृत *n.*

niobium = columbium *Chem.* काशातु *m.*

nitric *Chem.* भूयिक

nitric acid *Chem.* भूयिक अम्ल *n.*
nitric anhydride *Chem.* भूयिक अजलेय *n.*

nitric oxide भूयिक जारेय *n.*

nitride *Chem.* भूयेय *n.*

nitride *vb.* भूयेयन *n.*

1 *Chem.* (to convert into a nitride) भूयेय-करण *n.*

2 *Metal.* (to treat by the process of nitriding) भूयेयना-साधन *n.*

nitride of magnesium भ्राजातु-भूयेय *n.*

nitrile *Chem.* भूयिल *m.*

nitrogen *Chem.* भूयाति *m.*

nitrogen cycle भूयाति चक्र *n.*

nitrogen di-oxide भूयाति द्वि-जारेय *n.*

nitrogen fixing (bacteria) भूयाति निवेशक (शाकाणु)

nitrogen monoxide भूयाति एक-जारेय *n.*

nitrogen oxide *Chem.* भूयाति जारेय *n.*

nitrogen pentoxide भूयाति पंच-जारेय *n.*

nitrogen peroxide *Chem.* भूयाति अतिजारेय *n.*

nitrogen tetroxide भूयाति चतुर-जारेय *n.*

nitrogen trioxide भूयाति त्रिजारेय *n.*

nitrous acid *Chem.* भूद्य अम्ल *n.*

nitrous oxide *Chem.* भूद्य जारेय *n.*

nodal points *Optics* पातविन्दु *m.*

(पात 'node' is from सूर्यसिद्धान्त)

node 1 = gland ग्रन्थि *m.*

2 *Bot.* पर्वसन्धि *m.*

3 पात *m.* (from सूर्यसिद्धान्त)

nodule ग्रन्थिका, ग्रन्था *f.*

nomenclature नामकरण *n.*

nonagon *Math.* नवभुज *m.*

nonalcoholic beverage असुष्वप्ते *n.*

nonary *Math.* नवमय

nonchelate *Zool.* अनेकरी (-इन्)

noncollinear *Math.* असंरेख

nonconduction असंवाहन *n.*

nonconductor *Phys.* असंवाहक *m.*

noncoplanar *Math.* असमतली (-इन्), असमतलस्थ

noncrystalline अस्फटात्मक

nonelectrolyte अविद्युदश्य *n.*

nonintersecting *Math.* अमिय-श्लेषी (-इन्)

nonionized अनयनित

nonluminous अचकासी (-इन्)

nonmetal *Chem.* अधारु *m.*

nonmotile <i>Biol.</i> अचर	nought शून्य <i>n.</i>
nonrepeated root <i>Math.</i>	November एकादशमास <i>m.</i>
अनाप्रेडित मूल <i>n.</i>	nozzle प्रोय <i>m.</i>
nonsupporter अपोषक	N. T. P. (normal temperature and pressure) = S. T. P. <i>क्र.</i>
nonvolatile अनुपत्त	ता. नि. (फ़ज़ु ताप निपीड़) = प्र.ता.नि.
nopal=cochineal fig इन्द्रगोपद्वु <i>m.</i>	nucellus <i>Bot.</i> परिभ्रूण <i>n.</i> (short for परिभ्रूणधान)
normal 1 <i>adj.</i> सामान्य, प्रसामान्य, ऋजु	nucle-, nucleo- (nucleus) न्यष्टि-
2 <i>n. Geom.</i> अभिलम्ब <i>m.</i>	nucleal = nuclear न्याए
normal = straight chain <i>Chem.</i>	nuclear membrane <i>Biol.</i> न्यष्टि-
ऋजु शृंखल <i>m.</i>	कला <i>f.</i>
normal acceleration <i>Phys.</i>	nucleate 1 <i>Biochem.</i> न्यष्टीय <i>n.</i>
अभिलम्ब-त्वरण <i>n.</i>	2 <i>adj.</i> न्यष्टिमत्
normal axis <i>Phys.</i> अभिलम्ब- अक्ष <i>m.</i>	nucleate <i>vb.</i> न्यष्टीयन <i>n.</i>
normal conditions ॠजु	1 (to from into a nucleus) न्यष्टि-भवन <i>n.</i>
परिस्थिति <i>f.</i>	2 (to gather as a nucleus) न्यष्टिकरण <i>n.</i>
normal reaction (in friction) <i>Phys.</i> अभिलम्ब-प्रतिक्रिया <i>f.</i>	nucleated <i>Med.</i> सन्यष्टि
normal salt <i>Chem.</i> ॠजु लवण <i>n.</i>	nucleation न्यष्टीयन, न्यष्टि-भवन, न्यष्टि-करण <i>n.</i>
normal sodium phosphate <i>Chem.</i> ॠजु क्षारातु भास्त्रीय <i>n.</i>	nuclei- (nucleus) न्यष्टि-
nose नासा <i>f.</i>	nucleiferous न्यष्टिभर
nostrils नासाविवर <i>m.</i> , नासारन्ध <i>n.</i> (both are ancient words)	nucleiform न्यष्टिरूप
notation <i>Math.</i> (act, process, or system of marks, signs, notes, symbols, etc. collecti- vely) संकेतना <i>f.</i>	nucleo-, nucle- (nucleus) न्यष्टि-
notch काकपद <i>n.</i>	nucleoid <i>adj.</i> न्यष्टयाम
note 1 टिप्पणी <i>f.</i> , अवधेय <i>n.</i> , आलोक <i>m.</i>	nucleolar <i>Biol.</i> निन्याए
2 <i>Music</i> स्वर <i>m.</i>	nucleoloid निन्यष्टयाम
note <i>vb.</i> आलोकन <i>n.</i>	nucleo-protein <i>Biochem.</i> न्यष्टि- प्रोमूजिन <i>m.</i>
notebook आलोक-पुस्तिका <i>f.</i>	nucleo-spindle न्यष्टि-तर्क <i>m.</i>
notice-board विज्ञापन-फलक <i>n.</i>	nucleus न्यष्टि <i>f.</i> (नि within+अष्टि kernel)
notion भाव, विचार <i>m.</i>	null शून्य <i>n.</i>
Notochordata <i>Zool.</i> पृष्ठमेरवः <i>m. pl.</i>	nullification शून्यकरण <i>n.</i>
	nullify <i>vb.</i> शून्यकरण, शून्यन <i>n.</i>

null-method = zero-method	ob-lanceolate <i>Bot.</i> अभि-प्रासवत्
शून्य-रीति <i>f.</i>	oblique तिरः-, तिर्यक्
number संख्या <i>f.</i>	oblique axis तिर्यग्-अक्ष <i>m.</i>
numeral 1 (a figure or character used to express a number) संख्याङ्क <i>m.</i>	oblique common tangent <i>Math.</i> तिर्यगुभयस्पर्शी (-इन) <i>m.</i>
2 (a word expressing a number) संख्याशब्द <i>m.</i> , संख्यापद <i>n.</i>	oblique frustum <i>Math.</i> तिर्यक्- छिन्नक <i>n.</i>
numeration 1 (act, process, or art of numbering) संख्यान <i>n.</i>	oblique illumination = focal illumination तिरः-प्रभासन = नाभ्य- प्रभासन <i>n.</i>
2 (act or art of reading numbers) संख्या-वाचन <i>n.</i>	oblique prism <i>Math.</i> तिर्यक्- संकेत्र <i>n.</i>
numeration table <i>Math.</i> संख्या- सारणी <i>f.</i>	oblique pyramid <i>Math.</i> तिर्यक्- स्तूप <i>m.</i>
numerator <i>Math.</i> अंश <i>m.</i>	obliquus <i>Anat.</i> (an oblique muscle) तिर्यक्पेशी <i>f.</i>
numerical संख्यात्मक, संख्यावाचक	obliquus inferior अधर-तिर्यक्पेशी, अधर-तिरश्ची <i>f.</i>
numerical prefix संख्यावाचक उपसर्ग <i>m.</i>	obliquus superior उत्तर-तिर्यक्पेशी, उत्तर-तिरश्ची <i>f.</i>
nut दृढ़फल (the word is used for cocoanut), काष्ठफल <i>n.</i> (pericarp hard and woody)	obovate अम्फण्डवत्
nut-cracker वाताम-भंजक, वाताम- त्रोटक <i>m.</i>	observation अवलोकन <i>n.</i>
nutrition आहार-पोषण, पोषण <i>n.</i>	observatory वेधशाला <i>f.</i>
nutrition nucleus = tropho- nucleus पोषण-न्ययि <i>f.</i>	observe <i>vb.</i> 1 पालन <i>n.</i> 2 अवलोकन, इंक्षण <i>n.</i>
nymph 1 अप्सरस् <i>f.</i>	observed इंक्षित
2 Zool. शिशु <i>m.</i>	observer इंक्षक <i>m.</i>
○	
O (oxygen) <i>Chem.</i> ओ (जारक)	obtuse angle <i>Math.</i> अधिकोण <i>m.</i>
o-(Gk. <i>orthos</i>) <i>Chem.</i> ऊ- (कर्त्त्व)	occipital <i>Anat.</i> पश्चकपाल
oat यविका <i>f.</i>	occurrence <i>Chem.</i> प्राप्तिस्थान <i>n.</i>
obcordate <i>Bot.</i> अभिहृदत्	ocellus <i>Ophthalmol.</i> अक्षिका <i>f.</i>
object 1 वस्तु <i>n.</i> , पदार्थ <i>m.</i>	octagon <i>Math.</i> अष्टमुन्ज <i>m.</i>
2 प्रयोजन <i>n.</i>	octahedron <i>Geom.</i> अष्टानीक <i>m.</i>
objective 1 (of a lens etc., nearest the object) उपपदार्थक <i>n.</i>	October दशममास <i>m.</i>
	octonary <i>Math.</i> अष्टमय
	octoploid <i>Zool.</i> अष्टगुण
	odd <i>Math.</i> , <i>Bot.</i> अयुगम

odd-pinnate Bot.	अयुग्म-पक्षवत्	oosphere = egg =ovum	Biol.
odonto-	दन्त-	आड n.	
odonto-blast Zool.	दन्तकृत्	oosphere (unfertilized egg, a female gamete)	अण्डगोल
odourless निर्गंध		oospore Bot.	(the spore resulting from the fertilization of an egg-cell) अण्ड-चीजाणु m.
oesophagus Anat.	निगल m.	ootype Zool.	अण्डकरणी f.
of equal length समावास		opal उपल m.	(the English word is from Sanskrit)
office कार्यालय m.		opalescence उपल-भासा f.	
oil of vitriol काचर-तैल n.		opalescent उपल-भासी (-इन्)	
olfactory cell Anat.	गन्ध-कोशा f.	opaque पारान्ध, पारादर्श, अपारदर्श	
olive तैलबदर n.		open विकृत	
-oma Med.	(tumor, swelling)	open circuit Phys.	विवृत परिपथ m.
—अर्द्धुर्		open community Bot.	विवृत समुदाय m.
omissibility लोप्यता f.		opening विवर m., छिर n., मार्ग m., मुख n.	
omissible लोप्य		opening उद्घाटन, प्रारम्भण n.	
omission लोपन n., लोप m.		operand Math.	करणीय n.
omit vb.	लोपन n.	operate vb.	करण, क्रियाकरण n.
omitted लोपित		operating करण, क्रियाकरण n.	
omitting लोपन n.		operation कर्म n.	(in chemistry कर्म should be preferred to क्रियो action)
ommatidium Zool.	अक्षिका f.	operational कर्मात्मक	
one-celled एक-कोशावान्		operator 1 Math.	कर्ता (-रु) m.
one cell thick Bot.	एककोशास्थूल	2 Com.	कर्ता, चालक m.
onion Bot.	पलाष्ठु m.	operculated	पिहित
ontology तात्त्विकी f.		operculum Bot.	(lid of the theca) पिघान n.
oocyte Zool.	अण्डकोशा f.	ophthalm-, ophthalm-	चक्षुः-
oogamete Biol.	स्त्रीजन्यु m.	ophthalmic चक्षुः-, चाक्षुप	
oogamous Biol.	लिंगी (-इन्)	ophthalmic artery Anat.	चाक्षुपरीहिणी f.
oogenesis = oogeny Biol.		ophthalmic branch चाक्षुपी शाखा f.	
अण्डजनन n.		opium अहिफेन n.	
ooglea Zool.	अण्डश्लेष m.		
oogonial (pertaining to oogonium योनि) योन			
oogonium Bot.	योनि f.		
ookinete Zool.	(a motile stage of the zygote, in plasmodium) चल-युक्ता f.		
Oomycetes Bot.	अण्डकवकानि n. pl.		

opposite अभिमुख, सम्मुख, विरुद्ध,

विपरीत

opposite (going in the opposite direction) प्रतिगामी (-इन्)

oppositely charged विपरीत प्रभूत

opposite sense *Math.* विपरीत-
दिशा *f.*

optic 1 दृक्-

2 काशिक

optic *adj.* 1 (of or pertaining to vision) दृष्टि-, दार्शिक

2 (of or pertaining to the

3 (relating to optics) काशि-
कीय

optical *adj.* 1 (relating to the science of optics) काशिकीय

2 (relating to vision) दृष्टि-,
दार्शिक (e.g. optical illusion दृष्टि-भ्रम)

optical प्रकाशीय, प्रकाश-, काशिक,
चाक्षुष

optical bench *Optics* (essentially a horizontal rod)

काशिक-दण्ड *m.*

optical centre काशिक बिन्दु *m.*

optical constants *Cryst.* काशिक
स्थिरांक *m.*

optical convention काशिक-रुढि *f.*

optical density प्रकाश-घनता *f.*

optical illusion दृष्टि-भ्रम *m.*

optical instrument 1 चाक्षुष

उपकरण *n.*

2 काशित्र *n.*

optical lantern चाक्षुष वादीप *m.*

optically dense काशार्थ घन

optically rare काशार्थ विरल

optical medium प्रकाश-वाहक *m.*

(वह covers all senses, e.g.
reflection, absorption, and
transmission of light. Cf.
गर्म वहति, अशूणि वहति)

optical properties प्रकाशीय
गुण *m.*

optical system काशित्र-संहति *f.*
(combination of काशित्र)

optic axis *Mineral.* काशिक
अक्ष *m.*

optic axis (of the eyeball)
=optical axis चाक्षुष अक्ष *m.*

optic disc = optic entrance
= optic papilla प्रविस्त्र *n.*

(not दृष्टिविस्त्र because it is a
spot devoid of light)

optic fibre दृष्टि-तन्तु *m.*

optician 1 (one who deals in
optical instruments) काशि-
त्रिक *m.*

2 (one who makes....) काशित्र-
कार *m.*

3 (one who makes spect-
acles) उपनेत्रकार *m.*

4 (one skilled in optics)
काशिकीज, काशिविज *m.*

optic nerve *Anat.* दृक्-चेता *f.*

optico- (optic) दृष्टि-

optimum प्रशस्त, अनुकूलतम
or अथवा

orange नारंग *n.*

orang-outang वन-मानुष *m.*

orbicularis ani *Anat.* गुद-पेशी-
बल्य *m.*

orbicularis oculi *Anat.* वर्तमद्वार-
सरोचक-पेशी, निमीलक-पेशी *f.*

orbicularis oris <i>Anat.</i>	organic solvent <i>Chem.</i> प्रांगारिक
सुखपेशी-बलय <i>m.</i>	विलायक <i>m.</i>
orbiculus ciliaris = pass plana बलिकाय बलय <i>m.</i>	organism 1 = microbe जीवाणु <i>m.</i>
orbit 1 (of stars) कक्ष <i>n.</i>	2 (a living being) जीवी (-इन्), जीव <i>m.</i>
2 (eyesocket) अक्षिकूप <i>m.</i> (from Pali)	3 (anything composed of different parts) अंगी (-इन्) <i>m.</i>
orbital pad of fat <i>Ophthalmol.</i> परिगोल बसापूर <i>m.</i> (pad 'that which fills up unoccupied space,' परिगोल round the eye- ball')	organography <i>Biol.</i> अंगवर्णना <i>f.</i>
orbital plate <i>Ophthalmol.</i> अक्षि- पट्ट <i>m.</i>	orifice <i>Anat., Phys.</i> विवर <i>m.</i>
orb weaver (a spider) = geometric spider गोल-बाय <i>m.</i>	origin <i>Math.</i> मूलविन्दु <i>m.</i>
order 1 <i>Bot.</i> गोत्र <i>n.</i>	origin उद्भव <i>m.</i>
2 <i>Zool.</i> गण <i>m.</i>	original भौतिक
order of a surd <i>Math.</i> करणी- वर्ण <i>m.</i>	original position मूल-स्थिति <i>f.</i>
orders of levers <i>Phys.</i> उद्याम- भेद <i>m.</i>	origin of a muscle पेशी-उद्भव <i>m.</i>
ordinarily साधारणतः	oris <i>Anat.</i> आस्थ, मुख <i>n.</i>
ordinary algebra = elementary algebra प्रारम्भिक वीजगणित <i>n.</i>	ortho- <i>Chem.</i> ऊर्ध्व-
ordinary temperature साधारण ताप <i>m.</i>	orthocentre <i>Geom.</i> लम्बकेन्द्र <i>n.</i>
ordinary term <i>Math.</i> सामान्य पद <i>n.</i>	orthogonal <i>Math.</i> लम्बकोणी (-इन्)
ordinate कोटि <i>f.</i>	orthogonal circle <i>Math.</i> लम्ब- कोणवृत्त <i>n.</i> (circle at right angle)
ore (from Sanskrit अर्यस्) अयस्क <i>n.</i>	orthogonal projection <i>Math.</i> लम्बकोणे विक्षेप <i>m.</i>
organ 1 <i>Anat.</i> अंग <i>n.</i>	orthophosphoric acid कार्बभास्तिक अम्ल <i>n.</i>
2 वायराज <i>m.</i> (the largest and most powerful musical in- strument)	Os (osmium) ओ (गुरुत्वात्)
organic <i>Chem.</i> प्रांगार-, प्रांगारिक	oscillate <i>vb.</i> प्रदोलन <i>n.</i>
organic chemistry प्रांगार-रसायन <i>n.</i> , प्रांगारिकी <i>f.</i>	vibrate <i>vb.</i> आवैपन <i>n.</i>
	oscillated प्रदोलित
	oscillating wave प्रदोलतरंग <i>m.</i>
	oscillation प्रदोलन <i>n.</i> , प्रदोल <i>m.</i> , (single swing from one extreme to the other) एकतो- दोल <i>m.</i> (it is never a verb in this sense)
	oscillation number <i>Elce.</i> प्रदोल- नंक <i>m.</i>

oscillator प्रदोलक <i>m.</i>	ossivorous अस्थिभुक्
oscillatory प्रदोली (-इन्)	ossuary अस्थिधानी <i>f.</i>
oscillatory circuit Radio प्रदोली परिपथ <i>m.</i>	-ost-अस्थि <i>n.</i>
oscillograph Elec. प्रदोल-लिख <i>m.</i>	ost-, oste-, osteo- अस्थि-
oscillometer प्रदोलमान <i>m.</i>	ostiole 1 Bot. द्वार <i>n.</i>
oscilloscope Elec. प्रदोलेक्ष <i>m.</i>	2 Zool. रन्धर <i>n.</i>
osculum Zool. आस्यक <i>n.</i>	ostium (pl. ostia; pores of a sponge) रन्ध्र <i>n.</i>
-osis 1 (a morbid condition due to the excessive increase of....) अतिं... ता	otherwise अन्यथा
2 (any disease) -रुजा <i>f.</i>	outer बाह्य
osmium Chem. गुर्वातु <i>m.</i>	outer leg (in spherometer) Phys. बाह्य पाद <i>m.</i>
osmose vb. Chem. (to subject to osmosis, to diffuse by osmosis) आसारण <i>n.</i>	outlets of ventilation बातन- निष्कम <i>m.</i>
osmosis आसृति <i>f.</i>	outline बहीरेखा <i>f.</i>
-osmosis -आसृति <i>f.</i>	outline map बहीरेख मानचित्र <i>n.</i>
osmotic आसृतीय	out of focus अनाभित (not in focus)
osmotic pressure आसृतीय निपीड <i>m.</i>	output प्रदा <i>f.</i> , उत्पाद <i>m.</i> (production)
ossa Anat. (pl. of os) अस्थीनि <i>n. pl.</i>	outside बहिष्टात् (Hindi बाहर), बाह्य
ossein = ostein Biochem. अस्थिकि <i>f.</i>	oval अंडाकार, अग्न-
osseο- 1 (bone) अस्थि- 2 (bony) अस्थ्य-	ovary Bot. अंडाशय <i>m.</i>
osseous (Gk. <i>osteon</i> from Sanskrit अस्थि) Anat. 1 (composed of bone) अस्थिमय 2 (resembling bone) अस्थिवत्	ovate Bot. अण्डवत्
ossi- अस्थि-	oven कन्दु <i>m.</i>
ossicle = ossicule Anat. अस्थिका <i>f.</i>	overcome vb. अभिभवन <i>n.</i>
ossiferous अस्थिभर	overcome अभिभूत
ossification Anat. (formation of bone) अस्थिकरण <i>n.</i> , अस्थिकृति <i>f.</i> , अस्थीयन <i>n.</i>	overcome resistance vb. रोधाभि- भवन <i>n.</i>
ossifier अस्थिरूर्ति (-तृ) <i>m.</i>	overfeeding अतिभक्षण <i>n.</i>
	overflow आप्लाव <i>m.</i>
	overlap vb. अतिछादन <i>n.</i>
	overturn = capsized vb. उच्चाटन <i>n.</i> (शक्तोच्चाटन overturning a cart)
	oviduct Zool. अण्ड-प्रगालो <i>f.</i>
	ovipositor Zool. (an organ for depositing eggs) अण्डनिधाता (-तृ) <i>m.</i>

ovule	<i>Bot.</i> (popularly 'an immature seed') वालंड <i>n.</i>	2 (to combine with oxygen) जारक-योजन <i>n.</i>
ovum	<i>1 Anat.</i> स्त्रीचीज <i>n.</i>	3 (to treat with oxygen) जारक-साधन <i>n.</i>
	<i>2 Parasitol.</i> अण्डैक (a single cell from which embryo develops)	4 = oxidize
	<i>3</i> = eggcell अंडकोशा	oxygenated जारकायित
ox	वृत्तम <i>m.</i>	oxygenator <i>Chem.</i> (something which oxygenates, as a lung) जारकायक <i>m.</i>
oxalic	<i>Chem.</i> तिस्मिक	= oxidizer जारयिता (-तृ) <i>m.</i>
oxalic acid	<i>Chem.</i> तिस्मिक अम्ल <i>n.</i>	oxygen-hydrogen welding जारकोदजन-संधान <i>n.</i>
oxidase	(oxidation+ -ase) <i>Bio-chem.</i> जारणेद <i>m.</i>	oxyhydrogen adj. <i>Chem.</i> जारोदजन
oxidation	<i>Chem.</i> (act or process of oxidizing) जारण <i>n.,</i> जारणा <i>f.</i>	oyster शुक्कि, खाद्य-शुक्कि <i>f.</i>
oxide	<i>Chem.</i> जारेय <i>n.</i>	ozone [Great Oxford Dictionary: Gk. <i>ozein</i> to smell+one (here -one is not from keytone)] <i>Chem.</i> प्रजारक <i>m.</i>
oxides of nitrogen	भूयाति-जारेय <i>n.</i>	(it is a much more powerful oxidizer than oxygen gas)
oxidic oxides	जारेयिक जारेय <i>n.</i>	ozonized oxygen प्रजारकित जारक <i>m.</i>
oxidizability	जारण्ण, यता <i>f.</i>	P-
oxidizable	जारणीय	P (<i>perianth</i>) <i>Bot.</i> प (परिपुष्ट)
oxidization	जारण <i>n.</i>	P (<i>phosphorus</i>) <i>Chem.</i> भ (भास्फर)
oxidize	<i>vb.</i> जारण <i>n.</i>	p-, para- <i>Chem.</i> प-, परा-
oxidized	जारित	Pa (<i>proto-actinium</i>) <i>Chem.</i> प्रै (प्रैजातु)
oxidizer	(one who or that which oxidizes; specif., an oxidizing agent, as nitric acid, chromic acid)	pad 1 (ink-pad) मसीतल्प <i>m.</i>
	जारयिता (-तृ) <i>m.</i>	2 चथ <i>m.</i>
oxidizing action	जारण-किया <i>f.</i>	3 Zool. उषबहृ <i>m.</i>
oxidizing agent	जारण-कर्ता (-तृ) <i>m.</i>	pail system <i>Hygiene</i> शौचपान-विधि <i>m.</i> (here pail stands for शौचपान only)
oxy- (oxygen)	<i>Chem.</i> जार-	pain पीड़ा <i>f.</i>
oxy adj.	<i>Chem.</i> जार	paint <i>n.</i> रंगलेप <i>m.</i>
oxyacid	जाराम्ल <i>n.</i>	paint <i>vb.</i> आलेपन, रंगलेपन, लेपविन्नण <i>n.</i> (to portray with paints)
oxygen	<i>Chem.</i> जारक <i>m.</i>	
oxygen acid	<i>Chem.</i> जारक अम्ल <i>n.</i>	
oxygenate	<i>vb.</i> <i>Chem.</i> जारकायण <i>n.</i>	
1	(to impregnate with oxygen) जारक-व्यापन <i>n.</i>	

painting लेप-चित्र <i>n.</i>	palp = palpus <i>Zool.</i> मृश <i>m.</i> (मृश् to touch)
pair युग्म, द्वय <i>n.</i>	palpal organ (conveys sperms to the genital orifice of the female) शुक्रोदा (-रु) <i>m.</i>
pair of compasses कर्कट <i>m.</i>	palpebra <i>Anat.</i> वर्त्मे <i>n.</i>
pair of dividers विभाजक <i>m.</i>	palpebral conjunctiva वर्त्मस्तर <i>m.</i>
pair of even numbers <i>Math.</i> युग्मसंख्या-द्वय <i>n.</i>	palpus = palp
palatal तालव्य	pan भाजन <i>n.</i>
palate तालु <i>n.</i>	pancreas <i>Anat.</i> (a gland possessing all ferments) सर्वकिणी (-इन्) <i>m.</i>
pale पांडुर	pandemic diseases सार्वदेशिक रोग <i>m.</i>
palea <i>Bot.</i> अवपत्र <i>n.</i>	panicle = compound raceme <i>Bot</i> संयुत-एकवर्धक्ष <i>m.</i>
pale-blue पांडुर-नील	Pantodontia <i>Zool.</i> (teeth are present in full series -Parker and Haswell) सर्वदन्ताः <i>m.pl.</i>
pale blue mantle पांडुर नील प्रावार <i>m.</i>	papain <i>Biochem.</i> एरंडकि <i>f.</i>
paleo-biology पुरा-जैविकी <i>f.</i>	papaya = papaw एरण्डकर्कटी <i>f.</i>
paleobotany पुरोन्दिगी <i>f.</i>	paper-weight = letter-weight पत्र-भार <i>m.</i>
paleontology पुरा-सात्त्विकी <i>f.</i>	Papilionaceae प्रजापति-कुल <i>n.</i> (प्रजापति butterfly)
paleo-zoology पुरा-प्राणिकी <i>f.</i>	papilionaceous <i>Bot.</i> प्रजापतिरूप
pale-yellow पांडुर-पीत	Papilionae <i>Zool.</i> (a subfamily of the Papilionidae) प्रजापत्यनुवंश <i>m.</i>
pale-yellowish rose पाण्डुरापीत पाटल <i>n.</i>	Papilionidae <i>Zool.</i> (family of butterflies) प्रजापति-वंश <i>m.</i>
palisade cells <i>Bot.</i> स्कम्म-कोशा, (cylindrical cells rich in chloroplast) शादि-स्कम्म-कोशा <i>f.</i>	papillary border <i>Ophthalmol.</i> प्रविम्ब-तट <i>m.</i>
palladium <i>Chem.</i> निचूषातु <i>m.</i>	papillary muscles = columnae carneae <i>Anat.</i> मांस-स्तम्भी <i>f.</i>
palm ताल <i>m.</i>	
palmate (venation) <i>Bot.</i> पाणिवत्	
palmately cleft <i>Bot.</i> पाणिवद् दीर्घ	
palmately compounded <i>Bot.</i> पाणिवत् संयुत	
palmately divided <i>Bot.</i> पाणिवद् विभक्त	
palmati-fid <i>Bot.</i> पाणिवद्-धर	
palmati-form <i>Bot.</i> पाणि-रूप	
palmation <i>Bot.</i> पाणिवत्ता <i>f.</i>	
palmitic <i>Chem.</i> तालिक	
palm-lobate <i>Bot.</i> पाणि-पालिमत्	

pappus	<i>Bot.</i> (ring of hairs) रोम-वल्य <i>m.</i>	parallelogram of velocities <i>Phys.</i> प्रवेग-समान्तरभुज <i>m.</i>
para-	<i>Chem.</i> परा-	parallel tubes समदिशा नाल <i>m.</i>
parabola	<i>Math.</i> एकेन्द्र <i>n.</i> (short for एक one+उत्केन्द्रता eccentricity)	paralysis स्तम्भ <i>m.</i> , स्तम्भन <i>n.</i> , स्तम्भ-रोग, संस्तम्भ <i>m.</i>
parabolic	एकेन्द्रीय	paramagnetic एकाधिचुम्बिक
paraboloid	<i>Geom.</i> (surface generated by the rotation of a parabola about its axis) एकेन्द्रज <i>n.</i>	Paramecium <i>Zool.</i> 1 सप्रिकाति <i>f.</i> (a genus)
paraboloidal	एकेन्द्रजीय	2 (any individual of the genus) सप्रिका <i>f.</i>
paracentral	<i>Anat.</i> (lying near the centre) उपसम्बद्ध	Paramecium caudatum = :slipper animalcule <i>Zool.</i> सुश्राणुप्राणी (-इन्) <i>m.</i>
parachute	<i>Mil.</i> वायुछत्र <i>n.</i>	para-menispermine परा-काकफलो <i>f.</i>
parachutist	<i>Mil.</i> वायुछत्री (-इन्) <i>m.</i>	parameter <i>Math.</i> प्राचल <i>m.</i>
paraffin	(a waxy substance occurring in the earth as a constituent of petroleum or as a solid deposit) मृद्घसा <i>f.</i>	parameter of a diameter प्रजीवा <i>f.</i>
paraglossa	(outer) <i>Zool.</i> वहिंजिदा <i>f.</i>	parameter of distribution वंटन-प्राचल <i>m.</i>
paragraph	कण्ठिका <i>f.</i>	parametric equation <i>Math.</i> प्राचल-समीकार <i>m.</i>
parallax	भेदाभास <i>m.</i>	paramylum <i>Bot.</i> (a carbohydrate allied to starch) परामण्ड <i>n.</i>
parallel	(keeping at the same distance at all parts) समान्तर	paraphysis <i>Bot.</i> (a sterile filament) वन्त्य <i>m.</i>
parallel (venation)	<i>Bot.</i> समदिशा (parallel is here 'with like-direction')	parasite <i>Zool.</i> परजीवी (-इन्) <i>m.</i>
parallelepiped, parallelopiped	<i>Geom.</i> समान्तररामोक	parasitism <i>Biol.</i> पारजैवेक
parallelogram	<i>Geom.</i> समान्तररसुज <i>m.</i> (समान्तर+चतुर्मुङ्ज)	parasitism परजीविता <i>f.</i>
parallelogram law	<i>Mech.</i> समान्तररसुज-नियम <i>m..</i>	parasphenoid bone <i>Zool.</i> (T-shaped bone) रोस्थि <i>n.</i>
parallelogram of forces	<i>Phys.</i> बल-समान्तररसुज <i>m.</i>	paraxial उपाक्ष
		Parazoa = Porifera <i>Zool.</i> रन्ध्रण: <i>m. pl.</i>
		parchment चर्मपत्र <i>n.</i>
		pareira brava (Port. <i>parreira vinetbrava</i> wild) = pareira बन-बळी <i>f.</i>

parenchyma *Bot.* तनुभित्तिक *m.*
 parentheses = round brackets
 गोलामिवार *m.*
 paries=parietes *Anat.* प्राचीर *m.*
 parietal membrane *Anat.*
 प्राचीर-कला *f.*
 parietal pericardium प्राचीर-
 परिहृत् *m.*
 pari-pinnate *Bot.* सम-पश्चवत्
 parotid *adj.* *Anat.* उपकर्ण
 parotid duct उपकर्ण-प्रगाली*f.*
 parotid gland = parotis *Anat.*
 उपकर्ण-ग्रन्थि *m.*
 parsley अजमेदा *f.*
 part अंग *n.*, अवयव, भाग *m.*
 partial आंशिक, अपूर्ण, खण्ड-, किंचित्-
 partial fraction *Math.* आंशिक
 भिन्न *m.*
 partially soluble किंचिद्-विलेय
 partial product *Math.* आंशिक
 गुणनफल *n.*
 particle लव *m.*
 particular enunciation *Math.*
 विशिष्ट-प्रतिज्ञा *f.*
 partition 1 *Math.* भागीकरण *n.*
 2 *Com.* वंटन *n.*
 partner भागी (-इन्) *m.*
 partnership भागिता *f.*
 pass *vb.* गमन *n.*
 pass *n.* प्रवेशपत्र *n.*
 passage मार्ग *m.*, यात्रा *f.*, पारण *n.*
 passage cells *Bot.* मार्ग-कांशा *f.*
 passage of light *Ophthalmol.*
 प्रकाश-यात्रा *f.*
 pass through मध्यात्पारण *n.*
 pass through a line *vb.* *Math.*
 रेखा-मध्येन-गमन *n.* (मध्येन
 through)

paste लेपी *f.* (cf. Hindi लैई,
 Panjabi लैਵੀ)
 Pasteur-Chamberland filter
 Hygiene जीवाणु-पाव क *m.*
 patellar अष्टीवत्-
 patellar fossa *Ophthalmol.*
 काचर खात *m.*
 pathogen, pathogene व्याधि-
 जन *m.*
 pathogenesis = pathogeny
 Med. व्याधिजनन *n.*
 pathogenetic *Med.* व्याधिजनीय
 pathogenic व्याधिजन
 pathogenicity व्याधिजनत्व *n.*
 pathogenic organism रोगागु *m.*
 pathogenous व्याधिजन
 pathological 1 (of or pertaining
 to pathology) व्याधिकीय
 2 (morbid) रुग्ण, विकृत
 pathological anatomy=morbid
 anatomy विकृत शारीर *n.*
 pathological histology विकृत-
 औतिकी *f.*
 pathologist *Med.* व्याधिकीविद् *m.*
 pathology व्याधिविद्या, व्याधिकी,
 वैकारिकी, देहवैकारिकी *f.*
 payable देय
 Pb (plumbum = lead) *Chem.*
 सी (सीस)
 peacock मधूर *m.*
 peat *Bot.* (vegetable matter
 decomposed in water, semi-
 carbonized, used as fuel,
 etc.) जीर्णक *n.*
 peaty soil *Bot.* जीर्णकि-उन्मृदा *f.*
 pebble अष्टीला *f.*(ancient word)

pectoral arch = shoulder girdle	pentagon <i>Geom.</i> पंचभुज <i>m.</i>
अंस-चक्र <i>n.</i>	penta-locular <i>Bot.</i> पंच-गहरा
pectoralis (muscle) <i>Anat.</i> उरोवेष्ट (शो)	pent-oxide <i>Chem.</i> पंच-जारेय <i>n.</i>
pedal-line=Simson line <i>Geom.</i>	penumbra <i>Ophthalmol.</i> आच्छाया <i>f.</i>
पदिक-रेखा <i>f.</i>	peptone <i>Biochem.</i> पाचा <i>f.</i>
pedal triangle <i>Math.</i> पदिक त्रिभुज <i>m.</i>	peptonic पाचायिक
pedicel <i>Bot.</i> (one of the ultimate divisions of a common peduncle) उपवृत्त <i>n.</i>	per- <i>Chem.</i> अति-
pedipalpi <i>Zool.</i> (nonchelate, acting as feelers) पाद-मृश <i>m.</i>	per द्वारा, प्रति
peduncle <i>Bot.</i> (flower stalk) ुष्पवृत्त <i>n.</i>	per annum प्रति वर्ष
Pelecy-poda (Gk. <i>pelekus</i> hatchet, from Skt. परशु- पादः) <i>m. pl.</i>	per-cent प्रतिशत
Pelimatōzoa <i>Zool.</i> ('fixed at the base') स-वृत्ताः <i>m. pl.</i>	percentage प्रतिशतता <i>f.</i>
pelvic <i>Anat.</i> श्रौणि	perceptible संलक्ष्य (ancient word)
pelvic arch = pelvic girdle <i>Anat.</i> श्रौणि-चक्र <i>n.</i>	perception (of light) दर्शन <i>n.</i>
pelvic diaphragm श्रौणि-प्राचीर <i>m.</i>	perception of sound ध्वनि-ग्रहण <i>n.</i>
pelvis <i>Anat.</i> श्रौणि <i>f.</i> 1 (basin- like structure) श्रौणिपात्र <i>n.</i>	perennial <i>n.</i> बहुवार्षिक, चिरजीवी, वर्षानुवर्षजीवी (-इन.) <i>m.</i>
2 (cavity of the pelvis) श्रौणिखात <i>n.</i>	perfect flower <i>Bot.</i> (both staminate and pistillate) उभयकेसर पुष्प <i>n.</i>
pencil अंकनी <i>f.</i>	perfection परिनिष्पत्ति <i>f.</i> (from वज्रच्छेदिका)
pencil (of lines) रेखासूची, सूची <i>f.</i>	perfect leaf <i>Bot.</i> सकल पत्र <i>n.</i>
pencil of rays <i>Geom.</i> रङ्गिम-सूची <i>f.</i>	perfect machine <i>Phys.</i> परिनिष्पत्ति यन्त्र <i>n.</i>
pendulum निदोल <i>m.</i>	perflation (blow through) अन्तरावहन <i>n.</i> = free ventilation स्वच्छन्द वातन <i>n.</i>
Penicillium कूर्चिति <i>f.</i> (-ति for प्रजाति genus)	perfoliate leaf (base of the leaf is united around the stem स्तम्भपरिगत) <i>Bot.</i> परिपत्र <i>n.</i>
Penicillium notatum (Lat. . <i>notatus</i> known) प्रजात कूर्च <i>m.</i>	perfoliate sessile <i>Bot.</i> अवृत्त परिपत्र <i>n.</i>
pentachloride पंचनोरेय <i>n.</i>	perforate <i>vb.</i> निछिक्षण <i>n.</i>
	perforator (<i>per</i> through+ <i>forare</i> to bore) = punch निछिक्षक <i>m.</i>

peri- (Gk. *peri* from Sanskrit परि) *Chem.* परि-
 perianth (P) *Bot.* परिषुष्ठ *n.* (प)
 periblem *Bot.* (giving rise to cortex) वाय्वक्तन *m.*
 pericardium (membrane) *Anat.* परिहृत, परिहृच्छद *m.*
 pericarp *Bot.* (fruit-wall) फलभिति *f.*
 pericentral परिमध्य
 pericycle *Bot.* (surrounding the stele) मध्यरस्म-वेष्ट *m.*
 periderm *Bot.* (outer bark) वाय्ववत्क *m.*
 perigynous *Bot.* परिजाय
 perigyny *Bot.* परिजायता *f.*
 perimeter *Geom.* परिमाप *m.*
 period 1 *Geol.* युग *n.*
 2 अवधि *m.*
 3 आवर्ति *m.* (a cycle)
 per-iodic *Chem.* अति-जमिक
 periodicity *Chem.* आवर्तिता *f.*
 periodic table *Chem.* आवर्तन-सारणी *f.*
 period of the decimal *Math.* दशमिक-आवर्तनांक *m.*
 periosteum *Anat.* पर्यस्थ *m.*
 (अस्थः परि)
 peripheral fixation *Ophthalmol.* परिणाह-लक्षकन्यन *n.*
 periphery परिगाह *m.*
 periscope *Ophthalmol.* परिदर्श *m.*
 periscopic lens *Ophthalmol.* परितो-वौक्ष *m.*
 periscopic vision *Ophthalmol.* परितोहषि *f.*
 Perisporiaceae *Bot.* आवृत्तधानी-कुल *n.*

perisporium = peritheciun *Bot.* धान्यावरण *n.* (covering of बीजाणुधानी sporangium)
 peristalsis 1 *Anat.* क्रमसंकोच *m.*
 2 *Zool.* (waves of contraction) संकोचन-तरंग *m.*, तरंग-गति *f.*
 peristome *Bot.* दन्ती (-इन्) *m.*
 peristomium *Zool.* (the first ring into which opens the mouth) मुखवलय *m.*
 peritheciun = perisporium
 peritoneal sac *Anat.* उदर-गुहा *f.*
 peritoneum 1 (sac) *Anat.* उदर *n.*, उदर-गुहा *f.*
 2 (membrane) *Anat.* उदर-छद *m.*
 permanent स्थायी, धृत, अस्थय
 permanent tooth *Anat.* स्थायी दन्त *m.*
 permanganate *Chem.* अतिलोह-कीय *n.*
 permeability *Bot.* अतिवेध्यता *f.*
 permeable *Bot.* अतिवेध्य
 permeameter *Elec.* अतिवेध्यता-मान *m.*
 permeate *vb.* (to pass through) अतिवेधन *n.*
 permutation *Math.* क्रमचय *m.*
 pernicious प्रणाशी (-इन्)
 peroxide *Chem.* अतिजारेय *n.*
 perpendicular *Geom.* लम्ब *m.*
 perpendicular distance *Math.* लम्बिक दूरत्व *n.*
 perpendicular position लम्बोर्ध्य-स्थिति *f.*
 perpendicular to each other *Math.* अन्योन्यस्थिति लम्ब, परस्पर-लम्ब *m.*

perpetual lever = continuous lever	<i>Phys.</i> शार्वत उद्याम <i>m.</i>	pharynx <i>Anat.</i> ग्रसनी <i>f.</i>
personal hygiene वैयक्तिक- स्वास्थ्य- रक्षा <i>f.</i>		phellem = cork
personate = bilabiate <i>Bot.</i>	द्वयोष्टी (-इन्)	phelloderm <i>Bot.</i> उपत्वक्षा <i>f.</i>
petal <i>Bot.</i> दल <i>n.</i>		phellogen = cork cambium <i>Bot.</i> त्वक्षेष्ठा <i>f.</i>
petaloid <i>Bot.</i> दलाभ <i>n.</i>		phenolphthalein <i>Chem.</i> दर्शक- व्युत्तेलिन <i>m.</i>
petiolate leaf <i>Bot.</i> सब्दन्त पत्र <i>n.</i>		phenomenon घृत <i>n.</i> , घटना <i>f.</i>
petiole = leafstalk पत्रवृत्त <i>n.</i>	=mesopodium मध्यपादक <i>n.</i> (पादक podium)	phenotype <i>Zool.</i> (different in appearance) भिन्नरूप
petri dish (used for plate cultures संवर्धन) अपिवर्ध शराब <i>n.</i>		phenyl <i>Chem.</i> दर्शल <i>n.</i>
petrol (made by refining of petroleum मृत्तेल) मार्टिल <i>n.</i>		phloem = bast <i>Bot.</i> (forms the downward passage for food material manufactured by leaves) अघोवाही (-इन्) <i>m.</i>
petrol gas plant मार्टिल-वाति- संयन्त्र <i>n.</i>		Pholidota <i>Zool.</i> (scaly anteaters) शहिक-व <i>m.pl.</i> (शल्किन् having scales)
petrol pump मार्टिल-उदच्च <i>m.</i>		phosgene (<i>phos-</i> light+ <i>-gene</i>) <i>Chem.</i> (produced under the influence of light) भाज <i>m.</i> (भा light +ज produced; cf. द्विज)
Phaeophyceae <i>Bot.</i> (brown algae) ब्रू-आप्यकाः <i>n. pl.</i>		phosphate <i>Chem.</i> भास्वीय <i>n.</i>
phalangal = phalangeal <i>Anat.</i> अंगुलिपर्वीय, अंगुलिपर्व-		phosphine <i>Chem.</i> भास्वी <i>f.</i>
phalange = phalanx <i>Anat.</i> अंगुलिपर्व <i>n.</i>		phosphonium (<i>phospho-</i> + ammonium) <i>Chem.</i> भास्व-तातु <i>m.</i>
phalangeal bone = phalanx <i>Anat.</i> अंगुलिपर्वास्त्रिय <i>n.</i>		phosphonium iodide <i>Chem.</i> भास्वतातु जम्बेय <i>n.</i>
phalanges अंगुलिपर्व <i>n.</i>		phosphorated hydrogen भास्वरित उदजन <i>m.</i>
phanerogam सपुष्पोद्विद् <i>f.</i>		phosphorescence भासा <i>f.</i>
pharmacopoeia भेषज-संहिता <i>f.</i>		phosphoric acid <i>Chem.</i> भास्विक अम्ल <i>n.</i>
pharmacy = pharmaceuticals फैर्मिकी <i>f.</i>		phosphorous <i>adj.</i> (compounds in which phosphorus has a valence lower than in
pharyng-, pharyngo- <i>Anat.</i> ग्रसनी-		
pharyngeal <i>Anat.</i> ग्रासन		
pharyngeal nephridia <i>Zool.</i> ग्रसनी-उत्सर्गांग <i>n.</i>		

phosphoric compounds)	photo-metry भा-मिति <i>f.</i>
भास्वय	photomicrograph = micro-
phosphorous acid भास्य अम्ल <i>n.</i>	photograph भाषुचित्र = अणु-भा-
phosphorous anhydride भास्य अजलेय <i>n.</i>	चित्र <i>n.</i>
phosphorus <i>Chem.</i> भास्वर	photon 1 <i>Phys.</i> भाणु <i>m.</i>
phosphorus chloride <i>Chem.</i> भास्वर नीरेय <i>n.</i>	2 <i>Optics</i> (unit of illumination of retina, containing numberless photons भाणु of physics) ऐक <i>n.</i>
phosphorus iodide <i>Chem.</i> भास्वर जम्बेय <i>n.</i>	photo-synthesis <i>Bot.</i> भा-संश्लेषण <i>n.</i>
phosphorus oxide <i>Chem.</i> भास्वर जारेय <i>n.</i>	photo-taxis <i>Biol.</i> भा-क्रम <i>m.</i>
phosphorus pentachloride <i>Chem.</i> भास्वर पंचनीरेय <i>n.</i>	phototropism <i>Biol.</i> भावर्तना <i>f.</i> (भा + भावर्तना)
phosphorus trioxide भास्वर त्रिजारेय <i>n.</i>	phthisis <i>Med.</i> यक्षमा <i>m.</i> (यक्षमन्)
photo- भा-	Phycomycetes <i>Bot.</i> शेवल-कवक-
photo-album भाचित्र-पुस्त <i>n.</i> (picture album चित्रपुस्त)	र्वग <i>m.</i>
photochemical induction भा- रसायनिक प्रोत्तन <i>n.</i>	phylo-taxis <i>Bot.</i> पर्ण-न्यास <i>m.</i>
photo-chemistry भा-रसायन <i>n.</i>	phylum <i>Zool.</i> प्रसृष्टि <i>f.</i>
photo-electric भा-विद्युतीय, भा-विद्युत- photo-electricity भा-वैद्युती <i>f.</i> (as a science)	physical I (of or pertaining to physics) भौतिक
photograph भाचित्र <i>n.</i>	2 (of or pertaining to the body) शारीरिक
photographed भाचित्रित	physical change भौतिक परिवर्तन <i>n.</i>
photographee (one who is photographed) भाचित्रित <i>m.</i>	physical chemistry भौतिक रसायन <i>n.</i>
photographer भाचित्रक <i>m.</i>	physical independence of forces <i>Phys.</i> बल-भौतिक- निराश्रयता <i>f.</i>
photographic plate भाचित्रीय पट <i>m.</i>	physically (according to physics) भौतिक्य
photography भाचित्रणा <i>f.</i>	physical optics भौतिक-काशिकी <i>f.</i>
photom = footcandle <i>Ophthalm-</i> <i>mol.</i> (one lumen per sq. ft.) पाद-चक्रास <i>m.</i> = पाद-वर्ति <i>f.</i>	physical process भौतिक-विधा <i>f.</i>
photo-meter <i>Phys.</i> भा-मान <i>m.</i>	physicist भौतिकीविद् <i>m.</i>
	physics भौतिकी <i>f.</i>
	physiographic factors <i>Bot.</i> (slope, altitude and exposure) प्रवणोद्धारायादि-कारक <i>m.</i>

physiography= geomorphology

भूगोक्तिकी f.

physiological दैहिक, दैहिकीय,
व्यापारोय, व्यापारिकीय

physiological chemistry दैहिक
रसायन n.

physiology दैहिकी, देहव्यापारिकी,
व्यापारिकी f. (देह will disappear
when physiology is pre-
ceded by another word, e.g.
नेत्रव्यापारिकी 'physiology of
the eye').

pictorial representation चित्रीय
निलेपण n.

picture 1 vb. चित्रण n.
2 n. आलेख m., चित्र n.

pierce vb. केघन n.

pierced through पारविद्ध

pierce through vb. पारवेधन n.

pigment रंगा-f.

pigment layer रंगा-स्तर m.

pileus Bot. छत्र n.

piliferous layer Bot. रोमि-
स्तर m.

pill=pilula Pharm. गुटिका f.

pimple पिटिका f.

pin अन्धसूची f., अणि m.

pinacol Chem. आशौकव m.

pinacolate Chem. आशौकजीय n.

pinacone आशौका f.

pincers संदेशी f.

pinch-cock शिखि-पीड m.

pineal=pineal body=pineal
gland Zool. तृतीयनेत्र-ग्रन्थि m.

pineal eye=median eye
Anat. मध्यनेत्र, तृतीयनेत्र n.

pink आपद्य

pinna Anat. I कर्ण-पळव m.

2 Bot पळव m.

pinna-lobate Bot. पक्ष-पालिमत्

pinnate (venation) Bot. (pinna
feather) पश्वत्

pinnately Bot. (in a pinnate
manner) पश्वत्

pinnati-fid Bot. पक्षवद्द-दर

pinnato-dentate Bot. पक्ष-दन्तुर

pinnule 1 Bot. पळवी f. (a
secondary pinna)

2 Zool. पक्षकी f. (a small fin)

Pinus Bot. सरलति f. (-ति for
प्रजाति. genus)

pipe नाड़ m.

pipe-clay नाड़-मूत्र f. (used in
making pipes)

pipe-clay triangle नाड़मूत्र-
त्रिकोण n.

piperazine (*piperidine +*
azote + -ine). Chem. मरिचा-
जीबी f.

pipette नाड़क m.

Pistacia terebinthus=terebinth
=chain turpentine विसरल m

pistil Bot. (ovary + style+
stigma) स्त्रीकेसर n.

pit गति m.

pitch 1 (a viscous substance
obtained as a residue in
distilling coal tar, etc.)

निराल m.

2 Mach., Mech. (distance
apart of two things, such
as distance between any

point on a thread of a
screw to the corresponding

point on an adjacent thread) अन्तराल <i>n.</i>	plane figure <i>Math.</i> समतल अकृति <i>f.</i>
3 Music तारता <i>f.</i>	plane glass सम काच <i>m.</i>
pith <i>Bot.</i> मज्जक <i>m.</i>	plane glass sheet समतल काच स्तार <i>m.</i>
pituitary body पोष-काय <i>m.</i>	plane mirror <i>Ophthalmol.</i> समतल दर्पण <i>m.</i>
pituitary gland पोष-ग्रन्थि <i>m.</i>	planer (that which planes) समक, समकर <i>m.</i>
pivot joint = trochoid joint	plane section <i>Math.</i> समतल-च्छेद <i>m.</i>
Anat. विकर्त-सन्धि <i>m.</i>	plane trigonometry समतल-त्रिकोणमिति <i>f.</i>
placenta गर्भपोष <i>m.</i> , जरायु <i>n.</i>	plano- सम-
placentation <i>Bot.</i> जरायु-न्यास <i>m.</i>	plano-concave समन्युञ्ज
place value = local value स्थानांश <i>f.</i>	plano-convex समोदुञ्ज
Placophora ('plate-bearing')	plan of a laboratory प्रयोगशाला-उपकरण <i>f.</i>
=Polyplacophora <i>Zool.</i> (eight calcified plates) अष्टपट्टाः <i>m.pl.</i>	plant (machinery, fixtures, etc.) संयन्त्र, स्थिरयन्त्र <i>n.</i> (fixed machinery)
plains (मैदान) स्थली <i>f.</i>	plant <i>Bot.</i> 1 (in its most general sense) उच्चिद् <i>f.</i>
plan उपकरण <i>f.</i>	2 पादप <i>m.</i>
Planck's constant <i>Phys.</i> और्जाणव स्थिर (its symbol is <i>h</i> औ)	plant association <i>Ecol.</i> उद्भित्समाज <i>m.</i>
plane अनुविक्षेप <i>m.</i> (projection on a horizontal plane अनुप्रस्थतल विक्षेप)	plant body <i>Bot.</i> उच्चिकाय <i>m.</i>
plane <i>vb.</i> समन, समकरण, चिक्कणकरण <i>n.</i>	plant breeding उद्भित-प्रसावन <i>n.</i>
plane <i>n.</i> (a tool for smoothing surfaces) समित्र <i>n.</i>	plant classification उच्चिद्-वर्गीकरण <i>n.</i>
plane <i>adj.</i> 1 अनुच्चावच 2 समतल (level), सम 3 चिपिट (flat)	plant communities (living under similar conditions, in a common habitat) सहवासि-उद्भिद् <i>f.</i> , उच्चित समुदाय <i>m.</i>
plane <i>n.</i> 1 (surface) पृष्ठ <i>n.</i> 2 समपृष्ठ, समतल, सम <i>n.</i>	plant consociations उद्भिद्-उपसमाज <i>m.</i>
3 (a block or plate used as a standard of flatness) सम <i>n.</i>	plant kingdom उद्भित-सृष्टि <i>f.</i>
4 तल <i>n.</i> (two-dimensional extent)	
planed समित्रित	

plant pathology उद्धिद्वैकारिकी f.
plant physiology उद्धिद्वैहिकी f.
plant society *Ecol.* उद्धित-संघ m.
-plasia,-plasis,-plasy -घटि f.,
-घटन n.

-plasm,-plasma (a plastic formative material) -घट m.

plasma 1 *Biol.* (protoplasm)
प्रस m.

2 *Anat., Physiol.* (plasma is the precursor of serum लसी) प्रलसी f. (cf. प्रपितामह); (fluid part of blood) अस्त्राम्बु n.
3 *Pharm.* (a mixture of starch मण्ड and glycerol मधुरव) मण्ड-मधुरव m.

plasma body अस्त्राम्बु-काय m.

plasma cell *Zool.* अस्त्राम्बु-कोशा f.

plasmapheresis *Med.* अस्त्राम्बु-हरण n.

plasmatic I (protoplasmic)
प्रसीय

2 (pertaining to, or of the nature of, plasma) अस्त्राम्बुक

plasmatoparous *Bot.* (discharging the protoplasmic contents....) प्रसोज्जावक

plasmatorrhesis *Bot.* (disruption of a cell...) कोशा-वर्ध्म m.

-plasmia (from -plasm) -घटता f.

plasmic I (plasmatic....) अस्त्राम्बुक
2 (protoplasmic) प्रसीय

-plasmic (from -plasm) -घटीय

plasto-cyte (a white blood corpuscle) अस्त्राम्बु-कोशा f.

plasto-desm *Biol.* कोशा बन्ध m.

plasmodium 1 *Bot.* प्रसक m.
(here -क stands for -ode 'like')
2 = syncytium *Zool.*
संकोशोति f.

Plasmodium हिमञ्चर्याति f. (-आति for प्रजाति genus)

Plasmodium malariae चातुष्क-हिमञ्चरी f.

plasmogen (essential substance of protoplasm) प्रस-सार m.

plasmolysis *Physiol.* (contraction of the cytoplasm) कोशाम्बु-हास, रस-कोच m.

plasmolytic कोशाम्बुहासीय, रसकोचीय
plasmolyze vb. कोशाम्बु-हासन, -हसन, रस-कुञ्जन n.

plasm-oma *Med.* (a tumor composed of plasma cells) अस्त्रोदार्ढ n. (अस्त्रोद=अस्त्राम्बु)

plasmo-phagous प्ररतभक्ष

plasmo-ptysis *Biol.* प्रस-ष्टीवन n.

plastein *Biochem.* (a protein-like substance) नि-प्रोटीजिन m.

plaster of Paris=burnt gypsum दग्धाचूर्ण n

plastic I *Biol., Surg.* (capable of undergoing metabolic transformation) अभिघट्य

2 (characterized by modelling) अभिघटित

plastic sulphur अभिघट्य गन्धक m.

plastidium = plastid घटन n.

plastid-ome *Biol.* (total plastid-content of a cell) घटनता f.

plastidule <i>Biol.</i> घटनक <i>n.</i>	-ploid -गुण (hexa-ploid षड्-गुण)
plasto-gamy <i>Biol.</i> (cytoplasmic union) कोशास्त्र-उद्वाह, कोशास्त्र-संगम <i>m.</i>	plot <i>vb.</i> प्रांकन, अंकन <i>n.</i> (to mark the position of on a plan)
plate 1 पट्ट <i>m.</i> (a flat piece of metal, etc.)	plot the locus <i>Math.</i> निधंकन <i>n</i>
2 शराब <i>n.</i> (a dish)	plotting of points <i>Math.</i> विन्दु-अंकन <i>n.</i>
3 (a sheet of paper, etc.) स्तार <i>m.</i>	ploughshare बैन = bone = vomer <i>Zool.</i> हलस्थि <i>n.</i>
plate <i>vb.</i> पट्टन, रोपण <i>n.</i>	plug <i>Elec.</i> निग <i>m.</i> (नि 'अधस्ताद्' गच्छति)
plated पट्टित	plumbagin रक्तचित्रकि <i>f.</i>
platina <i>Chem.</i> (platinum, esp. crude native platinum)	Plumbago rosea रक्तचित्रक <i>m.</i>
प्राकृत महातु <i>m.</i>	plumbate <i>Chem.</i> सीसीय <i>n.</i>
platinized asbestos महातृयित अदह <i>m.</i>	plumbean सीससदृश
platinum <i>Chem.</i> महातु <i>m.</i>	plumbeous सीसमय, सीससदृश
platinum plate <i>Chem.</i> महातु-पट्ट <i>m.</i>	plumb line (a line or cord ...) सीस-रेखा, सीस-रज्जु <i>f.</i>
platinum wire <i>Chem.</i> महातु-तंतु <i>m.</i>	plumbum <i>Chem.</i> सीस <i>n.</i>
Platyhelminthes <i>Zool.</i> पृथु-क्लेपयः <i>m.pl.</i> (<i>platy</i> is from Skt. पृथु flat)	plumed seed <i>Bot.</i> ('having a hairy tuft') शिखि-बीज <i>n.</i>
plerome <i>Bot.</i> (gives rise to the vascular cylinder रस्म) रस्मजन <i>m.</i>	plumule (the apical portion of the embryo axis) भ्रूणाप्र <i>n.</i>
plesio-saurus <i>Paleontol.</i> जल-सरठ <i>m.</i>	plunger मजक <i>m.</i>
pleura <i>Anat.</i> परिक्लोम <i>m.</i>	plus <i>Math.</i> युत (six plus two छः युत दो)
plexus <i>Anat.</i> प्रतान <i>m.</i>	plus-strain <i>Bot.</i> धन अंशु <i>m.</i>
pliable अवनाय	plywood नमकाष्ठ <i>n.</i>
plica = fold वलि <i>m.</i>	P.M. म. प. (मध्याह पश्चात्)
plica lacrimalis <i>Ophthalmol.</i> अशु-वलि <i>m.</i>	pneumatics वातिकी <i>f.</i>
pliers (pincers with long jaws) जम्बिल <i>m.</i>	pneumatic trough <i>Chem.</i> वाति-द्रोणी <i>f.</i>
	pneumatic tyre वाति-पति <i>m.</i>
	Po (polonium) <i>Chem.</i> तो (तोयातु)
	pocket गोह <i>m.</i>
	pocket-clip गोह-खज <i>m.</i>
	pocketknife = penknife गोह-क्षुरी = लेखनी-क्षुरी <i>f.</i>

pocket-lens गोह-वीक्ष <i>m.</i>	point of support <i>Phys.</i> आधार-
pocket-stopwatch गोह-विरामघटी <i>f.</i>	विन्दु <i>m.</i>
-poda -पद	point of suspension <i>Phys.</i>
podetium <i>Bot.</i> (a stalklike body) वृन्तकी <i>f.</i>	निलम्बन-विन्दु <i>m.</i>
podite <i>Zool.</i> उपांग <i>n.</i>	points = hints <i>Math.</i> उद्देशक <i>m.</i>
podium पादक <i>m.</i>	point wandering विन्दु-भ्राम <i>m.</i>
podophyllin प्रलघुपत्रि <i>f.</i>	poison विष <i>n.</i>
point विन्दु, अंक, अग्र, अणि	poison glands <i>Zool.</i> विष-ग्रन्थि <i>m.</i>
pointed tip अणि <i>m.</i>	poison hemlock विष-गर्जेर <i>n.</i>
pointer सूची <i>f.</i> , देष्टा (-त्) <i>m.</i>	poker तुड <i>m.</i>
point focus <i>Ophthalmol.</i> विन्दु-	polar ध्रुवीय, ध्रुवी (-इन्)
नामि <i>f.</i>	polar body = polar cell = polar
point of concurrence <i>Math.</i>	globule <i>Biol.</i> (a minute cell which separates from the egg during its maturation; finally disappearing) लोपिका <i>f.</i>
संगम-विन्दु <i>m.</i>	polarimeter <i>Optics</i> ध्रुवीयित <i>m.</i>
point of contact <i>Math.</i> संसर्पण-विन्दु <i>m.</i>	polariscope <i>Optics</i> ध्रुवीयेक्ष <i>m.</i>
point of convergence	polarize <i>vb.</i> ध्रुवीयण <i>n.</i>
<i>Ophthalmol.</i> अभिसार-विन्दु <i>m.</i>	polarized light ध्रुवीयित प्रकाश <i>m.</i>
point of divergence	polarizer ध्रुवीयक <i>m.</i>
<i>Ophthalmol.</i> अपसार-विन्दु <i>m.</i>	polar line <i>Math.</i> ध्रुविणी रेखा <i>f.</i>
point of emergence	polar plane ध्रुवी समतल <i>n.</i>
<i>Ophthalmol.</i> उन्मज्जन-विन्दु <i>m.</i>	pole 1 ध्रुव <i>m.</i>
point of fixation = point of regard <i>Ophthalmol.</i> लक्ष-विन्दु <i>m.</i>	2 <i>Math.</i> (of polar coordinates) आदिविन्दु <i>m.</i>
point of incidence <i>Ophthalmol.</i> आपात-विन्दु <i>m.</i>	pole 1 (5½ yds.) = rod बंश <i>m.</i>
point of intersection मिश्शेद-विन्दु <i>m.</i>	2 <i>Rly.</i> वलक <i>m.</i>
point of reflection <i>Ophthalmol.</i> प्रतिविम्बन-विन्दु <i>m.</i>	polish 1 <i>n.</i> प्रमार्ज <i>m.</i>
point of refraction भुजायन-विन्दु <i>m.</i>	2 <i>vb.</i> प्रमार्जन <i>n.</i>
point of regard = point of fixation	polished surface <i>Phys.</i> प्रमार्जित तल <i>n.</i>
point of reversal विपर्यय-विन्दु <i>m.</i>	pollen grain <i>Bot.</i> पराग-कण <i>m.</i>
point of rotation परिभ्राम-विन्दु <i>m.</i>	pollen sac <i>Bot.</i> पराग-कोष <i>m.</i>

pollinodium = antheridium
 पुंधानी *f.*
 polluted water *Hygiene* दूषित
 जल *n.*
 polonium *Chem.* तोयातु *m.*
 poly- (Gk. *polu* is from Sans-
 krit पुरु) पुरु-, बहु-
 polyarch *adj. Bot.* पुरुसून्न
 polyatomic पुरुपरमाणिक
 polychasial *Bot.* पुरुशाखी (-इन्)
 polychasium *Bot.* पुरुशाख *m.*
 Polygala पुरुदुर्घति (-ति for प्रजाति
 genus)
 Polygala senega पुरुदुर्घ क्लोस्य *m.*
 polygenic पुरुच्छाय
 polygon *Math.* बहुभुज *m.*
 polygonal *Math.* बहुभुज
 polygonal prism *Math.* बहुभुज
 संकेत *n.*
 polygonal pyramid *Math.*
 बहुभुज स्तूप *m.*
 polygon of forces *Mech.* चल-
 बहुभुज *m.*
 polygon of velocities *Phys.*
 प्रवेग-बहुभुज *m.*
 polyhedral angle *Math.* बहुतल
 कोण *m.*
 polyhedron *Geom.* बहुनीक *m.*
 polyp (Gk. *polypous* many-
 footed) *Zool.* पुरुपाद *m.*
 Polypetalae = Choripetalae
 पृथग्दलाः *m.pl.* (petals are not
 united)
 polypetalous *Bot.* पृथग्दल
 Polyplacophora *Zool.* (eight
 calcified plates) = Placoph-
 ora पुरुषट्टाः = अष्टपट्टाः *m.pl.*

polyploid *Zool.* बहुगुण
 poly-sepalous *Bot.* पृथग्निदल
 Polyzoa = Bryozoa *Zool.*
 ('moss-animals') हस्ता-जीवाः
 m.pl.
 ponceau = poppy red अधिरक्ता-
 पीत *m.*
 pool पत्वल *n.*
 poppy अहिपुष्प *n.* (from अहिफेन
 + पुष्प)
 porcelain चीनमृत्ता *f.*
 porcelain dish चीनमृत्ता-शराब *n.*
 porcupine शत्यकी (-इन्) *m.*
 pore रन्ध्र *n.*
 Porifera *Zool.* रन्ध्रिणः *m.pl.*
 poro- रन्ध्र-
 porogamy *Bot.* (entry of the
 pollen tube through the
 micropyle) द्वारोद्वाह *m.* (अण्डद्वार
 abbreviated to द्वार)
 porometer *Bot.* (to measure
 the size of fine pores) रन्ध्र-
 मान *m.*
 poroscope रन्ध्रेत्र *m.*
 poroscopic रन्ध्रेत्रीय
 poroscopy रन्ध्रेत्रा *f.*
 porose = porous
 poroseness, porosity रन्ध्रिता *f.*
 porous रन्ध्री (-इन्)
 porous battery-jar रन्ध्री समूहा-
 कलश *m.*
 porous plate रन्ध्री पट्ट *m.*, रन्ध्र
 शराब *n.*
 portal vein *Anat.* आन्त्रमहानीला *f.*
 portfolio पत्रोद्वाह *m.*
 portrait आलेख्य *n.*, छवि *f.*
 portray *vb.* आलेखन *n.*

position स्थिति <i>f.</i>	potassium bicarbonate <i>Chem.</i>
position ratio <i>Math.</i> स्थिति- निष्पत्ति <i>f.</i>	दहातु द्वयंगारीय <i>n.</i>
positive अस्त्यात्मक	potassium bisulphate <i>Chem.</i>
positive <i>n.</i> , <i>adj.</i> धन	दहातु द्विशुल्फीय <i>n.</i>
positive charge उद्दृश्य-प्रभार <i>m.</i>	potassium bromide <i>Chem.</i> दहातु दुरेय <i>n.</i>
positive electricity (it has a higher उद्धृत potential) उद्धृत <i>f.</i>	potassium carbonate <i>Chem.</i> दहातु प्रांगारीय <i>n.</i>
positive integral index <i>Math.</i> धन पूर्णाङ्क घाताङ्क <i>m.</i>	potassium chlorate <i>Chem.</i> दहातु नीरीय <i>n.</i>
positive ion उद्दृश्यदयन <i>n.</i> (उद्धृद् + अयन ion)	potassium chloride <i>Chem.</i> दहातु नीरेय <i>n.</i>
positively charged body उद्धृत-प्रभृत काय <i>m.</i>	potassium dichromate <i>Chem.</i> दहातु द्विवर्णीय <i>n.</i>
positive number <i>Math.</i> धन- संख्या <i>f.</i>	potassium hydroxide <i>Chem.</i> दहातु उदजारेय <i>n.</i>
positive plate <i>Elec.</i> उत्त-पट्ट <i>m.</i> (उत्त = उद्धृत)	potassium hypochlorite <i>Chem.</i> दहातु उपनीरित <i>n.</i>
positive pole <i>Elec.</i> उद्धृतव <i>m.</i>	potassium iodide <i>Chem.</i> दहातु जम्बेय <i>n.</i>
positive test अस्ति-परीक्षा <i>f.</i>	potassium nitrate <i>Chem.</i> दहातु भूयीय <i>n.</i>
positron <i>Phys.</i> उदणु <i>m.</i> (short for उद्धृणु)	potassium nitrite <i>Chem.</i> दहातु भूयित <i>n.</i>
possess <i>vb.</i> धारण <i>n.</i>	potassium perchlorate <i>Chem.</i> दहातु अतिनीरीय <i>n.</i>
possibility शक्यता <i>f.</i>	potassium permanganate <i>Chem.</i> दहातु अतिलोहकीय <i>n.</i>
possible शक्य	potassium sulphate <i>Chem.</i> दहातु शुल्कीय <i>n.</i>
possibly शक्यतया	potato आलू <i>m.</i>
postcard प्रेष्य-पत्रक <i>n.</i>	potential 1 <i>n.</i> , <i>Phys.</i> ; <i>Math.</i> शक्यम <i>n.</i>
postcava = inferior vena cava <i>Anat.</i> अधर-महानीला <i>f.</i>	2 <i>adj.</i> गुप्त, संभावी (इन्), शक्य potential energy <i>Phys.</i> (owing to position स्थिति). स्थितिक- कर्जी <i>f.</i>
poster विज्ञप्ति <i>f.</i>	
posterior पश्च-	
posterior chamber पश्च-वेश्म <i>n.</i>	
posterior part <i>Anat.</i> पश्च-माग <i>m.</i>	
posterior wall <i>Anat.</i> पश्च-मित्ति <i>f.</i>	
postscript पश्च-लेख <i>m.</i>	
potassium <i>Chem.</i> दहातु <i>m.</i>	

- potentiometer (*potential + meter*) *Elec.* शक्ति-मान *m.*
 potometer (for measuring the rate of transpiration in plants) उत्स्वेद-मान *m.*
 poultry दुक्कुटिदि, गृहान्नपक्षी *m.*
 (any domesticated birds which serve as a source of food, either eggs or meat)
 poundal *Phys.* प्राचल *n.* (प्रांजलि pound+चल, a unit of force in the F.P.S. system)
 pounder क्षोदक *m.* (who or that which pounds or pulverises)
 powder क्षोद *m.*
 powdered क्षुण्ण
 powdery mildew *Bot.* क्षोदसिता *f.*
 power 1 *Phys.* शक्ति *f.*
 2 *Math.* घात *m.*
 power applied *Phys.* प्रयुक्ति शक्ति *f.*
 Pr (praseodymium) *Chem.* श्य (श्यामला)
 practically व्यवहारे (Hindi व्यवहार में), अनुष्ठाने (Hindi अनुष्ठान में)
 practical mechanics अनुष्ठान-यांत्रिकी, व्यवहार-यांत्रिकी *f.*
 practicals अनुग्रन्थ *n.*
 practice 1 वृत्ति *f.*
 2 व्यवहारगणित *n.*
 3 अभ्यास *m.*
 praseodymium *Chem.* श्यामला *f.*
 prawn, crayfish, shrimp चिंगट *m.*
 precaution पूर्वविधान *n.*, पूर्वोंपाय *m.*
- precava = superior vena cava.
 = anterior vena cava *Zool.*
 उत्तर-महानील *f.*
 preceding पूर्ववर्ती (-इन्)
 preceptor गुरु *m.*
 precipitate *n.* निस्साद *m.*
 precipitated निस्सादित
 precipitated chalk = prepared chalk निस्सादित-खटी *f.*
 precipitation निस्सादन *n.*
 precise सुतथ्य, यथार्थतम (See s.v. correct)
 precisely सुतथ्यतः
 precisioness=precision सुतथ्यता *f.*
 preliminary प्रारम्भिक
 premaxilla *Zool.* (in front of the maxilla) अग्रहनु *f.*
 premolar *Anat., Zool.* प्रहानव्य *m.*
 (प्र 'in front', हानव्य is from काश्यपसंहिता)
 prescription *Med.* योग *m.*
 (ancient word)
 presence उपस्थिति, विद्यमानता *f.*,
 विद्यमानत्व *n.*, वर्तमानता *f.*, वर्तमानत्व *n.*
 present विद्यमान, वर्तमान, उपस्थित
 preservable परिरक्ष्य
 preservation परिरक्षण *n.*
 preservative परिरक्षी (-इन्)
 preserve *vb.* परिरक्षण *n.*
 preserver परिरक्षक *m.*
 press *n.* पीड *m.*
 press *vb.* दसन, पीडन *n.*
 presser पीडक *m.*
 press plunger *Phys.* पीड-मज्जक *m.*
 pressure निपीड *m.*

pressure filter निपोड़-पाव <i>m.</i>	principle of kite <i>Phys.</i> पतंग-
prevention of infection	प्रनियम <i>m.</i>
<i>Hygiene</i> रोगसंचार-प्रतिबन्ध <i>m.</i>	principle of Vernier <i>Phys.</i>
primarily मुख्यतः	अनुश्रेणी-प्रनियम <i>m.</i>
primary प्राथमिक, प्रधान, आद्य	principle of work <i>Phys.</i> कर्म-
primary oocyte <i>Zool.</i> आद्य-	प्रनियम <i>m.</i>
अण्डकोशा <i>f.</i>	printer's ink मुद्रण-मसी <i>f.</i>
primary root <i>Bot.</i> प्रथम मूल <i>n.</i>	prism संकेत्र <i>n</i>
primary, secondary, tertiary	prismatic सांकेत्रिक
alcohols आद्य, द्वितीयक, तृतीयक	prismatic compass <i>Surv.</i>
सुखव <i>m.</i>	सांकेत्रिक कर्कट <i>m.</i>
Primates <i>Zool.</i> (consists of man and the apes, monkeys, marmosets and lemurs)	prismoid <i>Math.</i> संकेत्राभ <i>n.</i>
नर-वानराः <i>m.pl.</i>	prismoidal <i>Math.</i> संकेत्राभ- संकेत्राभीय
prime number <i>Math.</i> अमाज्य- संख्या <i>f.</i>	privy = midden closet <i>Hygiene</i> संग्रहि मलकुण्ड <i>n.</i>
primrose <i>Bot.</i> पीतसेवती <i>f.</i>	probability 1 संभाविता <i>f.</i>
Primulaceae <i>Bot.</i> (primrose family) पीतसेवतीकुल <i>n.</i>	2 (as a science) साम्भाविकी <i>f.</i>
principal 1 <i>adj.</i> मुख्य, प्रधान 2 (of the presidium) <i>Pol.</i> प्रधानराजन्य <i>m.</i>	probable सम्भावी (-हन्)
3 <i>Math.</i> मूलधन <i>n.</i>	probably सम्भावितया
principal axis प्रधानाक्ष <i>m.</i>	problem 1 <i>Math.</i> निर्मेय <i>n.</i>
principal focus = stellar focus	2 समस्या <i>f.</i> , प्रश्न <i>m.</i>
<i>Ophthalmol.</i> प्रवान-नामि <i>f.</i> (समान्तर-किरण-नामि)	Proboscidea <i>Zool.</i> शुणिहनः <i>m.pl.</i>
principal parameter <i>Math.</i> मुख्य प्राचल <i>m.</i>	procedure प्रक्रिया <i>f.</i>
principal reaction <i>Chem.</i> मुख्य- प्रतिक्रिया <i>f.</i>	process 1 <i>Anat.</i> प्रवर्ध <i>m.</i>
principle <i>Pharm.</i> तत्त्व <i>n.</i>	2 <i>Chem.</i> विधा <i>f.</i>
principle प्रनियम <i>m.</i> (a compreh- ensive law or doctrine from which others are derived)	procumbent <i>Bot.</i> शायान
	produce (a line) <i>Math.</i> (रेखा-) वर्धन <i>n.</i>
	produced 1 उत्पन्न, उत्पादित 2 <i>Math.</i> वर्धित
	producer उत्पादक <i>m.</i>
	product 1 <i>Math.</i> गुणन-फल <i>n.</i>
	2 सृष्टि <i>n.</i> , उत्पाद <i>m.</i> (as Indian products), उत्पत्ति <i>f.</i> , उत्पादन <i>n.</i>
	production <i>Com.</i> उत्पत्ति <i>f.</i> , उत्पादन <i>n.</i>

professor आचार्य, प्राध्यापक <i>m.</i>	2 Printing इक्ष्य <i>n.</i>
profit = gain लाभ <i>m.</i>	-proof -सह, -खू्
progression <i>Math.</i> श्रेढी <i>f.</i>	proof by exhaustion निःशेषण उपपत्ति <i>f.</i>
project <i>vb.</i> विक्षेपण <i>n.</i>	proof-correction इक्ष्य-शोधन <i>n.</i>
projected <i>Phys.</i> प्रक्षिप्त	proof-reader इक्ष्य-वाचक <i>m.</i>
projectile <i>n.</i> 1 (a body projected) प्रक्षिप्तक <i>n.</i>	proof-reading इक्ष्य-वाचन <i>n.</i>
2 (a missile) अब्र <i>n.</i>	propagation प्रचरण, प्रचारण <i>n.</i>
projectile <i>adj.</i> 1 (projecting or impelling forward) प्रक्षेपी (-इन्)	propeller प्रणोदक <i>m.</i>
2 (capable of being project- ed) प्रक्षेप्य	proper fraction <i>Math.</i> (whose numerator is less than the denominator) लघुंश मिन्न <i>m.</i>
projectile force <i>Phys.</i> प्रक्षेपि बल <i>n.</i>	property 1 <i>Chem.</i> गुण <i>m.</i>
projecting <i>Phys.</i> प्रक्षेपी (-इन्)	2 Com. सम्पत्ति <i>f.</i>
projecting at right angles लम्बवॉणे प्रक्षिप्त	prophase <i>Biol.</i> भाजनपूर्वा <i>f.</i>
projecting lantern प्रक्षेपी दीप <i>m.</i>	prophylactic <i>Med.</i> रोगरोधक
projecting lens प्रक्षेपी बीक्ष <i>m.</i>	proportion <i>Math.</i> अनुपात <i>m.</i>
projection 1 <i>Geom.</i> विक्षेप <i>m.</i>	proportionable अनुपात्य
2 <i>Dynamics</i> प्रक्षेप <i>m.</i>	proportional आनुगतिक, अनुपाती (-इन्)
3 <i>Ophthalmol.</i> करियतिज्ञान, स्थितिज्ञान <i>n</i>	proportional division <i>Math.</i> यथानुपात भाजन <i>n.</i>
projection microscope प्रक्षेप- अवौक्ष <i>m.</i>	proportionality अनुपातिता <i>f.</i>
projective प्रक्षेपी (-इन्)	proposition <i>Math.</i> साध्य <i>n.</i>
projective geometry विक्षेप- ऐखिकी <i>f.</i>	prostomium <i>Zool.</i> मुखाम <i>n.</i>
projector प्रक्षेपक <i>m.</i>	prostrate (from प्रस्तृत) <i>Bot.</i> भूस्तृत, भूशायी (-इन्)
prolongation दीर्घण <i>n.</i> , दीर्घित भाग <i>m.</i>	protandrous <i>Bot.</i> पूर्वपुंषक
promulgation प्रसारण <i>n.</i>	protection रक्षण <i>n.</i>
pro-nucleus <i>Biol.</i> (before segmentation) पूर्व-न्ययि <i>f.</i>	protective glasses रक्षोपनेत्र <i>n.</i>
proof 1 <i>Math.</i> उपपत्ति <i>f.</i>	proteid,-ide <i>Chem.</i> प्रोटूजेय <i>n.</i>
	protein <i>Biochem.</i> प्रोटूजिन <i>m.</i> (all proteins contain carbon प्र, hydrogen उ, nitrogen भ and oxygen ज; -ein is -इन्)
	protein formation <i>Bot.</i> प्रोटूजिन- निर्माण <i>n.</i>

proteolytic <i>Chem.</i> प्रोटोजांशिक	pullout slide उदाहृत्य सूप <i>m.</i>
prothallus <i>Bot.</i> सूक्ष्मयक <i>n.</i>	pulmo-cutaneous <i>Zool.</i>
protothorax <i>Zool.</i> अग्रोरस <i>n.</i>	त्वक्कलोमीय
protoactinium <i>Chem.</i> प्रैजातु <i>m.</i>	pulmonary artery <i>Anat.</i> ह्लोम-
protogynous <i>Bot.</i> पूर्वखीपक	रोहिणी <i>f.</i>
proton <i>Phys., Chem.</i> प्राणु <i>m.</i>	pulmonary sac <i>Zool.</i> ह्लोम-कोश <i>m.</i>
protonema <i>Bot.</i> प्रांकुर <i>m.</i>	pulp गोर्द <i>n.</i>
protoplasm <i>Biol.</i> प्रस <i>m.</i>	pulsate <i>vb.</i> स्पन्दन <i>n.</i>
protopodite <i>Zool.</i> शृन्तोपांग <i>n.</i>	pulsatile स्पन्दक
Prototheria <i>Zool.</i> (they lay eggs) अण्डमृगा: <i>m.pl.</i>	pulsation स्पन्दन <i>n.</i>
protoxylem <i>Bot.</i> लघु-वाहिनी <i>f.</i> (small vessels)	pulsative = pulsatory स्पन्दी (-इन्)
Protozoa <i>Zool.</i> एककोशिनः, प्रजीवा: <i>m. pl.</i>	pulse = pulse-beat रोहिणी-स्पन्दन <i>n.</i> (popularly नाडी)
proto-zoology आद्य-प्राणिकी <i>f.</i>	pumice शामक <i>n.</i>
protractor कोणमापक <i>m.</i>	pump 1 (raises, transfers, propels, ejects) उदङ्घ <i>m.</i>
prove <i>vb.</i> उपपादन <i>n.</i>	2 (compresses fluids) न्यञ्च <i>m.</i>
pseudo- कूट-	pump plunger <i>Phys.</i> उदंच- मज्जक <i>m.</i>
pseudocarps = false fruits <i>Bot.</i> कूटफल <i>n.</i>	punch छिक्क <i>m.</i>
pseudopodium कूटपाद <i>m.</i>	puncta lacrimalia अश्व-रन्ध <i>n.</i>
psychology मानसिकी <i>f.,</i> मनो- विज्ञान <i>n.</i>	puncture बेघ <i>m.</i> (from सुश्रूत)
Pt (platinum) <i>Chem.</i> म (महातु)	pungent तिक्क
pterosaurus <i>Paleontol.</i> पक्षि- सरठ <i>m.</i>	pupa (quiescent larva) कोशित <i>n.</i>
pterygoid bone <i>Zool.</i> (Y-shaped bone) त्रिवेष्यस्थि <i>n.</i>	pupil तारा <i>f.</i>
public health जनता-स्वास्थ्य <i>n.</i>	pupillary margin तारा-तट <i>m.</i>
puce (a colour) न्यूवरक्त <i>m.</i>	pure शुद्ध
pulley 1 आङ्खि <i>m.,</i> घर्घरी <i>f.</i>	pure mathematics शुद्ध गणित <i>n.</i>
2 = trochlea <i>Ophthalmol.</i>	purification शोधन, पावन <i>n.</i>
आङ्खि <i>m.</i>	purifier 1 पावक <i>m.</i>
pulley block = block and tackle घर्घरीष्टका <i>f.</i>	2 (an apparatus) शोधित्र=शोधक साधित्र <i>n.</i>
	purify <i>vb.</i> शोधन, पावन <i>n.</i>
	purity पूतता <i>f.</i>
	purity of gametes <i>Zool.</i> जन्यु- शुद्धा <i>f.</i>
	purple नीलारुण

purplish आनीलारुण	quadrilateral prism चतुर्भुज संकेत्र <i>n.</i>
purplish red आनीलारुण रक्त	quadrilateral pyramid चतुर्भुज स्तूप <i>m.</i>
purpose प्रयोजन <i>n.</i>	quadrillion 1 (English) चतुर्विंशति-ख <i>m.</i>
pus <i>Med.</i> पूय <i>n.</i>	2 (American) पञ्चदशा-ख <i>m.</i>
push 1 <i>vb.</i> आधक्षन <i>n.</i>	quadrivalent <i>Chem.</i> चतुर्संयुज
2 <i>n.</i> आधक्ष <i>m.</i>	quadrupod stand चतुष्पाद स्थाम <i>n.</i>
pyknometer = pycnometer = picnometer सान्द्रता-मान <i>m.</i>	quail <i>Zool.</i> बर्टक <i>m.</i>
pyloric <i>Anat.</i> निजठर-, नैजठर	quake (earthquake) कम्प <i>m.</i> (भूकम्प)
pyloric artery <i>Anat.</i> निजठर-रोहिणी <i>f.</i>	quakeproof कम्पसह
pyorrhea <i>Med.</i> दन्तपूय <i>n.</i> , परिदर्म <i>m.</i> (from सुश्रुत)	qualitative analysis तत्त्व-विश्लेषण <i>n.</i>
pyramid 1 स्तूप <i>m.</i>	qualitative variation <i>Zool.</i> तत्त्वात्मक or गुणात्मक विभेदन <i>n.</i>
2 (angular mound) कोण-स्तूप <i>m.</i>	quality लक्षण <i>n.</i> , गुण <i>m.</i>
pyrenoid <i>Biol.</i> प्रोमूजक <i>m.</i>	quantitative इयत्तात्मक, इयत्ता-
pyro-gallop <i>Chem.</i> अग्नि-हुस्कोटव <i>m.</i>	quantitative analysis इयत्ता-विश्लेषण <i>n.</i>
Pythagoras theorem <i>Math.</i> चिति-प्रमेय <i>n.</i> (first used in Vedic fire altars चिति)	quantitative composition इयत्तात्मक निर्वन्ध <i>m.</i>
python अजगर <i>m.</i>	quantitatively इयत्तया
Q	
Q.E.D. इति सिद्धम्	quantitative variation इयत्तात्मक विभेदन <i>n.</i>
Q.E.F. इति कृतम्	quantitative way इयत्तात्मक विधि <i>m.</i>
quadrangle चतुर्कोण <i>m.</i>	quantity राशि <i>m.</i> , मात्रा, इयत्ता <i>f.</i>
quadrant 1 <i>Math.</i> चरण <i>m.</i>	quantity of matter <i>Mech.</i> भूतद्रव्य-राशि <i>m.</i>
2 त्रुटीय <i>n.</i>	quantum <i>Phys.</i> ऊर्जाणु <i>m.</i>
quadratic equation = equation of the second degree	quantum number <i>Phys.</i> ऊर्जाणु-संख्या <i>f.</i>
द्विघात-समीकार, वर्ग-समीकार <i>m.</i>	quantum theory <i>Phys.</i> ऊर्जाणु-वोद <i>m.</i>
quadratic surd वर्ग-करणी <i>f.</i>	
quadriceps (muscle) <i>Anat.</i> चतुर्दिशर-पेशी <i>f.</i>	
quadrilateral <i>Geom.</i> चतुर्भुज <i>m.</i>	

screw out = unscrew <i>vb.</i> निर्मा-	secondary oocyte द्वितीय-
मीण <i>n.</i>	अण्डकोशा <i>f.</i>
scutellum वरुथिका <i>f.</i>	secondary roots <i>Bot.</i> द्वितीय
scutum वर्ष्य <i>n.</i>	मूल <i>n.</i>
sea समुद्र <i>m.</i>	secondary spermatocyte द्वितीय-
sea anemone कुसुमाम <i>m.</i>	शुक्रकोशा <i>f.</i>
sea cow = dugong <i>Zool.</i>	secondary thickening <i>Bot.</i>
समुद्रगौ <i>f.</i>	द्वितीय स्थैत्य <i>n.</i>
sea crayfish = crawfish = cray-	secondary tissue <i>Bot.</i> द्वितीय-
fish = spring lobster <i>Zool.</i>	जड़िति <i>f.</i>
अभिविंगट <i>m.</i>	second filial generation (F_2)
sea cucumber <i>Zool.</i> समुद्र-कर्कटी <i>f.</i>	<i>Zool.</i> द्वितीय-सन्तति <i>f.</i> (स२)
sealed संमुद्रित	second hand (in a watch)
sea-level समुद्र-तल <i>n.</i>	काटिका-सूची <i>f.</i>
sealing wax (contains no wax)	second maxilla <i>Zool.</i> द्वितीय-
संमुद्रण-लाक्षा <i>f.</i>	उत्तरहनु <i>f.</i>
sea onion = squill = Urginea	second polar body <i>Zool.</i>
scilla समुद्र-पलाष्ठु <i>m.</i>	द्वितीय-लोपिका <i>f.</i>
seaplane समुद्र-विमान <i>n.</i>	second power <i>Math.</i> वर्ग,
search <i>vb.</i> अन्वेषण <i>n.</i>	द्विधात <i>m.</i>
searched अन्विष्ट	seconds pendulum काटिका-
Searle's apparatus <i>Phys.</i> (for	निदोल <i>m.</i>
measuring Young's modulus)	secret गुप्त
प्रत्यास्थतामपि त्र <i>n.</i>	secretary सचिव, मन्त्री <i>m.</i>
sea urchin <i>Zool.</i> शर्व्य-गोल <i>m.</i>	section I <i>Math., Biol.</i> छेद <i>m.</i>
sec. (secondary) द्वित.	2 Law धारा <i>f.</i>
sec. (secant) <i>Math.</i> ब्युको. (ब्युत्को- ज्या)	3 Mil. पत्ति <i>f.</i> (the smallest division of an army)
secant <i>Math.</i> छेदिका, ब्युकोज्या <i>f.</i> (=ब्युत्कम-कोटिज्या)	sector <i>Math., Mil.</i> शकल <i>n.</i>
secondary गौण, द्वितीयक, द्वितीय	sedentary soil (formed from underlying strata) तत्रय-मृदृ <i>f.</i>
secondary growth <i>Bot.</i> द्वितीय-	sediment अवसाद <i>m.</i>
वृद्धि <i>f.</i>	seed बीज <i>n.</i>
secondary host = intermediate	seed leaf <i>Bot.</i> बीज-पत्र <i>n.</i>
host द्वितीय पोषिता (-न्त) <i>m.</i>	seed plants = Spermatophyta
secondary nucleus द्वितीय-न्यष्टि <i>f.</i>	<i>Bot.</i> बीजोन्निदि: <i>f.pl.</i>

seesaw नीचोपरिग, आन्दोलक <i>m.</i> (ancient word)	semi- = hemi- १-(half) अर्ध-
segment <i>Math., Phys., Biol.</i> खण्ड <i>m.</i>	2 (imperfect, incomplete) सामि , अर्ध-
segmentation cavity <i>Embryol.</i> विभाजन-गुहा <i>f.</i>	semi-axis <i>Math.</i> अर्धाख्श <i>m.</i>
segmentation nucleus विभाजि- न्यष्टि <i>f.</i>	semi-circle <i>Math</i> अर्ध-वृत्त <i>n.</i>
segment cap <i>Math.</i> खण्डोग टोपी <i>f.</i>	semi-continuous <i>Math.</i> सामि- संतानी(-इन) (सामि incompletely)
segment of a line <i>Math.</i> रेखा- खण्ड <i>m.</i>	semi-definite <i>Math.</i> सामि-निश्चित (सामि incompletely)
segment of a sphere <i>Math.</i> गोलीय खण्ड <i>m.</i>	semi-diameter <i>Math.</i> अर्ध-व्यास <i>m.</i>
segregation = separation पृथक्करण <i>n.</i>	semi-lunar ganglion <i>Anat.</i> अर्ध- चंद्र प्रगण्ड <i>m.</i>
segregation of characters <i>Zool.</i> गुण-पृथक्करण <i>n.</i>	seminal funnel <i>Zool.</i> रेतो-निवाप <i>m.</i>
seism = earthquake मूकम्प <i>m.</i>	seminal vesicle <i>Zool.</i> रेत- आशय <i>m.</i>
seismogram <i>Phys.</i> मूकम्प-लेख <i>m.</i>	seminiferous tubule <i>Zool.</i> रेतो-नालिका <i>f.</i>
seismograph <i>Phys.</i> मूकम्प- लिख <i>m.</i>	semi-permeable साम्यतिवेध्य
seismographer मूकम्प-लेखक <i>m.</i>	semi-transparent अर्ध-पारदर्शी
seismography मूकम्प-लिखा <i>f.</i>	senary <i>Math.</i> षण्यमय
seldom विरल	senega = senega radix = senega
selective absorption <i>Phys.</i> वृत्ता-प्रचूरण <i>n.</i>	root <i>Pharm.</i> (the root of Polygala senega, used mainly in later stages of pneumonia, asthma, etc.)
selenite <i>Mineral.</i> (a variety of gypsum आचूर्ण, occurring in transparent crystals or cry- stalline masses) स्फटाचूर्ण <i>m.</i>	झोम्यमूल <i>n.</i>
selenite <i>Chem.</i> मेचित <i>n.</i>	senegin <i>Chem.</i> झोम्यमूलि <i>f.</i>
selenium <i>Chem.</i> मेचामि <i>m.</i>	senna रंगलता <i>f.</i>
self-adjusting स्वयं-व्यवस्थापी (-इन)	sensation संवेदना <i>f.</i>
self-conjugate <i>Math.</i> स्वानुभव	sense 1 <i>Math.</i> अभिदिशा <i>f.</i>
self-pollination <i>Bot.</i> स्वयं-परागण <i>n.</i>	2 <i>Physiol.</i> संवेद, बोध <i>m.</i> (as in muscle sense पैरीगति बोध)
self-sterility <i>Biol.</i> स्वयं-वन्ध्यता <i>f.</i>	sense organ संवेदिंग <i>n.</i>
	senses हान्द्रय <i>n.</i>
	sensitive हँसी

sensitiveness हृष्टता <i>f.</i> , हृष्टत्व <i>n.</i>	series 1 <i>Math.</i> श्रेढी <i>f.</i>
sensitivity हृष्टता <i>f.</i>	2 <i>Chem.</i> माला <i>f.</i>
sensitize <i>vb.</i> हृष्ट-करण <i>n.</i>	serpentaria=serpentary <i>Pharm.</i>
sensory 1 (conveying nerve impulses) संवेदक	अहिमूल <i>n.</i>
2 (pertaining to sensation) संवेदना-	serrate = serrated <i>Bot.</i> आरावत्
3 (pertaining to the senses) ऐन्ड्रिय	serrato-dentate <i>Bot.</i> आरा-दन्तुर
	serum लसीका, लसी <i>f.</i>
	sessile <i>Bot.</i> ('seated', not raised upon a stalk) अवृत्त, निष्पाण
	set (a number of things of the same kind) कुलक <i>n.</i>
	seta <i>Bot.</i> दण्डी <i>m.</i>
	setae <i>Zool.</i> (bristles encircling the middle of each segment) दृढोम <i>n.</i>
	setal sac <i>Zool.</i> दृढोम-म्यून <i>m.</i>
	sets of readings वाच्चन-कुलक <i>n.</i>
	setsquare <i>Math.</i> रामास्त्र <i>n.</i> (राम three + अस corner)
sepia 1 (inky secretion of the cuttlefish) मीनमसी <i>f.</i>	sewage <i>Hygiene</i> मल-प्रवाह <i>m.</i>
2 (a cuttlefish, caught for its black pigment) मधीमीन <i>m.</i>	sewage bacteria मलप्रवाह-शाकाणु <i>m.</i>
3 (a pigment of rich brown colour prepared from the ink of cuttlefish) मोनब्रु <i>m.</i>	sewer <i>Hygiene</i> मल-प्रणाल, महा-प्रणाल <i>m.</i>
4 न्यवरक्तातिपीत <i>m.</i>	sex लिंग <i>n.</i> (गुणिषु न च लिंगं न च वयः)
septal nephridia <i>Zool.</i> पटी-उत्सर्गीय <i>n.</i>	sexagesimal system <i>Math.</i> षष्ठिक क्रम <i>m.</i>
September नवममास <i>m.</i>	sex-linkage <i>Biol.</i> लिंग-ग्रथन <i>n.</i>
septenary <i>Math.</i> सप्तमय	sextant षष्ठक <i>n.</i>
septicidal dehiscence <i>Bot.</i> पटी-स्कोटना <i>f.</i>	sexual 1 (having sex) लिंगी (-इन)
septo-intestinal vessel <i>Zool.</i> पञ्चान्त्र-वाहिनी <i>f.</i>	2 (pertaining to sex) लैंगिक
septum <i>Zool.</i> पटी <i>f.</i>	3 (sexual intercourse) मैयुन-
sequence अनुक्रम <i>m.</i>	sexual generation <i>Biol.</i> मैयुन-जनन <i>n.</i>
	sexual method <i>Bot.</i> मैयुन-गीति <i>f.</i>
	sexual spore मैयुन-बीजाणु <i>m.</i>

shadow छाया <i>f.</i>	short division <i>Math.</i> हस्त
shaft ईंधा <i>f.</i>	भाजन <i>n.</i>
shake <i>vb.</i> धूनन <i>n.</i>	shortest हसिष्ठ, अल्पतम
shaking apparatus धूनन-साधित्र <i>n.</i>	short hand (of a clock) हस्त-
shaking bottle धूनन-कुपी <i>f.</i>	सूची <i>f.</i>
shallow गहरा	shorthand आशु-लिपि <i>f.</i>
shank जंघा <i>f.</i>	shoulder अंस <i>m.</i>
shape आकार <i>m.</i>	shoulder blade अंस-फलक <i>n.</i>
share <i>n.</i> भाग, अंश <i>m.</i>	shoulder girdle = pectoral arch <i>Anat., Zool.</i> अंस-चक्र <i>n.</i>
share <i>vb.</i> भाजन <i>n.</i>	shovel (used to lift and throw earth, coal, etc.) परावप <i>m.</i> , कठिन <i>n.</i> (ancient word)
sharp 1 तीव्र, उग्र 2 (as an image) विविक्त	shrimp चिंगट <i>m.</i>
sharp end points तीव्र अन्तिम चिन्दु <i>m.</i>	shrub क्षुप <i>m.</i>
shave <i>vb.</i> क्षुरण <i>n.</i>	shrubby क्षुपीय, क्षुपवत्, क्षुपमय, क्षुपाकीर्ण
shear strain = angular strain <i>Mech.</i> कोण-विकार <i>m.</i>	shutter संचारक <i>m.</i>
sheath <i>vb.</i> आवरण <i>n.</i>	Si (silicon) <i>Chem.</i> सै (सैकता)
sheath <i>n.</i> कंतुक, आवरण <i>n.</i>	side 1 (of an equation) पक्ष <i>m.</i>
sheave <i>Phys.</i> (having groo- ves) प्रसीती (-इन) <i>m.</i>	2 (of a triangle) सुजा <i>f.</i> (from आर्यमण्ड)
sheet of iron आयर स्तार <i>m.</i>	3 पार्श्व <i>n.</i>
sheet of paper पत्र-स्तार <i>m.</i>	side face <i>Math.</i> पार्श्वानीक <i>m.</i>
shelf निधाय <i>m.</i>	side-to-side movement पार्श्वा- त्पार्श्व-गति <i>f.</i>
shell <i>Zool.</i> कर्पर <i>m.</i> (ancient word)	side-tube पार्श्व-नाल <i>m.</i>
shellac शल्कलाक्षा <i>f.</i>	sieve (30, 60....mesh) चालनी <i>f.</i>
shell-fish शंख-जीव <i>m.</i>	(३०, ६०... अस्ति), तितउ <i>m.</i>
shield वर्म <i>n.</i>	sieve tube <i>Bot.</i> चालनो-नाल <i>m.</i>
shoot = sprout <i>Bot</i> प्रोह=अंकुर <i>m.</i>	sight-testing types दृष्टि-परीक्षण- मुद्र <i>m.</i>
short 1 हस्त (long दीर्घ) 2 लघु, क्षुद्र, अल्प	sigmoid अवग्रहाम <i>m.</i>
short-celled क्षुद्र-कोशावान्	sign चिह्न <i>n.</i>
short ciliary nerve <i>Ophthalm-</i> <i>mol.</i> हस्त वलिकाय चेता <i>f.</i>	sign <i>vb.</i> हस्ताक्षण <i>n.</i>
	signet ring मुद्रिका <i>f.</i>
	finger ring अंगुलीयक <i>n.</i>

signet ring stage (of malarial parasite) मुद्रिकावस्था <i>f.</i>	silicify <i>vb. Chem.</i> सैकजायन <i>n.</i>
significant figure <i>Arith.</i> सार्थक अंक <i>m.</i>	1 (to covert into silica) सैकजा-करण <i>n.</i>
signification सार्थकता <i>f.</i>	2 (to impregnate with silica) सैकजा-ब्यापन <i>n.</i>
sign of addition <i>Math.</i> योग-चिह्न <i>n.</i>	3 (to become silicified) सैकजायित-भवन <i>n.</i>
sign of difference <i>Math.</i> अन्तर-चिह्न <i>n.</i>	silicon <i>Chem.</i> सैकता <i>f.</i>
sign of division (÷) <i>Math.</i> भाग-चिह्न <i>n.</i>	silicon dioxide (silica) <i>Chem.</i> सैकता-द्विजारेय <i>n.</i>
sign of equality (=) <i>Math.</i> समता चिह्न <i>n.</i>	silicula <i>Bot.</i> (a short siliqua) कूट्यटीका <i>f.</i>
sign of 'greater than' <i>Math.</i> ज्यायश्चिह्न <i>n.</i>	siliqua <i>Bot.</i> (having a false septum = replum) कूट्यटीक <i>m.</i>
sign of 'less than' <i>Math.</i> कनीयश्चिह्न <i>n.</i>	silk कौशेय <i>n.</i>
sign of multiplication (×) <i>Math.</i> गुणन-चिह्न <i>n.</i>	silver रजत <i>n.</i>
sign of since or because <i>Math.</i> यतश्चिह्न <i>n.</i>	silverfish =fish moth रजत मीन= मीन शलभ <i>m.</i>
sign of subtraction <i>Math.</i> वियोग-चिह्न <i>n.</i>	silver nitrate <i>Chem.</i> रजत मूयीय <i>n.</i>
sign of therefore <i>Math.</i> अतर्स्तिह्न <i>n.</i>	silver oxide <i>Chem.</i> रजत जारेय <i>n.</i>
silent मूक	silver plating रजत-रोपण <i>n.</i>
silent electric discharge मूक वैद्युत मोत्त <i>m.</i>	silver sulphide <i>Chem.</i> रजत शुल्वेय <i>n.</i>
silica <i>Chem.</i> (silicon dioxide) सैकजा <i>f.</i>	similar सदृश, समरूप, समान
silica vessels सैकजा-पात्र <i>n.</i>	similarity = likeness समरूपता <i>f.,</i> सदृश्य <i>n.</i>
silicic <i>Chem.</i> सैकतिक	similar treatment = reciprocal treatment सदृश व्यवहार <i>m.</i>
silicic acid <i>Chem.</i> सैकतिक अम्ल <i>n.</i>	similitude अनुरूपता <i>f.</i>
silicified सैकजायित	simple equation सरल समीकार <i>m.</i>
silicified wood सैकजायित काष्ठ <i>n.</i>	simple formula सरल सूत्र <i>n.</i>
	simple fruit <i>Bot.</i> एकि फल <i>n.</i>
	simple gland extract <i>Pharm.</i> एकि-ग्रन्थि-निस्सार <i>m.</i>
	simple inflorescence <i>Bot.</i> एकि-पुष्टता <i>f.</i>
	simple interest सरल-वृद्धि <i>f.</i>

simple joint <i>Anat.</i> (a joint between two bones) द्वयस्थिति <i>m.</i>	Simson line =pedal line <i>Geom.</i> पदिक-रेखा <i>f.</i>
simple leaf <i>Bot.</i> (here simple means 'having only one') एक पत्र <i>n.</i> (एकिन् 'consisting of one' is from लाल्यायन-श्रौतसूत्र)	simultaneous equation <i>Alg.</i> युगप्त-समीकार <i>m.</i>
simple lens <i>Ophthalmol.</i> असंयुक्त चीक्ष <i>m.</i>	simultaneously युगप्त $\sin^{-1} x$ (\sin inverse x) <i>Math.</i> ज्या-१ य (ज्या प्रतीप य)
simple machine <i>Mech.</i> सरल यन्त्र <i>n.</i>	$\sin.$ (\sin) <i>Math.</i> ज्या since यतः
simple numerical relation सरल गणन-सम्बन्ध <i>m.</i>	sine <i>Math.</i> ज्या <i>f.</i> sinew स्नायु <i>f.</i>
simple partnership <i>Math.</i> समकाल-भागिता <i>f.</i>	single एक, एकल, सकृत् (once) single cuspid tooth = eye tooth
simple practice <i>Math.</i> सरल व्यवहारगणित <i>n.</i>	<i>Anat.</i> एककूट दन्त = अक्षिदन्त <i>m.</i> sink (a cesspool, a basin, a depression) कुण्ड <i>n.</i>
simple proportion <i>Math.</i> सरल अनुपात <i>m.</i>	sinker <i>Phys.</i> (in measurement of specific gravity) बोडक <i>m.</i> sinker method <i>Phys.</i> बोडक-रीति <i>f.</i>
simple quantity <i>Math.</i> अमिश्र राशि, सरल राशि <i>m.</i>	sinuate = sinuated <i>Bot.</i> तरंगी (-हन्) (wavy)
simplest सरलतम	sinuate-dentate <i>Bot.</i> तरंगि-दन्तुर
simplest form सरलतम रूप <i>n.</i>	sinus I <i>Anat.</i> कोटर <i>n.</i>
simple substitution सरल आदेश <i>m.</i>	2 <i>Ophthalmol.</i> नालीब्रण <i>m.</i> (not नाडीब्रण)
simple surd <i>Math.</i> सरल-करणी <i>f.</i>	sinus venosus scleri = canal of Schlemm <i>Ophthalmol.</i> परिकुल्या <i>f.</i>
simple umbel <i>Bot.</i> एक उच्छ्वस <i>n.</i>	siphon = syphon निनाल <i>m.</i>
simplification सरलन <i>n.</i>	siphon barometer <i>Phys.</i> निनाल-वापीडमान <i>m.</i>
simplification of a fraction <i>Math.</i> भिन्न-सरलन <i>n.</i>	Sirenia <i>Zool.</i> (aquatic herbivorous mammals, including Steller's sea cow) समुद्रगावः <i>m. pl.</i>
simplified सरलित	situated स्थित
simplify vb. सरलन, सरलीकरण, सरलीभवन <i>n.</i>	
simply pinnate=once pinnate <i>Bot.</i> सकृत्पक्षवत्	

situation स्थिति, वस्तुस्थिति <i>f.</i>	(which may be shortened to पंक)
sixth cerebral = abducent nerve <i>Anat.</i> पष्ठी मास्टिष्की=अपचालक-चेता <i>f.</i>	slimy आश्लेषमल
size परिमाण <i>n.</i>	slipper सूप्र <i>m.</i>
sizing <i>Phys.</i> (the dressing and preparation of textiles for printing) सज्जन, सज्जीकरण <i>n.</i>	slipper animalcule = Paramecium caudatum <i>Zool.</i> सप्राणी (-इन्) <i>m.</i>
sizing material <i>Phys.</i> सज्जक द्रव्य <i>n.</i>	slit दरी <i>f.</i>
skeleton कंकाल <i>m.</i>	slope प्रवण <i>m.</i>
sketch आरूप <i>n.</i>	slot (aperture) <i>Phys.</i> विल <i>n.</i>
skew <i>Math.</i> विषमतली (-इन्) <i>m.</i>	slot machine विल-यंत्र <i>n.</i>
skew quadrilateral = gauche quadrilateral <i>Math.</i> विषमतली चतुर्भुज <i>m.</i>	slotted weights <i>Phys.</i> कृत बट्टक <i>m.</i> (कृत cut)
skin चर्म <i>n.</i>	slow मन्थर
skull <i>Anat.</i> करोटि <i>f.</i>	slow evaporation मन्थर उद्वाष्पन <i>n.</i>
sky-blue नभोनील, आकाश-नील <i>mfn.</i>	slow oxidization मन्थर जारण <i>n.</i>
skylight, काशायन <i>n.</i> (काश light; cf. वातायन)	small क्षुद्र, छह्य, लघु
slant प्रवण <i>m.</i>	small-celled हस्त-कोशावान्
slant height <i>Geom.</i> प्रवण उच्चत्व <i>n.</i>	small circle <i>Math.</i> लघु चृत <i>n.</i>
sleeping partner निष्क्रिय भागी (-इन्) <i>m.</i>	smaller image <i>Ophthalmol.</i> कनीयसी मूर्ति <i>f.</i>
slide सूप <i>m.</i>	smallest हसिछ
slide caliper सूप व्यासमि <i>m.</i>	small intestine <i>Anat.</i> आन्त्रक <i>n.</i>
sliding friction = dynamic friction प्रवैगिक संघर्ष <i>m.</i>	smell गन्ध <i>m.</i>
slightly ईष्ट	ether s. दक्षु-गन्ध <i>m.</i>
slightly soluble ईष्ट विलेय	phenolic s. दर्शविक गन्ध <i>m.</i>
slightly soluble in water ईष्ट जल-विलेय	faint s. मन्द गन्ध <i>m.</i>
slime 1 (mud) पंक <i>m.</i>	strong s. तीव्र गन्ध <i>m.</i>
2 (mucous or mucuslike secretion...) आश्लेषम <i>n.</i>	mild s. मुद्रु गन्ध <i>m.</i>
3 (oremud) अयस्क-पंक <i>m.</i>	smoke धूम <i>m.</i>
	smoke glasses <i>Ophthalmol.</i> धूमोपनेत्र <i>n.</i>
	smooth surface <i>Phys.</i> मसुण तल <i>n.</i>
	Sn (stannum = tin) <i>Chem.</i> त्र (त्रपु)
	snail मन्थर <i>m.</i>

snow शोन <i>n.</i> (ice हिम)	sodium phosphate <i>Chem.</i> क्षारातु भास्कीय <i>n.</i>
soak <i>vb.</i> आचूपण <i>n.</i>	sodium sulphate <i>Chem.</i> क्षारातु शुल्वीय <i>n.</i>
soap स्वफेन <i>m.</i>	sodium sulphide <i>Chem.</i> क्षारातु शुल्वेय <i>n.</i>
society 1 समाज <i>m.</i> , परिषत्, . मण्डली <i>f.</i>	sodium sulphite <i>Chem.</i> क्षारातु शुल्वित <i>n.</i>
2 Ecology संघ <i>m.</i>	sodium thio-sulphate क्षारातु गन्ध-शुल्वीय <i>n.</i>
socket 1 कूप <i>m.</i> (eyesocket अक्षिकूप)	soft मूदु
2 उल्खल <i>n.</i>	softening मूदुकरण <i>n.</i> , मूदुभाव <i>m.</i>
soda विक्षार <i>m.</i>	soft palate <i>Anat.</i> मांस-तालु, मूदु तालु <i>n.</i> (as contrasted with अस्थितालु)
sodawater विक्षार-जल <i>n.</i>	soft water मूदु जल, फेनद जल <i>n.</i>
sodium <i>Chem.</i> क्षारातु <i>m.</i>	soil (the surface material of the earth in which plants grow) उन्मृदा <i>f.</i> (shortened to मृदा)
sodium bicarbonate क्षारातु द्रव्यगारीय <i>n.</i>	soil acidity Bot. उन्मृदा-अम्लता <i>f.</i>
sodium bisulphate <i>Chem.</i> क्षारातु द्विशुल्वीय <i>n.</i>	soil bacteria मू-शाकाणु <i>m.</i> (मूशा.)
sodium bisulphite <i>Chem.</i> क्षारातु द्विशुल्वित <i>n.</i>	soil pipe मल-नाह <i>m.</i>
sodium carbonate <i>Chem.</i> क्षारातु प्रांगारीय <i>n.</i>	solar सौर
sodium chloride <i>Chem.</i> क्षारातु नीरेय <i>n.</i>	solar month सौर मास <i>m.</i>
sodium hydrochloride <i>Chem.</i> क्षारातु उदनीरेय <i>n.</i>	solar year सौर वर्ष <i>m.</i>
sodium hydrogen sulphate <i>Chem.</i> क्षारातु उदजन शुल्वीय <i>n.</i>	Solenogastres ('pipe-stomach') =Aplacophora <i>Zool.</i> नाल-जठरा: <i>m.pl.</i>
sodium hydroxide <i>Chem.</i> क्षारातु उदजारेय <i>n.</i>	soleus (muscle) <i>Anat.</i> जंधारिडिका <i>f.</i> (पेरी)
sodium monoxide <i>Chem.</i> क्षारातु एकजारेय <i>n.</i>	solid सान्द्र (dust cube, cubical)
sodium nitrate <i>Chem.</i> क्षारातु मूरीय <i>n.</i>	solid angle <i>Math.</i> सान्द्र कोण <i>m.</i>
sodium nitrite <i>Chem.</i> क्षारातु मूर्यित <i>n.</i>	solid cylinder सान्द्र रस्म <i>m.</i>
sodium peroxide <i>Chem.</i> क्षारातु अतिजारेय <i>n.</i>	solid geometry सान्द्र-रैखिकी <i>f.</i>

solidification सान्द्रीभाव *m.*, सान्द्री-
 भवन, सान्द्रीभावन *n.*
 solid particles सान्द्र लव *m*
 solid square *Mil.* सान्द्र समायत *m.*
 solitary एकल
 solitary flower *Bot.* एकल पुष्प *n.*
 solitary inflorescence *Bot.*
 एक-पुष्पता *f.*
 solubility विलेयता *f.*
 solubility product constant
 (K.S.P.) विलेयता सूष्टि स्थिर *m.* (वि.
 स. स्थि.)
 soluble विलेय
 1 almost insoluble प्रायः
 अविलेय
 2 difficultly soluble दुर्विलेय
 (Hindi कठिनाई से विलेय)
 3 freely soluble अत्यन्त-विलेय
 4 moderately soluble अनति-
 विलेय, मध्यम-विलेय
 5 more soluble अधिक-विलेय
 6 readily soluble सरलतया विलेय
 7 slightly soluble ईंधद् विलेय
 8 soluble in cold water शीत-
 जल-विलेय
 9 sparingly soluble अल्पशो-
 विलेय, अल्प-विलेय
 10 sparingly soluble in water
 अल्प-जल-विलेय
 11 very soluble अति-विलेय
 12 very sparingly soluble
 अत्यल्प-विलेय
 13 very sparingly soluble
 in water अत्यल्प-जल-विलेय
 solute 1 (soluble) विलेय
 2 *Physical Chem.* (a dis-
 solved substance) विलीन *n.*

solution *Physical Chem.*
 विलयन *n.*
 strong solution प्रबल विलयन *n.*
 weak solution दुर्बल विलयन *n.*
 solution of a problem 1 समस्या-
 पूर्ति *f.*
 2 *Math.* प्रश्न-साधन *n.*
 solution of triangles *Math.*
 त्रिभुज-निर्धारण *n.*
 solve *vb.* *Math.* साधन *n.*
 solved example *Math.* साधित
 उदाहरण *n.*
 solvent विलायक *m.*
 solving an equation *Math.*
 समीकार-साधन *n.*
 soma 'Bot. तनू *f.*
 somatic cell = body cell *Bot.*
 तनू-कोशा=काय-कोशा *f.*
 somatic nucleus = trophonucleus पोषण-न्ययि *f.*
 sonometer *Phys.* ध्वनिमान *m.*
 sooty flame (soot-producing)
 कज्जल-ज्वाला *f.* (for कज्जल-कारिणा
 ज्वाला)
 soredium (of lichen) *Bot.*
 (specialized reproductive
 bodies) प्रजनी *f.*
 sorosis *Bot.* (the flower axis
 becomes fleshy, e.g. in mul-
 berry) सरसाक्ष *m.*
 sorus *Bot.* (clusters of sporangia बीजाणुधानी-गुच्छ) बीधाणुच्छ *m.*
 sound *Phys.* ध्वनि *m.*
 sound-board = sounding board
 ध्वनि-फलक *n.*
 sounder *Phys.* (that which
 sounds, an instrument) ध्वनित्र
 n.

sounding board = sound-board	spatulate leaf <i>Bot.</i> (shaped like a spoon) सूब-पर्णम्.
<i>Phys.</i> ध्वनि-फलक <i>n.</i>	spawn <i>n.</i> अण्डाघ <i>m.</i>
soundless ध्वनिहीन	special विशेष
soundproof ध्वनिरुद्ध	special anatomy विशेष शारीर <i>n.</i>
source प्रभव <i>m.</i>	specialist विशेषज्ञ <i>m.</i>
source of light प्रकाश-प्रभव <i>m.</i>	specialist in optics काशिकी-विशेषज्ञ, काश-विज्ञ <i>m.</i>
sources of water जल-प्राप्तिस्थान <i>n.</i>	special sense (any one of the five senses of seeing, feeling, hearing, taste and smell) ज्ञानेन्द्रिय <i>n.</i>
sow सूकरी <i>f.</i>	species <i>Biol.</i> जाति <i>f.</i>
space 1 <i>Phys.</i> वरिमा <i>m.</i>	species <i>Pharm.</i> (a mixture of chopped or coarsely powdered vegetable drugs, esp. one to prepare an aromatic tea or tisane; as, a pectoral species; an emollient species) क्षाथक <i>m.</i>
2 (distance, interval) अन्तर, अन्तराल <i>n.</i> , अवकाश <i>m.</i>	specific 1 (opposed to सामान्य general) विशेष, विशिष्ट
3 (place) स्थान <i>n.</i> , देश <i>m.</i>	2 विशिष्ट, निश्चित
space bar or key <i>Mach.</i> अन्तर-दण्ड <i>m.</i> (as in a typewriter)	2 (adj. from specie जाति) जातीय, जाति-
space-lattice <i>Physical Chem.</i>	specific gravity आपेक्षिक भार <i>m.</i>
वरिम-जाल <i>n.</i> (not वरिमाजाल, because वरिमन्, which in nominative singular gives वरिमा, would be वरिम- in a compound)	specific gravity hydrometer आपेक्षिक-भार-तरलमान <i>m.</i>
spade खनित्र <i>n.</i>	specific gravity tube आपेक्षिक-भार-नाल <i>m.</i>
spadix <i>Bot.</i> (a spike शूक्री with a fleshy axis मृदुक्षा शूक्री usually subtended by or enclosed in a spathe शूक्रीछद) छदशूक्री <i>f.</i>	spectacles (held on ears) (कर्णधृत) उपनेत्र <i>n.</i>
Spanish fly = blister beetle उद्स्फोट मूँग = हरिमूँग <i>m.</i> (a green fly)	spectrogram <i>Phys.</i> रंगावलि-लेख <i>m.</i>
sparingly अल्प-, अल्पशः	spectrograph <i>Phys.</i> रंगावलि-लिख <i>m.</i>
sparingly soluble अल्प-विलेय, अल्पशो विलेय	spectrology रंगावलिकी <i>f.</i>
sparingly soluble in water अल्पजल-विलेय	
very sparingly soluble in water अत्यल्प-जल-विलेय	
spark सुङ्गिंग <i>m.</i>	
spathe <i>Bot.</i> शूक्री-छद <i>m.</i>	

spectrometer *Phys.* रंगावलि-

मान *m.*

spectroscope *Phys.* रंगावलीक्ष *m.*

spectroscopy रंगावलीक्षा *f.*

spectrum *Phys.* रंगावलि *f.*

spectrum chart रंगावलि-रेखाचित्र *n.*

spectrum tube रंगावलि-नाल *m.*

speed वेग *m.*

speedometer वेग-मान *m.*

sperm *Anat.* (secretion of the testes) शुक्र *n.*

spermathecae (sperm-sacs) शुक्रधानी *f.*

spermathecae pores *Zool.*

शुक्रधानी-रन्ध्र *n.*

spermatic cord *Anat.* मुष्कस्तोतस् *n.*
(ancient word)

spermatocyte *Biol.* शुक्रकोशा *f.*

spermatogenesis *Biol.* शुक्रजनन *n.*

spermatogonia (one of the primitive male germ cells, from which spermatocytes develop) *Zool.* प्राचुरकोशा *f.*

Spermatophyta *Bot.* (seed

.. plants) बीजोद्दिदः *f.pl.*

spermatozoid *Bot.* (a motile male gamete) चलपुंजन्यु, पुंजन्यु *m.*

spermatozoon *Zool.* शुक्रकोशा *f.*

sperm whale ('the only whale having a throat large enough to admit a man' Webster) जनंगिर तिमि *m.*

sp. gr. (specific gravity) आ. भा. (आपेक्षिक भार)

Sphaerales *Bot.* आवृत्तधानी-गोत्र *n.*

sphenethmoid = sphenethmoid

bone = girdle bone *Zool.*

(surrounds the anterior end of the brain case in the frog) मस्तिष्काग्र अस्थि *n.*

sphenoid bone *Anat.* (it is shaped like a bat जटुक) जटुक-कास्थि *n.*

sphere गोल *m.*

spherical 1 (of the shape of a sphere) गोलाकार, गोल-

2 (of or pertaining to a sphere) गोल, गोलाय, गोल-

spherical aberration (caused by curvature of refracting or reflecting surface) गोलज विपथन *n.*

spherical curvature गोल-वक्ता, गोलता *f.*

spherical distance *Math.* गोलीय दूरत्व *n.*

spherical lens गोलीय दीप्ति *m.*

spherical sector *Math.* गोलीय शक्ल *n.*

spherical surface *Phys.* गोल तल *n.*

sphero-cylindrical गोल-समीय

spheroid गोलाभ

spheroidal गोलभीय

spheroid joint गोल-संधि *m.*

spherometer *Phys.* (for measuring curvature) गोलत्व-मान *m.*

spherule *Ophthalmol.* गोलक *m.*

sphincter muscle *Anat.* संकोचक-पेशी *f.*

spicule शुका *f.*

- spicule of a sponge दृढा *f.*
 spider लड़ता *f.*
 spike 1 *Bot.* शूक्री *f.* (awn शूक्र)
 2 *Phys.* शैक्षु *m.*
 spike-cover *Bot.* शूक्रो-आवरण *n.*
 spike inflorescence *Bot.* शूक्री-
 पुष्टि *f.*
 spike-leaf *Bot.* शूक्री-पर्ण *n.*
 spikelet *Bot.* शूक्रिका *f.*
 spin 1 *vb.* आन्त्रामण, आन्त्रमण *n.*
 2 *n.* आन्त्राम *m.*
 spinal cord *Anat.* (the cord of
 nervous tissue) पृष्ठरेणु *f.*
 spine *Bot.*, *Anat.* शस्य *m.* (a
 stiff sharp process)
 spinneret *Zool.* कर्तनांग *n.* (a
 spinning organ)
 spinners (of a spider) *Zool.*
 कर्तक *m.*
 spinning electron *Phys.* आन्त्रमद्-
 विद्युदणु *m.*
 spiral 1 *n.* कुन्तल *m.*
 2 *adj.* कुन्तल-
 spiral joint = cochlear joint
 Anat. शैखसन्धि *m.*
 spirally coiled कुन्तल-वलयित
 spirit 1 प्रासव *m.*
 2 निषेचन *n.*
 spirit of hartshorn (ammonium
 hydroxide) मृगदृग-प्रासव *m.*
 (तिक्कातु उदजरिय)
 spirit of salt (hydrochloric
 acid) लवण-निषेचन *n.* (not प्रासव,
 because there is no distilla-
 tion).
 spirit of wine द्राक्षिरा-सार *m.*
 spirit-soluble प्रासव-विलेय
- Spirogyra (*spiro-* कुन्तल- + Gk.
 gyros वलय, having spiral
 chlorophyll bands) *Bot.*
 कुन्तलवलयति *f.* (-ति for प्रजाति
 genus)
 spleen प्लीहा *f.*
 spleen pulp *Anat.* प्लीहा-गोर्द *n.*
 splenic प्लैह, प्लीहा-
 splenic artery *Anat.* प्लीहा-
 रोहिणी *f.*
 splinter अववश्च *m.* (ancient
 word)
 splinterable भ्रमोत्पाती (-इन्)
 split 1 *vb.* विपाटन *n.*
 2 *n.* विपाट *m.*
 3 past participle विपाटित
 sponge छिद्रिष्टि *n.*
 sponge zooids *Zool.* छिद्रिष्ट-
 संजीव *m.*
 spongy tissue छिद्रिष्ट-ऊति,
 शिथिलोति *f.*
 spontaneous स्वतः-, यदच्छ
 spontaneous combustion स्वतो-
 दहन *n.*
 spoon लुधि *m.*
 sporadic diseases काचित्क रोग *m.*
 sporangium *Bot.* बोजाणुधानी *f.*
 spore (minute primitive repro-
 ductive bodies typically
 unicellular) बीजाणु *m.*
 spore mother cell *Bot.* बीजाणु-
 मातृ-कोशा *f.*
 spore sac *Bot.* बीजाणु-घान *n.*
 sporidium *Bot.* बीजाण्डी *f.* (a
 small spore)
 sporo-blast *Zool.* बीजाणु-घट *m.*
 sporo-carp *Bot.* बीजाणु-प्रावर *m.*

sporo-cyst बीजाणु-कोष <i>m.</i>	stability स्थायित्व <i>n.</i>
sporo-duct बीजाणु-प्रणाली <i>f.</i>	stabilize <i>vb</i> स्थायिकरण <i>n.</i>
sporogony Zool. बीजाणु-जनन <i>n.</i>	stable स्थायी (-इन्) <i>n.</i>
sporophyll Bot. बीजाणु-पर्ण <i>n.</i>	stable equilibrium स्थायी समतोल <i>m.</i>
sporophyte (producing spores) = asexual generation=sporophyte generation Bot बीजाणु-जनन <i>n.</i>	stactometer Pharm आश्चुति-मान <i>m.</i>
Sporozoa Zool. (reproduction by sporulation) बीजाणुज-वर्ग <i>m., m.pl</i>	stain (colouring material) अभिरंजन रंजक <i>m.</i>
spray 1 <i>n</i> (water flying in small drops) शीकर <i>m.</i>	staining अभिरंजन <i>n.</i>
2 <i>vb.</i> शीकन <i>n.</i>	stainless steel अकल्पन वस्त्रायम <i>n.</i>
sprayer शीकरी (-इन्) <i>m.</i>	stand स्थाम <i>n.</i>
spring Mach. स्कन्द <i>m.</i>	standard प्रमाप <i>m.</i>
spring balance स्कन्द-तुला <i>f.</i>	standard clock प्रमाप घटक <i>m.</i>
springwood Bot. वासन्त काष्ठ <i>n.</i>	standard condition प्रमाप-परिस्थिति <i>f.</i>
sprinkle <i>vb.</i> सेचन <i>n.</i>	standard form Math. प्रमाप रूप <i>n.</i>
sprout अंकुर <i>m.</i>	standard gold Math. प्रमाप स्वर्ण <i>n.</i>
spun (shaped into threadlike form) तनुकृत, कृत	standard masses प्रमाप पुँज <i>m.</i>
Squamata (covered with scales) शल्किन: <i>m.pl</i>	standard substance प्रमाप पदार्थ <i>m.</i>
square 1 (a figure) समायत <i>m.</i>	standard weights प्रमाप वट्टक <i>m.</i>
2 (power) वर्ग <i>m.</i>	stannum त्रयु <i>n.</i>
square bracket [] = crotchet कोणाभिवार <i>m.</i>	star (crystals) तारा <i>f.</i>
squared paper वर्गकोषित पत्र, वर्ग-पत्र <i>n.</i>	starch मैड <i>m.</i>
square of the radius अर-वर्ग <i>m.</i>	starch paper मैड-पत्र <i>n.</i>
square root Math. वर्ग-मूल <i>n.</i>	starch paste मैड-लेपी <i>f.</i>
squaring Math. द्विघातन <i>n.</i>	starting friction = static friction आरम्भ संघर्ष= स्थैतिक संघर्ष <i>m.</i>
squint टेरता <i>f.</i>	starting point Math. प्रस्थान-विन्दु <i>m.</i>
squint-eyed टेरे, टेराक्ष	starting post (in a race) प्रस्थान-दृढ <i>m.</i>
squirrel कलन्दक <i>m.</i>	state 1 <i>vb.</i> (to express the particulars of) आवेदन <i>n.</i>
Sr (strontium) शो (शोणातु)	2 <i>n.</i> (condition) अवस्था, अवस्थिति, स्थिति <i>f.</i>

statement आवेदन, कथन, विवरण <i>n.</i>	steam chest = steam box <i>Rly.</i> <i>Eng.</i> प्रवाष्प-घान <i>n.</i>
state of matter मूलद्रव्य-अवस्था <i>f.</i>	steam oven प्रवाष्प-कन्दु <i>m.</i>
state of rest <i>Phys.</i> विश्राम- अवस्था <i>f.</i>	steam sterilizer प्रवाष्प-जीवाणुहाता (-हन्त) <i>m.</i>
state of uniform motion <i>Phys.</i> एकरूप-गति अवस्था <i>f.</i>	steam vehicle वाष्प-वाहन <i>n.</i>
static friction स्थैतिक संघर्ष <i>m.</i>	steel वज्रायस <i>n.</i>
static refraction स्थिराक्ष भुजायन <i>n.</i>	steel tyre <i>Phys.</i> वज्रायस-पवि <i>m.</i>
statics स्थैतिकी <i>f.</i>	steel yard वज्रायस-यष्टि <i>f.</i>
hydro-statics तरल-स्थैतिकी <i>f.</i>	stele <i>Bot.</i> (central cylinder in the stems and roots) मध्य- रम्भ <i>m.</i>
station स्थान <i>n.</i>	stem <i>Bot.</i> 1 (the main axis, trunk) काण्ड, स्कन्ध <i>m.</i>
stationary स्थावर	2 (a stalk supporting leaves and flowers) बृन्त <i>n.</i>
stationary engine स्थावर गंत्र <i>n.</i>	3 (any axis which develops buds and shoots in place of roots) स्तम्भ <i>m.</i>
stationary wave <i>Phys.</i> स्थावर तरंग <i>m.</i>	stem climber <i>Bot.</i> स्तम्भ-प्रतान <i>m.</i>
stationer लैखनिक <i>m.</i>	stem tendril <i>Bot.</i> स्तम्भ-संजनी <i>f.</i>
stationery लेखन-सामग्री <i>f.</i>	stencil निकृन्त <i>m.</i>
stationery rack लेखन-तिलिय <i>m.</i>	stenographer आशुलिपिक <i>m.</i>
statistic <i>n.</i> (any statistical ele- ment; estimate of a number or numbers describing a numerical property of an assemblage.) संख्याति <i>f.</i>	sterigmata <i>Bot.</i> (conidia-bear- ing stalks) कणीबृन्त <i>n.</i>
statistical (pertaining to statis- tics) सांख्यकीय	sterile 1 (not producing young) वनस्पति
statistical mechanics सांख्यकीय- वान्त्रिकी <i>f.</i>	2 <i>Bact.</i> (free from micro- organisms) अजीवाणुक
statistician सांख्यक <i>m.</i>	sterilization जोवाणुघात <i>m.</i>
statistics 1 (science) सांख्यकी <i>f.</i> 2 (collection of figures) संख्य <i>n.</i>	sterilized हतजीवाणु
steadier, flame ज्वाला-स्थिरक <i>m.</i>	sterilizer जीवाणुहाता (-हन्त) <i>m.</i>
steadily धीरतया	sterilizing agent जीवाणुहन्ता (-रु) <i>m.</i>
steadily increasing धीरतया वर्ध- मान	sterna (<i>pl.</i> of sternum) उरो- स्थीनि <i>n.pl.</i>
steam प्रवाष्प, वाष्प <i>m.</i>	
vapour वाष्प <i>m.</i>	

sternad <i>adv.</i> <i>Anat.</i> (toward the sternum) अस्युरोस्थि	stirrup = stapes <i>Anat.</i> पदाधान <i>n.</i>
sternal <i>1 n.</i> (sternum) उरोस्थि <i>n.</i>	stock <i>1</i> (general) स्कन्ध <i>m.</i>
<i>2 adj.</i> (pertaining to the sternum) उरोस्थिक	<i>2</i> (national debt) = public debt राष्ट्र-ऋण <i>n.</i>
sternal rib = true rib उरोयुत पर्शी <i>m.</i> (उरोस्थियुत पर्शी)	<i>3</i> (capital raised in shares by a public company) अंश-पूँजी <i>f.</i> (short for प्रमणडल-अंशपूँजी)
sternum = breastbone उरोस्थि <i>n.</i>	<i>4</i> (goods unsold) अविकीतक <i>n.</i>
stethometer <i>Physiol.</i> उरोमान <i>m.</i>	stocks and shares स्कन्ध तथा अंश <i>m.</i>
stethoscope <i>Med.</i> <i>1 n.</i> उर्वर्द्धक, उरक्षब <i>m.</i>	stomium <i>Bot.</i> मुख <i>n.</i>
<i>2 vb.</i> उरक्षबण <i>n.</i>	stone अश्म, प्रस्तर, पाषाण <i>m.</i> , शिला <i>f.</i>
stibium <i>Chem.</i> अंजन <i>n.</i>	stone (of a fruit) <i>Bot.</i> अष्टि <i>f.</i>
stick यष्टि <i>f.</i>	stony coral <i>Zool.</i> शिला-प्रवाल <i>m.</i>
stick insect <i>Zool.</i> तृण-कीट <i>m.</i>	stool पीठ <i>n.</i>
stigma <i>1 Bot.</i> कुक्षि <i>m.</i> (receptive spot)	stop clock विराम-घटक <i>m.</i>
<i>2</i> =eye spot (of a protozoan) अक्षि-लांछन <i>n.</i> , अक्षि-तारा <i>f.</i>	stopcock शिखिपिघा <i>f.</i>
stigmata (<i>pl.</i> of stigma)=air-holes <i>Zool.</i> (by which the insect breathes) श्वासछिद्र <i>n.</i>	stopper पिघा <i>f.</i> (lid पिघान)
stimulant उद्दीपक <i>m.</i>	stoppered bottle पिघित-कूपी <i>f.</i>
stimulant beverage उद्दीपक पेय <i>n.</i>	stop watch विराम-घटी <i>f.</i>
stimulate <i>vb.</i> उद्दीपन <i>n.</i>	stored food <i>Bot.</i> संचित अन्न <i>n.</i>
stimulus उद्दीपक <i>m.</i> , उद्दीपना <i>f.</i>	stored up संचित
stipe <i>Bot.</i> <i>1</i> (a short stalk or support) बृन्तक <i>n.</i>	store-keeper भांडागारिक, कोष्ठगारिक <i>m.</i>
<i>2</i> (in mycology, the stem supporting the cap or pileus) छत्रवृत्त <i>n.</i>	storeroom भाण्ड-कोष्ठ <i>m.</i>
stipes <i>Zool.</i> उद्वृत्त <i>n.</i>	storey मूर्मि <i>f.</i> तल <i>n.</i> (In Bengali and Gujarati तल)
stipule <i>Bot.</i> (an appendage at the base of a leaf) अनुपत्र <i>n.</i>	stork <i>Zool.</i> महानक <i>m.</i>
stir <i>vb.</i> विचालन <i>n.</i>	stove परितापनी <i>f.</i>
stirrer विचालक <i>m.</i>	S.T.P. (standard temperature and pressure) प्र.ता.नि. (प्रमाण-ताप-निपोद)
stirring rod विचालन-शलाका <i>f.</i>	straight ऋजु
	straight angle <i>Math.</i> ऋजु-कोण <i>m.</i>
	straight line ऋजु-रेखा, सरल-रेखा <i>f.</i>
	strain <i>1</i> आयास <i>m.</i>

2 (deformation due to force)	striped muscle <i>Anat.</i> राजीव-
विकार <i>m.</i>	पेशी <i>f.</i>
strained (deformed) विकृत	strobile = strobilus <i>Bot.</i> (a
strand (fibre) <i>Bot.</i> गुण <i>m.</i>	conelike aggregation of spo-
stratum (from Sanskrit स्तूप)	rophylls bearing sporangia)
स्तूप <i>n.</i>	बीपर्णीघ <i>m.</i> (short for बीजाणु-
straw तृण, ब्रुस <i>n.</i>	पर्णीघ)
strawberry तृणबद्र <i>m., n.</i>	stroke <i>Phys.</i> आघात <i>m.</i> (ancient
straw hat तृण-टोपी <i>f.</i>	word)
stream स्रोत <i>n.</i>	strong प्रबल
stream-line (the resistance to	strong acid तीव्र अम्ल <i>n.</i>
flow is least possible) अवाह-	strong affinity प्रबल-बन्धुता <i>f.</i>
रोधी (-इन)	strontium <i>Chem.</i> शोणातु <i>m.</i>
strength शक्ति <i>f.</i> , बल, प्रावस्थ <i>n.</i>	struck off उच्छेद
stress <i>Phys.</i> प्रत्यावल <i>n.</i> (short	structural formula <i>Chem.</i> चिन्हास-
for प्रत्यास्थ बल-the force per	स्त्र <i>n.</i>
unit area called into play	structure संरचना <i>f.</i>
in an elastic body subjected	structure of the artery <i>Anat.</i>
to stretching force)	रोहिणी-संरचना <i>f.</i>
stretch <i>n.</i> <i>Phys.</i> तति <i>f.</i>	struggle <i>Mil.</i> संघर्ष <i>m.</i>
stretched तत	stuff (of which bodies are
stretched spring <i>Phys.</i> तत	composed) सामग्री <i>f.</i> , द्रव्य <i>n.</i>
स्कन्द <i>m.</i>	style 1 शैली <i>f.</i>
stretcher (litter) अवस्थार <i>m.</i>	2 Zool. कण्ठिका <i>f.</i>
(ancient word)	3 Bot. कुशिवृत्त <i>n.</i>
stretching force <i>Phys.</i> तानि	sub- 1 <i>Chem.</i> अनु-
बल <i>n.</i>	2 <i>Anat.</i> (situated below)
stretch modulus = modulus of	अधः-
elasticity तति-मापाङ्क = प्रत्यास्थता-	3 उप-
मापांक <i>m.</i>	sub-algebra उप-बीजगणित <i>n.</i>
striated = striatus <i>Anat.</i> रेखित	sub-class <i>Biol.</i> अनु-वर्ग <i>m.</i>
striated muscle <i>Anat.</i> रेखित-	subclavian artery <i>Anat.</i> अधोक्षक-
पेशी <i>f.</i>	रोहिणी <i>f.</i>
striatus = striated	sub-cutaneous = hypodermal
strike <i>vb.</i> आहनन <i>n.</i>	Zool. अधश्वर्म <i>n.</i>
strike off <i>vb.</i> उच्छेदन <i>n.</i>	sub-cutaneous lymph sinus
strip पट्टी <i>f.</i>	Zool. चर्माघो-ल्सीकाकोटर <i>n.</i>

subdivided अन्तर्विभक्त	substance द्रव्य <i>n.</i> , पदार्थ <i>m.</i> ,
subdivision अन्तर्विभाग <i>m.</i> , अन्तर्वि-	वस्तु <i>n.</i>
भाजन, अन्तर्माजन <i>n.</i>	substituent आदिष्ट <i>n.</i>
subduplicate ratio <i>Math.</i> वर्ग-	substitute <i>vb.</i> आदेशन, स्थाना-
मूलित-निष्पत्ति <i>f.</i>	पादन <i>n.</i>
sub-family <i>I Bot.</i> अनु-कुल <i>n.</i>	substitute <i>I</i> स्थानापन <i>n.</i>
2 <i>Zool.</i> अनु-वंश <i>m.</i>	2 <i>Chem.</i> आदेश <i>m.</i>
sub-genus <i>Biol.</i> अनु-प्रजाति <i>f.</i>	substituted आदिष्ट
sub-interval <i>Math.</i> उपान्तराल <i>n.</i>	substitution <i>I</i> स्थानापत्ति <i>f.</i>
subjected to अधीनकृत, अधीनित	2 आदेश <i>m.</i>
subject to <i>vb.</i> अधीनकरण, अधीनन <i>n.</i>	substitution compound आदेश-
subject to a force बलाधीनन <i>n.</i>	संयोग <i>m.</i>
sub-kingdom अनु-सृष्टि <i>f.</i>	sub-tangent <i>Geom.</i> अधःसर्वा
sublimant उत्सादक <i>m.</i>	(-इन्) <i>m.</i>
sublimate <i>I vb.</i> उत्सादन, उत्सदन <i>n.</i>	subtend (an angle) <i>Math.</i>
2 <i>n.</i> (a product obtained by sublimation) उत्साद <i>m.</i>	आपातन <i>n.</i>
3 = sublimated उत्सादित	subtended <i>I Math.</i> आपातित
sublimation <i>I</i> (act of subliming)	2 (branch) <i>Bot.</i> कक्षावृत
उत्सदन, उत्सादन <i>n.</i>	subtending <i>I Math.</i> आपातन <i>n.</i>
2 (process of....) उत्सदना, उत्सादना <i>f.</i>	2 <i>Bot.</i> (enclosing in the axil) कक्षावरण <i>n.</i>
sub-maxillary <i>Anat.</i> अधोहनु-	subterranean <i>Bot.</i> आन्तर्भौम
sub-mentum <i>Zool.</i> अधिचबुक <i>n.</i>	subtract <i>vb.</i> व्यवकलन <i>n.</i> (from लीलावर्ती)
submultiple <i>Math.</i> अपवर्तक <i>m.</i>	subtraction व्यवकलन <i>n.</i> , वियोग <i>m.</i> , वियोजन <i>n.</i>
sub-neural blood vessel <i>Zool.</i>	subtrahend <i>Math.</i> वियोजक <i>m.</i>
चेताधो-अधिर-वाहिनी <i>f.</i>	sub-triplicate ratio <i>Math.</i> घन-
subnormal <i>Geom.</i> अधोलम्ब <i>m.</i>	मूलित निष्पत्ति <i>f.</i>
sub-order <i>Biol.</i> अनु-गोत्र <i>n.</i>	sub variety <i>Biol.</i> अनु-भेद <i>m.</i>
subordinate अधरिक	succeeding उत्तरवर्ती (-इन्)
subordinate service अधरिक-सेवा <i>f.</i>	successive पूर्वापर, पूर्वानुपर, उत्तरोत्तर
subordinate species <i>Bot.</i> अधरिक- जाति <i>f.</i>	successive differentiation <i>Math.</i> उत्तरोत्तर अवकलन <i>n.</i>
sub-oxide <i>Chem.</i> अनु-जारेय <i>n.</i>	successive points <i>Ophthalmol.</i>
sub-phylum <i>Biol.</i> अनु-प्रसृष्टि <i>f.</i>	पूर्वानुपर विन्दु <i>m.</i>
subsequent अनुवर्ती, उत्तरवर्ती (-इन्)	successive stage उत्तरोत्तर प्रक्रम <i>m.</i>
sub-species <i>Biol.</i> अनु-जाति <i>f.</i>	

succulent (fruits) <i>Bot.</i> सरस	sulphureous <i>Chem.</i> = sulphurous शुल्बार्य
succulents <i>Bot.</i> सरसाः <i>m.pl.</i>	
such and such असुक	
such as, such that यथा	
suck <i>vb</i> चूषण <i>n.</i>	
sucker 1 <i>Biol.</i> चूषक <i>m.</i>	
2 <i>Bot.</i> (it does not suck; an underground runner) अधो-मूस्तारी (-इन्) <i>m.</i>	
sucrose <i>Chem.</i> खंडधु <i>n.</i>	sulphureted hydrogen <i>Chem.</i> शुल्वेयित उदजन <i>m.</i>
suction चूषण <i>n.</i>	sulphuric anhydride शुल्बारिक अजलेय <i>n.</i>
suction pump चूषोदङ्ग <i>m.</i>	sulphurous acid <i>Chem.</i> शुल्बार्य अम्ल <i>n.</i>
sufficient, sufficiently पर्याप्त	sulphurous anhydride <i>Chem.</i> शुल्बार्य अजलेय <i>n.</i>
sufficiently accurate पर्याप्त तुसाधु	sulphur oxide <i>Chem.</i> शुल्बारि जारेय <i>n.</i>
sugar शक्करा <i>f.</i>	sulphur trioxide <i>Chem.</i> शुल्बारि द्विजारेय <i>n.</i>
invert sugar अपवृत्त-शक्करा <i>f.</i>	sum 1 (amount of money) धनमात्रा <i>f.</i>
sugar (white, refined sugar) सिता <i>f.</i>	2 (total) योग <i>m.</i>
suitable उपयुक्त.	3 (amount) राशि <i>m.</i>
suitable solvent उपयुक्त विलायक <i>m.</i>	sum <i>vb</i> <i>Math.</i> आकलन <i>n.</i>
sulphate <i>n.</i> <i>Chem.</i> शुल्बीय <i>n.</i>	summable आकलनीय
sulphide <i>n.</i> <i>Chem.</i> शुल्वेय <i>n.</i> ...	summand <i>Math.</i> आकल्य <i>n.</i>
sulphite 1 <i>n.</i> शुल्वित <i>n.</i>	summary संक्षेप <i>m.</i>
2 <i>adj.</i> (of or pertaining to sulphite pulp) शुल्वितिय	summate <i>vb.</i> <i>Math.</i> आकलन <i>n.</i>
sulphite <i>vb.</i> शुल्वितन <i>n.</i>	summation <i>Math.</i> आकलन <i>n.</i>
(to treat with sulphur dioxide, sulphurous acid, or a sulphite) शुल्बारि-द्विजारेय-साधन, शुल्बार्यम्ल-साधन, शुल्वित-साधन <i>n.</i>	summation of series ऐढी-आकलन <i>n.</i> , ऐढी-योग <i>m.</i>
sulphur (derived from Sanskrit शुल्बारि) <i>Chem.</i> शुल्बारि <i>m.</i> (in general language गन्धक)	summed <i>Math.</i> आकलित
sulphuration शुल्बारीयण <i>n.</i>	summing <i>Math.</i> आकलन <i>n.</i>
sulphur dioxide <i>Chem.</i> शुल्बारि द्विजारेय <i>n.</i>	sum to infinity <i>Math.</i> यावदनन्ति-योग <i>m.</i>

sum total समस्त योग <i>m.</i>	suprarenal body <i>Anat.</i> वृक्को-
sunstroke <i>Med.</i> आतपाघात <i>m.</i>	परि-काय <i>m.</i>
super- अधि-	suprarenal gland <i>Anat.</i> वृक्को-
superficial (placentation) <i>Bot.</i> तल-लग्न	परि-ग्रन्थि <i>m.</i>
superficial expansion <i>Phys.</i> तल-विस्तरण <i>n.</i>	supra-scapula <i>Zool.</i> उदंसफलक <i>n.</i>
superfine अधिचारु	surd <i>Math.</i> करणी <i>f.</i>
superheated अधितप्त	surface तल, पृष्ठ <i>n.</i>
superimpose <i>vb.</i> अध्यारोपण <i>n.</i>	surface anatomy (treating of external forms and mark- ings) वहीरूप शारीर <i>n.</i>
superior calyx <i>Bot.</i> उत्तर पुष्पकोश <i>m.</i>	surface strain <i>Mech.</i> पृष्ठ-विकार <i>m.</i>
superior maxilla <i>Anat.</i> उत्तर- हनु <i>f.</i>	surface tension <i>Phys.</i> तलातति <i>f.</i>
superior vena cava = anterior vena cava = pre cava <i>Zool.</i> उत्तर-महानोला <i>f.</i>	surface water मूतल-बाहर <i>n.</i>
supplement I <i>vb.</i> अनुपूरण <i>n.</i> 2 <i>n.</i> अनुपूर <i>m.</i>	surgeon शालाकी (-हन), शल्यवैद्य <i>m.</i>
supplemental अनुपूरक	surgical anatomy शल्योपयोगि शारीर <i>n.</i>
supplemental air = supplemen- tary air <i>Physiol.</i> रेचक वायु <i>m.</i>	surround <i>vb.</i> परिवारण <i>n.</i>
supplementary अनुपूरक	surrounded परिवारित
supplementary angle <i>Math.</i> ऋजुपूर कोण <i>m.</i>	surrounding परिवारक
supply <i>n.</i> प्रदाय <i>m.</i>	surroundings परिगर्भ <i>n.</i> , परिवृति <i>f.</i>
support आधार <i>m.</i>	survey मूमिति <i>f.</i> , मूमापन <i>n.</i>
supporter पोषक, आधारक <i>m.</i>	suspension I निलम्बन <i>n.</i>
suppose <i>Math.</i> अथ यदि (Hindi मान ले)	2 स्थगन <i>n.</i>
supra-intestinal आन्त्रोपरि- supra-intestinal excretory ducts <i>Zool.</i> आन्त्रोपरि-उत्सर्ग-प्रणाली <i>f.</i>	suspensor <i>Bot.</i> निलम्ब <i>m.</i>
supra-intestinal vessel <i>Zool.</i> आन्त्रोपरि-वाहिनी <i>f.</i>	suspensory ligament <i>Ophthalmol-</i> <i>mol.</i> निलम्बन स्नायु <i>f.</i>
supra-orbital plate <i>Ophthalmol.</i> अक्षुपरि-पट्ट <i>m.</i>	suture <i>Anat.</i> सेवनी <i>f.</i>
	suture joint <i>Anat.</i> सेवनी-संधि <i>m.</i>
	swamp महारंक <i>m.</i>
	swarm spore = zoospore <i>Biol.</i> (an asexual spore) चलवीजाणु <i>m.</i> (they are motile)
	sweet flag (a plant) वचा <i>f.</i>
	swing 1 <i>n.</i> ब्रेखं <i>m.</i>
	2 <i>vb.</i> ब्रेखण <i>n.</i>

switch <i>Elec.</i> संवियुक्त <i>m.</i> (संयौति makes connection वियौति breaks or changes connection)	synergidae = help cells <i>Bot.</i> सहाय-कोशा <i>f.</i>
switch board <i>Elec.</i> संवियुक्त फलक <i>n.</i>	syngamy <i>Bot.</i> (cell union) समुद्राह <i>m.</i>
sylvite दहनीरेखिज <i>m.</i> (-इज for खनिज mineral)	synkinesis <i>Med.</i> सहगति <i>f.</i>
sym-, sym. (symmetrical) सं. (संमितीय)	synkinetic सहगामी (-इन्)
symbiont <i>Bot.</i> सहजीवी (-इन्) <i>m.</i>	synkinetic movement सहगति <i>f.</i>
symbiosis <i>Biol.</i> सहजीवन <i>n.</i>	synthesis संश्लेषण <i>n.</i>
symbiotic सहजीवी (-इन्)	synthetic संशिल्प
symbol प्रतीक <i>n.</i> (the first letter or letters of a word)	synthetical संश्लेषिक
symmetric, symmetrical संमितीय	synthetically संश्लेषपतः
symmetrically equal <i>Math.</i> संमिति-सम	syphilis उपदंश <i>m.</i> (=उपस्थ-दंश)
symmetrically opposite <i>Math.</i> संमिति-सम्मुख	syphon = siphon निनाल <i>m.</i>
symmetry संमिति <i>f.</i>	syphon trap <i>Hygiene</i> निनाल-रुध <i>m.</i>
sympathetic nervous system <i>Anat.</i> प्रयम-स्वायत्र-चेता-संहति <i>f.</i>	syringe उद्धारिका <i>f.</i>
sympodial <i>Bot.</i> संयुक्ताक्षी (-इन्)	syrup मिष्टोद <i>n.</i>
sympodium <i>Bot.</i> संयुक्ताक्ष <i>m.</i>	system प्रणाली, संविधा, संहति, पद्धति <i>f.</i> , जाल <i>n.</i> , क्रम <i>m.</i> , तन्त्र <i>n.</i>
synapse <i>Physiol.</i> चेतोपागम <i>m.</i>	systematic क्रमबद्ध
synarthrosis <i>Anat.</i> (immovable joint) स्थिरसंधि <i>m.</i> (from सुध्रुत)	systematic botany क्रमिक-ओडिंदी <i>f.</i>
syncarpous (pistil) <i>Bot.</i> युताण्डप	systematization क्रमबन्धन <i>n.</i>
synchondrosis <i>Anat.</i> कास्थि-संधि <i>m.</i>	systematize <i>vb.</i> क्रमबन्धन <i>n.</i>
syndesmosis <i>Anat.</i> (an articulation in which the bones are bound together by a ligament) स्नोयु-संधि <i>m.</i>	systemic arteries <i>Zool.</i> देह-रोहिणी <i>f.</i> (for the body as a whole)
	system of circles वृत्त-संहति <i>f.</i>
	system of forces बल-संहति <i>f.</i>
	system of lines रेखा-संहति <i>f.</i>
	systems of measurement <i>Phys.</i> माप-पद्धति <i>f.</i>
	systole <i>Anat.</i> हृत्कुंचन <i>n.</i>
	systolic हृत्कुंचन-
	systolic pressure हृत्कुंचन-निपोड <i>m.</i>
	T
	T (tantalum) त (सहाय)
	T (temperature) त (तापमान)

T ₁ (initial temperature) त१ (आदिम तापमान)	tapering = conical गर्जवत्
T ₂ (final temperature) त२ (अन्तिम तापमान)	tapeworm पट्टकुमि m.
t (time) क (काल)	taproot Bot. अधिमूल n.
t ₁ (initial time) क१ (आदिम काल)	tar विराल m.
t ₂ (final time) क२ (अन्तिम काल)	target लक्ष्य n.
Ta (tantalum) स (सहात्रु)	tarred road विरालित-स्था f.
table I (a tabulated statement) सारणी f.	tarry विरालवत्
2 (a piece of furniture) पटल n.	tarry liquid विरालवत् तरल, विराल- सहश तरल m.
3 = layer (of bones) Anat. स्तर m.	tarsal bone = tarsus कूर्च m.
tabulate vb. सारणीकरण, सारणीयन n.	tarsal gland = Meibomian gland वर्त्मेपट्ट-ग्रन्थि m.
tabulation सारणीकरण, सारणीयन n.	tarsal plate वर्त्मे-पट्ट m.
tadpole 1 मेकशिशु m.	tarsus 1 = ankle गुल्फ m.
2 (a minute tadpole-shaped larva of an ascidian) मेक- शिशुक m.	2 = tarsal bone कूर्च m.
tag नस्या f.	3 = tarsal plate वर्त्मे-पट्ट m.
tagged नस्यित	tartar 1 Med. (of teeth) दन्त- शर्करा f. (from सुखुत)
tail पुच्छ m.	2 Chem. (a substance de- posited in wine casks) न्यासव m.
tailless बण्ठ	tax कर m.
tallied अनुमिलित, अनुमेलित	-taxis -कम m.
tally vb. अनुमिलन, अनुमेलन n.	taxonomy कामिकी f.
tangent Math. 1 (tangent line) स्पर्शी (-इन्) m	Tb (terbium) इ (इदभृशाला)
2 (ratio) स्पर्ज्या f:	Te (tellurium) वं (वंगक)
tangent line Math. स्पर्शरेखा f.	teacher अध्यापक m.
tangent plane Math. स्पर्श- समतल n.	technical I (as words) पार्सि- भाषिक
tantalum Chem. सहात्रु m.	2 (as education) प्रावैधिक
tap विवरी f. (विवर hole, विवियत इति- that which is opened)	3 (professional) व्यावसायिक
tape पट्टिका f.	technically प्रविध्यनुसार, प्रविधिना
	technique (expert method) प्रविधि m.
	technological प्रौद्योगिक
	technologist प्रौद्योगिकविद्

technology (industrial science or systematic knowledge of the industrial arts) प्रौद्योगिकी f.	tense आतत .
tedious कान्तिकर	tenseness = tensity आततत्व n.
teeth in mandible <i>Anat.</i> अघर-दन्त m. (ancient word)	tensibility = tensibleness
teeth in maxilla <i>Anat.</i> उत्तर-दन्त m. (ancient word)	tensible = tensile आतन्य
telegram दूरलेख m.	tensibleness = tensibility = tensility = tensileness आतन्यता f.
telephone दूरभाष m.	tensile = tensible
telescope दूरेक्षण m.	tensileness = tensibleness
telescopic दूरेक्षीय	tensility = tensibleness
telescopic glasses दूरेक्षीय उपनेत्र n.	tension = strain आतति f.
tellurium <i>Chem.</i> वंगक n.	tensity = tenseness
telophase <i>Biol.</i> भाजनान्तिमा f.	tensive आतानो (-इन्)
Temperate Zone <i>Geog.</i> मन्द कटि-वन्ध्य m.	tensor आतानक m.
temperature ताप m.	tentacles <i>Zool.</i> अंगक n.
temperature bulb ताप-कन्द m.	terbium <i>Chem.</i> इट्रियम f.
temperature controller ताप-वशी (-इन्) m.	term 1 <i>Math.</i> पद n.
temperature of combustion दहन-ताप m.	2 = tenure अवधि m.
temperature of ignition उत्तापन-ताप m.	terminal bud <i>Bot.</i> अवसरत.
temples शंख m.	कुड्सल m., अवसान-कलिका f.
temporal bone <i>Anat.</i> शंखक n.	terminal filament (of a spermatozoon) <i>Zool.</i> अवसानांशु m.
temporary (opposed to permanent, stable) अस्थायी (-इन्), अल्पकाल, अचिर	terminal flower <i>Bot.</i> अवसान-पुष्प n.
tenacious दृढ़	terminal part <i>Bot.</i> अवसान-भाग m.
tendency प्रवृत्ति, उपनति f.	ternary <i>Math.</i> त्रिमय
tendon कण्डरा, मांसरज्जु f. (from सुश्रुत)	terrestrial पार्थिव, भौम
tendril <i>Bot.</i> (a means of attachment) संजनी f., प्रतान m. (ancient word)	tertiary तृतीयक, तृत, तृतीय
	tertiary roots <i>Bot.</i> तृतीय मूल n.
	tervalent त्रिसंयुज
	test परीक्षा f., परीक्षण n., समन्वीक्षा f.
	testa <i>Bot.</i> (a seed coat) बीज-चोल m.
	test glass <i>Chem.</i> परीक्षण-काच m.
	testicle = testis (<i>pl.</i> testes) <i>Anat.</i> वृषण m.
	testis-sac <i>Zool.</i> वृषण-कोश m.

test paper परीक्षण-पत्र <i>n.</i>	theca = capsule <i>Bot.</i> प्रावरक <i>m.</i>
test tube <i>Chem.</i> परीक्षण-नाल <i>m.</i>	theorem <i>Math.</i> प्रमेय <i>n.</i>
tetra- <i>Chem.</i> चतुः-.	theorem of the three perpendiculars <i>Math.</i> त्रिलम्ब-प्रमेय <i>n.</i>
tetrad चतुष्टय, चतुष्टयाणु	theoretical सैद्धान्तिक
tetrahedron <i>Geom.</i> चतुर्सीक <i>m.</i>	theoretical chemistry सैद्धान्तिक रसायन <i>n.</i>
tetralocular <i>Bot.</i> चतुर्गहर	theoretically सैद्धान्तिक, सैद्धान्तरूपेण
tetraploid <i>Biol.</i> चतुर्गुण	theoretical mechanics = analytical mechanics वैश्लेषिक-योगिकी <i>f.</i>
tetrarch <i>Bot.</i> चतुर्सूत्र	theoretical method सैद्धान्तिक-रीति <i>f.</i>
tetravalent <i>Chem.</i> चतुर्संयुज	theoretical planes सैद्धान्तिक तल <i>n.</i>
tetroxide <i>Chem.</i> चतुर्जीरेय <i>n.</i>	theory वाद, सैद्धान्त <i>m.</i>
textile वान <i>n.</i>	theory of numbers (science) <i>Math.</i> आंकिकी <i>f.</i>
textile industry वानोद्योग <i>m.</i>	therefore अतः
texture वयन <i>n.</i>	thermal तापीय
Th (thorium)-ह (हसातु)	thermo- ताप-
thalamus = receptacle <i>Bot.</i>	thermo-chemistry ताप-रसायन <i>n.</i>
दल्ख <i>m.</i> (दल्निः+अक्ष 'axis bearing floral leaves')	thermo-couple <i>Elec.</i> ताप-मिश्र <i>n.</i>
thalliform <i>adj.</i> <i>Bot.</i> सूकायरूप	thermoelectric तापविद्युतीय
thalline सूकायवत्	thermogram <i>Phys.</i> तापलेख <i>m.</i>
1 (consisting of a thallus)	thermograph तापलिख <i>m.</i>
सूकायी (-इन्)	thermometer तापमान <i>m.</i>
2 (of the nature of a thallus)	thermometry तापमिति <i>f.</i>
सूकायसदृश	thick घन, स्थूल
thallium <i>Chem.</i> सिक्ष्यातु <i>m.</i>	thick lens स्थूल वीक्ष <i>m.</i>
thalloid <i>Bot.</i> 1 (pertaining to a thallus) सूकायिक	thickness स्थौल्य <i>n.</i> , स्थूलता <i>f.</i>
2 (resembling ...) सूकायसदृश	thin तनु, सूक्ष्म
3 (consisting of ...) सूकायी (-इन्)	thin lens तनु वीक्ष <i>m.</i>
Thallophyta <i>Bot.</i> (algae, fungi, bacteria) सूक्ष्मद्विदः <i>f.pl.</i>	third filial generation (F_3) <i>Zool.</i> तृतीय-संतति <i>f.</i> (सः)
thallus <i>Bot.</i> (the plant body characteristic of the Thallophyta) सूकाय <i>m.</i> (short for सूक्ष्मद्वित्काय)	third molar = wisdom tooth <i>Anat.</i> प्रश्ना-दन्त <i>m.</i>
that is (<i>i.e.</i>), that is to say अर्थात्	

third proportional *Math.*
 तृतीयानुपाती (-इन्)
 thistle funnel शृगाल निवाप *m.*
 (शृगाल is short for शृगालकंटक
 yellow thistle)
 thorac-, thoraci-, thoraco-
 उरः-
 thoracic औरस, उरः-
 thoracic duct *Anat.* औरस-
 प्रणाली *f.*
 thoracico- औरस-, उरः-
 thoracic vertebra = dorsal
 vertebra उरःकीक्षा *m.*
 thorium *Chem.* हसातु *m.*
 thoron *Chem.* हसाति *m.*
 threadworm सूक्ख्रमि *m.*
 three-dimensional space त्रैविम
 वरिमा *m.* (वरिमन्)
 three-mouthed त्रिमुख
 three-toed sloth = *Ai Zool.*
 अंगुल शाखालम्बी (-इन्) *m.*
 throat गल *m.*
 thrombosis *Med.* घनास्ता *f.*
 thulium *Chem.* व्याहरिला *f.*
 thumb अंगुष्ठ *m.*
 thumb impression अंगुष्ठ-पद *n.*
 (Pali अंगुष्ठपद)

thus एवं
 thyroid gland गल-प्रन्थि *m.*
 Ti (titanum) रं (रंजातु)
 tibia *Anat., Zool.* जंघास्थि *n.*
 tibial जंघास्थिक, जंघास्थि-
 tibial artery *Anat.* जंघा-रोहिणी *f.*
 tibio- जंघास्थि-
 tifid *Bot.* (having a deep
 incision) गहनदर *m.*
 tiger mosquito व्याघ्र-मशक *m.*

tighten *vb.* संकर्षण *n.*
 tightly दृढम्, दृढ-
 timber disease काष्ठ-रोग *m.*
 time and distance *Math.* समय
 तथा दूरत्व *n.*
 time period कालावर्तन *n.*
 tin I *Chem.* त्रिपु *n.*
 2 (a vessel of tin plate)
 त्रिपुक *n.*
 tincture = tinctura निष्कर्ष *m.*
 tin foil I *n.* त्रिपु-पर्ण *n.*
 2 *vb.* त्रिपु-पर्णायन *n.*
 (to cover or coat with, or
 wrap in, tin foil) त्रिपुपर्ण-आवरण,
 त्रिपुपर्ण-रोपण *n.*
 tinfoiler त्रिपु-पर्णायक *m.*
 tinplate *Chem.* I *n.* त्रिपु-पट्ट *m.*
 2 *vb.* (to plate or coat with
 tin) त्रिपु-पट्टन *n.*
 tin-plater त्रिपु-पट्टन-कर्ता (-तु) *m.*
 tint I *n.* (a light colour)
 आराग *m.*
 2 *vb.* (to colour slightly)
 आरजन *n.*
 tip अग्र *n.*
 pointed tip अग्नि *f.*
 tire = tyre पति *m.*
 tissue ऊति *f.*
 titanium *Chem.* रंजातु *m.*
 titrate *vb.* इयदीक्षण *n.*
 titration इयदीक्षा *f.*
 Tl (thallium) सिक् (सिक्ष्यातु)
 Tm (thulium) व्य (व्याहरिला)
 Tn (thoron) हस् (हसाति)
 toad मेक *m.*
 Tobin's tube *Hygiene* (the
 tube carries the air from

floor level to a height of about six feet) उद्धातन् नाल m.
toe पद्मांगुलि f. (from जैमिनीय ब्राह्मण २.३३७)

toilet प्रसाधन n.

tone (from Sanskrit तान) तान m.

tone of a muscle पेशी-तान m.

tongs संदंश m.

tongue जिङ्गा f.

tonic वृत्य n.

tonka bean tree प्रानन्तमूल m.

tools साधन, उपकरण n.

tooth powder दन्त-शाण m.

(ancient word)

topographical anatomy परिस्थिति-शारीर n.

topography अंगस्थिति f.

torch चर्ती f.

torpedo = submarine mine (for destroying ships) नौधनी f.

Torricellian tube = barometric tube *Phys.* वापीडमान-नाल m.

Torricellian vacuum *Phys.*

ऊर्ध्वशस्त्रक n.

Torrid Zone उष्ण कटिवन्ध m.

torsion = tortion विमोटन n.

total 1 n. (sum) योग m. -

2 adj. अशेष, समस्त

total reflection अशेष परावर्तन n.

total weight समस्त भार m.

touch सर्श m.

tough दृढ़

tough चमल

toughness चर्मलत्व n.

tourniquet *Surg.* रक्तवर्णन्ध m.

(=रक्तस्थावर्णन्ध)

towel प्रोछ m.

toxic वैषिक, विपालु

trace vb. रेखानुरेखण, अनुरेखण n.

trace n. लेश m.

trachea *Anat.* कण्ठनाल m.

tracheae = air-tubes *Zool.*

श्वास-नाल m.

tracheal system श्वासनाल-संरचना f.

track पथ m.

trade I (business) व्यापार m.

2 (buying and selling)

पण्य n.

3 (commerce) वाणिज्य n.

trama (of a mushroom) *Bot.*

शिथिलोत n. ('loosely woven')

trans- पार-

cis- अवर-

transcendental *Math.* वीजातीत

transcribe vb. अनुलेखन n.

transfer vb. संक्रामण, स्थानान्तरण, हस्तान्तरण n.

transfer = transfusion *Med.*

संक्रामण n.

transformation रूपान्तर n.,

परिवर्तन m.

transformation of axes *Math.*

अक्ष-परिवर्तन n.

transformer I परिवर्तक m.

2 (an apparatus) परिवर्तित्र n.

transfusion संक्रामण n.

transfusion tissue *Bot.* संक्रामण

जड़िति f.

transition परीवर्ती m.

translation (of motion) *Phys.*

स्थानेतरण n.

translatory motion = motion of

translation *Phys.* स्थानेतर-गति f.

translocation	<i>Plant Physiol.</i>	transverse अनुप्रस्थ
(transfer of food)	अन्न-संकरण <i>n.</i>	
translucency	पारमासिता <i>f.</i>	transverse colon <i>Anat.</i> अनुप्रस्थ मलाशय <i>m.</i>
translucent	पार-भास	transverse common tangent = oblique common tangent
transmissibility	<i>Phys.</i> पारेष्यता <i>f.</i>	<i>Math.</i> तिर्यगुभयस्पदी (-इन.) <i>m.</i>
transmissibility of forces	<i>Phys.</i>	transverse dehiscence <i>Bot.</i>
बल-पारेष्यता <i>f.</i>		(upper part splits off as a cap) टोपी-स्फोटना <i>f.</i>
transmissible	<i>Phys.</i> पारेष्य	transverse section अनुप्रस्थ छेद <i>m.</i>
transmission	1 <i>Med.</i> संकामण <i>n.</i>	trap रूधि, पाश <i>m.</i> , पंजर <i>n.</i>
2 <i>Phys., Com.</i>	पारेषण <i>n.</i>	trapezium 1 (English-trape- zoid) समलम्ब <i>m.</i>
transmissive	पारेषी (-इन)	2 (American-a quadrilateral of which no two sides are parallel) असमान्तरभुज <i>m.</i>
transmit	<i>vb. Com., Phys.</i> पारेषण <i>n.</i>	trapezoid <i>Math.</i> समलम्ब <i>m.</i>
transmitted	पारेषित	traverse <i>vb.</i> पारगमन <i>n.</i>
transmitter	<i>Com., Phys.</i> पारेषक <i>m.</i>	traversed पारगत
transmitting set	<i>Radio</i> पारेषि कुलक <i>n.</i>	tray धानी <i>f.</i> , स्थाल <i>n.</i>
transparency	पारदर्शिता <i>f.</i>	treat <i>vb. Chem.</i> साधन <i>n.</i>
transparent	पारदर्शी	treated <i>Chem.</i> साधित
transpiration	<i>Plant Physiol.</i> उत्स्वेद <i>m.</i> , उत्स्वेदन <i>n.</i>	treatment <i>Med.</i> चिकित्सा <i>f.</i> , उपचार <i>m.</i>
transpiration current = trans- piration stream	<i>Bot.</i>	treble rule of three (rule of seven) <i>Math.</i> सप्तराशिक
उत्स्वेद-वाह <i>m.</i>		Trematoda <i>Zool.</i> विद्धपत्री: <i>m.pl.</i>
transpire	<i>vb. Bot.</i> उत्स्वेदन <i>n.</i>	tremendous speed <i>Phys.</i> भीम वेग <i>m.</i> (ancient word : name of a दानव)
transport	परिवाहन, परिवहन <i>n.</i>	trench 1 <i>Math.</i> खात <i>m.</i>
transported soil	<i>Bot.</i> आगत- उन्मृदा <i>f.</i>	2 <i>Mil.</i> खाति <i>f.</i>
transpose	<i>vb. Math.</i> पक्षान्तरण <i>n.</i>	tri- त्रि-
transposition	व्यत्यय <i>m.</i>	triad 1 त्रिक <i>n.</i>
transposition method = double weighing = method of Gauss	द्विस्तोलन <i>n.</i>	2 <i>Chem.</i> (trivalent) त्रिसंयुज
transversal	<i>Math.</i> भेदिका <i>f.</i>	trial विचार, वैधिकविचार <i>m.</i> , अन्वीक्षा <i>f.</i> (अनुर्विष्यायाम् । पुनः परीक्षा)
transversal axis (=latitudinal, along width)	अनुप्रस्थ-अक्ष <i>m.</i>	
(ancient word)		

trial dividend <i>Math.</i> अन्वीक्षा- भाज्य <i>n.</i>	triangular angle <i>Math.</i> त्रितल कोण <i>m.</i>
triangle त्रिकोण <i>n.</i> , त्रिभुज <i>m.</i>	trillion 1 (American) द्वादशख, महापद्म
triangle law = law of triangle <i>Phys.</i> त्रिभुज-नियम <i>m.</i>	2 (English) अष्टादशख <i>n.</i>
triangle of forces = triangle of velocities बल-त्रिभुज = प्रवेग-त्रिभुज <i>m.</i>	trilobed त्रिलोब्ड
triangular prism <i>Math.</i> त्रिभुज- संकेत <i>n.</i>	trilocular <i>Bot.</i> त्रिरूप
triangular pyramid <i>Math.</i> त्रिभुज-स्तूप <i>m.</i>	trimorphic <i>Bot.</i> त्रिरूप
triarch <i>Bot.</i> त्रिसूत्र <i>n.</i>	tripomial <i>Math.</i> त्रिपद <i>n.</i>
tribasic <i>Chem.</i> त्रिपैठिक	triode <i>Ophthalmol.</i> त्रिदार <i>n.</i>
tribe 1 <i>Parasitol.</i> बंशक <i>m.</i> 2 वन-जाति <i>f.</i>	tri-oxide <i>Chem.</i> त्रि-जारेय <i>n.</i>
triceps muscle <i>Anat.</i> त्रिशिर- पेशी <i>f.</i>	tri-pinnate <i>Bot.</i> त्रि-पक्षवत्
trichocyst <i>Zool.</i> (stinging organs) दंशांग <i>n.</i>	tri-plane <i>Phys.</i> त्रि-तल <i>n.</i>
Trichophyton केशोदमित्क (-क for कवक)	triple त्रिगुण
Trichosporum <i>Bot.</i> केशवीजति <i>f.</i> (-ति for प्रज्ञाति genus)	triple distilled <i>Pharm.</i> त्रिर- आसुत
trickle <i>vb.</i> आश्रोतन <i>n.</i>	triplex त्रिक <i>n.</i>
tricuspid valve त्रिदल कपाट <i>n.</i>	triplicate ratio <i>Math.</i> घनित- निष्पत्ति <i>f.</i>
trifocal त्रिनाभि	tripod त्रिपाद <i>m.</i>
trifocal lens <i>Ophthalmol.</i> त्रिनाभि वीक्ष <i>m.</i>	tripod stand त्रिपाद-स्थाम <i>n.</i>
trifoliate <i>Bot.</i> त्रिपर्ण	trisect <i>vb.</i> <i>Math.</i> समत्रिभाजन, त्रिभाजन <i>n.</i>
trigeminal nerve <i>Anat.</i> त्रिशाख- चेता <i>f.</i>	trivalent त्रिसंयुज
trigonelline <i>Chem.</i> मेथिकी <i>f.</i> (मेथिका Trigonella foenum graecum)	trochlea = pulley आङ्गूषि <i>m.</i> , घर्षी <i>f.</i>
trigonometry त्रिकोणमिति <i>f.</i>	trochlear muscle आङ्गूषि-पेशी <i>f.</i>

Tropic of Cancer कर्क-रेखा <i>f.</i> ,	tuberous <i>Bot.</i> साकन्द, आकन्दसहश
कर्क-तृतीय <i>n.</i>	tube weaver <i>Zool.</i> नाल-वाय <i>m.</i>
Tropic of Capricorn मकर-रेखा <i>f.</i> ,	tubular नाल्वत्
मकर-तृतीय <i>n.</i>	1 (having the form of a t.)
trough ब्रोणी <i>f.</i>	नालूप
trough closet ब्रोणी-शौचागार <i>n.</i>	2 (consisting of a t.) नालमय
trowel करणी <i>f.</i> (Hindi करणी, Tamil करणै)	3 (made with t.) नालकृत
truck उद्धारी (-इन्) <i>m.</i>	4 (provided with t.) सनाल
true सत्य, यथार्थ	tubulate <i>adj.</i> नालवत्, सनाल,
true balance <i>Phys.</i> सत्य-तुला <i>f.</i>	नालरूप, नालाकार
true dissolution यथार्थ-प्रविलयन <i>n.</i>	tubule <i>Zool.</i> नालिकार <i>f.</i>
true formula यथार्थ-सूत्र <i>n.</i>	tumor अर्बुद <i>m.</i>
trueness सत्यता <i>f.</i>	tungsten <i>Chem.</i> चंडातु <i>m.</i>
true ribs <i>Anat.</i> उरोयुत पर्शु <i>m.</i>	tunica चोल <i>m.</i>
true root <i>Bot.</i> सत्य मूल <i>n.</i>	tunica vaginalis <i>Anat.</i> (cover-
true weight सत्य भार <i>m.</i>	ing of the testis. The English word is bad literally
truncated खण्डित, विच्छिन्न	tunica and vagina would be
truncated cone <i>Geom.</i> खण्डित शंकु <i>m.</i>	चोल and योनि) परिवृण्ण <i>m.</i>
truncated prism <i>Geom.</i> खण्डित संक्षेप <i>n.</i>	turbid आविल
truncus arteriosus <i>Zool.</i> रोहिणी- स्कन्ध <i>m.</i>	turbidity आविलता <i>f.</i>
trunk 1 <i>Bot.</i> स्कन्ध <i>m.</i>	turbine वरीवर्ति <i>m.</i> (वरीवर्ति turns
2 (a box) पेटक <i>n.</i>	incessantly)
T square रो (ब्राह्म रो) रेखक <i>m.</i>	turgid <i>Bot.</i> आशून
tube नाल <i>m.</i>	turgidity <i>Bot.</i> आशूतता <i>f.</i>
tube = tube railway सुरंगा-संयान <i>n.</i> (shortened to सुरंगा)	turmeric 1 <i>n.</i> हरिद्रा <i>f.</i>
tube foot नाल-पाद <i>m.</i>	2 <i>adj.</i> हरिद्रि
tube-nucleus <i>Bot.</i> नाल-न्यूक्लियस <i>f.</i>	turmeric paper <i>Chem.</i> हरिद्रा- पत्र <i>n.</i>
tuber कन्द, आकन्द <i>m.</i>	turmerine हरिद्री <i>f.</i>
tubercle 1 आकन्दिका <i>f.</i>	turnera = damiana <i>Pharm.</i>
2 (of the rib) <i>Anat.</i> अर्बुद <i>m.</i>	वाजपत्र <i>n.</i>
tuberculosis बक्सा <i>m.</i> (यशमन्)	turning point <i>Math.</i> परिस्थिति-
tuberosity (of the rib) <i>Anat.</i> प्रार्बुद <i>m.</i>	विन्दु <i>m.</i>
	turpentine (tree) सरल <i>m.</i>
	turpentine 1 <i>Chem.</i> सरली <i>f.</i>
	2 सरल-तैल <i>n.</i>

turpentine oil सरल्टैल <i>n.</i>	ulna अरतिन <i>m.</i>
tutor अवबोधक <i>m.</i>	ulnad <i>adv. Anat.</i> (toward the ulna) अम्यरत्नि
Twaddell's hydrometer पिण्ड- तरलमान <i>m.</i>	ulnar (of or pertaining to the ulna) अरतिन-
twice-pinnate Bot. द्विः-पक्षवत्त twine (a strong thread) गुण <i>m.</i>	ulnar artery <i>Anat.</i> अरतिन-रोहिणी <i>f.</i>
two-celled द्विकोशावान्	ulno-(ulnar and) अरतिन-
twofold द्विगुण	ultimate अन्त्य, परम, चरम
two-mouthed द्विमुख	ultimate analysis अन्त्य विश्लेषण <i>n.</i>
tyloses Bot. (<i>pl.</i> of <i>tylosis</i>) (block up the tracheal cavi- ties) गुहारुध <i>m.</i>	ultramicroscopic पारम्परीक्ष-
tympanic membrane <i>Anat.</i> पटह-कला <i>f.</i>	ultra-violet पर-जम्बु
tympanum पटह, कर्ण-पटह <i>m.</i>	ultraviolet rays <i>Phys.</i> पारजम्बु
type 1 प्रूप <i>n.</i> (short for प्रथमरूप. Cf. German <i>Urbild</i>)	रद्दिम <i>m.</i>
2 प्रकार <i>m.</i>	umbel <i>Bot.</i> उच्छ्रव <i>n.</i> (like an upturned umbrella)
3 Print. मुद्र <i>m.</i>	umbra <i>Optics</i> प्रच्छाया <i>f.</i>
types of equilibrium <i>Phys.</i> समतोल-प्रकार <i>m.</i>	unburned अदम्ब
typewriter (machine) मुद्रिलिख <i>m.</i>	unchanged अविकृत, अपरिवर्तित
typhlosole Zool. ('blind chan- nel'; a longitudinal fold of the wall projecting into the cavity of the intestine) भित्ति- भंज <i>m.</i>	undecomposed अविभ्रद्ध
typhoid fever = enteric fever आन्त्रज्वर <i>m.</i>	under-feeding अत्यपाशन <i>n.</i>
tyre=tire पवि <i>m.</i> (ancient word)	underground railway अधोमूर्मि- संयान <i>n.</i>
U	undetermined coefficient <i>Math</i> अनिर्धारित गुणक <i>m.</i>
U, Ur (Uranium) कि (किरणतु)	undigested अपक्ष
U I (initial velocity) <i>Phys.</i> वा (आदिम प्रवेग; वा precedes वे as <i>u</i> precedes <i>v</i>)	undissolved अविलीन
2 (distance of object) <i>Phys.</i> दा (पदार्थ-दूरत्व)	undulate <i>vb.</i> तरंगण <i>n.</i>
	undulated तरंगित
	undulation तरंगण <i>n.</i>
	undulatory movement तरंग- गति <i>f.</i>
	uneven असम
	unexpected अनाशंसित, अतर्कित
	ungraduated अनंकित
	unicellular एककोश
	uniform एकरूप, एकविध, समवेश, समांग, सबेश

uniform acceleration *Phys.*

एकरूप त्वरण *n.*

uniformity एकरूपता *f.*

unilocular *Bot.* एकग्नार

union 1 मेल, संघ *m.*

2 उद्घाह *m.*

uniparous *Bot.* एकसदृ

unisexual 1 *Biol.* एकलिंग

2 = diclinous *Bot.*

एकाङ्ग

unit अंग, एकक *n.*, मात्रा *f.*

unitary method *Math.* ऐकिक
रीति *f.*

united filament *Bot.* युक्त अंगु
m.

unit of density घनता-एकक *n.*

unit of length *Phys.* आयाम-
एकक *n.*

unit of mass *Phys.* पुँज-एकक *n.*

unit of measurement माप-

एकक *n.*

unit of refractivity भुजाय-एकक *n.*

unit of time *Phys.* काल-एकक *n.*

unit of volume परिमा-एकक *n.*

unit of weight भार-एकक *n.*

univalent 1 *Chem.* एकसंयुज

2 एकगुण, एकल

uniyversal वैश्व, सार्वविक, विश्वव्यापी
(-इन्)

universal algebra वैश्व बीजगणित *n.*

universal geometry वैश्व-रखिकी *f.*

unknown अज्ञात

unknown quantity *Math.* अज्ञात
राशि *m.*

unlike charges *Elec.* विज्ञातीय
प्रभार *m.*

unlike parallel forces *Phys.*
विज्ञातीय समान्तर बल *n.*

unlike poles *Phys.*- विज्ञातीय धूब
m.

unmanageable अप्रबन्ध्य

unmixable = unmiscible

अमिश्य

unrefined असंस्कृत

unsaturated अननुचिद्ध

unsaturated compound अनन्त-
विद्ध संयोग *m.*

unscrew = screw out *vb.* निर्भ-
मीयण *n.*

unsegmented abdomen *Zool.*
अखण्ड उदर *n.*

unstable अस्थायी (-इन्)

unstable equilibrium *Phys.*
अस्थायी समतोल *m.*

unstriated muscle = plain
muscle *Anat.* अरेखित-पेशी *f.*

upper epidermis उत्तर अधिकर्मी *n.*

upper eyelid = palpebra:
frontalis = palpebra superior
उत्तरवर्त्म *n.*

upright (erect) उठानु (*right* is
from ऋजु), ऊर्ध्व

upright axis ऊर्ध्व अक्ष *m.*

upstroke *Phys.* उदाघात *m.*

upward उपरि

upward displacement उपरि -
निरसन *n.*

upward force ऊर्ध्वमुख बल, ऊर्ध्वग बल
n.

Ur (uranium) कि (किरणातु)

urethra *Anat.* मूत्रप्रसेक, मूत्रमार्ग *m.*

urgent work अतिपाति कार्य *n.*

'(भवति ! अतिपाति कार्यमिदम् । शीर्पं
निवेदयताम् ।' in अभिषेकनाटक of
भास III. 1.4)

Urginea बनपलाहुति f. (-ति for
 प्रजाति genus)
 Urginea indica=Indian squill
 बनपलांहु m.
 urinal १ मूत्रागार, मूत्रस्थान n.
 २ मूत्रकुण्ड n.
 urinary bladder Anat. मूत्राशय,
 वस्ति m. (ancient words)
 urinary organs Anat. मूत्रांगानि
 n. pl.
 urinary passage Anat. मूत्र-
 मार्ग m.
 urine मूत्र n.
 uriniferous tubule Zool. मूत्र-
 नालिका f.
 urino-genital system of the
 female Zool. छो-मूत्र-जनन-
 संहिति f.
 Urochorda Zool. पुच्छमेरवः m.
 pl.
 urostyle Zool. मेरुच्छ n.
 use प्रयोग, उपयोग m.
 usefulness उपयोगिता, उपकारिता f.
 usually प्रायः--
 utensil भाण्ड n.
 uter-, utero- Anat. गर्भाशय-
 uterine Anat. गर्भाशय-
 uterine artery Anat. गर्भाशय-
 रेहिणी f.
 uterine gland Anat. गर्भाशय-
 ग्रन्थि m.
 uterine pore गर्भाशय-नन्ध n.
 uterus = womb गर्भाशय m.
 U-tube कर्ष्वाहु-नाल m.
 uva-ursi = bearberry कडक्षवदर
 m., n.

V
 V (vibration) वे (आवेष)
 V, v (volt) Phys. श (चुशकम)
 V (velocity) Phys. वे (प्रवेग)
 v (final velocity) Phys. वे
 (अन्तिम प्रवेग)
 v (distance of image) दू
 (मूर्ति-दूरत्व)
 V (vanadium) Chem. रो (रोचातु)
 v (volume) म (परिमा)
 v₁ (initial volume) Phys. म_१
 (आदिम-परिमा)
 v₂. (final volume) Phys. म_२
 (अन्तिम-परिमा)
 vacuole १ Zool. रसधानी f.:
 2 Bot. (it contains the
 cell sap. Formerly this
 space was thought to be
 empty and hence the name
 vacuole) रसधानी f.
 vacuum शून्यक n.
 vagina Anat. योनि f., योनिमार्ग m.
 vaginal pore योनि-रन्ध n.
 vaginula Bot. (basal sheath)
 निंकंचुक m.
 vago- (vagus) Anat. प्राणेशा-
 vagus = vagus nerve Anat.
 प्राणेशा = प्राणेशा चेता f.
 -valence, -valency संयुजता f.
 -valent संयुज
 valley दरी f. (Hindi घाटी)
 value अर्हा f.
 valve कपाट n.
 van (a winnowing device)
 वीजन n.
 vanadium Chem. रोचातु m.

vane = blade (vanes of a windmill) फल <i>n.</i>	Vd (vanadium) <i>Chem.</i> रो (रोचातु) <i>n.</i>
vaporimeter वाष्पमान <i>m.</i>	vector प्रसारक
vapour 1 <i>n.</i> वाष्प <i>m.</i>	vector algebra सदिश वीजगणित <i>n.</i>
2 <i>vb.</i> वाष्पन <i>n.</i>	vector analysis <i>Math.</i> सदिश विश्लेषण <i>n.</i>
vapour density method वाष्प-घनता-रीति <i>f.</i>	vegetable colour उच्चिद्धरंग <i>m.</i>
vapourization वाष्पन <i>n.</i>	vegetable kingdom उच्चित्-सृष्टि <i>f.</i>
vapourizer वाष्पित्र <i>n.</i>	vegetable matter उच्चित्-पदार्थ <i>m.</i>
variable <i>Math.</i> चल <i>m.</i>	vegetative cell वर्धिकोशा <i>f.</i>
variation 1 <i>Math.</i> विचरण <i>n.</i>	vegetative reproduction <i>Bot.</i> खण्ड-प्रजनन <i>n.</i>
2. विभेद <i>m.</i> , विभिन्नता <i>f.</i>	vegetative stage वर्धनावस्था <i>f.</i>
variation constant <i>Math.</i> विचरणा-चल <i>m.</i>	vegetative structure (of a fungus) <i>Bot.</i> वर्धिकाय <i>m.</i>
varied विभिन्न	vein 1 <i>Anat., Zool.</i> नील, सिरा <i>f.</i>
variety <i>Biol.</i> भेद <i>m.</i>	(in frog veins are red and not blue)
varnish 1 <i>n.</i> लाक्षी <i>f.</i>	2 <i>Bot.</i> नाड़ी <i>f.</i>
2 <i>vb.</i> लाक्षीयण <i>n.</i>	velocity <i>Mech.</i> प्रवेग <i>m.</i>
vary <i>vb.</i> <i>Math.</i> विचरण <i>n.</i>	velocity ratio <i>Mach</i> प्रवेग-निष्ठति <i>f.</i>
deviation विचलन <i>n.</i>	velum (of a mushroom) <i>Bot.</i>
vasa efferentia <i>Anat.</i> रेतोमार्गः <i>m.pl.</i>	अरकला <i>f.</i> (short for अरपट्टकला 'membrane covering the gills अरपट्ट')
vascular 1 (of or pertaining to a vessel) वाहिनी-, वाहिन्य	velvet मूढ़क <i>n.</i>
2 (supplied with or containing vessels) वाहिनीयुत	vena cava <i>Anat.</i> महानीला <i>f.</i>
vascular cylinder <i>Bot.</i> वाहिनी-स्मृम्	venation <i>Bot.</i> (arrangement of the veins) नाड़ी-विच्छयस <i>m.</i>
वाहिनी-स्मृम्	venous pulse <i>Med.</i> नीला-स्पन्दन <i>n.</i>
vascularity वाहिनीमत्ता <i>f.</i>	vent (an outlet for fumes and gases) निर्गम <i>m.</i> , वातिछिद्र <i>n.</i>
vas deferens रेतो-वाहिनी <i>f.</i>	venter <i>Bot.</i> (swollen basal portion of an archegonium, in which the egg is developed) अण्डधानी <i>f.</i>
vaseline मार्ट्टली <i>f.</i>	ventilated संवातित
vaso-motor <i>Physiol., Anat.</i> वाहिनी-प्रेरक	
vat कुण्ड <i>n.</i>	
Vaucheria <i>Bot.</i> (one-celled, multi-nucleate algae एककोश वहन्यष्टि आयक) वहन्यास्प <i>m.</i>	

ventilation सेवातन <i>n.</i>	vertebral column <i>Anat.</i> पृष्ठ-वंश <i>m.</i>
ventilator 1 संवातायन <i>n.</i>	vertebral ring कीकस-बल्य <i>m.</i>
2 संवातक <i>m.</i>	Vertebrata <i>Zool.</i> पृष्ठवंशिनः <i>m.pl.</i>
ventral blood vessel <i>Zool.</i> अधर-खिंच-वाहिनी <i>f.</i>	vertex <i>Math.</i> शार्ष <i>n.</i> , मूर्ख <i>m.</i>
ventral canal cell <i>Bot.</i> अण्डघानी-कुर्या कोशा <i>f.</i>	शिरोविन्दु <i>m.</i>
ventral surface <i>Zool.</i> अधर-तल <i>n.</i>	vertical उदयप्र
ventricle 1 प्रवेशम् <i>n.</i> , गुहा <i>f.</i> 2 (of the heart) हृद्देशम् <i>n.</i> 3 (posterior chamber in the heart) पश्चेशम् <i>n.</i>	vertical axis अनुलम्ब अक्ष <i>m.</i>
ventricular system <i>Anat.</i> गुहा-संहिता <i>f.</i>	vertically उदग्रतया
verb क्रियापद <i>n.</i>	vertically opposite angles <i>Math.</i> सम्मुख शीर्ष कोण <i>m.</i>
verifiable सत्याप्य	vertical plane उदय समतल <i>n.</i>
verified सत्यापेत	vertical position <i>Phys.</i> उदग्रस्थि <i>f.</i>
verify vb. सत्यापन <i>n.</i>	vertical section <i>Phys.</i> उदयछेद <i>m.</i>
vernier अनुश्रेणी <i>f.</i>	verticil = whorl <i>Bot.</i> भ्रमि <i>m.</i>
vernier caliper <i>Mech.</i> अनुश्रेणी-व्यासमि <i>m.</i>	very sparingly अत्यल्प
vernier division <i>Phys.</i> अनुश्रेणी-भाजन <i>n.</i>	vesicle <i>Zool.</i> आशय, मूत्राशय <i>m.</i>
versatile anther <i>Bot.</i> (swings freely) परिदोली परागाशय <i>m.</i>	vessel 1 (ship) पात्र, यानपात्र <i>n..</i>
versed cosine <i>Math.</i> उत्कोज्या <i>f.</i> (उत्कम्कोटिज्या)	नी <i>f.</i>
versed sine <i>Math.</i> उत्ज्या <i>f.</i> (उत्कमज्या)	2 <i>Anat.</i> वाहिनी <i>f.</i>
versine (versed sine) <i>Math.</i> उत्ज्या <i>f.</i> (उत्कमज्या)	vestibule (of the ear) <i>Anat.</i> मध्यगुहा <i>f.</i>
vertebra <i>Anat.</i> कीकस <i>m.</i>	vial = phial (small bottle) कूपिका <i>f.</i>
vertebral arch <i>Anat.</i> कीकस-चाप <i>m.</i>	vibrancy आवेषिता <i>f.</i>
vertebral artery <i>Anat.</i> कीकरोहिणी <i>f.</i>	vibrant आवेषक
	vibrate vb. आरेपन <i>n.</i>
	oscillate प्रदोलन <i>n.</i>
	vibration आरेप <i>m.</i>
	vibratory आवेषी (-इन्), आवेप-, आवेपक
	vibratory motion <i>Phys.</i> आवेषि-गति <i>f.</i>
	vibrissa <i>Zool.</i> प्रश्मशु <i>n.</i>
	vice = vise संग्रह <i>m.</i>

vice versa = conversely	विलोम-	visual angle (minimum separable angle)	Ophthalmol.	दार्ढ्र्यक कोण m.
कमेण, विलोमतः:				
vinculum Math.	सिरोबार m.	vital force	जीवबल n.	
vinegar चुक n.		vitelline nucleus	विभाजि-न्यूक्लिस f.	
violent प्रचण्ड		vitiate vb.	प्रदूषण n.	
violet नीललोहित, जम्बु		vitiator	प्रदूषक m.	
virginium = verium, russium		vitreous body	काचर काय m.	
Chem.	क्षुद्रातु m.	vitreous chamber	काचर वेशम n.	
virtual focus Ophthalmol.	(rays do not converge to this point, but only appear to diverge from here)	viz. (namely) अर्थात्, नाम्ना		
	आभास-नामि f.	vocal cords Anat.	(producing voiced धोष sounds)	धोष-तन्त्री f.
virus विषाणु m.		volatile उत्पत्ति		
viscera (internal organs) अन्तर्स्थय (ancient word)		volatility उत्पत्तता f.		
visceral membrane Anat.	अन्तर्स्थय-कला f.	volt Elec.	शुशक्ति m.	
viscid आलग		voltage Elec.	शुशक्तिमता f.	
viscidity आलगत्व n.		voltmeter Phys.	शुमान्त्रामान m.	
viscometer = viscosimeter (viscosity + meter) आलग-मान m. (here आलग = आलगत्व, निर्देशः)		volt-meter Elec.	शुशक्ति-मान m.	
viscometry आलगमिति f.		volume I परिमा f. (space occupied, as measured by cubic units)		
viscoscope आलगेश m.		2 ग्रन्थ, ग्रन्थखण्ड m.		
viscose = viscous आलग		volume expansion = cubical expansion Phys.	परिमा-विस्तरण, घन विस्तरण n.	
viscosity आलगत्व n.		volume strain = volumetric strain Phys.	परिमा-विकार m.	
viscount उपसामन्त m.		volumeter Phys.	परिमामान m.	
viscous liquids आलग तरल m.		volumetric परिमामितीय		
visibility दृश्यता f.		volumetrically परिमामित्या (according to परिमामिति)		
visible दृश्य		voluminous (of large volume in proportion to weight)		
visible light दृश्य प्रकाश m.		महापरेम, महाकाय		
vision दृष्टि f.		voluntary nervous system		
visual acuity दार्ढ्र्यक-तीक्ष्णता f.		Anat.	ऐच्छिक चेतासंहति f.	

vomer = ploughshare bone
Anat. हलस्थि *n.*

vomerine tooth *Zool.* हलस्थित दंत *m.*

V-shaped काकपद

vulcanite (sulphur + rubber)
गन्धघृषि *m.*

vulcanizing गन्धवृहण *n.*

vulgar fraction *Math.* साधारण
भिन्न *m.*

vulture गध *m.*

W

W (wolfram=tungsten) *Chem.*

च (चण्डालु)

wall मिति *f.*

wall shelf भित्ति-निधाय *m.*

walnut अक्षोट *m.*

walrus = sea lion *Zool.* जलसिंह
m.

ware मांड, इव्य, वस्तु *n.*

warm ओष्ण (आ + उष्ण), उष्ण

warm-blooded (animals) *Zool.*
उष्णाक्ष, उष्ण-रुधिर

warming ओष्ण-करण, ओषण *n.*

warn *vb.* प्राचेघन *n.*

washdown closet निधावन-मलकुँड
n.

washer 1 धावक *m.*

2 *Mach.* बलयक *m.*

washing blue धावन नील *m.*

washing bottle धावन-कूपी *f.*

washings धावन *n.*

washing soda धावन चिक्खार *m.*

washout closet अपधावन मलकुण्ड
n.

waste क्षय *m.*

waste paper basket क्षेप्य-पत्र-
मिट्ट *n.*

watch घटी *f.* . . .

watch glass clamp घटी-काच-संधर
m.

water bath जल-तापन *n.*

water carriage system जलवाहन
संहति *f.*

water-closet शौचागार *n.*,
जलकोष *m.*

water dispersal जलापकरण *n.*

water gas जल-वाति *m.*

water of constitution *Physical*
Chem. संस्थापना-जल *n.*

water of crystallization *Chem.*
स्फटन-जल *n.*

water-proof जलरुध्

water roots *Bot.* जल-मूल *n.*

water spider *Zool.* जल-खूता *f.*

water supply जल-प्रदाय *m.*

watertight जलाप्रवेश

water vapour जल-बाष्प *m.*

watery liquid *Bot.* जलवत्-तरल
m.

watt ओज *n.*

wave तरंग *m.*

wavefront *Phys.* तरंगाय्म *n.*

wave length *Phys.* तरंग-आयाम *m.*

wave mechanics तरंग-यान्त्रिकी *f.*

wave motion तरंग-गति *f.*

wave theory (undulatory
theory of light) तरंग-वाद *m.*

wax सिक्क *n.*

weak मन्द, दुर्बल

weathering (breaking down of
rocks into smaller mineral
particles) शिलाचूर्णन *n.*

weaver Zool. वाय m.	whole पूर्ण
web जाल n.	whole number Math. पूर्णाङ्क m., पूर्णसंख्या j
wedge स्फान m.	whole surface Math. पूर्ण तल n.
weekday (any day of the week excepting Sunday) पृष्ठदिन n.	whorl = verticil Bot. ब्रमि m.
weeping willow Bot. नम्रा f.	whorled leaf Bot. ब्रमि-पैर्ण n.
weigh vb. तोलन n.	wick वर्तिका f.
weight भार m.	widening स्फार m.
weight box भार-मंजूषा f.	willow वीणा f. (Kashmiri वोर)
weightless मारहीन	wind <i>vb</i> (to turn) कुञ्जीयन n.
weight lifted Phys. उत्थापित भार m.	wind वात m.
weighty भारी (-इन्)	wind dispersal Bot. चातापकिरण n.
welded संधानित	wind lass हस्तघर्षण f. (with हस्तशंकु handspikes)
welder संधाता (-हु) m.	window वातायन n., द्वारी f. (Panjabi बारी)
welding संधान n.	window blind वातायन-अंधक, m.
well-defined angle सुनिश्चित कोण m.	windpipe Anat. इवासनाल m.
well fitting सम्यग्, अन्वायोजी (-इन्)	wing I Zool., Mil. पक्ष m
Weston cell (e.m.f. 1.0183 volts) प्लेकविन्डुस (मृज्यात्म-पारद) कोशा f.	2 (of an aeroplane) पक्ष m (from समरांगणसत्रधार)
whale तिसि m.	winged seeds Bot. सप्त्र बांड n.
wheel चक्र, रथांग n.	winning post Math. विजय-दण्ड m.
wheel and axle चक्र तथा अक्षदण्ड m.	winter हेमन्त m.
wheelbarrow एकचक्रिणी f.	winter green हेमन्त-हरि m.
wheel, grinding शाण-चक्र n.	wire तन्तु m. (fr. तन् to stretch, thus तंतु is properly a metallic wire, that which is 'drawn out')
whey मस्तु n.	wire gauze तन्तु-जाली f.
whirl vb. आर्धूर्णन n.	wireless अतन्तु, वितन्तु
white blood corpuscle Anat. सित-क्षिर-कोशा f.	wireless waves अतन्तुग तरंग m.
white rust Plant Pathol. ऐत मंदूर n.	with ease = easily अनायास, सरलतया, सुगमतया
white vitriol = zinc sulphate कुप्यात्म शुल्वीय n.	with respect to -प्रति, -अनुसार
whiting श्वेतन n.	with the stream = down the stream अनुस्त्रोत

wolfhound वृक्खाखेटिक *m.*
 wolfram = tungsten *Chem.*
 चण्डातु *m.*
 wolf spider वृक्ख-दूता *f.*
 womb = uterus गर्भाशय *m.*
 wood काष्ठ *n.*
 wood alcohol *Chem.* काष्ठ-
 सुप्रव *m.*
 wood charcoal काष्ठ-अंगार *m.*
 wooden काष्ठ-, काष्ठमय
 wood peat (trees) = forest peat
Bot. शूक्ष्मजीर्णक *n.*
 wood sorrel अम्लीका *f.*
 woody *Bot.* काष्ठीय
 wool ऊर्णा *f.* (Hindi ऊन)
 wool fat ऊर्णा वपा *f.*
 work 1 *n.* कर्म, कार्य *n.*
 2 *vb.* कर्मकरण *n.*
 work and time कर्म तथा समय *m.*
 work and wages कर्म तथा भूति *f.*
 worked out *Math.* साधित
 working कर्मकरण *n.*
 working alternately एकान्वेक
 कर्मकरण *n.*
 works कर्मशाला *f.*
 -works -शाला *f.*
 workshop शिल्प-शाला *f.*
 worm कूमि *m.*
 insect कीट *m.*
 Woulfe bottle अनेकग्रीष्म-कूपी *f.*
 wound up spring कुच्छीयित स्कन्द *m.*
 wrench प्रकुंच *m.*
 wrinkle बलि *m.*
 wrist = carpus मणिबन्ध *m.*
 wristbone मणिक *m.*
 writing pad लेखन-चय *m.*
 writing table लेखन-पटल *n.*

wrought iron = decarbonized
 iron व्यंगारित अयस् *n.*
 w.r.t. (with respect to) *Math.*
 -अनु
X
 xerophyte *Bot.* शुष्कोन्हिद् *f.*
 xerophytic characters *Bot.*
 शुष्कोदृभिद्-लक्षण *n.*
 X-rays क्ष-रेस्म *m.*
 xylem *Bot.* दार *n.*
 xylol काष्ठव *m.*
 x, y, z (unknown quantity)
 क्ष, च, झ *m.*

Y
 Yb (ytterbium) श्व (इवेतला)
 yearly वार्षिक
 yeast प्रक्रिष्व *f.*
 yeast cell प्रक्रिष्व-कोशा *f.*
 yellow पीत
 yellowish आपीत
 yellowish green हर्यापीत
 yellow jasmine पीत-जाति *f.*
 yield *n.* प्राप्ति, उत्पत्ति *f.*, उदय *m.*
 yield point (permanent distor-
 tion begins) विकर्षण-बिन्दु *m.*
 yolk अण्डस्नेह *m.*, अण्डपीत *n.*
 yolk gland *Zool.* अण्डस्नेह-ग्रन्थि
 ^{m.}

yolk nucleus *Embryol.* अण्डस्नेह-
 न्यष्टि *f.*
 Young's modulus = Yong's
 modulus of elasticity =
 stretch modulus = modulus
 of elasticity *Phys.* तत्ति-मापांक
 =प्रत्यास्थता-मापांक *m.*

ytterbium *Chem.* श्वेतला *f.*
 yttrium *Chem.* भृशला *f.*
Z
 zero शून्य *n.*
 point विन्दु *m.*
 zero algebra शून्य-बीजगणित *n.*
 zero correction *Phys.* शून्य-शोधन
 n.
 zero error *Phys.* शून्य-विप्रम *m.*
 zero method = null method
 शून्य-रीति *f.*
 zinc कुप्यातु *m.* (Hindi जस्त)
 zinc blende = sphalerite कुप्या-
 न्धन *m.*
 zinc chloride *Chem.* कुप्यातु
 नीरेय *n.*
 zinc-copper-acid cell कुप्य-ताप्ताम्ल-
 कोशा *f.*
 zinc dust = zinc auxiliary
 कुप्यातु धूलि *f.*
 zinc granules कुप्या-कणिका *f.*
 zinc oxide *Chem.* कुप्यातु जारेय
 n.
 zinc sulphate *Chem.* कुप्यातु
 शुद्धीय *n.*
 zirconium *Chem.* गोमेदातु *m.*
 zona ciliaris = corona ciliaris
 बलिक बलय *m.*

zone 1 प्रदेश *m.*
 2 परिघि, कटिवन्ध *m.*
 zonula ciliaris = zonule of
 Zinn (suspensory ligament
 of lens) वैक्ष निलम्ब-स्नायु *f.*
 zooid *Zool.* (an individual in
 a colony) संजोब *m.*
 zoology प्राणिशास्त्र *n.,* प्राणिकी *f.*
 zoospore = swarm-spore *Bot.*
 चलवीजाणु *m.* (they are motile)
 Zr (zirconium) गो (गोमेदातु)
 zygoma = cheekbone = malar
 bone = zygomatic bone
 गण्डास्थि *n.*
 zygomatic nerve *Anat.* कपोल-
 चेता *f.*
 zygomatico-temporal nerve
 Anat. गंड-शंख-चेता *f.*
 zygomorphic= monosymmetric
 Bot. एकसंमितीय
 zygosporre *Bot.* युक्तवीजाणु *m.*
 zygote *Biol.* युक्ता *f.* (sc. कोशा)
 zygote nucleus = combination
 nucleus युक्त-न्यूक्टि *f.*
 zyme किण्व *n.,* विकर्ता (-रु) *m.*
 zymic विकर्तृक
 zymogenic bacteria किण्वजन
 वेत्राणु *m.*

APPENDIX I

WEIGHTS AND MEASURES

METRIC SYSTEM

<i>1. Length</i> भायाम	
micrc-meter=micron (μ) अणु-	
मान, प्रयुति-मान=अणुम (ग्र. मा., प्रि. मा.=ग्र.; ०.०००००१ मा.)	
milli-meter (mm.) दहस्ति-मान (सि. मा.; ०.००१ मा.)	
centi-meter (c., cent., cm.) शति -मान (शि. मा.; ०.०१ मा.)	
deci-meter (dec., decim., dm.) दशि-मान (दि. मा.; ०.१ मा.)	
meter, metre (m.) मान (मा.)	
deca-meter (dkm, dm.) दश-मान (द. मा.; १० मा.)	
hecto-meter (hectom., hm.) शत-मान (श. मा.; १०० मा.)	
kilo-meter (kil., kilo., kilom., kl., km) सहस्र-मान, (स. मा; १,००० मा.)	
myria-meter (mym.) अयुत-मान (अ. मा.; १०,००० मा.)	
mega-meter महा-मान, प्रयुत-मान (म. मा., प्र. मा.; १०,००,००० मा.)	
<i>2. Weight</i> भार	
metric ton (M. T.) = millier = tonneau प्रयुत-धाय (प्र. धा.; १०,००,००० धा.)	
quintal (q.) लक्ष-धान्य (ल. धा.; १,००,००० धा.)	
myria-gram (myg.) अयुत-धान्य (अ. धा.; १०,००० धा.)	
kilo=kilo-gram (kg., kgm., kilo., kilog) सहस्र-धान्य (स. धा.; १,००० धा.)	

hecto-gram (hg) शत-धान्य (श. धा.; १०० धा.)	
deca-gram (dkg) दश-धान्य (द. धा.; १० धा.)	
gram (g., gm., gr., grm.) धान्य (धा.)	
deci-gram (dg.) दशि-धान्य (दि. धा.; ०.१ धा.)	
centi-gram (cg., cgm.) शति-धान्य (शि. धा.; ०.०१ धा.)	
milli-gram (mg., mgm., mgr., mgram.) सहस्र-धान्य (सि. धा.; ०.००१ धा.)	
micro-gram (μ g.) अणु-धान्य, प्रयुति-धान्य (ग्र. धा., प्रि धा.; ०.०००००१ धा.)	
<i>3. Capacity</i> धारिता	
kilo-liter (kl.) = stere सहस्र-प्रस्थ (स. स्थ.; १००० स्थ.)	
hecto-liter (hectol., hl.) शत-प्रस्थ (श. स्थ.; १०० स्थ.)	
deca-liter (dkl) दश-प्रस्थ (द. स्थ. १० स्थ.)	
liter, litre (l.; lit.) प्रस्थ (स्थ.)	
deci-liter (dl.) दशि-प्रस्थ (दि. स्थ.; ०.१ स्थ.)	
centi-liter (cl) शति-प्रस्थ (शि. स्थ.; ०.०१ स्थ.)	
milli-liter (ml.) सहस्रि-प्रस्थ (सि. स्थ.; ०.००१ स्थ.)	
<i>ENGLISH SYSTEM</i>	
<i>4. Linear Measure</i> रेखा-माप	
inch (in.) प्रांगुल (प्रा.)	

foot (ft.) पाद (पा.)
yard (yd.) यैट (य., यैट.)
rod (rd.) = pole ($5\frac{1}{2}$ yds.) वंश
(वं.; ५.५ यैट)

furlong (fur.; 40 rods) प्रणव्व
(ग.; ४० वंश)

mile (m., mi.) कोशक (को.)

league (l., 3 miles) प्रकोश (प्रक.;
३ कोशक)

5. Square Measure वर्ग-माप

square (sq.) वर्ग (व.)

acre (A.; a measure of land,
originally the amount

ploughed by a yoke of oxen
in a day; now 160 sq. rods)
प्रहल (ह.; १६० व. वंश)

township (36 sq. miles) पुर
(३६ व. क्षेत्र.)

6. Cubic Measure घन माप

cubic (cu.) घन (घ.)

board foot (144 cu. inches)
फलक पाद (१४४ घ. प्रांगुल)

cord (128 cu. feet) रज्जु (१२८
घ. पाद)

7. Chain Measure शृंखला माप

Gunter's chain = surveyor's
chain सूमापत शृंखला (survey
सूमिति)

link (li.) कटी (क.)

chain (ch.) शृंखला (शृं.)

8. Nautical Measure नाविक माप

fathom (6 ft.) घनु (घ.)

cable's length संदाम (सं.)

nautical mile सामुद्र (नाविक)

कोशक (सा. को.)

marine league. सामुद्र प्रकोश (सा.
प्रक.)

9. Liquid Measure तरल माप
gill (gi., gl.) प्रसूति (पु.)
pint (p., pt.; 4 gills) शराव (श.;
४ प्रसूति)

quart (q., qt.; 2 pints) तुर्थ (तु.;
२ शराव)

gallon (gal., gall.; 4 quarts)
आढक (द.; ४ तुर्थ)

barrel (bar., bbl., bl., brl.; 31 $\frac{1}{2}$
gallons) अर्धचारी (अ. खा.; ३१.५
आढक)

hogshead (hhd.; 2 barrels)
खारी (खा.; २ अर्धचारी)

10. Apothecaries' Fluid Measure भैषजिक तरल माप

minim (m., min) पिण्डुक (पि.)

fluid (or liquid) dram (fl. dr.;
60 minims) तरल शाण (त. शा.;
६० पिण्डुक)

fluid (or liquid) ounce (fl. oz.;
8 fluid drams) तरल शुक्ति (त.
शु.; ८ तरल शाण)

pint (O.; 16 or 20 fluid ounces)
तरल शराव (त. श.; १६, २० तरल
शुक्ति)

gallon (C.; 8 pints) तरल आढक
(त. द.; ८ तरल शराव)

11. Dry Measure शुक्ति माप

pint (p., pt.) शराव (श.)

quart (q., qt.; 2 pints) तुर्थ (तु.;
२ शराव)

peck (pk.; 8 quarts) अर्धचाण (अ.
प्रै.)

bushel (bu., bush; 4 pecks)
शुर्प (शु.; ४ अर्धचाण)

barrel (bar., bbl., bl., brl.; for
fruits, etc.; 105 quarts; 7056

cubic inches) महाक्रोणी (म. द्वौ.; १०५ प्रस्थ; ७०५६ घन प्रांगुल)	गोणी; २००० प्रांजलि) = लघु प्रवर्त (ल. वर.)
12. <i>Circular Measure</i> चक्रीय माप	long ton (l. tn.; 2240 lbs.)
second कांचिका	= gross ton, shippers' ton
minute कला	दीर्घ प्रवर्त (दी. वर.; २२४० प्रांजलि)
degree अंश	metric ton (M. T.; 1000 kilo-grams) मानिक प्रवर्त (मा. वर.; १००० सहस्रधान्य)
quadrant तुरीय	
circle, circumference (4 quadrants) चक्र, परिधि (४ तुरीय)	14. <i>Troy Weight</i> हैम भार
13. <i>Avoirdupois Weight</i>	troy (t.) हैम (है.)
सामान्य भार	grain (g., gr.) यव (य.)
avoirdupois ("weight of goods"; av., avdp., avoir.)	pennyweight (dwt.; 24 grains) महामाप (म. माप.; २४ यव)
सामान्य (सा.)	ounce (oz. t.; 20 pennyweights) शुक्ति (शु.); हैम शुक्ति (है. शु.; २० महामाप)
grain (g., gr.) यव (य.)	pound (lb. t.; 12 ounces; 5760 grains) प्रांजलिका (प्रांजि.); हैम प्रांजलि (है. प्रां.; १२ शुक्ति; ५७६० यव)
dram (dr.; 27 11/32 grains)	
शाणक (शा.; २७ ११/३२ यव)	15. <i>Apothecaries' Weight</i>
ounce (oz.; 16 drams) शुक्तिका (शु.; १६ शाणक)	मैषजिक भार
pound (lb.; 16 ounces) प्रांजलि (प्रां.; १६ शुक्तिका)	apothecary (ap.) मैषजिक (मै.)
stone (st.; 14 lbs.) प्रस्तर (स्त.; १४ प्रांजलि)	grain (g., gr.) यव (य.)
quarter (q.; 2 stones) तुरीय (तु.; २ प्रस्तर)	scruple (s. ap.; 20 grains) प्रमाप (प्रमा.; २० यव)
hundredweight (cwt.; 100 lbs.)	dram (dr. ap.; 3 scruples) शाण (शा., मै. शा.; ३ प्रमाप)
= short hundredweight गोणी (गो.) = लघुगोणी (ल.गो.; १०० प्रांजलि)	ounce (oz. ap.; 8 drams) शुक्ति (शु.); मैषजिक शुक्ति (मै. शु.; ८ शाण)
long hundredweight (l. cwt.; 112 lbs.) दीर्घ गोणी (दी. गो.; ११२ प्रांजलि)	pound (lb. ap.; 12 ounces) प्रांजलिका (प्रांजि.); मैषजिक प्रांजलि (मै. प्रां.; १२ शुक्ति)
ton (t., tn.; 20 cwts; 2000 lbs.)	
= short ton प्रवर्त (वर.; २०	

गोणी; २००० प्रांजलि) = लघु प्रवर्त (ल. वर.)	long ton (l. tn.; 2240 lbs.)
	= gross ton, shippers' ton
	दीर्घ प्रवर्त (दी. वर.; २२४० प्रांजलि)
	metric ton (M. T.; 1000 kilo-grams) मानिक प्रवर्त (मा. वर.; १००० सहस्रधान्य)
	14. <i>Troy Weight</i> हैम भार
troy (t.) हैम (है.)	troy (t.) हैम (है.)
grain (g., gr.) यव (य.)	grain (g., gr.) यव (य.)
pennyweight (dwt.; 24 grains) महामाप (म. माप.; २४ यव)	pennyweight (dwt.; 24 grains) महामाप (म. माप.; २४ यव)
ounce (oz. t.; 20 pennyweights) शुक्ति (शु.); हैम शुक्ति (है. शु.; २० महामाप)	ounce (oz. t.; 20 pennyweights) शुक्ति (शु.); हैम शुक्ति (है. शु.; २० महामाप)
pound (lb. t.; 12 ounces; 5760 grains) प्रांजलिका (प्रांजि.); हैम प्रांजलि (है. प्रां.; १२ शुक्ति; ५७६० यव)	pound (lb. t.; 12 ounces; 5760 grains) प्रांजलिका (प्रांजि.); हैम प्रांजलि (है. प्रां.; १२ शुक्ति; ५७६० यव)
	15. <i>Apothecaries' Weight</i>
मैषजिक भार	
apothecary (ap.) मैषजिक (मै.)	apothecary (ap.) मैषजिक (मै.)
grain (g., gr.) यव (य.)	grain (g., gr.) यव (य.)
scruple (s. ap.; 20 grains) प्रमाप (प्रमा.; २० यव)	scruple (s. ap.; 20 grains) प्रमाप (प्रमा.; २० यव)
dram (dr. ap.; 3 scruples) शाण (शा., मै. शा.; ३ प्रमाप)	dram (dr. ap.; 3 scruples) शाण (शा., मै. शा.; ३ प्रमाप)
ounce (oz. ap.; 8 drams) शुक्ति (शु.); मैषजिक शुक्ति (मै. शु.; ८ शाण)	ounce (oz. ap.; 8 drams) शुक्ति (शु.); मैषजिक शुक्ति (मै. शु.; ८ शाण)
pound (lb. ap.; 12 ounces) प्रांजलिका (प्रांजि.); मैषजिक प्रांजलि (मै. प्रां.; १२ शुक्ति)	pound (lb. ap.; 12 ounces) प्रांजलिका (प्रांजि.); मैषजिक प्रांजलि (मै. प्रां.; १२ शुक्ति)

APPENDIX II

NAMES OF ELEMENTS

Atomic No. Elements

परमाणु-क्रमांक

		तत्त्व
१	Hydrogen (H)	उद्जन (उ)
२	Helium (He)	यानाति (य)
३	Lithium (Li)	लघ्वातु (ल)
४	Beryllium (Be)	विद्वर (वि)
५	Boron (B)	टांकण (ट)
६	Carbon (C)	प्रांगार (प्र)
७	Nitrogen (N)	भूयाति (भु)
८	Oxygen (O)	जारक (ज)
९	Fluorine (F)	तरस्थिनी (त)
१०	Neon (Ne)	शिथिरति (शि)
११	Sodium (Na)	क्षारातु (क्ष)
१२	Magnesium (Mg)	आज्ञातु (अ)
१३	Aluminium (Al)	स्फङ्ग्यातु (स्फ)
१४	Silicon (Si)	सैक्षता (सै)
१५	Phosphorus (P)	भास्वर (भ)
१६	Sulphur (S)	शुद्धारि (शु)
१७	Chlorine (Cl)	नीरजी (नी)
१८	Argon (A)	मन्दाति (मं)
१९	Potassium (K)	दक्षातु (द)
२०	Calcium (Ca)	चूर्णातु (चू)
२१	Scandium (Sc)	स्तोम्पातु (रतं)
२२	Titanium (Ti)	रंजातु (रं)
२३	Vanadium (V)	रोच्चातु (रो)
२४	Chromium (Cr)	वर्णातु (व)
२५	Manganese (Mn)	लोहक (लो)
२६	Iron (Fe)	अयम् (अ)
२७	Cobalt (Co)	केत्त्वातु (कि)
२८	Nickel (Ni)	हृषक (रू)

२९	Copper (Cu)	ताम्र (ता)
३०	Zinc (Zn)	कुप्यातु (कु)
३१	Gallium (Ga)	द्रवातु (द्र)
३२	Germanium (Ge)	सिकातु (सि)
३३	Arsenic (As)	नेपाली (ने)
३४	Selenium (Se)	मेचाग्नि (मे)
३५	Bromine (Br)	दुग्धप्री (दु)
३६	Krypton (Kr)	लीनाति (ली)
३७	Rubidium (Rb)	दीपातु (दी)
३८	Strontium (Sr)	शोणातु (श)
३९	Yttrium (Y)	भृशला (भ्र)
४०	Zirconium (Zr)	गोमेदातु (गो)
४१	Niobium (Nb)	काशातु (क)
४२	Molybdenum (Mo)	संवर्णातु (सं)
४३	Masurium (Ma)	चेष्टातु (चे)
४४	Ruthenium (Ru)	नक्षरातु (न)
४५	Rhodium (Rh)	नाम्लातु (ना)
४६	Palladium (Pd)	निचूपातु (नि)
४७	Silver (Ag)	रजत (र)
४८	Cadmium (Cd)	मृःयातु (मृ)
४९	Indium (In)	नैद्वातु (नै)
५०	Tin (Sn)	त्रितु (त्र)
५१	Antimony (Sb)	अंजन (अं)
५२	Tellurium (Te)	चंडक (चं)
५३	Iodine (I)	जंतुकी (जं)
५४	Xenon (Xe)	कोष्ट्याति (को)
५५	Caesium (Cs)	द्वृतातु (द्वु)
५६	Barium (Ba)	हर्यातु (ह)
५७	Lanthanum (La)	सुजारला (सु)
५८	Cerium (Ce)	पुष्कला (पु)
५९	Praseodymium (Pr)	इयामला (इय)
६०	Neodymium (Nd)	आपीतला (आ)
६१	Illinium (Il)	पिविरला (पि)

६२	Samarium (Sm)	धूसरला (धू)
६३	Europium (Eu)	किंविरला (किं)
६४	Gadolinium (Gd)	योनिला (यो)
६५	Terbium (Tb)	इद्भुगला (इ)
६६	Dysprosium (Dy)	चुम्बला (चु)
६७	Holmium (Ho)	पांहुला (पां)
६८	Erbium (Er)	रक्तला (रक्)
६९	Thulium (Tm)	व्याहरिला (व्य)
७०	Ytterbium (Yb)	श्वेतशा (श्व)
७१	Lutecium (Lu)	निर्वर्णला (निर्)
७२	Hafnium (Hf)	गावातु (गा)
७३	Tantalum (Ta)	सदातु (स)
७४	Tungsten (W)	चण्डातु (च)
७५	Rhenium (Re)	वाप्पातु (वा)
७६	Osmium (Os)	गुर्वातु (गु)
७७	Iridium (Ir)	घनातु (घ)
७८	Platinum (Pt)	महातु (म)
७९	Gold (Au)	स्वर्ण (स्न)
८०	Mercury (Hg)	पारद (प)
८१	Thallium (Tl)	सिक्ष्यातु (सिक्)
८२	Lead (Pb)	सीस (सी)
८३	Bismuth (Bi)	भिदातुं (भिं)
८४	Polonium (Po)	तोयातु (तो)
८५	Alabamine (Ab)	लाचणी (ला)
८६	Radon (Rn)	तैजसाति (तै)
८७	Virginium (V)	क्षुशातु (क्षु)
८८	Radium (Ra)	तैजातु (ते)
८९	Actinium (Ac)	एजातु (ए)
९०	Thorium (Th)	हसातु (ह)
९१	Protoactinium (Pa)	प्रैजातु (प्रै)
९२	Uranium (U)	किरणातु (किं)